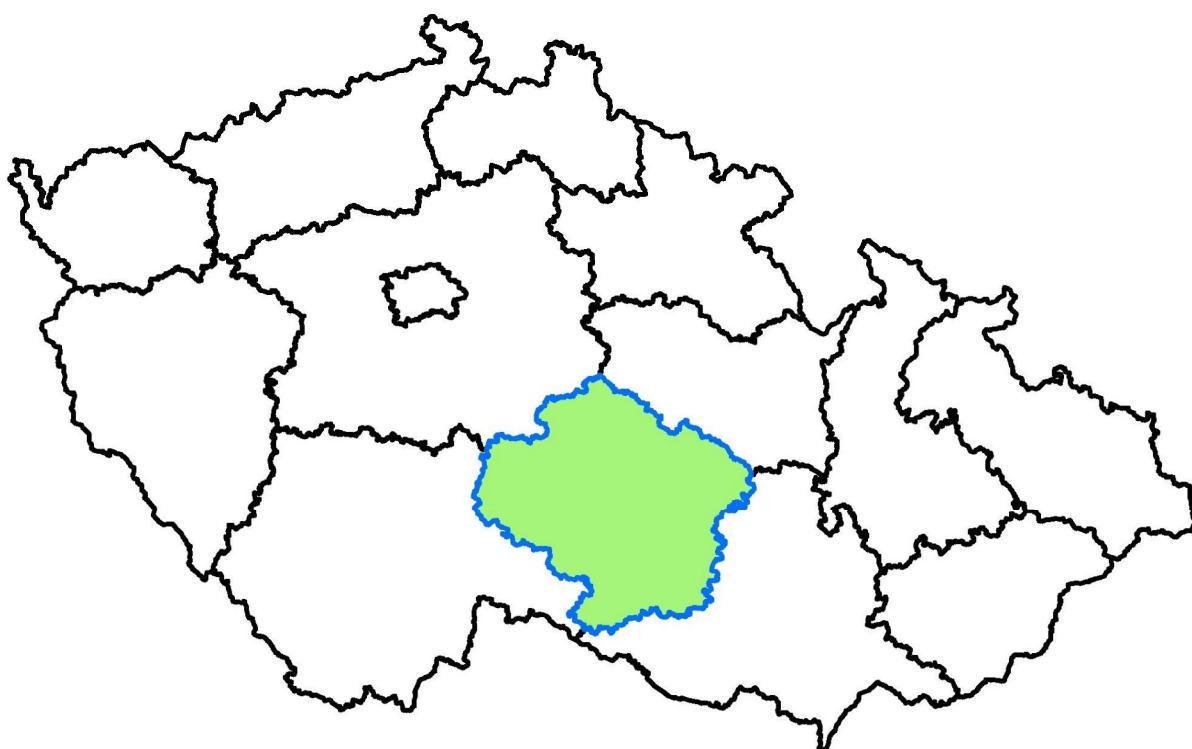

Profil kraje Vysočina

červen 2011

Zpracovatel: Krajský úřad kraje Vysočina

OBSAH:

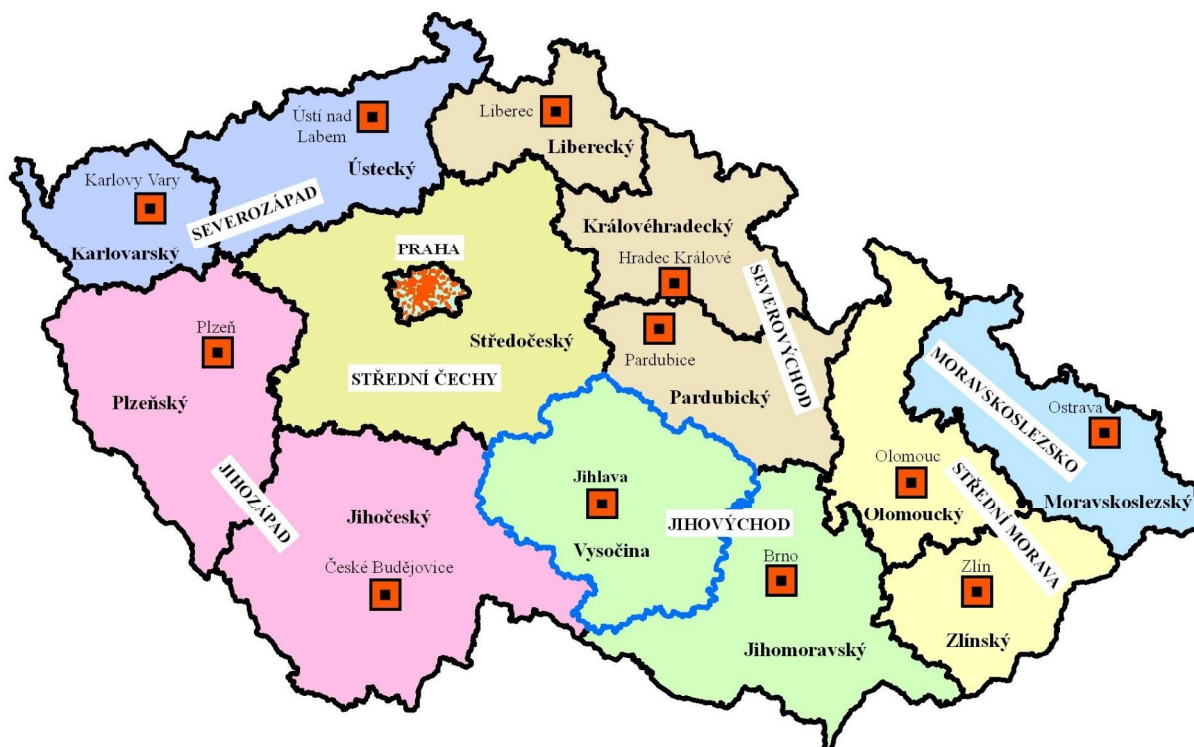
1. Geografická poloha kraje Vysočina v rámci České republiky	3
2. Obyvatelstvo a sídelní struktura.....	8
2.1 Stav a pohyb obyvatelstva.....	8
2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek	10
2.1.2 Migrace obyvatelstva.....	14
2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva	17
2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost	19
2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva.....	21
2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva	23
2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva.....	24
2.5 Sídelní struktura.....	25
3. Bydlení a domácnosti	26
4. Dopravní infrastruktura	28
4.1 Silniční doprava.....	28
4.1.1 Základní údaje o silniční síti.....	28
4.1.1.1 Pátevní silniční síť kraje Vysočina	30
4.1.2 Intenzita provozu na silnicích v kraji Vysočina	32
4.1.3 Modernizace a údržba silniční sítě kraje Vysočina.....	35
4.2 Železniční doprava.....	36
4.3 Letecká doprava.....	38
4.4 Cyklistická doprava	39
4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou.....	39
5. Technická infrastruktura	41
5.1 Zásobování energiemi.....	41
5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie	41
5.1.2 Rozvod zemního plynu.....	44
5.1.3 Vytápění bytů.....	45
5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod.....	47
5.2.1 Zásobování vodou.....	47
5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod.....	49
5.3 Územně plánovací dokumentace.....	50
5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací	53
5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)	59
5.5.1 Hasičský záchranný sbor kraje Vysočina (HZS).....	60
5.5.2 Police České republiky, prevence kriminality	61
5.5.3 Zdravotní záchranná služba.....	63
6. Hospodářství	64
6.1 Hrubý domácí produkt	64
6.2 Podnikatelský sektor	66
6.3 Průmysl a stavebnictví.....	68
6.4 Zemědělství	72
6.5 Lesnictví.....	79
6.6 Hospodaření obcí	82
6.7 Hospodaření kraje Vysočina.....	84
7. Trh práce.....	86
7.1. Zaměstnanost v kraji Vysočina	86
7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti.....	86
7.1.2. Cizinci na trhu práce.....	89
7.1.3. Úroveň průměrných výdělků v kraji	91
7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti	94
7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2008.....	94
7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti v roce 2010 a na počátku roku 2011	96
7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání	97
7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání.....	99
7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence	100
7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech kraje Vysočina (k 30.4.2011).....	102
8. Vzdělávací, sociální a kulturní infrastruktura.....	104

8.1	Vzdělávání	104
8.1.1	Předškolní vzdělávání	105
8.1.2	Základní vzdělávání	105
8.1.3	Střední vzdělávání	106
8.1.3.1	<i>Střední školy – obory se všeobecným zaměřením.....</i>	<i>106</i>
8.1.3.2	<i>Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory.....</i>	<i>106</i>
8.1.4	Vyšší odborné školy	107
8.1.5	Speciální školství	109
8.1.6	Vysoké školy.....	109
8.1.7	Celoživotní vzdělávání	110
8.2	Zdravotnictví	111
8.3	Sociální zabezpečení a sociální služby.....	116
8.3.1	Sociální zabezpečení	116
8.3.2	Sociální služby.....	116
8.4	Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením.....	118
8.4.1	Romská problematika.....	118
8.4.2	Cizinci.....	121
8.4.2	Protidrogová prevence a péče o uživatele drog	122
8.5	Volnočasové aktivity a sport	125
8.6	Neziskový sektor v kraji Vysočina (NNO).....	126
8.7	Kultura a památková péče	128
8.7.1	Kultura.....	128
8.7.2	Památková péče	132
9.	Životní prostředí	136
9.1	Ovzduší.....	136
9.1.1	Emisní situace	136
9.1.2	Imisní situace.....	137
9.2	Voda	138
9.3	Staré ekologické zátěže	138
9.4	Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi	140
9.4.1	Produkce odpadů.....	140
9.4.2	Technické vybavení kraje	140
9.5	Radonové riziko	140
9.6	Ochrana půdního fondu.....	141
9.7	Ochrana přírody a krajiny	141
9.7.1	Obecná ochrany přírody a krajiny	141
9.7.2	Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000.....	144
9.7.3	Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů	146
9.7.4	Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny	146
10.	Rekreace a cestovní ruch	147
PŘÍLOHY		153
2.	Obyvatelstvo	153
7.	Trh práce	164
8.3	Sociální zabezpečení a sociální služby.....	170

1. Geografická poloha kraje Vysočina v rámci České republiky

Kraj Vysočina má v rámci České republiky centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Pouze další dva kraje (Praha a Středočeský) ze 14 mají podobně jako kraj Vysočina vnitrozemskou polohu a jejich hranice se nedotýká státní hranice ČR. Rozlohou 6 795,7 km² je kraj Vysočina krajem nadprůměrné velikosti - pouze 4 kraje ČR jsou plošně rozlehlejší (tabulka 1.1).

Obr. 1.1: Územní samosprávné členění ČR – kraje ČR a regiony soudržnosti NUTS II (oblasti)

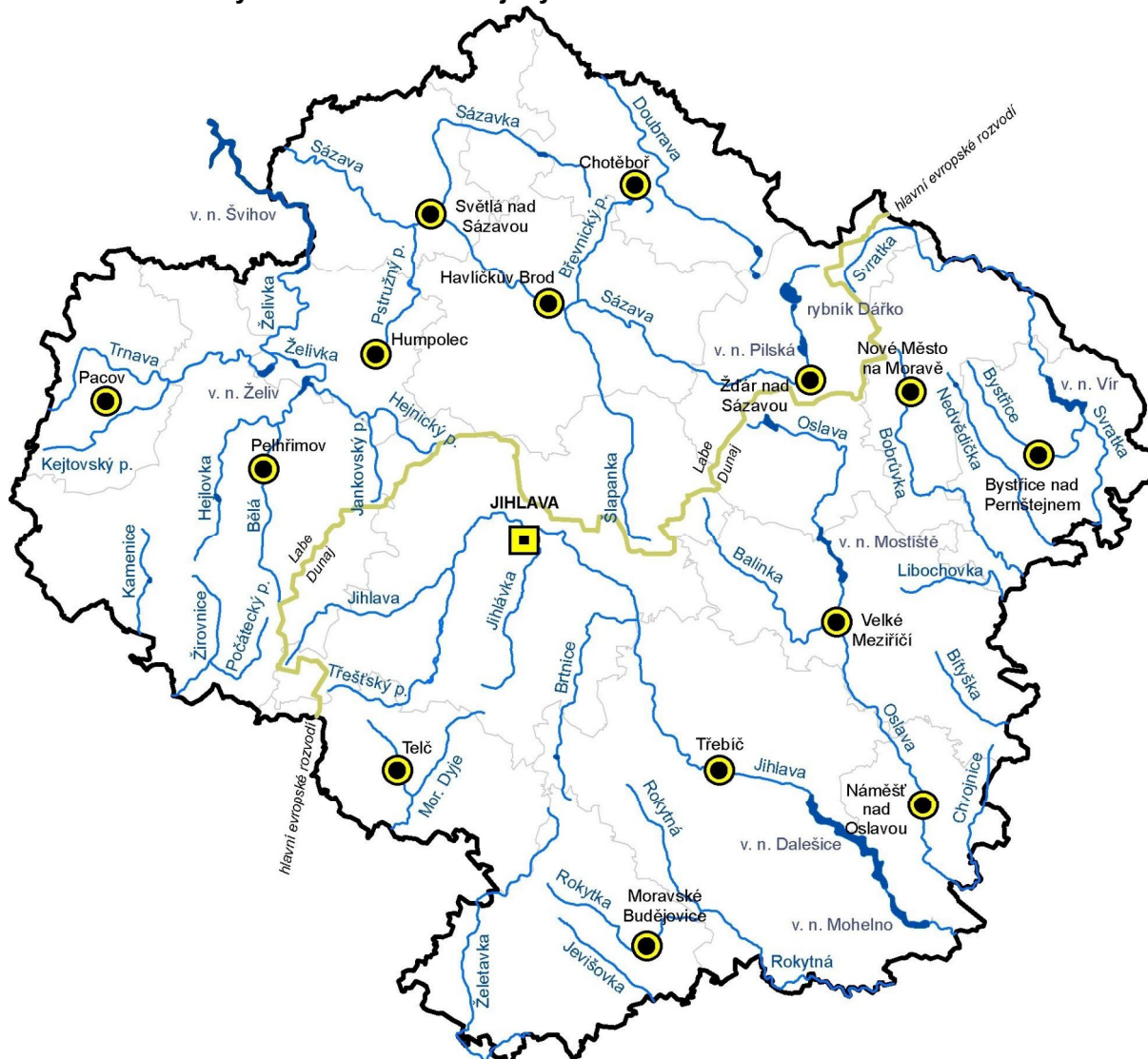
Až na severní výběžek kraje Vysočina, který náleží do geomorfologické oblasti zvané Středočeská tabule, přísluší celé území kraje k jedné z největších geomorfologických oblastí ČR, jež se nazývá Českomoravská vrchovina. Obě geomorfologické oblasti jsou součástí geomorfologické jednotky vyššího řádu – provincie Česká vysočina, která v sobě zahrnuje celé území Čech a západní část Moravy zhruba po pomyslnou osu měst Znojmo – Brno – Olomouc – Ostrava. Českomoravská vrchovina je dále členěna do sedmi geomorfologických celků, a to na Křemešnickou vrchovinu, Hornosázavskou pahorkatinu, Železné hory, Hornosvrateckou vrchovinu, Křižanovskou vrchovinu, Javořickou vrchovinu a Jevišovickou pahorkatinu, přičemž území kraje spadá do všech vyjmenovaných celků. V reliéfu kraje Vysočina převažují plošiny, ploché hřbety, úvalovitá údolí, která přechází směrem k okrajům Českomoravské vrchoviny do údolí hluboce zaříznutých. K nejvyšší ležícím oblastem kraje patří zejména Žďárské vrchy s řadou vrcholů přes 800 m n.m. (Devět skal 836 m n.m.) a Jihlavské vrchy v Javořické vrchovině (Javořice 837 m n.m.). Nejčlenitější území s největšími výškovými rozdíly leží při horní Svratce - tzv. Svratecká hornatina. K významným vrcholům patří například Křemešník (765 m n.m.), Čeřínek (761 m n.m.), Strážáček (744 m n.m.), Špičák (734 m n.m.), Mařenka (711 m n.m.), Melechov (709 m n.m.) či Vestec v Železných horách (668 m n.m.).

Území kraje je pramenitou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí Labe - Dunaj. Řeky Doubrava, Sázava a Želivka náleží do úmoří Severního moře, Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytná a Moravská Dyje náleží do úmoří Černého moře. Na řadě vodních toků byly zbudovány údolní vodní nádrže, některé jsou významnými zdroji pitné vody z celorepublikového hlediska. Jde především o vodní nádrž Švihov na Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji) zásobující Prahu a Vír na Svratce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace. Na řece Jihlavě byla zbudována vodní nádrž Dalešice s nejvyšší hrází v ČR (100 m). Kraj

Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich - Velké Dářko - se nachází u Žďáru nad Sázavou.

Českomoravskou vrchovinu budují přeměněné horniny s malým obsahem živin, převahou SiO_2 , což je činí kyselými - proto jsou na nich většinou hnědé kyselé, čili živinami nenasycené půdy. Zbytek hornin tvoří hlubinné vyvřeliny - většinou žuly a jim podobné horniny (syenity, diority, granodiority v centrálních masívech - jihlavském, třebičském, železnohorském), které mají rovněž kyselý chemismus a nízkou úživnost. Existují však i významné místní odchylky: živinami bohaté hadce, amfibolity, krystalické vápence (mramory) a také živinami bohaté hlubinné vyvřeliny v masívech ranském a borském. Svým charakterem je výjimečný výběžek České křídové tabule, která pískovci a opukami na okraji Železných hor vybíhá až k Velkému Dářku, kde jsou proslulá rašeliniště.

Obr. 1.2: Vodní toky a vodní nádrže v kraji Vysočina

Z hlediska fyzickogeografické regionalizace lze v kraji Vysočina rozlišit pět základních výškových stupňů. Za hlavní kritéria byly vybrány tyto charakteristiky: půdní pokryv, specifický odtok, klima a potenciální rekonstruovaná vegetace.

- První stupeň Vysočiny je vyvinut v moravské části kraje v povodí Dyje a označujeme jej **Dyjsko-oslavský**. Má teplé až mírně teplé podnebí, počet dní se sněhovou pokrývkou dosahuje 40-50 (50-60), zasahuje sem potenciální vegetační stupeň dubový a bukovo-dubový, specifický odtok v litrech za sekundu z 1 km^2 dosahuje hodnot 1 - 2 litry. Zasahují sem černozemě a hnědozemě, jsou zde i oglejené půdy a plavozemě, méně pak hnědé půdy. V reliéfu dominují plošiny oddělené hluboce zaříznutými údolími řek.

- Druhý stupeň Vysočiny označujeme **Jemnicko-bítešský**, který se dělí do kotlin Jemnické, Jaroměřicko-třebíčské a Velkomeziříčské, jež jsou odděleny hřbety. Klima je mírně teplé s 50-80 dny se sněhovou pokrývkou. Potenciálními vegetačními stupni jsou bukovo-dubový, dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý. Specifický odtok dosahuje hodnot $2 - 4 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, v půdním pokryvu je méně hnědozemí, ale více plavozemí a oglejených půd, přibývá půd hnědých. Reliéf zahrnuje jednak kotliny, jednak hřbety.
- Třetí stupeň Vysočiny je zastoupen spíše na české straně kraje Vysočina: počítáme sem **Horní Sázavu s Doubravou / Chrudimkou a Střední Želivku**. Klima je zde mírně teplé s 60-80, místy až se 100 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot na Střední Želivce $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, na Horní Sázavě / Doubravě / Chrudimce $5 - 10 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciální vegetací jsou stupně dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý, v půdním pokryvu dominují hnědé půdy s půdami oglejenými. Převládají hřbety a údolí.
- Čtvrtý stupeň má své zastoupení na straně české jako **Křemešnický (Melechovský)** a na straně moravské jakožto **Brtnicko-arnolecký**. Klima je mírně teplé až chladné se 60 - 100 (místy i 120) dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot 5 - 8 (Křemešnický) a $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$ v Brtnicko-arnoleckém. Potenciálním vegetačním stupněm je dubovo-jehličnatý až jedlovo-bukový, v půdním pokryvu převládají hnědé půdy nenasyčené neboli kyselé s půdami oglejenými. Reliéf zahrnuje hřbety, plošiny i úvalovité sníženiny.
- Pátým a nejvyšším stupněm Vysočiny jsou dvě klenby - **Žďárské vrchy a Jihlavské vrchy**. Mají chladné podnebí se 100 - 120 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok v Jihlavských vrších dosahuje jen $6 - 8 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, ve Žďárských vrších je to však $6 - 14 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciálním vegetačním stupněm je jedlovo-bukový, půdní pokryv je zcela odlišný od ostatních: nejen, že jsou zde hnědé půdy kyselé, ale i jejich přechody do podzolů, rašelinných půd, glejů se semigleji a pseudogleji. Reliéf tvoří poměrně vysoké hřbety se sedly, kopci, hlubokými údolími a úvalovitými sníženinami.

Navzdory poměrně velké rozloze náleží kraj Vysočina z hlediska počtu obyvatel do dolní poloviny pomyslného žebříčku (tabulka 1.2) - pouze dva kraje jsou počtem obyvatel menší než kraj Vysočina. Nesoulad těchto dvou základních charakteristik je důsledkem vlivu přírodních podmínek a historického vývoje území, během něhož bylo území kraje zalidněno na poměry České republiky i střední Evropy poměrně řídko. Počtem obyvatel na 1 km^2 (75,7) se kraj nachází hluboko pod průměrem ČR a spolu s krajem Plzeňským a Jihočeským patří mezi tři regiony s nejnižší hustotou zalidnění regiony ČR.

Území kraje Vysočina je rozděleno celkem na 704 samosprávných obcí. Pouze ve Středočeském kraji existuje více obcí, všechny ostatní kraje ČR mají počet obcí menší. To svědčí o značné administrativní roztříštěnosti území kraje. Tu je možné vyjádřit průměrným počtem obyvatel připadajících na jednu obec - hodnota 731 obyvatel jako průměrná velikost obce kraje Vysočina je nejnižší v mezikrajském porovnání.

Při reformě územní veřejné správy byla k 1. 1. 2003 ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnost přenesena z části na krajský úřad a z části na nově zřízené obce s rozšířenou působností. V kraji Vysočina bylo vymezeno celkem 15 správních obvodů těchto obcí s rozšířenou působností. Jejich základní charakteristika je uvedena v tab. 1.5. Kraj se tak od 1. 1. 2003 administrativně člení na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 26 obvodů pověřených obecních úřadů a 704 obcí. Stále ovšem existuje řada institucí s okresní působností (okresní policejní ředitelství, okresní soudy, okresní úřady práce apod.), čili se zrušením okresních úřadů nepominula existence okresů. Ba ani krajů z roku 1960, a tak území kraje spadá působností pod tři krajské soudy se sídly v Brně, Českých Budějovicích a Hradci Králové.

Polohu území je nutné hodnotit na několika řádovostních úrovních. Poloha kraje Vysočina na makroregionální úrovni (v rámci střední Evropy, resp. Evropy) je poměrně exponovaná. Území kraje je součástí hlavní středoevropské urbanizované osy (Berlín - Praha - Vídeň/Bratislava - Budapešť), která je v širším kontextu součástí hlavní komunikační spojnice severní Evropy a Skandinávie s jihovýchodní Evropou a západní Asií. Exponovanost polohy je zvýrazněna průběhem komunikací evropského významu, především dálnicí D1 (v síti evropských silnic označení E 50 a E 65), železnicí (Berlín -) Praha - Havlíčkův brod - Břeclav (- Vídeň/Bratislava) a silnicí I/38 (Jihlava - Znojmo - Vídeň - v síti evropských silnic označení E 59).

Hodnota polohy kraje na mezoregionální úrovni (vzhledem k hlavním koncentracím obyvatelstva, výroby a služeb v rámci státu) je však v kontrastu k výhodné makropoloze jen průměrná až podprůměrná. Území kraje je poměrně vzdálené od všech jedenácti hlavních sídelních aglomerací ČR. Nejbližší z nich je brněnská, která zvyšuje exponovanost východní části regionu. Zdrojem exponovanosti na mezoúrovni tak jsou zejména hlavní dopravní osy. Většina komunikací nadregionálního významu sleduje směr severozápad - jihovýchod, resp. západ - východ, zatímco významné komunikace v kolmém směru v území chybí. Výhodou je centrální poloha v rámci ČR.

Na mikroregionální úrovni jde již o hodnocení diferencovaného stupně exponovanosti jednotlivých částí regionu (kraje). Zdroji exponovanosti jsou jednak významné komunikace, jednak významná centra uvnitř území - především krajské město a okresní města. Dominantním rozvojovým pólem území je Jihlava, která je s 51, 2 tis. obyvatel (k 1. 1. 2011) centrem republikového významu.

Tab. 1.1: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska rozlohy (k 31. 12. 2010)

Pořadí	Kraj	Rozloha v km ²
1	Středočeský	11 015
2	Jihočeský	10 057
3	Plzeňský	7 561
4	Jihomoravský	7 196
5	Vysočina	6 796
6	Moravskoslezský	5 427
7	Ústecký	5 335
8	Olomoucký	5 267
9	Královéhradecký	4 758
10	Pardubický	4 519
11	Zlínský	3 964
12	Karlovarský	3 315
13	Liberecký	3 163
14	Hl. město Praha	496

Tab. 1.2: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska počtu obyvatel (k 31. 12. 2010)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel
1	Středočeský	1 264 978
2	Hl. město Praha	1 257 158
3	Moravskoslezský	1 243 220
4	Jihomoravský	1 154 654
5	Ústecký	836 045
6	Olomoucký	641 681
7	Jihočeský	638 706
8	Zlínský	590 361
9	Plzeňský	572 045
10	Královéhradecký	554 803
11	Pardubický	517 164
12	Vysočina	514 569
13	Liberecký	439 942
14	Karlovarský	307 444

Tab. 1.3: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska hustoty zalidnění (k 31. 12. 2010)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 km ²
1	Hl. město Praha	2 534,4
2	Moravskoslezský	229,1
3	Jihomoravský	160,5
4	Ústecký	156,7
5	Zlínský	148,9
6	Liberecký	139,1
7	Olomoucký	121,8
8	Královéhradecký	116,6
9	Středočeský	114,8
10	Pardubický	114,5
11	Karlovarský	92,8
12	Vysočina	75,7
13	Plzeňský	75,7
14	Jihočeský	63,5

Tab. 1.4: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska průměrné velikosti obcí (k 31. 12. 2010)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 obec
1	Hl. město Praha	1 257 158,0
2	Moravskoslezský	4 157,9
3	Ústecký	2 361,7
4	Karlovarský	2 329,1
5	Liberecký	2 046,2
6	Zlínský	1 935,6
7	Jihomoravský	1 715,7
8	Olomoucký	1 608,2
9	Královéhradecký	1 238,4
10	Pardubický	1 146,7
11	Plzeňský	1 141,8
12	Středočeský	1 104,8
13	Jihočeský	1 025,2
14	Vysočina	730,9

Zdroj dat (tabulky 1.1 – 1.4): Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Malý lexikon obcí ČR 2010. ČSÚ, Praha 2011.

Tab. 1.5: Základní charakteristika správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Správní obvod	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (k 1. 1. 2011)	Hustota zalidnění (ob./km ²)	Počet měst	Počet městysů	Počet obcí	Počet částí obcí
Bystřice nad Pernštejnem	348,0	20 391	58,6	1	1	39	91
Havlíčkův Brod	631,8	52 472	83,1	4	4	56	139
Humpolec	227,9	17 202	75,5	1	0	25	66
Chotěboř	329,0	22 647	68,8	2	4	31	101
Jihlava	921,8	99 634	108,1	4	6	79	145
Moravské Budějovice	414,0	24 187	58,4	2	0	47	60
Náměšť nad Oslavou	211,3	13 416	63,5	1	1	27	32
Nové Město na Moravě	292,9	19 566	66,8	1	3	30	59
Pacov	234,6	9 914	42,3	1	1	24	64
Pelhřimov	827,4	45 759	55,3	7	3	71	192
Světlá nad Sázavou	290,2	20 141	69,4	2	0	32	89
Telč	291,4	13 492	46,3	1	2	45	59
Třebíč	837,7	75 987	90,7	3	8	93	133
Velké Meziříčí	473,3	35 762	75,6	2	2	57	96
Žďár nad Sázavou	464,4	43 999	94,7	2	4	48	76
Kraj Vysočina	6 795,7	514 569	75,7	34	39	704	1 402

Poznámka: údaje o počtu měst, městysů, obcí a částí obcí jsou uváděny k 30.12.2009.

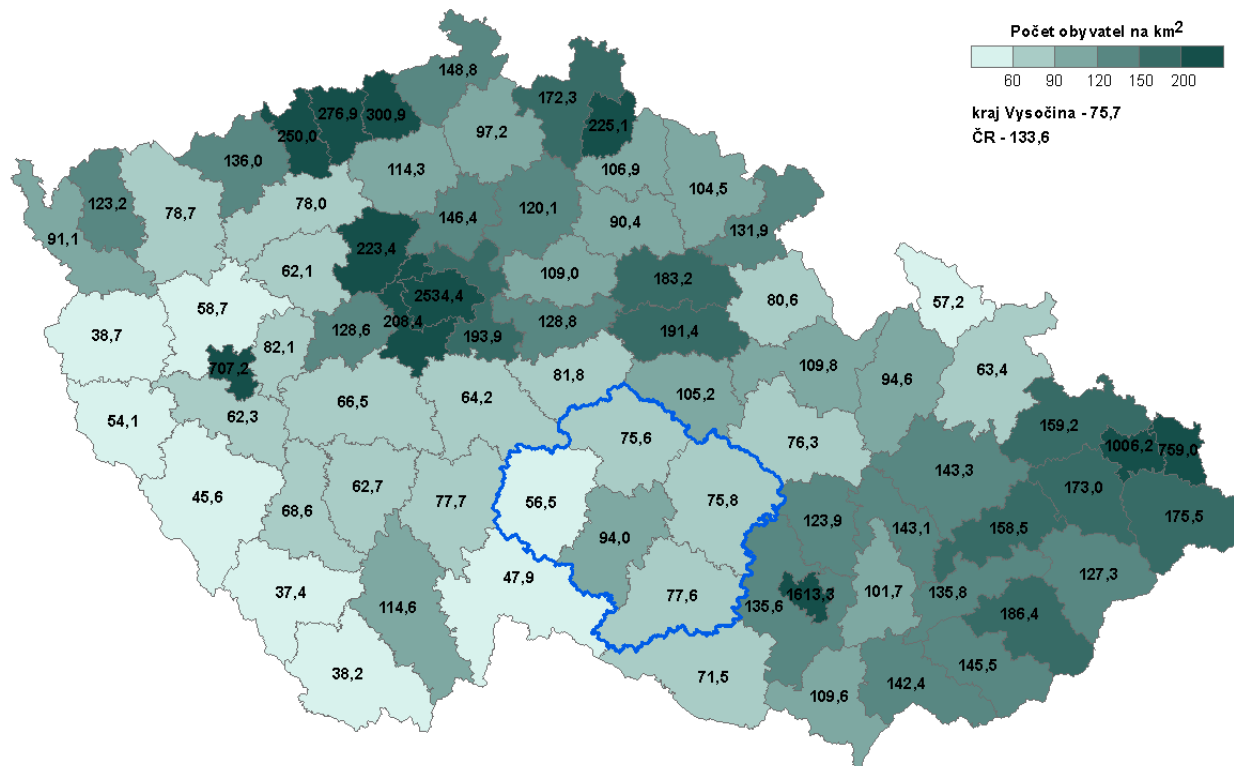
Zdroj dat: Malý lexikon obcí České republiky 2010. ČSÚ, Praha 2010.; Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2011. ČSÚ Praha, 2011.

2. Obyvatelstvo a sídelní struktura

2.1 Stav a pohyb obyvatelstva

Kraj Vysočina se s 514 569 obyvateli (k 31. 12. 2010) řadí k méně lidnatým krajům České republiky (třetí populačně nejmenší po Karlovarském a Libereckém) a na obyvatelstvu ČR se podílí 4,9 %. Zatímco obyvatelstvo tvoří dvacetinu populace ČR, rozloha kraje zaujímá 1/12 území státu (8,6 %). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění; na 1 km² připadá 76 obyvatel (v ČR 134 obyvatel), což je po Plzeňském a Jihočeském kraji třetí nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

Obr. 2.1: Hustota zalidnění v okresech ČR k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Tab. 2.1: Vývoj počtu obyvatel v okresech kraje Vysočina v letech 1869 – 2010

Okres	1869	1910	1930	1950	1991	2001	2010
Havlíčkův Brod	106 421	110 719	105 871	93 312	96 113	95 040	95 679
Jihlava	99 553	111 175	112 378	92 940	109 883	109 856	112 707
Pelhřimov	99 331	100 702	90 990	74 597	74 614	72 984	72 875
Třebíč	87 050	103 395	107 317	99 756	114 289	114 636	113 590
Žďár nad Sázavou	113 125	110 497	105 212	92 023	118 841	119 627	119 718
Vysočina	505 480	536 488	521 768	452 628	513 740	512 143	514 569
Česká republika	7 621 086	10 076 727	10 674 240	8 896 086	10 302 215	10 230 060	10 532 770

Pozn.: Stav obyvatelstva dle výsledků příslušných sčítání lidu, v roce 2010 průběžná evidence obyvatelstva k 31. 12. 2010.

Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. ČSÚ Praha, 2006.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Z historického pohledu bydlelo na území kraje více obyvatel nejen před druhou, ale také před první světovou válkou. Nejvyšší počet obyvatel na území kraje Vysočina byl registrován při sčítání v roce 1910, kdy zde žilo 536 488 osob (tabulka 2.1). Velké populační ztráty byly zaznamenány v průběhu první světové války (vysoká úmrtnost) a po skončení druhé světové války (odsun a dosídlování). Současný stav je i přes mírný nárůst počtu obyvatel v posledních letech blízký počtu obyvatel, který byl zjištěn při prvním moderním sčítání lidu na našem území v roce 1869. Vývoj počtu obyvatel byl však značně územně diferencován. Zatímco v období moderní populační statistiky (1869 – 2001) nejvýznamněji vzrostl počet obyvatel v okrese Třebíč (o 32 %; tempo růstu v tomto okrese se blíží populačnímu růstu celé ČR), tak v okrese Pelhřimov počet obyvatel v tomto období klesl na

méně než tři čtvrtiny stavu v roce 1869. Také v okrese Havlíčkův Brod je současný počet obyvatel nižší než před 140 lety. V období po 2. světové válce se nejdynamičtějším populačním růstem vyznačoval okres Žďár nad Sázavou.

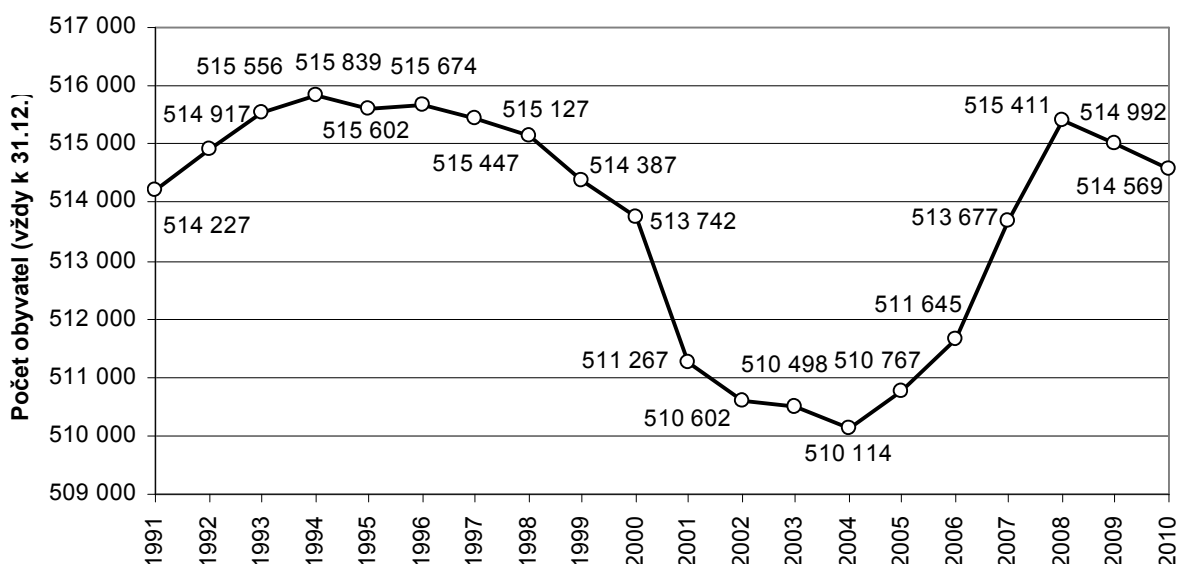
Tab. 2.2: Indexy vývoje počtu obyvatel v okresech kraje Vysočina v letech 1869 – 2010

Okres	1910/1869	1930/1910	1950/1930	1991/1950	2001/1991	2001/1869	2010/2001
Havlíčkův Brod	104,0	95,6	88,1	103,0	98,9	89,3	100,7
Jihlava	111,7	101,1	82,7	118,2	100,0	110,3	102,6
Pelhřimov	101,4	90,4	82,0	100,0	97,8	73,5	99,9
Třebíč	118,8	103,8	93,0	114,6	100,3	131,7	99,1
Žďár nad Sázavou	97,7	95,2	87,5	129,1	100,7	105,7	100,1
Vysočina	106,1	97,3	86,7	113,5	99,7	101,3	100,5
Česká republika	132,2	105,9	83,3	115,8	99,3	134,2	103,0

Zdroj dat: viz tabulka 2.1, vlastní výpočty

Informaci o vývoji počtu obyvatel v kraji Vysočina v posledních dvou dekadách podává obrázek 2.2. Do konce roku 1994 ještě počet obyvatel rostl, v roce 1995 nastal první pokles, ale o rok později došlo opět k mírnému nárůstu stavu, který však nedosáhl výše z roku 1994. Poté již počet obyvatel v kraji klesal až do roku 2004. Teprve v roce 2005 zaznamenala Vysočina meziroční růst populace. Výrazný skok v počtu obyvatel kraje v roce 2001 byl způsoben opravou dle výsledků sčítání 2001 (snížení počtu obyvatel v důsledku této opravy o 1 509 osob). Po několikaletém růstu došlo v roce 2009 k opětovnému poklesu počtu obyvatel v kraji, který pokračoval i v následujícím roce.

Obr. 2.2: Vývoj počtu obyvatel v kraji Vysočina v letech 1991 – 2010 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 – 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) od roku 2004 zachycuje následující tabulka. Nejvíce obyvatel, téměř sto tisíc, má SO ORP Jihlava. V třebíčském SO ORP žije o více než dvacet tis. osob méně. Nejmenším sídlem SO ORP je Pacov, a také počet obyvatel tohoto správního obvodu je nejnižší, když nedosahuje ani hranice 10 tis. obyvatel. Absolutní nárůst počtu obyvatel mezi roky 2004 a 2010 zaznamenalo Jihlavsko (3 084), Havlíčkobrodsko (863) a Velkomeziříčsko (844). Velké úbytky počtu obyvatel byly naopak zjištěny v SO ORP Bystřice n.P. (498), Světlá n.S. (265) a Třebíč (243).

Tab. 2.3: Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v letech 2004 – 2010 (vždy k 31.12.)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	20 889	20 816	20 704	20 629	20 622	20 489	20 391
Havlíčkův Brod	51 609	51 669	51 776	52 178	52 610	52 455	52 472
Humpolec	16 814	16 839	16 942	17 123	17 203	17 174	17 202
Chotěboř	22 380	22 531	22 431	22 698	22 805	22 767	22 647
Jihlava	96 550	97 340	97 800	98 202	98 946	99 421	99 634
Moravské Budějovice	24 391	24 308	24 355	24 438	24 372	24 267	24 187
Náměšť nad Oslavou	13 482	13 430	13 411	13 406	13 405	13 382	13 416
Nové město na Moravě	19 526	19 488	19 540	19 670	19 799	19 619	19 566
Pacov	10 068	10 080	10 010	10 005	10 011	9 955	9 914
Pelhřimov	45 395	45 420	45 530	45 830	46 013	45 888	45 759
Světlá nad Sázavou	20 406	20 333	20 325	20 342	20 262	20 201	20 141
Telč	13 581	13 523	13 469	13 455	13 487	13 490	13 492
Třebíč	76 230	76 135	76 221	76 309	76 251	76 163	75 987
Velké Meziříčí	34 918	34 975	35 230	35 369	35 575	35 686	35 762
Žďár nad Sázavou	43 875	43 880	43 901	44 023	44 050	44 035	43 999
Vysočina	510 114	510 767	511 645	513 677	515 411	514 992	514 569

Zdroj dat: Databáze MOS. ČSÚ Praha.

Od poloviny 19. století do současnosti, tedy v období, za které existují spolehlivé údaje o počtu obyvatel, lze zaznamenat velký nárůst počtu obyvatel bydlících ve městech. V roce 1850 bydlelo v současných městech kraje pouze 118 474 osob, tedy 23,0 % obyvatelstva kraje. K 31. 12. 2009 žilo ve městech na Vysočině již 299 486 obyvatel, tedy 57,9 % obyvatel kraje. To byl však výrazně nižší podíl než v celé ČR (70,0 %) a třetí nejnižší hodnota ze všech krajů ČR hned po Středočeském a Olomouckém kraji.

Největším městem byla vždy Jihlava. V sídelním systému Vysočiny nejvíce vzrostla role Žďáru nad Sázavou, a to zejména v souvislosti s poválečnou výstavbou Žďárských strojírén. Nyní je Žďár nad Sázavou 4. největším městem kraje po Jihlavě, Třebíči a Havlíčkově Brodu. Na významu naopak nejvíce ztratilo město Polná. V polovině 19. století měla Polná celkem 5 195 obyvatel a byla 4. největším městem kraje. K 31. 12. 2010 bydlelo v Polné 5 238 obyvatel, a to ji řadilo až na 16. místo v souboru měst kraje Vysočina, i když v posledních letech zaznamenalo město Polná nárůst počtu obyvatel. V období 1850 - 2010 se snížil počet obyvatel také ve městech Počátky, Golčův Jeníkov, Černovice, Brtnice, Svatka a zejména v Červené Řečici a Habrech. Nejmladšími městy (od roku 1999 a 2000) jsou Svatka, Ždírec nad Doubravou, Brtnice, Horní Cerekev a Červená Řečice, která získala titul města teprve v dubnu 2007. Bližší údaje o počtu obyvatel měst kraje Vysočina uvádí tabulka 2.1 v přílohách Profilu kraje Vysočina.

Nově byl zaveden reprezentativní titul městys. V kraji Vysočina bylo v říjnu roku 2009 evidováno 39 městysů.

2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek

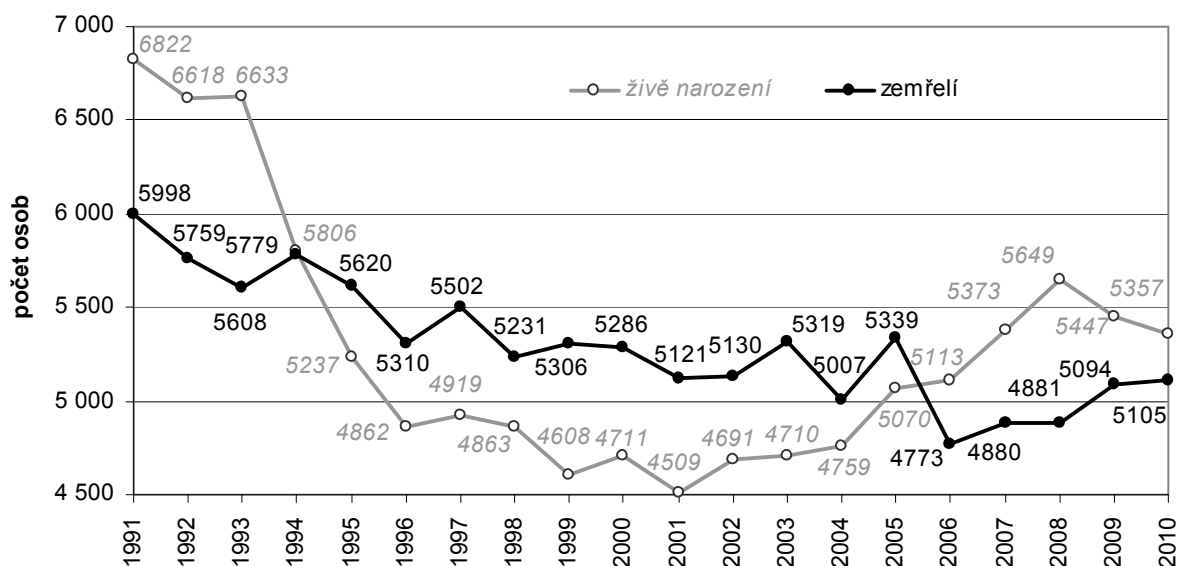
Počet živě narozených dětí vykazoval v kraji Vysočina po 2. světové válce, kdy se rodilo více než 12 tis. dětí ročně, klesající tendenci až do konce šedesátých let. Tehdy počet živě narozených klesl pod 7,5 tis. (nejméně v roce 1968). Poté již dochází k populační explozi charakteristické pro celé tehdejší Československo, která probíhala v sedmdesátých letech a svého vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se v kraji Vysočina narodilo ročně téměř 10 tis. dětí. Poté již slábne pronatalitní populační klima a dochází k prudkému úbytku počtu živě narozených; již v roce 1981 se v kraji Vysočina narodilo méně než 8 tis. dětí, o šest let později pak dokonce méně než 7 tis. dětí.

Stejně jako na úrovni celé České republiky docházelo i v kraji Vysočina od roku 1990 (s výjimkou roku 1993) k poklesu počtu živě narozených. V období let 1996 - 2004 se počet živě narozených v kraji Vysočina každoročně pohyboval v rozmezí 4,5 až 5 tis. osob. V letech 2005 až 2010 však opět došlo k překročení hranice 5 000 živě narozených.

Zatímco v ČR bylo minima v počtu živě narozených dosaženo v roce 1999, v kraji Vysočina se tak stalo až o dva roky později. Poté se počet živě narozených každoročně zvyšoval, po maximu

zaznamenaném v roce 2008 následuje opětovný propad. V roce 2010 připadalo na 1 000 obyvatel Vysočiny (středního stavu) 10,4 živě narozených dětí (průměr ČR – 11,1), což byla druhá nejnižší hodnota po kraji Zlínském.

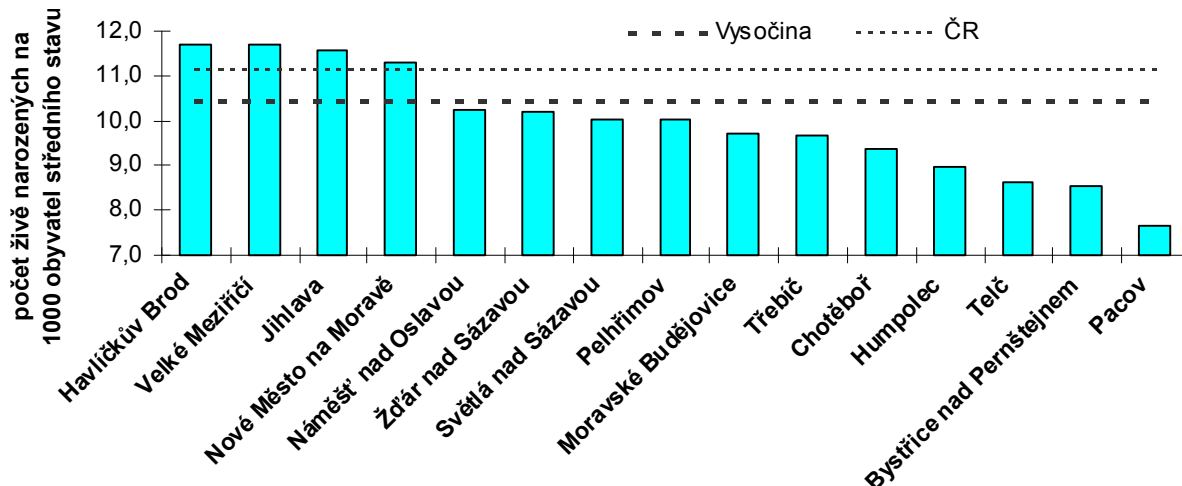
Obr. 2.3: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v kraji Vysočina v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností počty živě narozených meziročně kolísají. Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) byla v období 2006 - 2010 nejvyšší ve správním obvodu ORP Havlíčkův Brod. Nad průměr ČR se v souhrnu za pětileté období rovněž dostalo Velkomeziříčsko, Jihlavsko a Novoměstsko. Nejnižší hrubou mírou porodnosti vykázalo Telčsko, Bystřicko a Pacovsko (viz obr. 2.4). Přes meziroční kolísání hodnot počtu živě narozených dětí lze u některých správních obvodů ORP v průběhu posledních pěti let vysledovat trendy. Zřetelné jsou zejména růsty hodnot, které meziročně vykazovaly Jihlavsko a Havlíčkobrodsko. Podrobnější údaje za jednotlivé správní obvody uvádí tabulky 2.2 a 2.3 v přílohách.

Obr. 2.4: Hrubá míra porodnosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

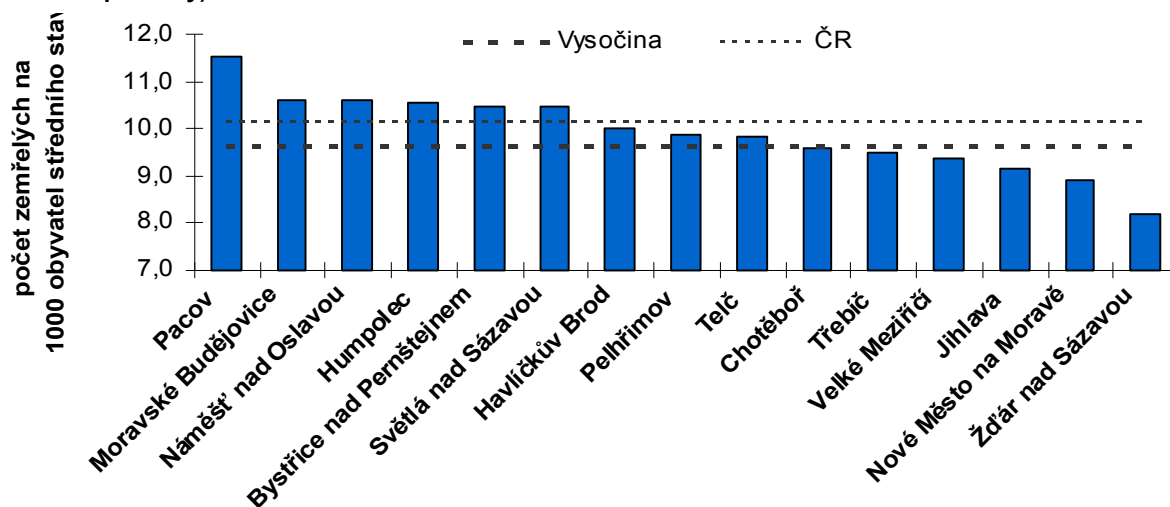

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Také roční údaje o **zemřelých** v kraji Vysočina zaznamenaly v poválečném období dynamický vývoj. Až do konce šedesátých let umíralo na území kraje Vysočina ročně 5 až 6 tis. osob. V roce 1968 byla přesažena hranice 6 tis. a nastalo období s vyšší úmrtností (6 – 7 tis. zemřelých ročně), které trvalo až do počátku devadesátých let.

V roce 1991 počet zemřelých opět klesl pod hranici 6 tis. Přes určitou rozkolísanost počet zemřelých stále klesal tak, že v roce 2006 bylo na Vysočině evidováno méně než 5 000 zemřelých osob a bylo tak dosaženo dlouholetého minima. Poté však následuje opětovný nárůst a od roku 2009 se počty zemřelých pohybují nad zmíněnou hranicí. Na 1 000 obyvatel kraje tak připadalo v roce 2010 pouze 9,9 úmrtí, což byla čtvrtá nejnižší hodnota v mezikrajském porovnání.

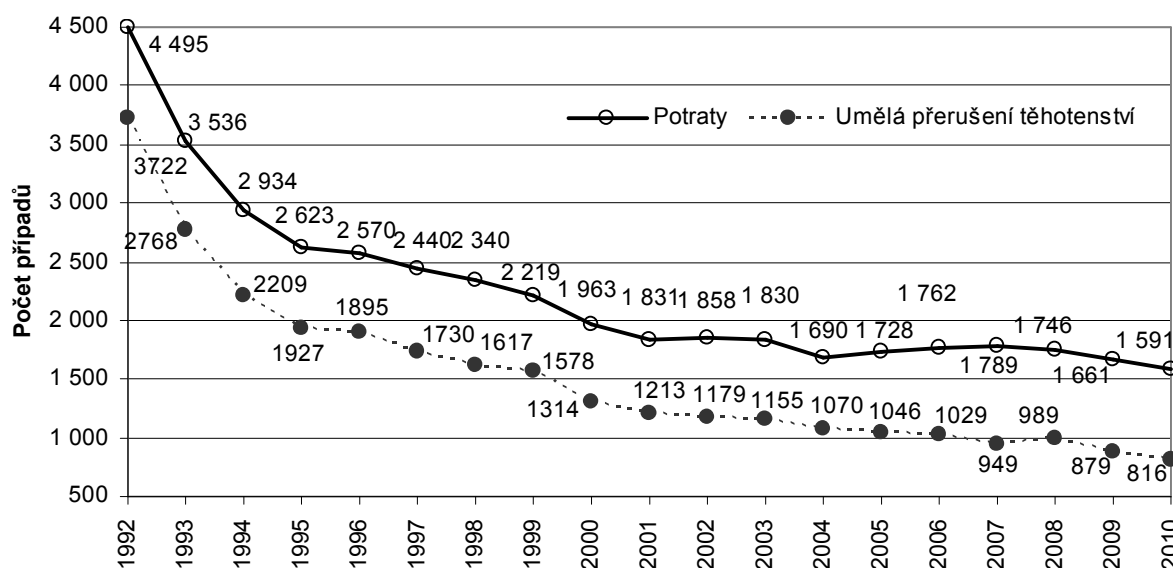
Obr. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

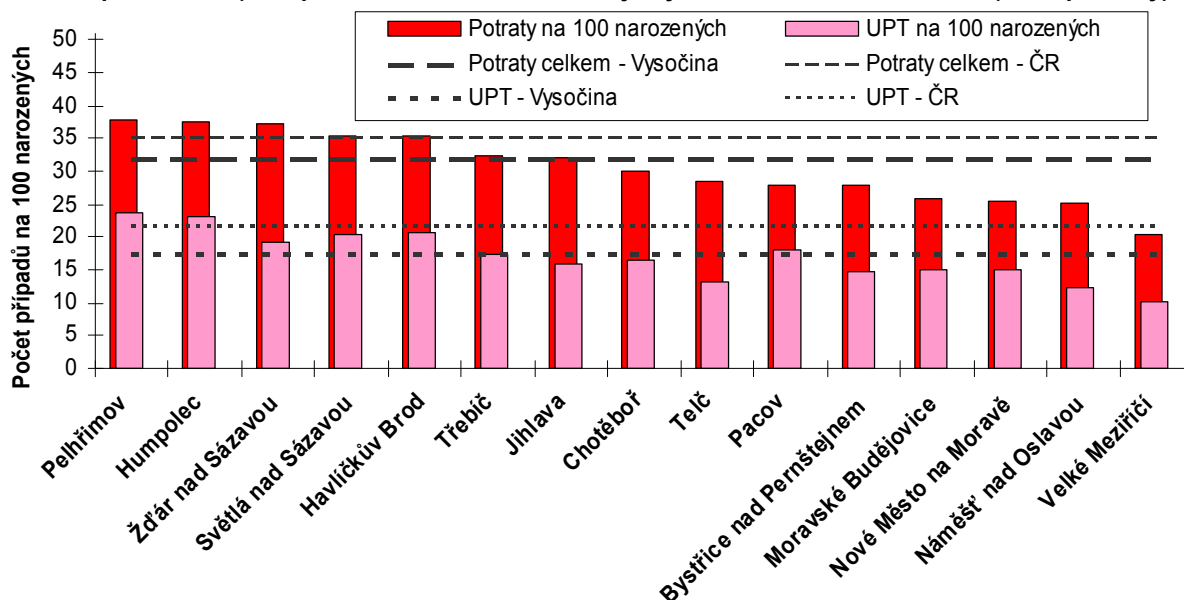
Mezi jednotlivými obvody SO ORP kraje Vysočina panují poměrně značné rozdíly. Jak vyplývá z obrázku 2.5. Relativní hodnoty úmrtnosti jsou nejnižší právě v těch regionech, kde jsou nejpriznivější natalitní charakteristiky. Počet zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu byl v období let 2003 - 2010 pětikrát nejvyšší ve správním obvodu ORP Humpolec, třikrát na Pacovsku a jednou na Náměšťsku a Moravskobudějovicku. Naopak nejpriznivější hodnoty v úmrtnostních statistikách vykazovalo ve sledovaném období Žďársko (6x) a Novoměstsko (2x). Informace o úmrtnostních poměrech na úrovni správních obvodů ORP podávají tabulky 2.4 a 2.5 v přílohách.

Před rokem 1990 se Česká republika vyznačovala vysokým počtem **potratů**, resp. **umělých přerušení těhotenství** na počet živě narozených dětí (index potratovosti), což souviselo s nízkou mírou religiozity obyvatel a nízkým využíváním antikoncepčních prostředků. Potratovost je v ČR statisticky sledována od počátku sedmdesátých let. V roce 1971 bylo v kraji Vysočina zaznamenáno necelých 3 tis. potratů. Až do roku 1986 jejich počet rostl velmi pozvolna až k hranici 4 tis., poté došlo ke značnému meziročnímu nárůstu o více než tisíc potratů. K zásadnímu růstu počtu umělých přerušení těhotenství ve druhé polovině osmdesátých let výrazně přispělo přijetí vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., která mj. blíže upravovala podmínky, za nichž bylo možné přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů. Nad hranici 5 tis. se počet potratů dostal v roce 1988 a udržel se zde až do roku 1991. V následujících letech však v kraji Vysočina stejně jako v ČR počet interrupčních zákroků strmě klesal. Pod hranici 3 tis. se počet potratů v kraji Vysočina dostal již v roce 1994, pod dvoutisícovou hodnotu pak v roce 2000. V roce 2010 počet potratů v kraji Vysočina meziročně mírně klesl na 1 591 případů. To bylo způsobeno snížením počtu uměle přerušených těhotenství na 816 případů. Počet umělých přerušení těhotenství se každoročně snižuje od počátku devadesátých let, přičemž v roce 2007 bylo na Vysočině poprvé evidováno méně než tisíc takových případů. V kraji bylo v roce 2010 zaznamenáno 17,3 umělých přerušení těhotenství na 100 narozených dětí, což bylo méně než činil průměr ČR (21,7) a po Pardubickém nejméně mezi kraji ČR.

Obr. 2.6: Vývoj počtu potratů (včetně umělých přerušení těhotenství) a umělých přerušení těhotenství v kraji Vysočina v letech 1992 – 2010

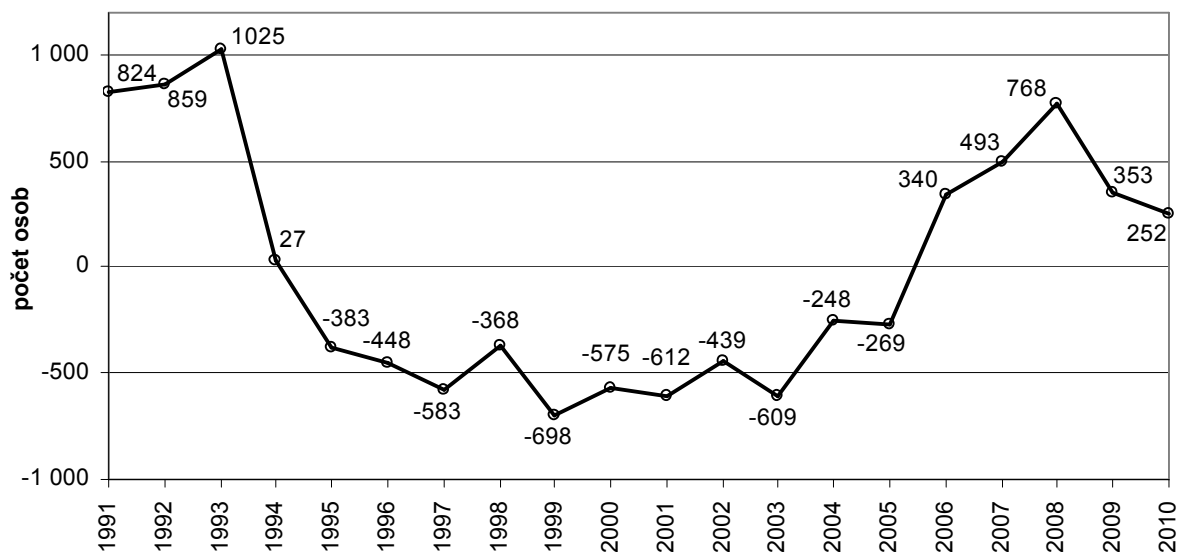
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010, Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Na úrovni jednotlivých správních obvodů ORP vykazovalo v ročním průměru let 2006 - 2010 nejvyšší index potratovosti Pelhřimovsko, Humpolecko a Havlíčkobrodsko, kde byl překonán průměr České republiky. U počtu umělých přerušení těhotenství na 100 narozených byl republikový průměr překročen ve dvou správních obvodech ORP. Daleko příznivější situace vládne dlouhodobě ve východní části kraje Vysočina. Územní srovnání nabízí obrázek 2.7.

Obr. 2.7: Počet potratů včetně umělých přerušení těhotenství (UPT) na 100 narozených dětí (index potratovosti) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

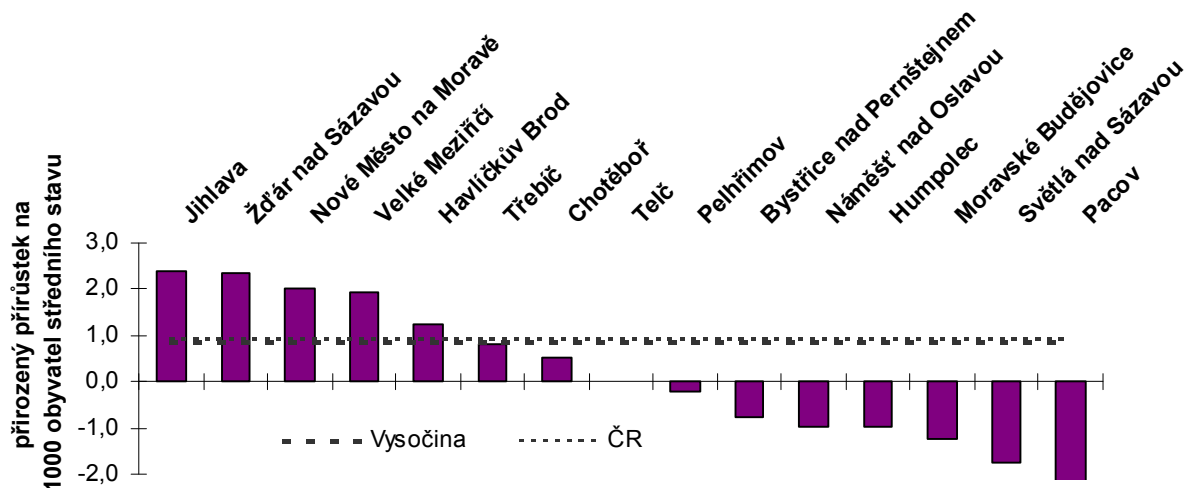
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Kraj Vysočina se v minulosti dlouhodobě vyznačoval vysokým **přirozeným přírůstkem** obyvatelstva (rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých). Ten v období po 2. světové válce bohatě nahrazoval úbytek obyvatelstva způsobený stěhováním, takže mezi prvním poválečným sčítáním v roce 1950 a rokem 1991 počet obyvatel v kraji Vysočina vzrostl téměř o 60 tisíc.

Obr. 2.8: Přirozený přírůstek obyvatel v kraji Vysočina v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Nepříznivý demografický vývoj v České republice, který započal již v první polovině devadesátých let, se promítl i na Vysočině. V roce 1995 zaznamenal kraj poprvé ztrátu obyvatelstva přirozenou měnou. Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se pohyboval v záporných číslech až do roku 2005. V roce 2006 vykázal kraj Vysočina po 12 letech kladný přirozený přírůstek obyvatelstva. Nejvyšší přírůstek byl zjištěn v roce 2008. Vývoj přirozeného přírůstku od roku 1991 zachycuje obrázek č. 2.8.

Obr. 2.9: Přirozený přírůstek (úbytek) na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností zaznamenalo v průměru let 2006 - 2010 kladné přirozené přírůstky sedm správních obvodů ORP, z nichž rovněž pět vykazovalo vyšší nárůst populace přirozenou měnou, než činil celostátní průměr. Dle obrázku 2.9 byl ve sledovaném období nejvýraznější přirozený úbytek obyvatelstva na Pacovsku a Světlecku. Pokud se budeme zabývat trendy (tabulky 2.6 a 2.7 v přílohách), tak přes poměrně značné kolísání hodnot přirozeného přírůstku na úrovni menších územních celků nelze opomenout přechod z výrazně záporných do kladných čísel u Jihlavska, což je zřejmě způsobeno migrační atraktivitou krajského města a okolí pro mladší složku populace zakládající rodiny. Od roku 2003 vykazoval pravidelně kladné hodnoty přirozeného přírůstku obvod ORP Žďár nad Sázavou a Nové Město na Moravě. Na druhou stranu v období let 2003 - 2010 každoročně přirozenou měnou obyvatelstvo ztrácelo Světlecko a Moravskobudějovicko.

2.1.2 Migrace obyvatelstva

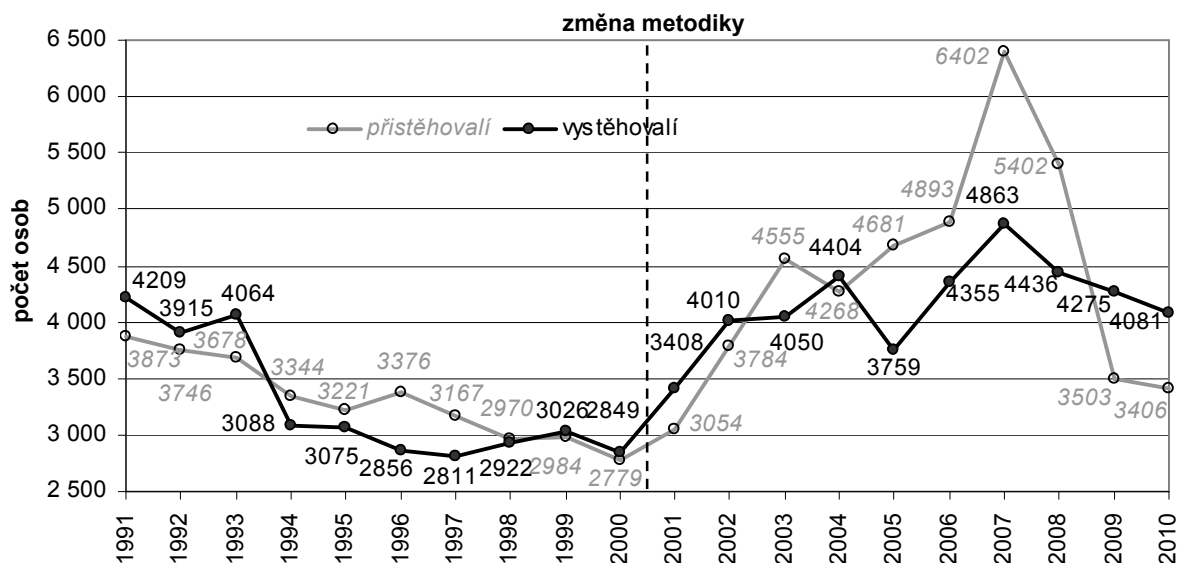
Vývoj počtu obyvatel území kraje není ovlivněn pouze přirozenou měnou, ale také migrací, tedy počtem přistěhovalých a vystěhovalých. Od konce 2. světové války se kraj Vysočina až na výjimky vyznačoval spíše vyšším počtem vystěhovalých než přistěhovalých. Tento trend přerušila až výstavba

jaderné elektrárny v Dukovanech, která způsobila velký příliv obyvatel do okresu Třebíč v letech 1981 – 1983. Ke konci osmdesátých let však kraj znovu vykazoval záporné migrační saldo, tedy vyšší počet vystěhovalých než přistěhovalých, a tento stav přetrval až do konce roku 1994. Tehdy byl poprvé po deseti letech zaznamenán vyšší počet přistěhovalých než vystěhovalých a obdobná situace vydržela celých pět let. Od roku 2001 bylo přikročeno ke změně metodiky evidence migrujících osob. Počet vystěhovalých i přistěhovalých se zvýšil díky nově započítávaným cizincům, kteří u nás pobývají na základě víza přesahujícího platnost 90 dní. Na vyšším počtu migrantů se rovněž podílí cizinci s azylem. Od roku 2001 počet přistěhovalých rostl, přičemž v roce 2007 dosáhl rekordní úrovně. Počet vystěhovalých se každoročně zvyšoval až do roku 2004, v roce 2005 nastal meziroční propad počtu emigrujících osob z kraje Vysočina, ovšem poté došlo opět k dalším meziročním růstům. Hodnota za rok 2007 byla stejně jako u imigrantů rekordní. V roce 2008 došlo k výraznému snížení počtu přistěhovalých do kraje Vysočina i vystěhovalých z kraje. V roce 2009 pokračoval výrazný pokles počtu přistěhovalých, ten se v roce 2010 snížil, proto bylo po čtyřech letech opět zaznamenáno záporné saldo migrace.

V roce 2010 se do kraje Vysočina **přistěhovalo** celkem 3 406 osob, z toho 411 osob tvořili cizinci. Na 1 000 obyvatel středního stavu připadalo 6,6 přistěhovalých, což v mezikrajském srovnání představovalo čtvrtou nejnižší hodnotu hrubé míry imigrace. Nižší příliv přistěhovalých přepočtený na počet obyvatel byl zaznamenán jen v Moravskoslezském, Olomouckém, a Zlínském kraji.

Počet **vystěhovalých** z Vysočiny v roce 2010 činil 4 001 osob, což znamenalo 7,9 emigrantů na 1 000 obyvatel středního stavu. Hrubá míra emigrace tak byla sedmá nejvyšší v mezikrajském porovnání.

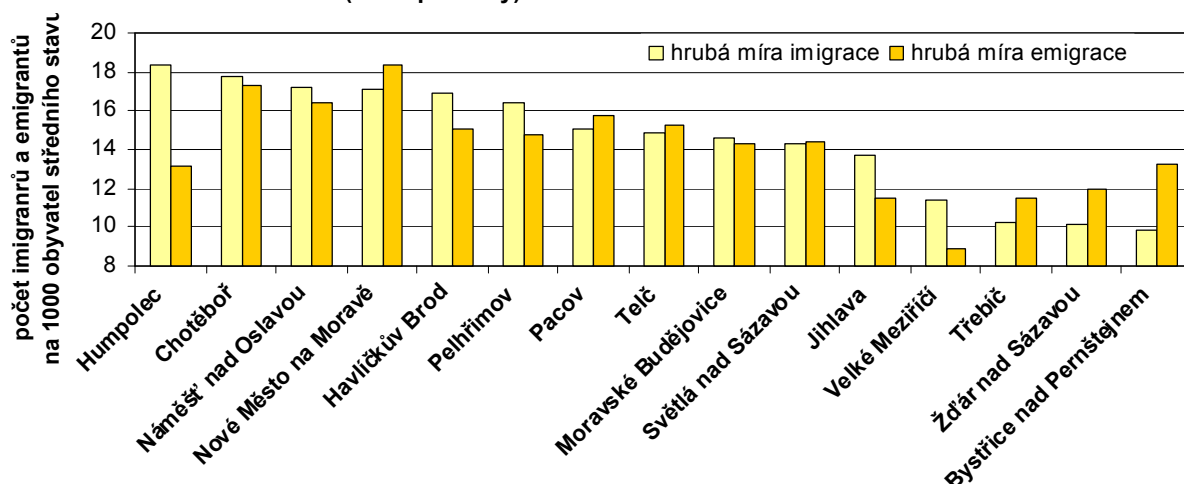
Obr. 2.10: Vývoj počtu přistěhovalých do kraje Vysočina a vystěhovalých z kraje Vysočina v letech 1991 – 2010

Poznámka: Za roky 1991 - 2000 je v zahraničním stěhování České republiky zahrnuto stěhování všech osob (včetně cizinců) s místem trvalého pobytu v České republice a od 1.1.2001 všech občanů ČR s trvalým pobytem na území ČR, cizinců s povolením k trvalému pobytu na území ČR, cizinců s vízem nad 90 dní a cizinců s azylem na území ČR.

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Počet přistěhovalých do jednotlivých správních obvodů ORP bývá meziročně poměrně dost proměnlivý. V relativním vyjádření (podle hrubé míry imigrace) byly v letech 2006 - 2010 nejúspěšnější v přitahování nových obyvatel spíše správní obvody v západní polovině kraje Vysočina. Naopak do regionů na východě kraje se lidé stěhovali se značně nižší intenzitou. Určitou výjimkou jsou periferní regiony Novoměstska, Moravskobudějovicka a Náměšťska, kde však „pull faktor“ představují spíše armádní zařízení, domovy důchodců nebo jiná podobná zařízení přesahující působnost regionů.

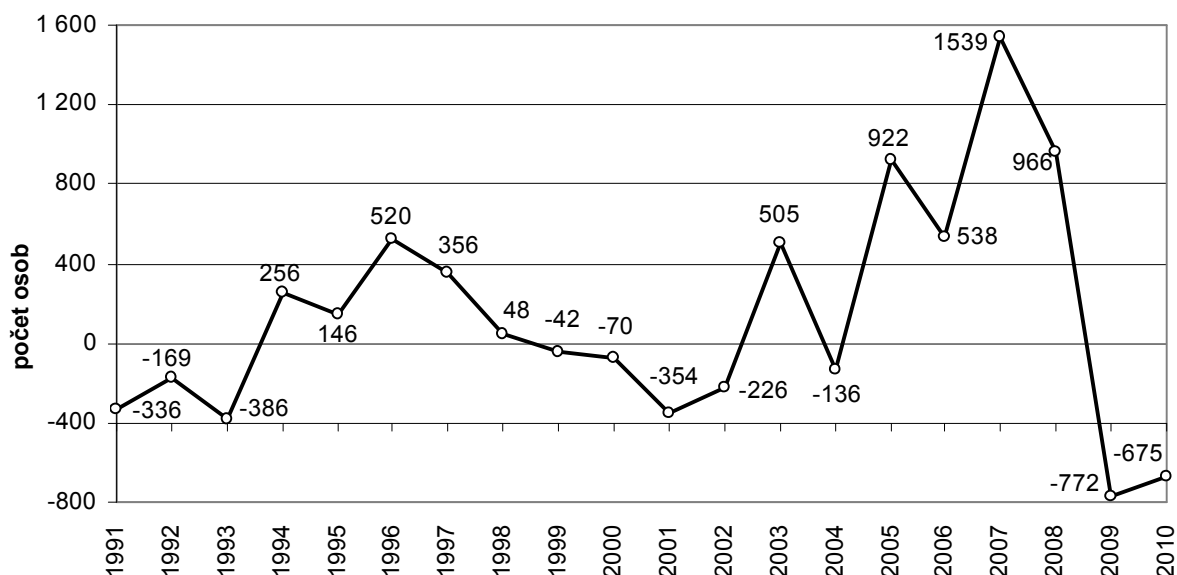
Obr. 2.11: Hrubá míra imigrace a hrubá míra emigrace ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Vztaženo na počet obyvatel evidovaly ve sledovaném období 2006 - 2010 nejvíce emigrujících osob periferní regiony kraje Vysočina – Novoměstsko, Chotěbořsko, Náměšťsko. S daleko nejnižší intenzitou se lidé stěhovali ze správního obvodu ORP Velké Meziříčí, dále pak z Jihlavska, Třebíčska a Žďárského.

Pokud se budeme zabývat trendy, poměrně evidentní je od roku 2003 značný nárůst imigrujících osob na Jihlavsko, Pelhřimovsko, Havlíčkobrodsko, Novoměstsko, Velkomeziříčsko a Humpolecko. Tento trend byl však popřen v letech 2008 - 2010 díky výraznému poklesu počtu přistěhovačů.

V roce 2007 vykázal kraj Vysočina rekordní **přírůstek stěhováním** o 1 539 osob, naopak v letech 2009 a 2010 byl zaznamenán největší úbytek stěhováním o 772 a 675 osob. Větší ztráta obyvatel stěhováním byla v roce 2010 podle hrubé míry migračního salda zjištěna pouze u krajů Moravskoslezský a Karlovarský.

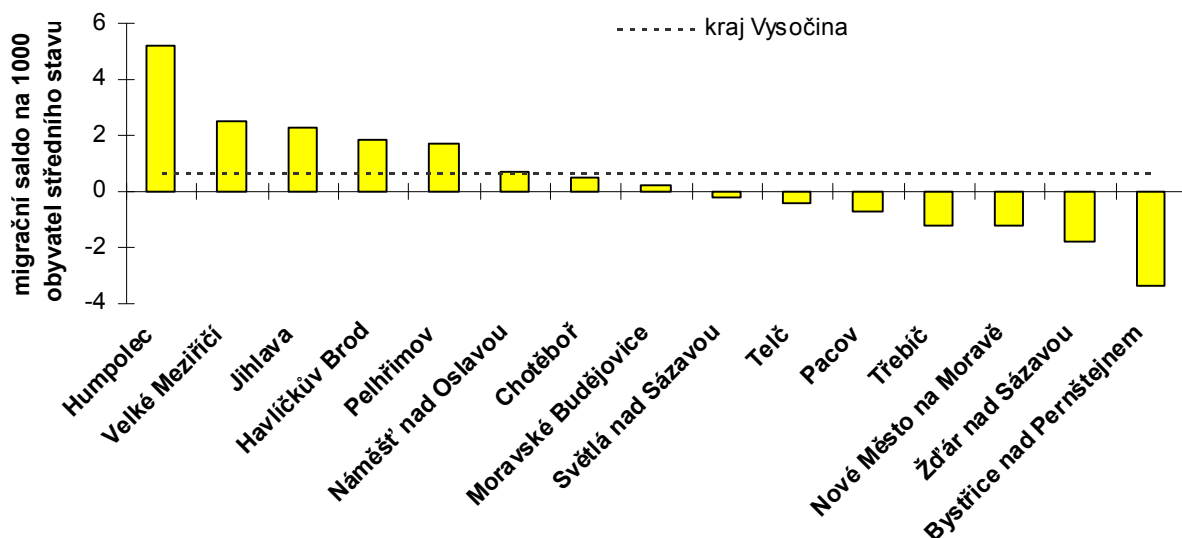
Obr. 2.12: Vývoj migračního salda kraje Vysočina v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností existují v bilanci stěhování obyvatel nemalé rozdíly. Ztrátu obyvatelstva stěhováním vykázalo v souhrnu let 2006 - 2010 celkem 7 správních

obvodů ORP, přičemž největší pokles populace tímto způsobem nastal v případě Bystřicka. Mezi migračně nejvíce ziskové patřilo ve sledovaném období Humpolecko. Jak vyplývá z tabulek 2.12 a 2.13 v přílohách, v období 2003 – 2010 zaznamenaly ztrátu obyvatel stěhováním s jedinou výjimkou každoročně správní obvody ORP Bystřice nad Pernštejnem. Migrační saldo bylo ve stejném období pravidelně v kladných číslech pouze s jednou výjimkou na Humpolecku, Jihlavsku a Velkomeziříčsku.

Obr. 2.13: Hrubá míra migračního salda ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

V průběhu devadesátých let došlo také k významné změně směrů migrace mezi městy a venkovem: po desetiletích převahy migrace z venkova do měst došlo k zásadnímu obratu. Města jako celek, zejména střední a větší města, v současnosti obyvatelstvo migračně ztrácí, zatímco venkovské obce (jako celek) mají kladné migrační saldo, avšak při velkých regionálních rozdílech. Specifickým fenoménem je migrační atraktivita obcí v zázemí větších měst (suburbanizace), která se ale na Vysočině dosud projevila výrazněji pouze v okolí Jihlavy.

2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva

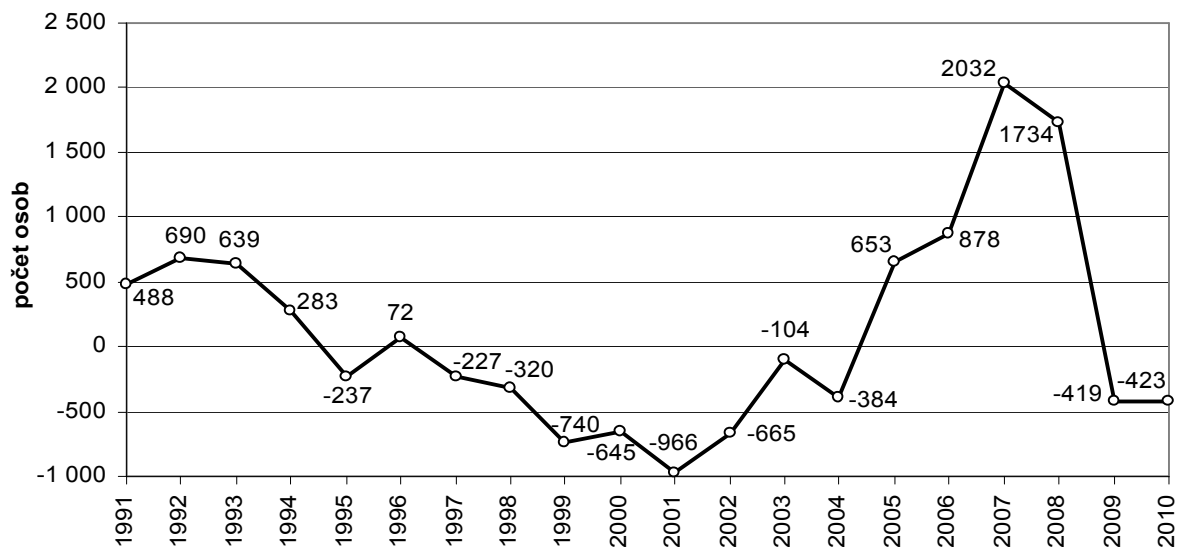
Celkový růst (úbytek) populace je výsledkem kombinace čtyř charakteristik pohybu obyvatelstva. Jeho výpočet určuje součet počtu živě narozených a přistěhovalých obyvatel do daného regionu, odečítá se počet zemřelých a vystěhovalých osob.

Na počátku devadesátých let vykazoval kraj Vysočina růst populace v řádu několika stovek osob ročně. Poprvé se Vysočina dostala do záporných čísel v roce 1995. Přestože se kraj o rok později opět „vynořil“ nad nulu, v letech 1997 - 2004 zaznamenávala Vysočina každoročně celkový přírůstek obyvatel v záporných hodnotách; jednalo se tedy o populační pokles. Ten byl nejvýraznější v roce 2001, ve kterém kraj Vysočina přišel skoro o 1 000 obyvatel¹⁾. V následujících letech nastal zcela opačný vývoj a v kraji se zvyšoval počet obyvatel, nejvíce v roce 2007. Pak již nastává další zlom, v roce 2008 došlo ještě přírůstku obyvatelstva ale již menšímu. V letech 2009 a 2010 byla opět zaznamenána záporná hodnota celkového přírůstku obyvatel.

Srovnání mezi kraji podle celkového růstu obyvatel v roce 2010 vyznívá jednoznačně nejlépe pro Prahu a Středočeský kraj, ve kterých byly zaznamenány absolutní i relativní přírůstky obyvatelstva zdaleka nejvyšší. V kraji Vysočina byl evidován v relativním vyjádření třetí nejvyšší celkový úbytek obyvatel. Vyšší úbytek populace v přepočtu na 1 000 obyvatel středního stavu vykázaly v roce 2010 pouze kraje Moravskoslezský a Zlínský.

¹⁾ Tak vysoký úbytek obyvatelstva byl zapříčiněn mj. opravou, která byla uskutečněna na základě výsledků sčítání lidu. Data ze sčítání lidu se poněkud lišila od údajů z průběžné evidence obyvatel.

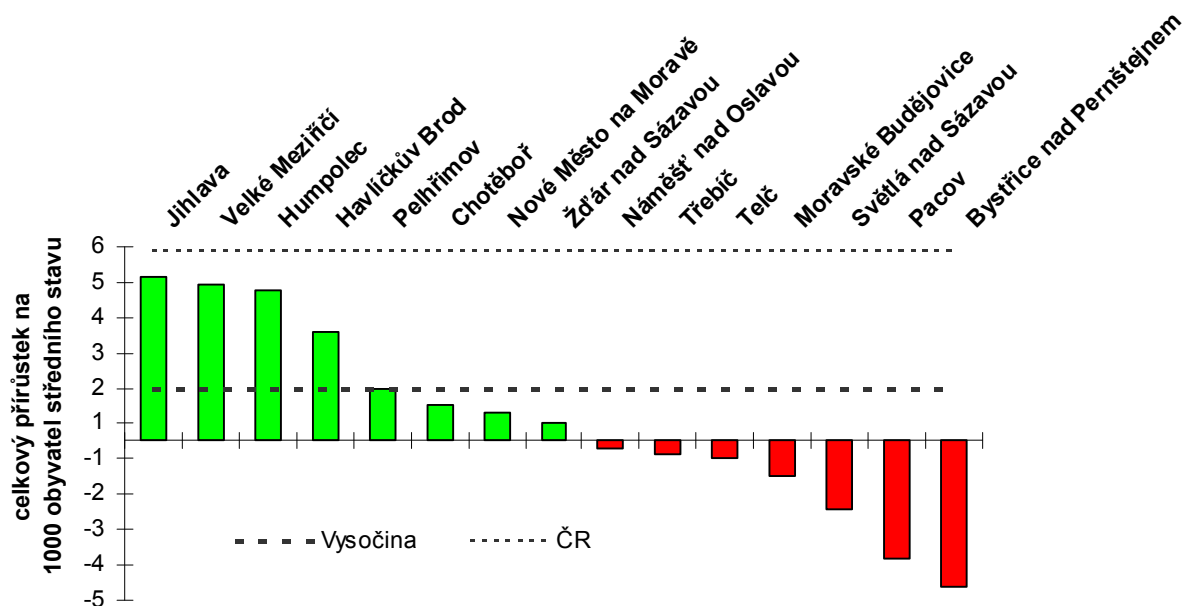
Obr. 2.14: Vývoj celkového přírůstu obyvatel v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 – 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Souhrnný růst populace v období let 2006 – 2010 vykázalo osm z patnácti správních obvodů ORP. Na Jihlavsku jako jediném správním obvodu rostl počet obyvatel v relativním vyjádření rychleji než činil průměr České republiky. Nejvýznamnější roli hrál příliv imigrujících osob ve správních obvodech v západní polovině kraje. Kladné saldo přirozené měny hrálo roli v případě správních obvodů ORP Nové Město na Moravě a Žďár nad Sázavou. Dle obrázku 2.15 zaznamenal v období 2006 – 2010 nejvyšší průměrný roční úbytek obyvatel správní obvod ORP Bystřice nad Pernštejnem, výrazně záporné hodnoty celkového přírůstu vykazovaly také další periferní regiony – Pacovsko, Světelsko, Moravskobudějovicko a Telčsko. V letech 2003 – 2010 vykazovalo populační úbytek každoročně pouze Bystřicko, s jednou výjimkou dále Náměšťsko a Světelsko (viz tabulky 2.14 a 2.15 v přílohách). Od roku 2003 byl každoročně evidován růst populace na Jihlavsku.

Obr. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstu ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

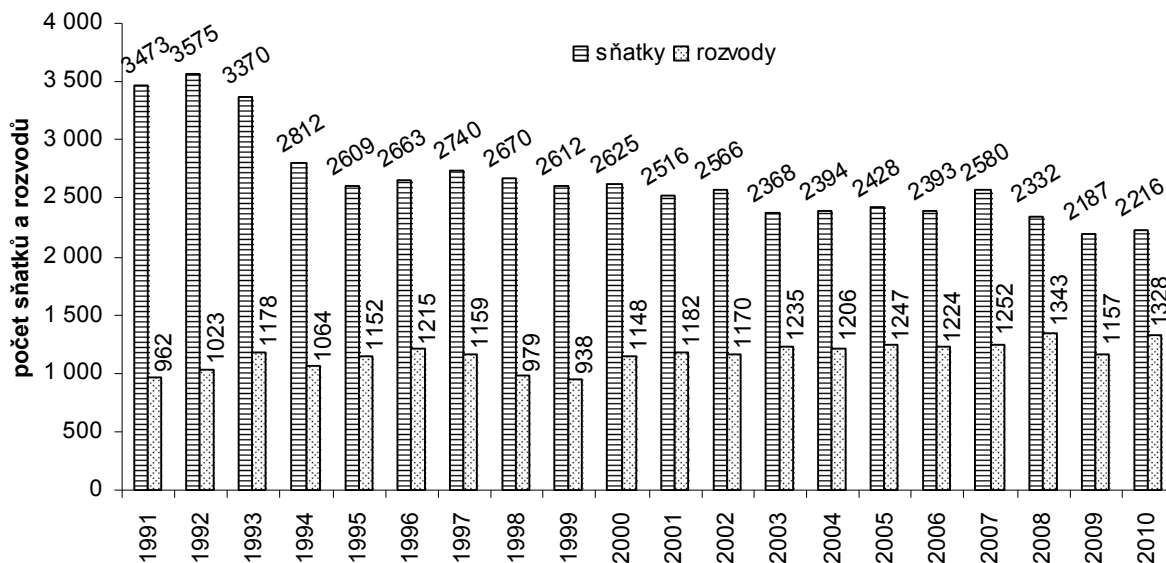

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 – 2009. ČSÚ Praha, 2010 ; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost

Jedním z demografických jevů, který je významně ovlivněn ekonomickou situací, je počet sňatků. V kraji Vysočina se počet sňatků¹⁾ po 2. světové válce udržoval mezi 3,5 – 4,5 tis.; kolísavý charakter sňatečnosti v padesátých letech (rok 1953 jen 3,4 tis. sňatků, rok 1956 až 4,4 tis. sňatků) byl vystřídán pozvolným nárůstem v letech šedesátých trvajícím až do poloviny let sedmdesátých. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let klesl počet sňatků pod hranici 4 tis. a poté docházelo již pouze k mírnému nárůstu jejich počtu, a to až do roku 1987. V následujících dvou letech počet sňatků opět klesl. Naopak rok 1990 byl charakteristický výrazným vzestupem počtu sňatků, který byl ovlivněn tím, že tento rok byl posledním rokem, kdy byla možnost získat výhodnou novomanželskou půjčku. V tomto roce bylo v kraji Vysočina sezdáno nejvíce párů od konce 2. světové války (téměř 4,7 tis.).

Obr. 2.16: Počet sňatků a rozvodů v kraji Vysočina v letech 1991 – 2010

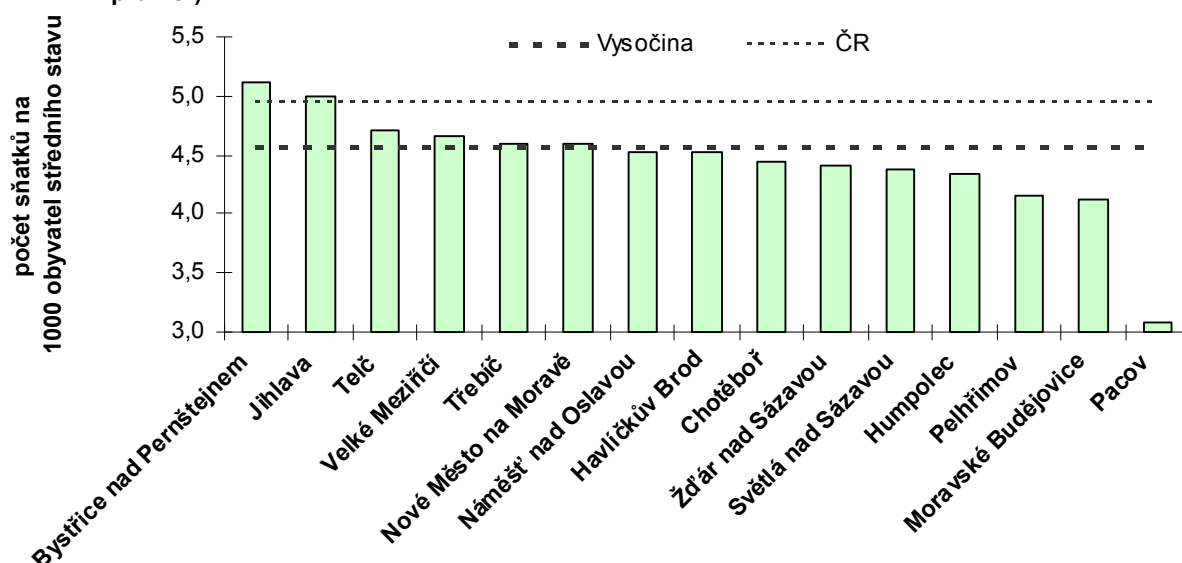

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Po tomto legislativou ovlivněném extrému počet sňatků v kraji Vysočina hned v následujícím roce prudce klesl, a to na necelých 3,5 tis. Rok 1992 byl pak posledním, kdy na Vysočině počet sňatků ještě překročil hranici 3,5 tis. Pak již docházelo k postupnému snižování intenzity sňatečnosti. V roce 2003 se v kraji poprvé bralo méně než 2,5 tis. párů. Počet sňatků se v posledních letech výrazně nezměnil (viz obr. č. 2.16). Vysočina patří ke krajům s nižší než průměrnou sňatečností. Na 1 000 obyvatel středního stavu zde bylo v roce 2010 evidováno 4,3 sňatků, zatímco na úrovni celé ČR 4,4 sňatků. Vysočina tak vykázala čtvrtou nejnižší intenzitu sňatečnosti po Pardubické, Olomouckém a Karlovarském kraji.

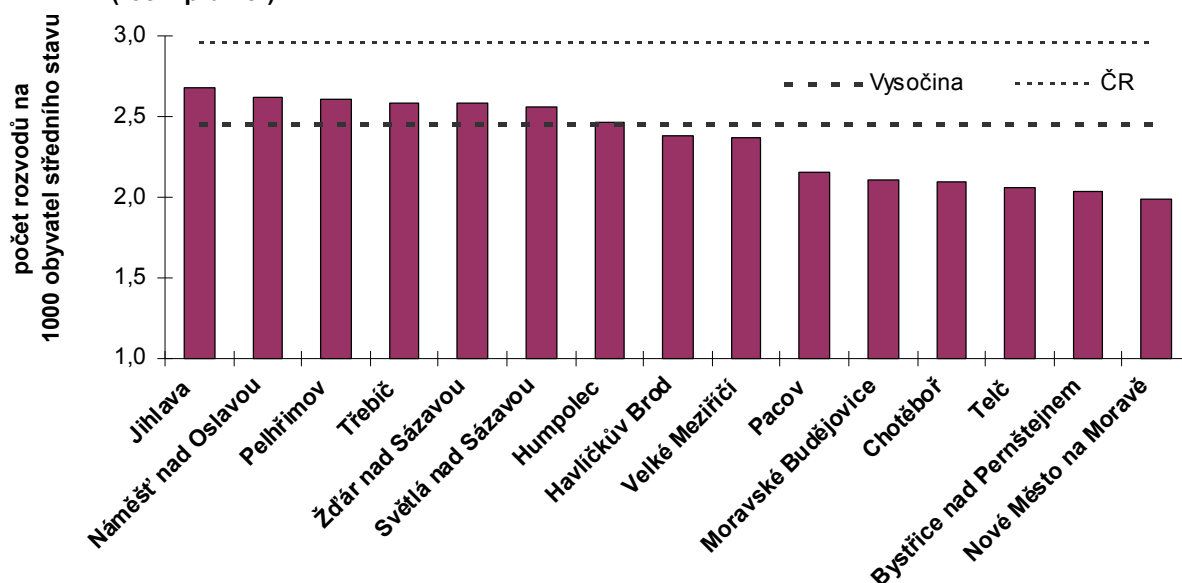
Podle průměrné roční hodnoty za šestileté období 2006 – 2010 byla intenzita sňatečnosti nejvyšší ve správním obvodu ORP Bystřice nad Pernštejnem a Jihlava, ve kterých byl také překročen celostátní průměr. Nejnižší hodnoty byly zaznamenány v periferních regionech (Pacovsko, Moravskobudějovicko). Ukazatel hrubá míra sňatečnosti je do značné míry ovlivněn věkovou strukturou obyvatel ve správních obvodech ORP. Například vysoké hodnoty na Jihlavsku jsou způsobeny stěhováním mladých lidí do Jihlavy a okolí, neboť zde byly v posledním desetiletí vytvořeny tisíce nových pracovních míst. Tabulky 2.16 a 2.17 v přílohách nabízí přehledy za jednotlivé roky v období 2003 – 2010, kde je evidentní meziroční kolísání počtu sňatků ve správních obvodech ORP.

¹⁾ Sňatky jsou územně tříděny podle místa trvalého bydliště ženicha

Obr. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Míra rozvodovosti se v kraji Vysočina po 2. světové válce vyznačovala rostoucí tendencí bez velkých výkyvů. Zatímco v roce 1949 nečinil počet rozvodů¹⁾ ani 200, v roce 1990 již přesáhl 1 000 případů. Od roku 1991 je v hodnotách rozvodovosti kraje patrná jistá rozkolísanost. Minima bylo v devadesátých letech dosaženo v roce 1999, kdy vešlo v platnost nové legislativní opatření snažící se snížit intenzitu rozvodovosti, poté však došlo ke zvýšení počtu rozvodů na úroveň kolem 1,2 tis. případů ročně. V roce 2008 bylo rozvedeno celkem 1 343 párů, což představovalo historicky nejvyšší číslo. Přes tento nepříznivý vývoj je v kraji Vysočina situace z hlediska rozvodovosti lepší než na úrovni celé ČR. V roce 2009 zde bylo rozvedeno 2,6 manželství na 1 000 obyvatel středního stavu, což bylo méně, než činil republikový průměr (2,9). Vysočina zároveň vykázala v mezikrajském porovnání třetí nejnižší intenzitu rozvodovosti v České republice po kraji Zlínském a Pardubickém.

Obr. 2.18: Hrubá míra rozvodovosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

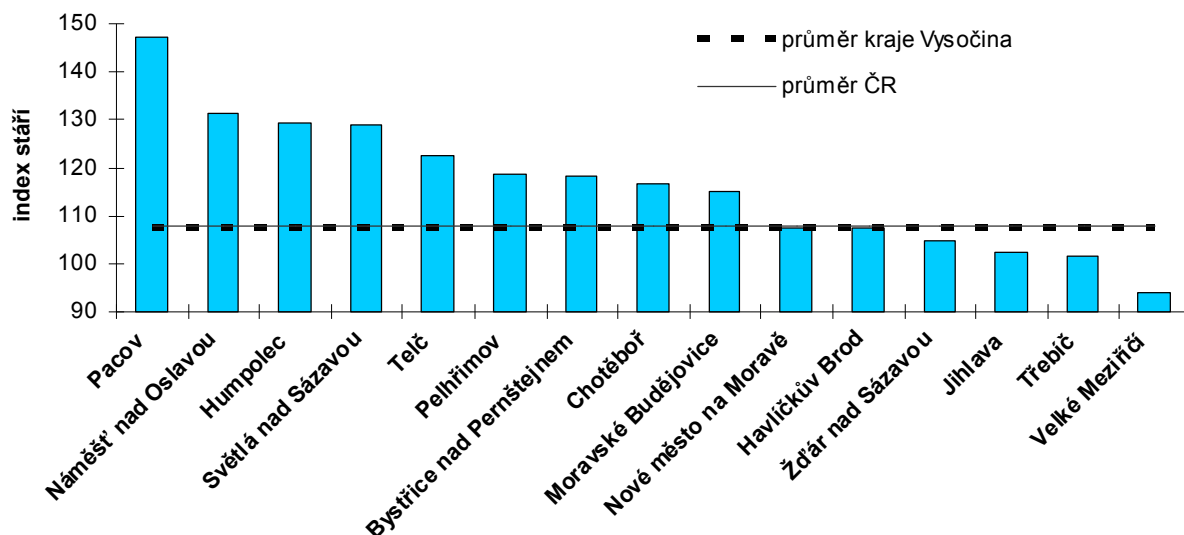
¹⁾ Rozvody jsou územně tříděny podle posledního společného bydliště manželů

V průměru nejvyšší roční hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) bývá ve správních obvodech ORP těch středisek, která jsou zároveň okresními městy, mezi něž se vklínily správní obvody ORP Světlá nad Sázavou a Náměšť nad Oslavou. Nejnížší intenzita rozvodovosti byla evidována v některých periferních regionech (Pacovsko, Bystřicko, Telčsko) nebo v regionech s vysokou mírou religiozity obyvatelstva (Velkomeziříčsko, Novoměstsko, Moravskobudějovicko). Na úrovni správních obvodů ORP však prakticky nelze zaznamenat jakékoli tendence vývoje hrubé míry rozvodovosti (tabulky 2.18 a 2.19 v přílohách).

2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva

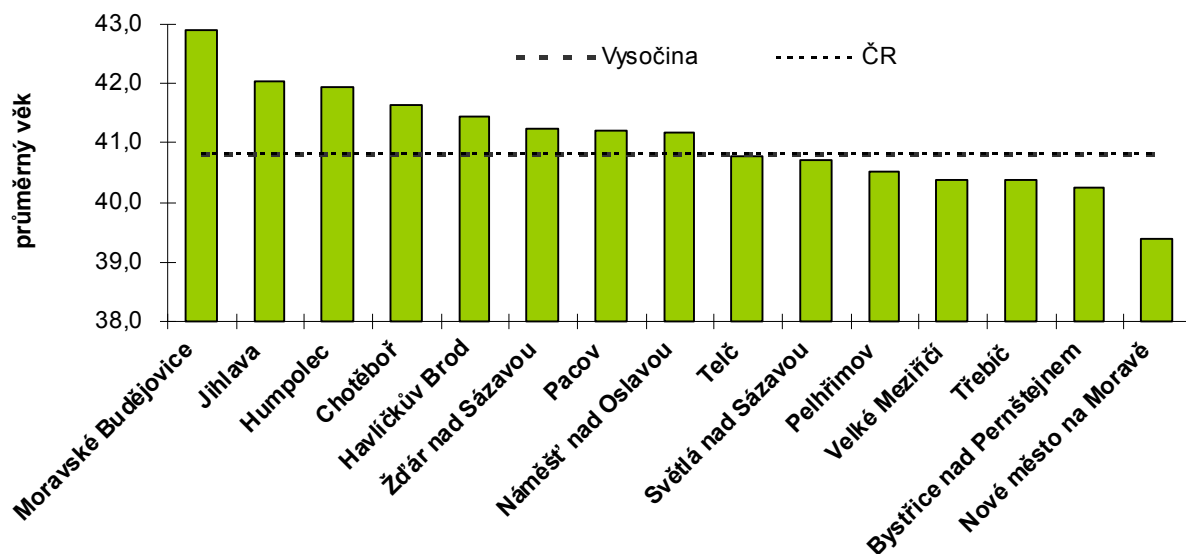
Kraj Vysočina měl v 80. letech ve srovnání s ČR poměrně příznivou věkovou strukturu obyvatelstva. Od devadesátých let však došlo k výraznému a rychlému zhoršování věkové struktury populace (proces stárnutí). V roce 1991 tvořily děti do 15 let 21,8 % obyvatel kraje (v ČR 20,6 %), na konci roku 2010 to bylo již jen 14,5 % (v ČR 14,4 %). Zatímco zpočátku byly projevy procesu stárnutí populace tlumeny vysokým podílem obyvatel v produktivním věku, se vstupem silných poválečných ročníků do poproduktivního věku začne v blízké budoucnosti docházet k jeho urychlování.

Obr. 2.19: Index stáří (počet osob starších 65 let na 100 obyvatel ve věku 0 – 14 let) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011; Počet obyvatel podle pětiletých věkových skupin ve správních obvodech s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

K základním demografickým ukazatelům, kterými lze hodnotit věkovou strukturu populace, patří index stáří. Jeho hodnota určuje poměr počtu obyvatel v tzv. poproduktivní věkové kategorii (65 let a více) k počtu obyvatel mladších 15 let (předproduktivní složka populace). Výše indexu stáří obyvatel kraje Vysočina se pohybuje lehce pod průměrem České republiky a 9 z 15 správních obvodů ORP na konci roku 2010 tento průměr přesáhlo. Podprůměrné hodnoty indexu byly na konci roku 2010 evidovány především v regionech ve východní polovině kraje. Obvody ORP na západě Vysočiny a Náměšťsko se vyznačovaly méně příznivou věkovou strukturou (významnější zastoupení starší složky populace). Na konci roku 2010 byl podíl poproduktivní části populace vyšší než zastoupení předproduktivní složky obyvatel ve 14 správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina. Ve třinácti z patnácti obvodů ORP již podíl poproduktivní složky obyvatelstva přesáhl 15 %, přičemž nejvyšší zastoupení seniorů bylo evidováno na Pacovsku, Humpolecku a Náměšťsku. Podíl produktivní části populace (15 – 64 let) byl na konci roku 2010 nad průměrem ČR pouze na Jihlavsku a Třebíčsku (viz tabulka 2.20 v přílohách).

Obr. 2.20: Průměrný věk obyvatelstva ve správních obvodech ORP kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2011. ČSÚ Praha, 2011.

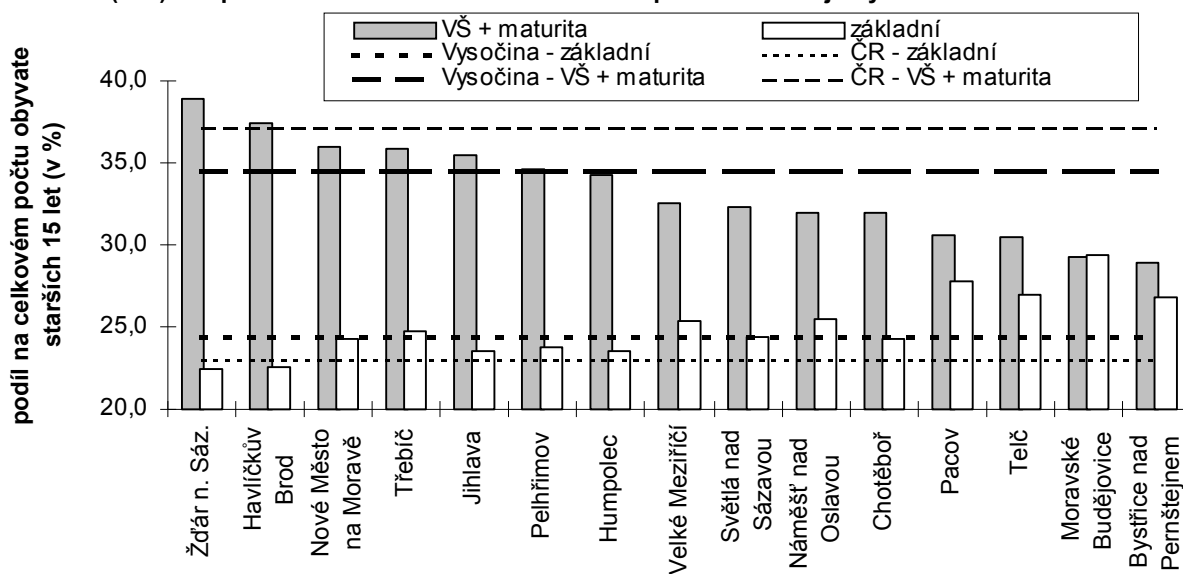
Vlivem stárnutí populace dochází i ke zvyšování průměrného věku. Na počátku devadesátých let byl v kraji Vysočina průměrný věk 35,7 let (v ČR 36,5), 31. 12. 2008 to bylo již 40,5 let (v ČR 40,6 let), což byla 6. nejnižší hodnota mezi kraji ČR. Nižší hodnotu průměrného věku vykazaly pouze kraje, které jsou zatíženy těžbou uhlí a těžkým průmyslem a tudíž trpí i nadprůměrnou úmrtností obyvatel. Nízký průměrný věk na Vysočině je tak dán vysokými hodnotami porodnosti oproti průměru ČR v sedmdesátých a osmdesátých letech. Průměrné stáří obyvatel na úrovni obvodů ORP se však v rámci kraje značně liší. Populace správních obvodů ve východní části kraje (s výjimkou Náměšťska) má díky menšímu zastoupení poproduktivní složky obyvatelstva průměrný věk nižší. Na druhou stranu nejvyšší průměrný věk obyvatel je na Moravskobudějovicku.

2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání je v kraji Vysočina méně příznivá v porovnání s průměrem ČR. Dle výběrového šetření pracovních sil za 2. čtvrtletí 2009 činil na Vysočině podíl vysokoškoláků na obyvatelstvu starším 15 let 12,4 % (ČR 17,0 %). Nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním vykázal Ústecký, Karlovarský a Liberecký kraj. Podíl osob, které dosáhly středoškolského vzdělání s maturitou, byl na Vysočině evidován o něco vyšší, než činil průměr ČR (39,3 %; průměr ČR – 38,0 %) – pouze Praha měla podíl vystudovaných středoškoláků s maturitou vyšší. Procento osob, které dosáhly pouze základního vzdělání, nebo neměly vzdělání žádné, byl na Vysočině nižší v porovnání s republikovým průměrem (3,4 %; v ČR 5,3 %) a pouze Praha vykázala podíl osob s maximálně základním vzděláním nižší. V kraji Vysočina byla nejvíce zastoupena skupina osob se středním vzděláním bez maturity (44,8 %; průměr ČR - 39,7 %), tedy především vyučených. Vyšší podíl osob se středním vzděláním bez maturity byl vykázan v Pardubickém, Libereckém a Ústeckém kraji.

Vzdělanostní struktura obyvatel na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností byla dle výsledků sčítání lidu 2001 nejpříznivější na Žďársku, kde žilo nejvíce vysokoškoláků i osob, které minimálně složily maturitní zkoušku. Na druhé straně byl ve správním obvodu ORP Žďár nad Sázavou nejnižší podíl obyvatel s nejvýše základním vzděláním. V podstatě platí, že nejlepší vzdělanostní strukturou se mohly prezentovat ty správní obvody ORP, jejichž střediska byla zároveň okresními městy. Výjimku v tomto ohledu představovalo Novoměstsko, kde byl podíl vysokoškoláků nejvyšší hned po Žďársku. Možná překvapivé bylo umístění správního obvodu ORP Jihlava, kde bylo osob minimálně s maturitou 35,5 %, což jej řadilo až na páté místo. Ovšem daleko nejhůře byl na tom v této statistice správní obvod ORP Bystřice nad Pernštejnem, následován správním obvodem ORP Moravské Budějovice. Na Moravskobudějovicku též žil nejvyšší podíl osob s pouze základním vzděláním nebo bez vzdělání, jichž bylo dokonce více než těch, které dosáhly středního vzdělání s maturitou nebo vyššího, což nebylo možné konstatovat u jiného správního obvodu v kraji Vysočina.

Obr. 2.21: Obyvatelstvo se středním vzděláním s maturitou a vyšším a s nejvýše základním vzděláním (v %) ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2001

Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva

Religiozita obyvatelstva je na Vysočině ve srovnání s průměrem ČR vysoká. Podíl obyvatelstva, které se hlásilo k nějakému náboženskému vyznání, byl dokonce druhý nejvyšší mezi kraji ČR. V relativním porovnání byl nejvyšší podíl religiozního obyvatelstva ve Zlínském kraji. Na Velkomeziříčsku se při sčítání lidu v roce 2001 hlásily k víře téměř dvě třetiny obyvatelstva, což byl dvojnásobek průměru ČR. Významný podíl věřícího obyvatelstva byl především ve správním obvodu ORP Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice a Telč. Na Jihlavsku a Havlíčkobrodsku byl tento podíl nejnižší, avšak i zde přesahoval průměr ČR.

Stejně jako v celé České republice i v kraji Vysočina se nejvíce věřících hlásilo k Římskokatolické církvi. Podíl římských katolíků byl na Vysočině dokonce vyšší, než činil průměr ČR, nejvíce na Moravskobudějovicku, nejméně na Bystřicku a Novoměstsku. Tyto dva regiony se ve struktuře věřícího obyvatelstva dosti lišily od ostatních správních obvodů na Vysočině, neboť zde bylo asi pětinásobně vyšší zastoupení českokobratrských evangelíků, než činil průměr kraje. Zajímavé rovněž bylo, že nejvyšší podíl věřících hlásících se k církvi Československé husitské byl na Havlíčkobrodsku a Světlsku, tedy v regionech, které se vyznačovaly nejnižším podílem religiozního obyvatelstva. K ostatním vyznáním se hlásil asi každý dvacátý věřící člověk v kraji.

Tab. 2.4: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2001 (dle hranic kraje po 1.1.2005)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Věřící celkem		V tom církev							
			Římsko katolická		Českosloven. husitská		Českokobrat. evangelická		Ostatní	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bystřice nad Pern.	11 833	56,0	9 615	81,3	29	0,2	1 763	14,9	426	3,6
Havlíčkův Brod	19 922	38,7	17 739	89,0	521	2,6	409	2,1	1 253	6,3
Humpolec	7 772	45,9	7 143	91,9	90	1,1	154	2,0	385	5,0
Chotěboř	9 309	41,7	8 407	90,3	78	0,8	362	3,9	462	5,0
Jihlava	35 702	37,0	31 830	89,1	520	1,5	854	2,4	2 498	7,0
Mor. Budějovice	13 674	56,0	13 088	95,7	52	0,4	95	0,7	439	3,2
Náměšť nad Osl.	6 634	48,5	6 279	94,7	54	0,8	46	0,7	255	3,8
Nové město na M.	11 494	59,0	9 017	78,4	49	0,4	2 000	17,5	428	3,7
Pacov	5 166	50,2	4 824	93,4	61	1,2	53	1,0	228	4,4
Pelhřimov	20 771	45,4	18 893	91,0	97	0,5	618	3,0	1 163	5,5
Světlá nad Sázavou	8 700	41,7	7 858	90,3	170	2,0	176	2,0	496	5,7
Telč	7 526	54,5	6 988	92,9	32	0,4	146	1,9	360	4,8
Třebíč	33 496	44,0	30 726	91,8	309	0,9	742	2,2	1 729	5,1
Velké Meziříčí	22 372	64,0	20 982	93,8	18	0,1	251	1,1	1 121	5,0
Žďár nad Sázavou	17 425	49,2	15 495	90,0	142	0,7	829	4,1	959	5,2
Vysočina	231 796	45,3	208 884	90,0	2 222	1,0	8 498	3,7	12 202	5,3
Česká republika	3 288 088	32,1	2 740 780	83,4	117 212	3,6	99 103	3,0	330 993	10,0

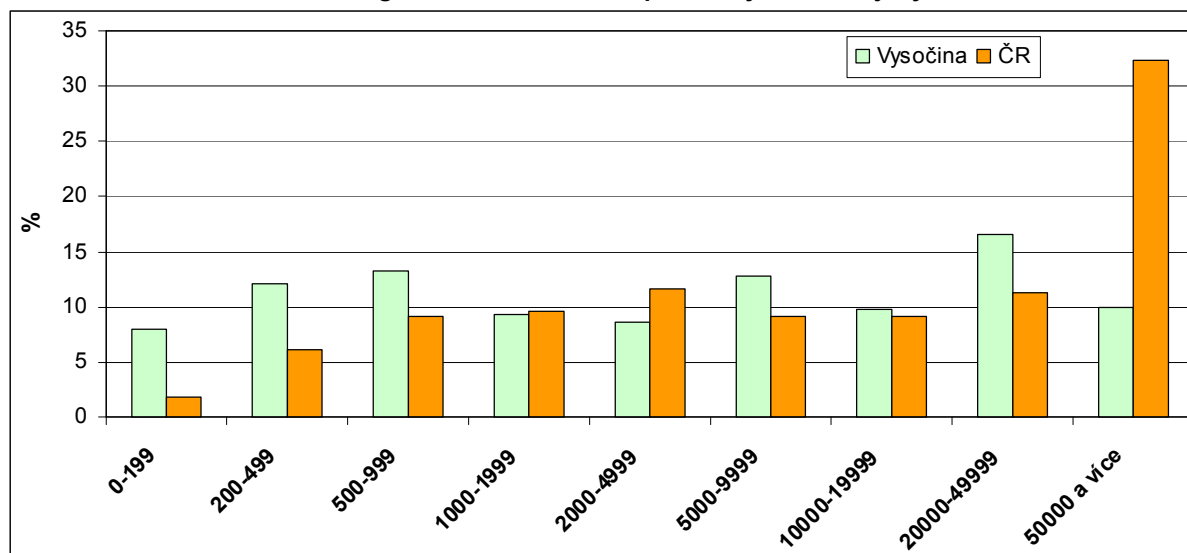
Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

2.5 Sídlní struktura

Sídlní struktura kraje je velmi rozdrobená a je charakteristická velkým počtem populačně malých sídel. Na jedno sídlo (část obce), kterých je v území 1 402, připadalo na počátku roku 2011 průměrně pouze 367 obyvatel, tedy jen o málo více než byla polovina republikového průměru (v ČR je to 696 obyvatel). Sídla jsou integrována do 704 obcí. Průměrná populační velikost obce v kraji byla 731 obyvatel, tedy méně než polovina průměrné hodnoty ČR (1 685 obyvatel). V kraji jsou daleko nejčastěji zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 200, kterých bylo na Vysočině více než pětina ze všech obcí ČR v této velikostní skupině. Z celkového počtu obcí v kraji patřilo 48,3 % právě do kategorie obcí do 200 obyvatel, zatímco v ČR to bylo pouze 24,4 %.

Podstatně vyšší zastoupení dle podílu žijícího obyvatelstva mají na Vysočině oproti průměru ČR také obce ve velikostních kategoriích 200 – 499 a 500 – 999 obyvatel. Kategorie obcí 1 000 – 1 999 obyvatel má v kraji i v ČR téměř stejný populační podíl přesahující 9 %. Ovšem následující skupina obcí s počtem obyvatel 2 000 – 4 999 obyvatel je na Vysočině zastoupena v průměru méně. Kraj Vysočina vykázal k 1. 1. 2011 vyšší podíl na celkovém počtu obyvatel v dalších třech velikostních kategoriích obcí (viz obr. 2.22). V kategorii velkých měst nad 50 000 obyvatel figurovala z Vysočiny pouze Jihlava s 10 % podílem na celkové populaci kraje, což bylo více než třikrát méně, než činil republikový průměr (32,3 %)

Obr. 2.22: Podíl velikostních kategorií obcí na celkovém počtu obyvatel v kraji Vysočina a ČR k 1. 1. 2011

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2011. ČSÚ Praha, 2011

3. Bydlení a domácnosti

Domovní fond kraje Vysočina tvořilo při Sčítání lidu, domů a bytů 2001 (SLDB 2001) 101 627 trvale obydlených domů. Z nich 92 824 bylo domů rodinných. Neobydlených domů bylo evidováno 24 952 a z nich 13 899 sloužilo k rekreaci.

Trvale obydlených bytů bylo v kraji Vysočina při SLDB 2001 registrováno 177 386, z toho 106 680 (60,1 %) v rodinných domech. Podíl domácností bydlících v rodinných domech je tak na Vysočině podstatně vyšší než v ČR jako celku (42,7 %). V průběhu 90. let došlo k mírnému zvýšení tohoto podílu jak v ČR, tak na Vysočině, protože bytů v rodinných domech bylo postaveno více než bytů v bytových domech. Neobydlených bytů bylo evidováno 32 147. 14 207 neobydlených bytů bylo využíváno k rekreaci, přičemž v některých venkovských sídlech Vysočiny je jejich rekreační funkce významově srovnatelná s funkcí obytnou.

Struktura domů podle období výstavby se odlišuje od ČR nižším podílem domů postavených před rokem 1945 (29 %, v ČR 36 %) a vyšším podílem domů postavených v poválečných dekádách, především v období 1970 – 1991 (na Vysočině 36 % domů, v ČR jen 31 %). Podíl domů postavených v letech 1991 až 2001 je na Vysočině i v ČR shodný (10,3 %).

Obyvatelé bytů v rodinných domech bydleli nejčastěji ve vlastních bytech (84 %, v ČR 83 %). Struktura obyvatel bytových domů z hlediska vlastnických vztahů byla v roce 2001 následující: 34,3 % trvale obydlených bytů bylo v nájemních bytech (v ČR 46,9 %), v 33,3 % byla majiteli bytová družstva (v ČR 25,3 %) a 28,1 % bytů bylo v osobním vlastnictví (v ČR 19,5 %).

Průměrná obytná plocha trvale obydlených bytů v rodinných domech (61,7 m²) byla při SLDB 2001 podstatně větší než v bytových domech (39,4 m²), současně však byla poněkud menší než obytná plocha bytů v rodinných domech v ČR (62,6 m²). Byt v rodinném domě měl v průměru 3,21 místností s plošnou výměrou přes 8 m² (v ČR 3,25 místností), byt v bytovém domě 2,36 místností (v ČR 2,30 místností).

Tab. 3.1: Trvale obydlené byty ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2001

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Trvale obydlené byty				
	celkem	v rodinných domech		v bytových domech	
		absolutně	relativně (%)	absolutně	relativně (%)
Bystřice nad Pernštejnem	7 156	4 854	67,8	2 302	32,2
Havlíčkův Brod	18 063	11 185	61,9	6 878	38,1
Humpolec	6 013	3 549	59,0	2 464	41,0
Chotěboř	7 731	5 583	72,2	2 148	27,8
Jihlava	34 528	16 524	47,9	18 004	52,1
Moravské Budějovice	8 146	5 949	73,0	2 197	27,0
Náměšť nad Oslavou	4 663	3 485	74,7	1 178	25,3
Nové město na Moravě	6 496	4 473	68,9	2 023	31,1
Pacov	3 648	2 407	66,0	1 241	34,0
Pelhřimov	16 266	9 329	57,4	6 937	42,6
Světlá nad Sázavou	7 217	4 549	63,0	2 668	37,0
Telč	4 671	3 687	78,9	984	21,1
Třebíč	26 539	15 281	57,6	11 258	42,4
Velké Meziříčí	11 187	8 135	72,7	3 052	27,3
Žďár nad Sázavou	15 062	7 690	51,1	7 372	48,9
Vysočina	177 386	106 680	60,1	70 706	39,9
Česká republika	3 827 678	1 632 131	42,6	2 195 547	57,4

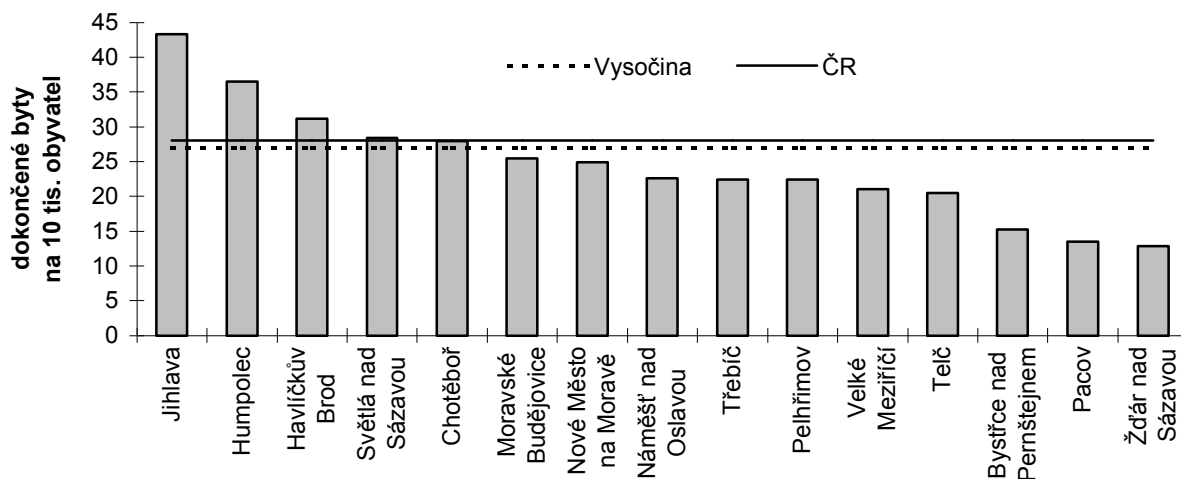
Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

Ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností byl největší podíl bytů v rodinných domech na Telčsku (78,9 %). Více než 70 % podíl bytů v rodinných domech byl ještě v SO ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice a Chotěboř. V bytových domech žili lidé v rámci kraje především na

Jihlavsku a Žďársku. Ve srovnání s průměrem ČR byl v roce 2001 ve všech správních obvodech kraje Vysočina vyšší podíl bytů v rodinných domech.

V roce 2010 bylo v kraji Vysočina dokončeno 1 772 bytů, což znamenalo o 356 bytů více než v roce 2009. Intenzita bytové výstavby (počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel středního stavu) byla v roce 2009 v kraji Vysočina pod průměrem ČR. Při srovnání s ostatními kraji ČR byla Vysočina v počtu dokončených bytů na počet obyvatel na pátém místě s nejméně dokončenými byty. Velmi intenzivně se stavělo v Praze, ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Naopak slabší intenzitu bytové výstavby než kraj Vysočina vykázaly kraje Ústecký, Karlovarský, Moravskoslezský a Královéhradecký.

Obr. 3.1: Počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel v správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina (průměr let 1998 – 2007)

Pozn.: včetně nástaveb, přístaveb, vestaveb, bytů v domech s pečovatelskou službou apod.

Zdroje dat: Vývoj bytové výstavby v kraji Vysočina v letech 1998 až 2007. ČSÚ Jihlava, 2008.; Analýza bytové výstavby v územích České republiky 1997 – 2007. ČSÚ Praha, 2008.; Demografická ročenka krajů 1998 – 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Intenzita bytové výstavby ve správních obvodech ORP kraje Vysočina je prostorově značně diverzifikovaná. Celkově byla na Vysočině za sledované desetileté období srovnatelná s průměrem ČR.

Nejvíce se byty staví na Jihlavsku, kde bylo v průměru desetiletého období 1998 – 2007 dokončeno více než 40 bytů na 10 000 obyvatel. Nadprůměrná byla z hlediska krajského i celorepublikového srovnání intenzita bytové výstavby na Humpolecku, Havlíčkobrodsku a Světelsku. Na Chotěbořsku se ve sledované dekádě stavělo s o něco nižší intenzitou, než v celé ČR, ovšem s vyšší intenzitou, než činil průměr kraje. Všechny ostatní správní obvody ORP nedosahovaly průměru kraje Vysočina ani ČR, přičemž výrazně zaostávalo Žďársko, Pacovsko a Bystřicko.

4. Dopravní infrastruktura

Problematika dopravní infrastruktury byla v doposud zpracovaných strategických dokumentech regionálního rozvoje vždy identifikována jako jedna z priorit. Kraj Vysočina se geograficky nachází v centrální části republiky a územím kraje prochází důležité dálkové linie mezinárodního i národního významu s výrazným podílem tranzitu. K nejvýznamnějším dopravním spojnícím v silniční dopravě patří dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, protínající území kraje v délce 93 km od severozápadu k jihovýchodu (součást silniční části IV. panevropského multimodálního koridoru), a silnice č. I/38 (E59) jako historická tradiční cesta Praha – Vídeň. Do evropské silniční sítě je zařazena ještě silnice I/34 v úseku Jindřichův Hradec – Humpolec jako E551 (důležitá spojnice jižních a východních Čech). V železniční dopravě jsou nejdůležitější tratě č. 230 a 250 (Praha - Kolín – Havlíčkův Brod – Brno). Až do doby modernizace železničního koridoru č. I (SRN – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – Rakousko) představovaly nejrychlejší vlakové spojení Prahy s Brnem.

4.1 Silniční doprava

4.1.1 Základní údaje o silniční síti

Silniční síť a její konfigurace je výsledkem historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Kraj Vysočina je charakteristický polycentrickou strukturou, přičemž mezi hlavními jádry osídlení (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov) nejsou velké rozdíly. To se projevuje v charakteru konfigurace silniční sítě, která je typická svým radiálním uspořádáním vůči těmto historickým sídlům.

Tab. 4.1: Délka silniční sítě (km) v kraji Vysočina k 1. 1. 2010

Okres	D1	I. třída		II. třída		III. třída		Celkem km	I. třída	II. třída	III. třída
Havlíčkův Brod	12	109	25 %	242	15 %	703	24 %	1 066	10 %	23 %	66 %
Jihlava	22	68	16 %	330	20 %	386	13 %	806	8 %	41 %	48 %
Pelhřimov	20	71	17 %	291	18 %	605	21 %	987	7 %	29 %	61 %
Třebíč	0	71	17 %	338	21 %	680	23 %	1 089	7 %	31 %	62 %
Žďár nad Sázavou	39	106	25 %	429	26 %	568	19 %	1 142	9 %	38 %	50 %
Vysočina	93	425	100 %	1 630	100 %	2 942	100 %	5 090	8 %	32 %	58 %

Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

Tab. 4.2: Přehled délek silnic a dálnic (km) v krajích ČR k 1. 1. 2010

Kraj	Silnice					
	dálnice a rychlostní silnice	I. třídy	II. třídy	III. třídy	II. a III. tř.	celkem
Praha	35	7	19	0	19	61
Středočeský	326	648	2 368	6 260	8 628	9 602
Jihočeský	16	661	1 634	3 820	5 454	6 130
Plzeňský	109	419	1 510	3 091	4 601	5 129
Karlovarský	15	211	562	1 256	1 818	2 044
Ústecký	59	484	898	2 740	3 637	4 181
Liberecký	22	306	487	1 614	2 101	2 429
Královéhradecký	16	437	894	2 423	3 317	3 770
Pardubický	8	454	906	2 222	3 128	3 590
Vysočina	93	425	1 630	2 942	4 572	5 090
Jihomoravský	164	419	1 478	2 438	3 916	4 499
Olomoucký	97	349	924	2 199	3 122	3 568
Zlínský	3	338	574	1 201	1 775	2 116
Moravskoslezský	48	683	749	1 895	2 644	3 375
ČR	1 011	5 841	14 632	34 100	48 732	55 584

Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

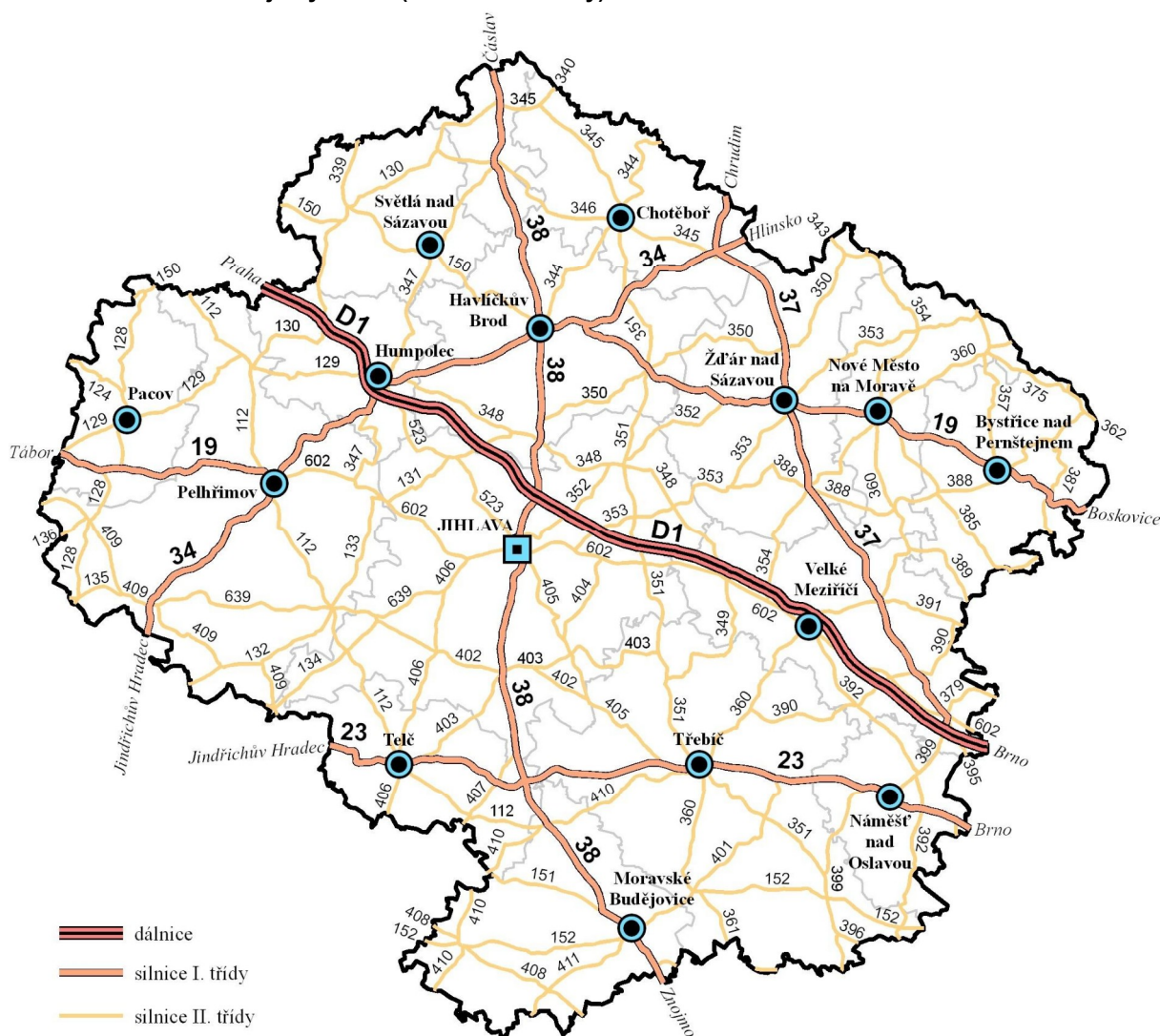
Územím kraje Vysočina prochází 5 090 km silnic, z toho dálnice D1 protíná kraj Vysočina v délce 93 km. Dále je na území kraje 425 km silnic I. třídy a 4 572 km silnic II. a III. třídy. Rozložení silniční

sítě v kraji podle okresů je vcelku rovnoměrné a je v relaci s celkovou výměrou územních jednotek a strukturou osídlení.

Soupis úseků dálnice a silnic I. třídy v kraji Vysočina:

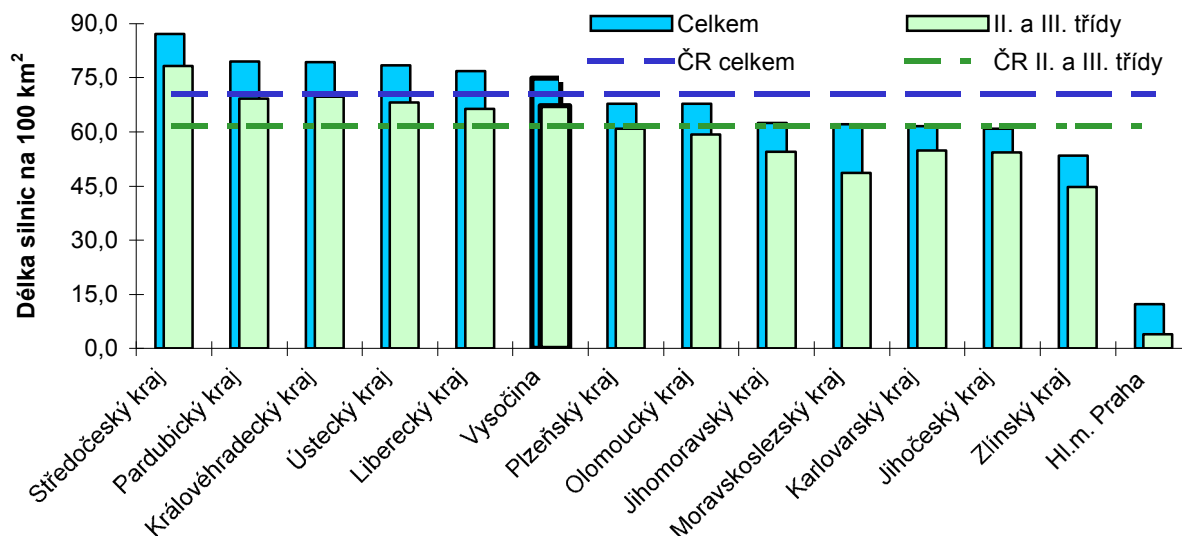
- **dálnice D1 (E 50, E 65):** Praha – exit Hořice (75 km) – exit Koberovice (81 km) – exit Humpolec (90 km) – exit Větrný Jeníkov (104 km) – exit Jihlava (112 km) – exit Velký Beranov (119 km) – exit Měřín (134 km) – exit Velké Meziříčí–západ (141 km) – exit Velké Meziříčí–východ (146 km) – exit Lhotka (153 km) – exit Velká Bíteš (162 km) – Brno;
- **č. I/19:** ve dvou úsecích: **1) Plzeň – Tábor – Pelhřimov;** **2) Pohled – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – Sebranice (Jihomoravský kraj, křižovatka s I/43);**
- **č. I/23:** I/3 – Kardašova Řečice – Jindřichův Hradec – Telč – I/38 – Třebíč – Náměšť nad Oslavou – Rosice – D1;
- **č. I/34 (E 551):** České Budějovice – Jindřichův Hradec – Kamenice nad Lipou – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Ždírec nad Doubravou – Svitavy;
- **č. I/37:** exit Velká Bíteš – Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou – Pardubice – Hradec Králové;
- **č. I/38 (E 59):** Mladá Boleslav – Kutná Hora – Golčův Jeníkov – Havlíčkův Brod – exit Jihlava – Jihlava – Kasárna (křižovatka s I/23) – Moravské Budějovice – Znojmo – Hatě.

Obr. 4.1: Silniční síť kraje Vysočina (bez silnic III. třídy)

Kraj Vysočina patří ke krajům s nadprůměrnou hustotou silniční sítě. Rovněž délka silnic II. a III. třídy (jsou v majetku krajů) přepočtená na rozlohu území kraje je na Vysočině nadprůměrná (obr. 4.2).

Obr. 4.2: Hustota silniční sítě v krajích ČR k 1. 1. 2010

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

4.1.1 Pátevní silniční síť kraje Vysočina

Dne 16. května 2006 přijalo zastupitelstvo kraje Vysočina usnesení, kterým byla schválena tzv. „Pátevní silniční síť kraje Vysočina“. Dne 13. května 2008 schválilo zastupitelstvo Změnu č. 1 Pátevní silniční síť kraje Vysočina. Struktura pátevní silniční sítě je tvořena dálnicí D1, silnicemi I. tříd ve vlastnictví státu a vybranými silnicemi II. a III. tříd ve vlastnictví kraje.

Pátevní silniční síť kraje Vysočina tvoří základní a rozhodující komunikační spojení významných center osídlení regionu a zabezpečuje propojení mezi okresy a sousedními kraji. Tato síť tvoří prioritní osu dopravního spojení, spojuje všechny obce kraje s počtem obyvatel nad 3 000 a zabezpečuje dopravní spojení pro téměř 63 % obyvatelstva kraje. Významnými kritérii pro zpracování návrhu byly údaje o sídelní struktuře, lokalizaci průmyslových center, výsledky sčítání dopravy, údaje ze Silniční databanky, údaje z výsledků Sledování stavů povrchů na silniční síti kraje Vysočina, zdravotnických a vzdělávacích zařízení, turistických destinací apod.

Pátevní silniční síť kraje Vysočina zahrnuje 93 km dálnice D1, 425 km silnic I. tříd (ve vlastnictví ČR) a 709 km silnic II. a III. tříd (ve vlastnictví kraje), jejichž délka je v jednotlivých okresech následující: Havlíčkův Brod 137 km, Jihlava 136 km, Pelhřimov 154 km, Třebíč 140 km a Žďár nad Sázavou 143 km.

Soupis úseků silnic II. a III. třídy, které jsou součástí „Pátevní silniční sítě kraje Vysočina“:

Silnice č.	popis
1	II 360 Jaroměřice nad Rokytnou – Třebíč – Velké Meziříčí - Křižanov
2	II 150 hranice kraje – Ledec nad Sázavou – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
3	II 379 Velká Bíteš – hranice kraje
4	II 405 Jihlava - Třebíč
5	II 352 Jihlava - Polná
6	II 602 Pelhřimov – Jihlava – Velké Meziříčí – Velká Bíteš – hranice kraje
7	II 406 Jihlava – Třešť – Telč – hranice kraje
8	II 344 Havlíčkův Brod - Chotěboř
9	II 152 Jemnice – Moravské Budějovice – Jaroměřice nad Rokytnou – hranice kraje
10	II 345 Ždírec nad Doubravou – Chotěboř – Golčův Jeníkov
11	II 399 Velká Bíteš – Náměšť nad Oslavou – hranice kraje
12	II 408 Jemnice – hranice kraje
13	II 388 Bystřice nad Pernštejnem - Rodkov
14	II 353 Jihlava – Žďár nad Sázavou
15	II 360 Nové Město na Moravě – Jimramov – hranice kraje
16	II 130 Golčův Jeníkov – Ledec nad Sázavou – D1 - Křelovice
17	II 347 Humpolec – Světlá nad Sázavou

18	II 357	Bystřice nad Pernštejnem - Jimramov
19	II 128	hranice kraje – Padov - Černovice
20	II 387	Štěpánov nad Svratkou – hranice kraje
21	II 410	Jemnice – hranice kraje
22	II 389	Moravec - Strážek
23	II 112	hranice kraje – Pelhřimov – Horní Cerekev - Telč
24	II 132	Žirovnice – Počátky – Horní Cerekev
25	II 409	Žirovnice – Kamenice nad Lipou - Černovice
26	II 351	Polná - Přibyslav
27	III 3853	Strážek – Horní Rožinka
28	II 350	Přibyslav – směr Modlíkov
29	III 3507	Modlíkov – Slavětín

Obr. 4.3 Páteří silniční síť kraje Vysočina včetně budoucí šířkového uspořádání krajských silnic

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

Šířkové uspořádání Pátevní silniční sítě kraje Vysočina

Cílem kraje Vysočina je postupná modernizace a rekonstrukce pátevní silniční sítě ve vlastnictví kraje v celé délce na technické parametry kategorií S9,5 nebo S7,5 (šíře vozovky 9,5 m a 7,5 m mezi sloupky nebo svodidly) na základě dostupných finančních prostředků, a tím dosáhnout stanovených stavebních a technických parametrů pro takto určené komunikace a mosty pod těmito komunikacemi.

Podkladem pro stanovení šířkového uspořádání pátevní sítě byla analýza parametrů silnic stanovených normou ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic, podklady o aktuálním šířkovém uspořádání silnic dle pasportu komunikací, intenzita dopravy ze sčítání dopravy provedeného v roce 2005. Vzhledem k tomu, že modernizace silniční sítě musí zohledňovat výhled do budoucnosti, byly vzaty v potaz též Zásady územního rozvoje kraje Vysočina. Šířkové uspořádání schválila rada kraje svým usnesením č. 0273/2008/RK, které bylo nahrazeno usnesením č. 0471/10/2010/RK.

Severojižní propojení kraje Vysočina

Severojižní propojení kraje Vysočina je významná dopravní osa v rámci Pátevní silniční sítě kraje Vysočina. Jeho cílem je modernizace dopravní infrastruktury nadregionálního významu ve východní části území kraje Vysočina. Vymezená trasa podpoří zlepšení dopravní dostupnosti okresu Třebíč ve směru na Dolní Rakousko a zároveň na dálnici D1. Další problémovou oblastí je Bystřicko, které potřebuje zlepšit dostupnost na Pardubický kraj a zároveň na dálnici D1.

Trasa severojižního propojení:

Polička - II/360 - Jimramov - II/357 - Bystřice nad Pernštejnem - II/388 - III/3853 - II/389 - II/360 - Velké Meziříčí - II/360 - Třebíč - II/360 - Jaroměřice nad Rokýtnou - II/152 - Moravské Budějovice - II/152 - Jemnice - II/410 – Hluboká/Schaditz - Raabs an der Thaya

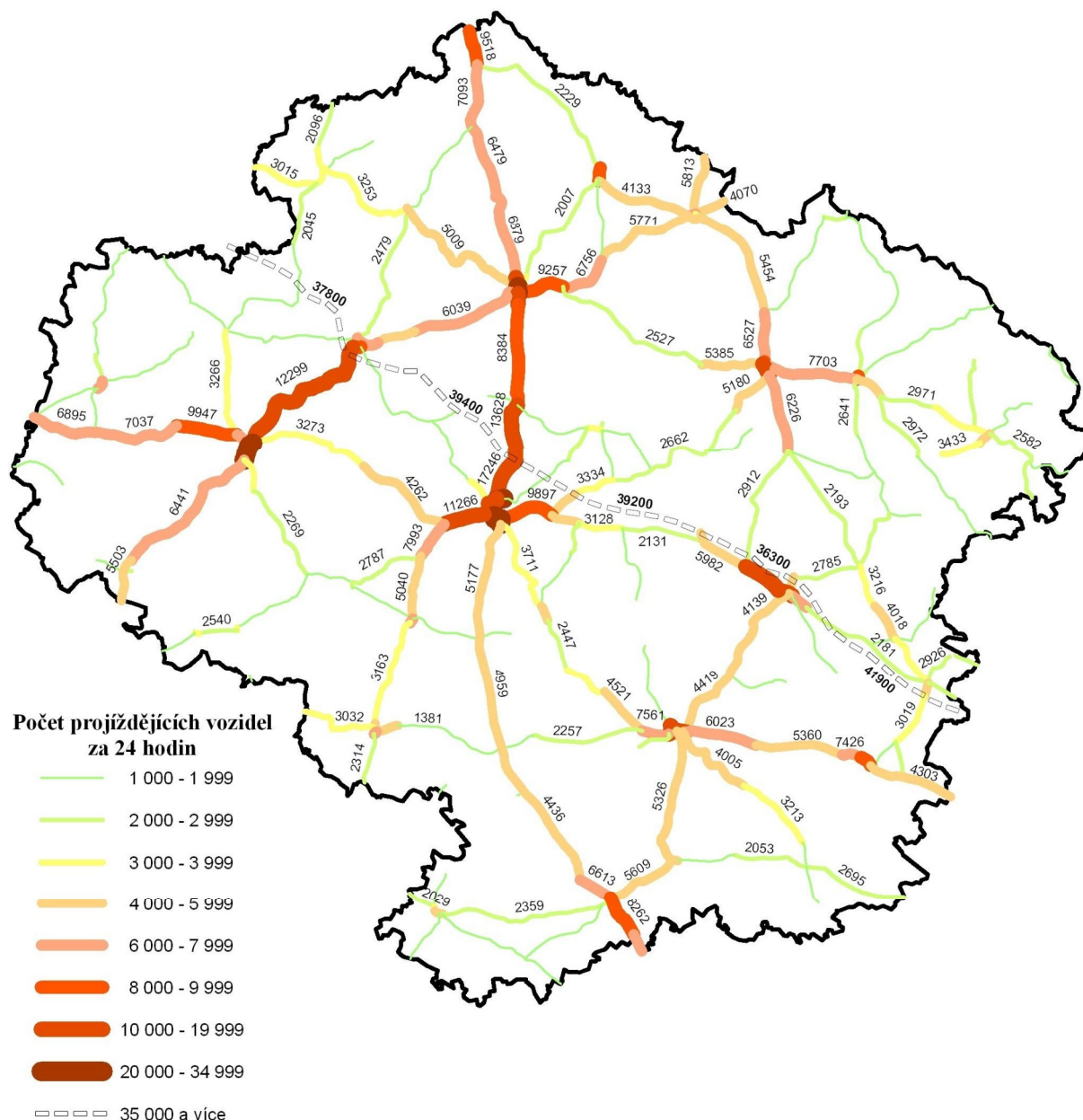
4.1.2 Intenzita provozu na silnicích v kraji Vysočina

V roce 2005 proběhlo na celém území České republiky sčítání dopravy, které organizuje Ředitelství silnic a dálnic ČR (ŘSD) v pětiletých intervalech. Jednoznačně nejvyšší intenzitou dopravy se na Vysočině vyznačuje dálnice D1, kterou na území kraje denně využívá více než 35 000 vozidel, v úseku Velké Meziříčí – Devět křížů více než 40 000 vozidel. Zhruba 40 – 45 % veškerého provozu na dálnici tvoří nákladní doprava. Počet kamionů na D1 v rámci kraje Vysočina činí 15 – 19 tis. vozidel denně.

Ze silnic první třídy je dopravou nejvíce zatížen úsek silnice I/34 Pelhřimov - Humpolec (napojení na D1) a úsek silnice I/38 z Jihlavy do Havlíčkova Brodu, ovšem také další úseky tras těchto silnic se vyznačují nadprůměrnou intenzitou dopravy. Ve srovnání s ostatními komunikacemi prvních tříd je překvapivě pouze průměrně využíván úsek silnice I/38 z Jihlavy do Moravských Budějovic, jehož zatížení je srovnatelné s některými silnicemi druhých tříd – například s tahem Moravské Budějovice – Třebíč – Velké Meziříčí. Nejslabší intenzita provozu na silnicích první třídy byla zaznamenána na silnici I/23 mezi Telčí a Třebíčí, kde v některých úsecích nebyl překročen počet 1 500 vozidel za 24 hodin. Slabší zatížení vykazovaly rovněž některé úseky silnic I/37 mezi Žďárem nad Sázavou a Velkou Bíteší a silnice I/19 mezi Havlíčkovým Brodem a Bystřicí nad Pernštejnem, resp. Kunšáttem v Jihomoravském kraji.

Ze silnic druhé třídy projíždí nejvíce vozidel úseky silnice II/602 u Jihlavy a Velkého Meziříčí. Intenzitou provozu nad 3 000 projíždějících vozidel denně se vyznačuje silnice II/150 – Havlíčkův Brod – Světlá nad Sázavou – Ledec nad Sázavou – hranice kraje Vysočina, II/405 z Jihlavy do Třebíče (s výjimkou úseku Brtnice Zašovice), úsek silnice II/406 Kostelec - Třešť – Telč, úseky silnic II/152 a II/360 z Moravských Budějovic přes Třebíč do Velkého Meziříčí, úsek silnice II/345 z Chotěboře do Ždírcu nad Doubravou, úsek silnice II/351 Třebíč - Dalešice a některé další kratší úseky.

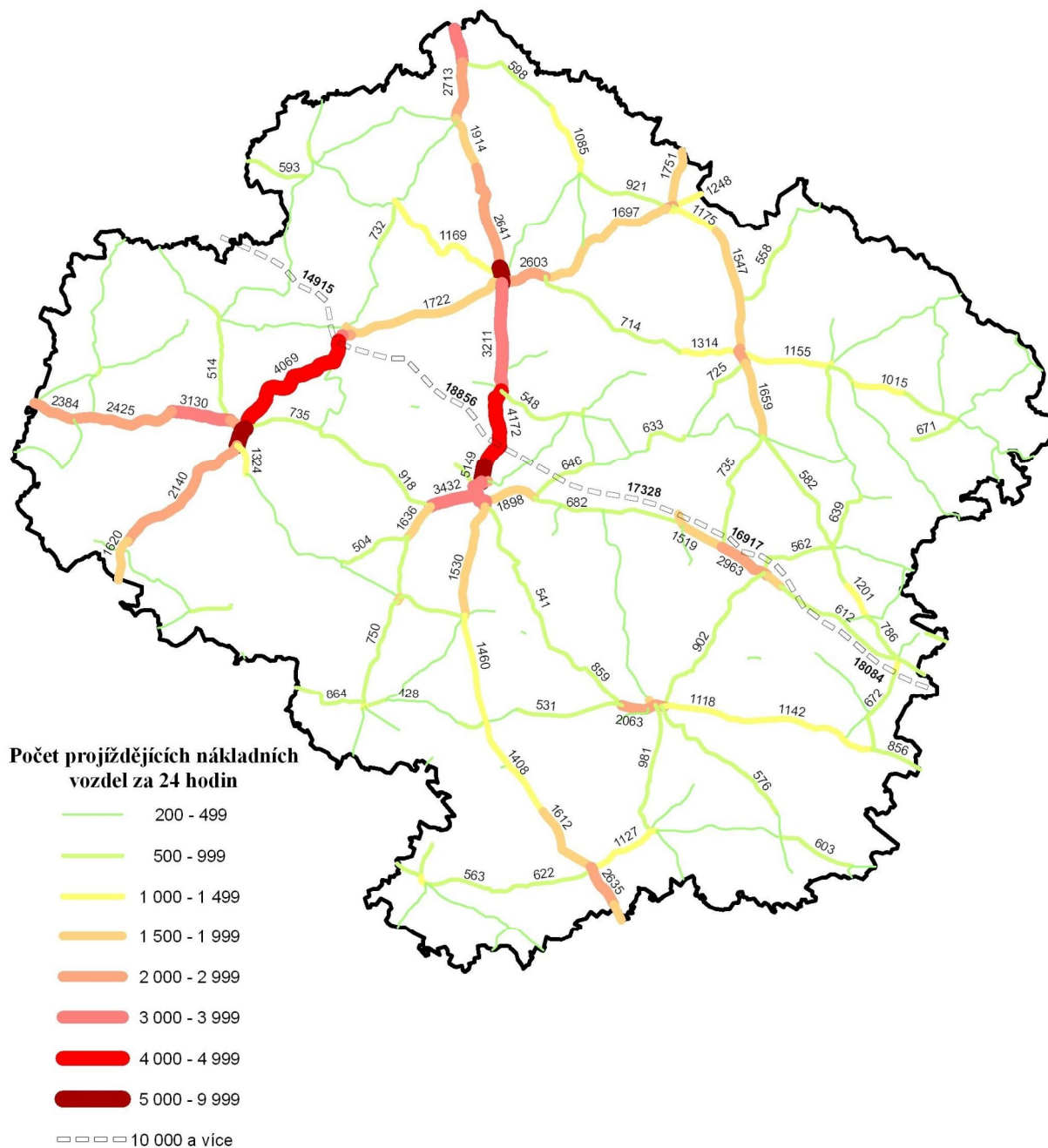
Obr. 4.4: Intenzita silniční dopravy v kraji Vysočina v roce 2005

Zdroj dat: zveřejněné podklady na www stránkách ŘSD ČR, sčítání dopravy v roce 2005; GIS Krajského úřadu kraje Vysočina

Nákladní dopravou jsou ve větší míře, než je tomu v případě intenzity celkového provozu, zatíženy silnice prvních tříd, po kterých je realizována tranzitní kamionová přeprava. Z obrázku č. 4.4 jsou patrné základní směry tranzitní dopravy přes území kraje Vysočina. Jedná se prakticky o celý úsek silnice I/34 ze směru Jindřichův Hradec – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod - Ždírec nad Doubravou – Hlinsko. Na tento tranzitní proud se napojuje komunikace I/19 v Pelhřimově (z Tábora) a I/37 ve Ždírci nad Doubravou (z Chrudimi i od Žďáru nad Sázavou). Pod 1 400 nákladních vozidel denně neklesne intenzita nákladní přepravy v celé délce silnice I/38 na území kraje Vysočina, přičemž větší zatížení přepravou nákladu vykazuje její úsek směřující severně od Jihlavy. Komunikacemi druhých tříd projíždí více než 1 000 nákladních vozidel během 24 hodin pouze v několika úsecích silnice II/602, dále pak v úseku silnice II/150 z Havlíčkova Brodu do Světlé nad Sázavou, II/406 z Kostelce do napojení na silnici II/602, II/152 z Moravských Budějovic do Jaroměřic nad Rokytnou a v krátkém úseku silnice II/345 z Chotěboře do Nové Vsi u Chotěboře.

Obr. 4.5: Intenzita silniční nákladní dopravy v kraji Vysočina v roce 2005

Zdroj dat: zveřejněné podklady na www stránkách ŘSD ČR, sčítání dopravy v roce 2005; GIS Krajského úřadu kraje Vysočina

Srovnáme-li zatížení silniční sítě mezi roky 2000 a 2005, zjistíme, že nárůst intenzity provozu se v průměru pohybuje kolem 14 %. Na dálnici D1 se za pět let zvýšil počet projíždějících automobilů v celém úseku procházejícím krajem Vysočina zhruba o osm až devět tisíc.

4.1.3 Modernizace a údržba silniční sítě kraje Vysočina

V důsledku dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na výstavbu, opravy a údržbu silniční sítě není její stavební stav uspokojivý. Kraj Vysočina, od 1. 10. 2001 vlastník silnic II.a III. tříd v celkové délce 4 572 km, zadal vypracování analýzy – Sledování stavů povrchu vozovek silnic II.a III. tříd v kraji Vysočina. Z této analýzy vyplynulo, že v kraji Vysočina je hodnoceno ve stavu havarijním 22 % silnic, v nevyhovujícím stavu je 32 % silnic, ve vyhovujícím stavu je 9 % silnic, ve stavu dobrém 30 % silnic a ve stavu výborném 7 % silnic II. a III. tříd.

Pro zlepšení stavu silnic II. a III. tříd vynakládá kraj Vysočina každým rokem značné prostředky jak investiční, tak i provozní na provádění rekonstrukcí a souvislých oprav silnic. O údržbu silniční sítě (bez dálnice) se stará od 1. 1. 2007 Krajská správa a údržba silnic Vysočiny, příspěvková organizace kraje Vysočina. Přehled provozních nákladů vynaložených dosavadními okresními správami a údržbami silnic na území kraje v letech 2009 a 2010 znázorňuje následující tabulka.

Tab. 4.3: Provozní náklady komunikací II. a III. tříd v okresech kraje Vysočina v letech 2009 a 2010 (v tis. Kč)

Okres	Skutečnost r. 2009				Skutečnost r. 2010			
	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem
Havlíčkův Brod	39 854	103 751	21 864	165 469	56 532	90 169	14 863	161 564
Jihlava	52 921	105 615	29 207	187 743	62 037	92 008	44 121	198 166
Pelhřimov	49 697	100 252	21 693	171 642	61 900	35 031	15 321	112 252
Třebíč	53 782	118 583	21 805	194 170	66 843	48 148	16 753	131 744
Žďár nad Sázavou	56 598	109 969	19 719	186 286	74 248	70 583	14 472	159 303
Vysočina	252 852	538 170	114 288	905 310	321 560	335 939	105 530	763 029

Pramen: Rozbory hospodaření a finanční plány KSÚS kraje Vysočina

Od roku 2005 Státní fond dopravní infrastruktury (SFDI) neposkytuje příspěvek na opravy a údržbu silnic II. a III. třídy. Běžnou údržbu na silnicích I. tříd na území kraje pro ŘSD provádí správa a údržba silnic na základě smluvních vztahů podložených výběrovým řízením. V roce 2010 bylo takovýchto prací provedeno za 107,05 mil. Kč. Souvislé opravy silnic II. a III. třídy jsou financovány z prostředků kraje Vysočina. V roce 2007 a 2008 byly na souvislé opravy silniční sítě II. a III. tříd použity i finanční prostředky z úvěru Evropské investiční banky (EIB) v úhrnné výši 1 mld. Kč (z toho 500 mil. je úvěr od EIB a 500 mil. z prostředků kraje). V roce 2010 byly provedeny souvislé opravy povrchů v hodnotě přesahující 222 mil Kč.

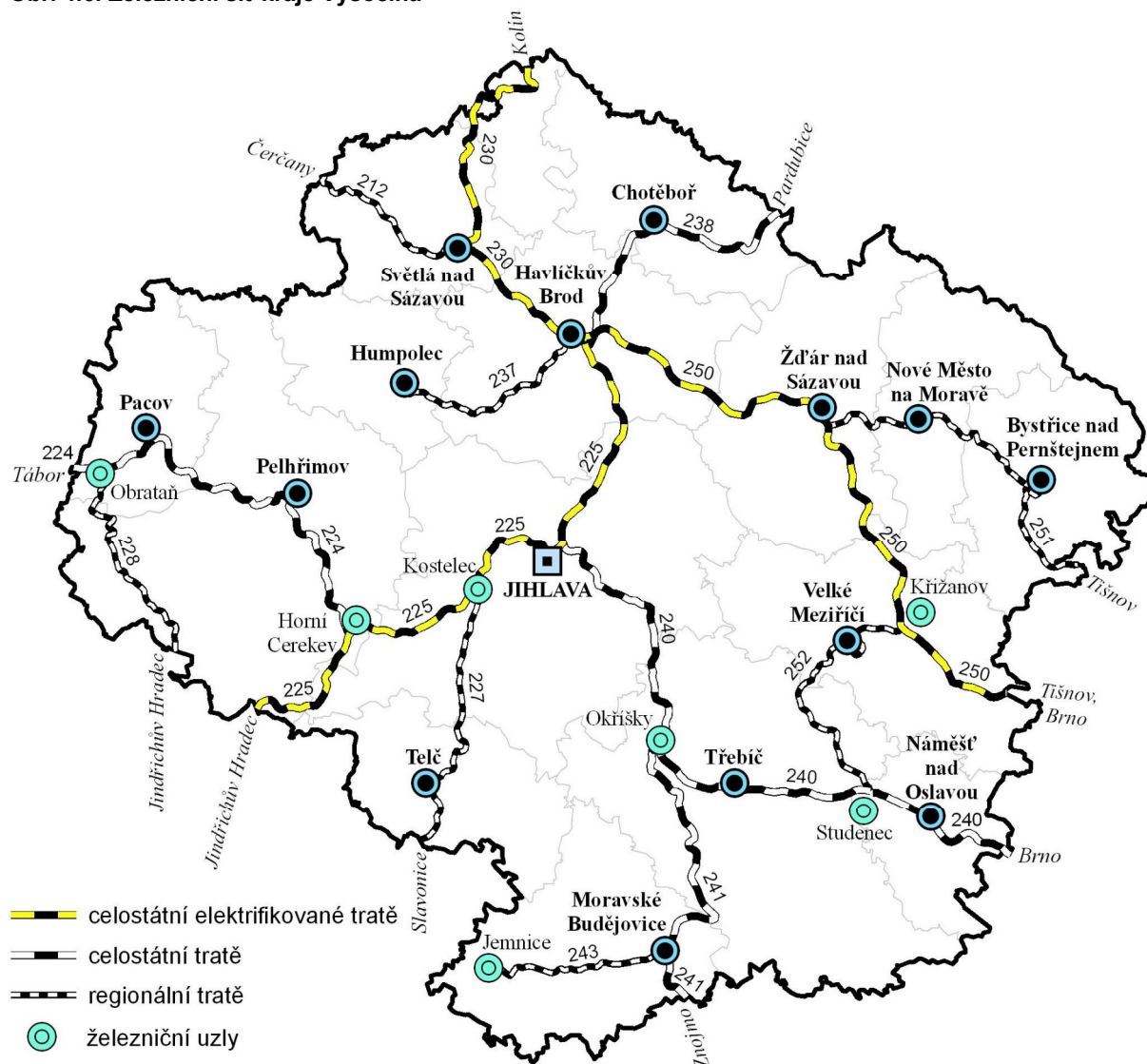
Tab.4.4: Náklady silniční sítě v okresech kraje Vysočina v rocích 2009 a 2010 (v tis. Kč)

Okres	Práce pro ŘSD na silnicích I. třídy		Investiční akce financované krajem Vysočina + EU		Opravy silnic II. a III. tříd ve vlastnictví kraje Vysočina		CELKEM	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Havlíčkův Brod	30 382	30 865	166 631	249 752	82 377	77 143	279 390	357 760
Jihlava	13 248	14 055	429 904	295 127	86 764	42 365	529 916	351 547
Pelhřimov	14 732	19 384	275 861	55 744	80 128	22 908	370 721	98 036
Třebíč	13 214	16 011	508 901	146 723	86 367	37 665	608 482	200 399
Žďár nad Sázavou	26 032	26 735	453 267	134 562	76 522	41 500	555 821	202 797
Vysočina	97 608	107 050	1 834 564	881 908	412 158	221 581	2 344 330	1 210 539

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

4.2 Železniční doprava

Obr. 4.6: Železniční síť kraje Vysočina

Železniční síť v kraji je konfigurována hvězdovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Celková délka 592 km tratí představuje hustotu 0,086 km/km², nižší hustotu železniční sítě má pouze Zlínský kraj. Železnice protíná území kraje především tratěmi č. 230 a 250 (Praha – Kolín) – Světlá nad Sázavou - Havlíčkův Brod - Žďár n. Sáz. – Křižanov – (Brno). Jedná se o tzv. druhý hlavní (též jižní) tah, který představuje významnou součást české železniční infrastruktury. Velmi důležitá je jeho tranzitní role jak v dálkové osobní tak i nákladní dopravě. Obě tratě jsou elektrifikovány, úsek Kolín – Havlíčkův Brod – Žďár n. S. – Brno je jako jediný v kraji dvoukolejný. Přestože trať č. 250 Havlíčkův Brod – Žďár n. S. – Brno je stavebně v podstatě nejmladší železniční trať v ČR (do provozu byla uvedena v roce 1953), její technické parametry dané náročným terénem a z něj vyplývajících směrůvými a sklonovými poměry neumožňují zvýšení traťové rychlosti. Do programu modernizace koridorových tratí není tento úsek zařazen, přesto zůstává důležitou spojnici.

Tab. 4.5: Stavební délka železničních tratí na území kraje Vysočina v km

Okres	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou.	Celkem
délka tratí	147	102	99	131	113	592
elektrifikováno	66	47	15	0	53	183

Pramen: krajské centrum Českých drah

Přehled tratí na území kraje Vysočina:

- Trat' č. 224:** Horní Cerekev – Pelhřimov – Obrataň – hranice s Jihočeským krajem – (*Tábor*)
- Trat' č. 225:** (*Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec*) – hranice s Jihočeským krajem - Horní Cerekev – Kostelec u Jihlavy – Jihlava – Havlíčkův Brod
- Trat' č. 230:** (*Praha - Kolín – Kutná Hora*) – hranice se Středočeským krajem - Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
- Trat' č. 238:** Havlíčkův Brod – Chotěboř – Ždírec nad Doubravou – hranice s Pardubickým krajem - (*Chrudim – Pardubice*)
- Trat' č. 250:** Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – hranice s Jihomoravským krajem – (*Tišnov – Brno – Břeclav*)
- Trat' č. 240:** Jihlava – Okříšky – Třebíč – hranice s Jihomoravským krajem – (*Brno*)
- Trat' č. 241:** Okříšky – Moravské Budějovice – hranice s Jihomoravským krajem – (*Znojmo*)
- Trat' č. 212:** Světlá nad Sázavou – Ledec nad Sázavou – hranice se Středočeským krajem – (*Zruč nad Sázavou – Čerčany*)
- Trat' č. 227:** Kostelec u Jihlavy – Třešť – Telč – hranice s Jihočeským krajem – (*Dačice – Slavonice*)
- Trat' č. 237:** Havlíčkův Brod – Humpolec
- Trat' č. 243:** Moravské Budějovice – Jemnice,
- Trat' č. 251:** Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – hranice s Jihomoravským krajem – (*Tišnov*)
- Trat' č. 252:** Křižanov – Velké Meziříčí - Studenec.

Na výše uvedených tratích provozují drážní osobní dopravu České dráhy a.s.

Úzkorozchodná dráha:

- Trat' č. 228:** Obrataň - Kamenice nad Lipou – hranice s Jihočeským krajem – (*Jindřichův Hradec*)
- Drážní osobní dopravu na této trati provozují Jindřichohradecké místní dráhy, a.s.

Dle údajů poskytnutých dopravci je na území kraje Vysočina ročně přepraveno více než 12 milionů cestujících, přičemž průměrná vzdálenost přepravy jednoho cestujícího se pohybuje kolem 28 kilometrů. Drážní dopravci ročně spěšnými a osobními vlaky odjedou přibližně 4,6 milionu vlakových kilometrů. Drážní osobní doprava je dostupná 195 obcí nebo městu, které mají buď vlakovou zastávku nebo se nachází v tzv. docházkové vzdálenosti k zastávce.

4.3 Letecká doprava

Důležitým faktorem zvýšení a udržení hospodářského rozvoje území je v dnešní době také jeho dostupnost prostřednictvím letecké dopravy. Jako důležitá se v této souvislosti jeví poloha letišť. Přehled všech letišť v kraji Vysočina spolu se základními informacemi (název a provozovatel letiště, jeho statut, povrch, rozměry a únosnost) přináší tab. 4.7. Kromě letišť jsou v kraji zřízeny také čtyři neveřejné heliporty: v Havlíčkově Brodě, Jihlavě, Novém Městě na Moravě a v Pelhřimově. V kraji není zřízeno letiště, které by umožňovalo přistávání dopravních kapacitních letadel.

Tab. 4.6: Přehled letišť v kraji Vysočina

Název	Provozovatel	Statut	Povrch	Rozměry	Únosnost	Poznámka
Havl. Brod	Aeroklub	neveřejné mezinárodní	tráva	1000x50 m	0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Chotěboř	Aeroklub Chotěboř	veřejné vnitrostátní	tráva	1010x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Jihlava	Aeroklub Jihlava	veřejné vnitrostátní	tráva	920x160 m	6000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Kámen	Sportovní klub Aero	neověřená plocha SLZ	beton	2000 m	NIL	.
Křižanov	Aeroklub Křižanov	veřejné vnitrostátní	tráva	700x100 m	13000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Náměšť n.O.	.	veřejné vnitrostátní	zpevněný	.	.	.
Přibyslav	Aeroklub Přibyslav	veřejné vnitrostátní	tráva	765x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Třebíč	Západomoravský aeroklub v Třebíči	neověřená plocha SLZ	tráva	520x25 m	NIL	.

Vysvětlivky: SLZ - sportovní létající zařízení (ultralehká letadla)

NIL - údaj není k dispozici

Poznámka: v tab. není obsažena dokončovaná přistávací plocha v Bystřici nad Pernštejnem

Zdroj dat: Databáze letišť 2002, Avion – Patrik Sainer, 2002

4.4 Cyklistická doprava

Důležitou složkou veřejné dopravy se stává cyklistická doprava realizovaná po cyklostezkách s vyloučením motorových vozidel. Cyklostezky jsou budovány v intravilánech měst pro bezpečnější cyklistickou dopravu, která je tak přemísťována z frekventovaných městských komunikací. Cyklostezky jsou budovány rovněž mezi menšími městy a obcemi především tam, kde vedou významné silniční tahy s tranzitní dopravou (typickým příkladem jsou cyklostezky kolem Ždírcu nad Doubravou). V roce 2009 byla realizována výstavba 2 046 m nových cyklostezek v kraji Vysočina. V roce 2010 se bude realizovat nebo se připravuje k realizaci stavba dalších kilometrů cyklostezek.

Tab. 4.7.: Cyklostezky v kraji Vysočina

Město, obec	délka (m)
Žďár nad Sázavou	13 500
Jihlava	8 331
Třebíč	3 600
Ždírce nad Doubravou	4 370
Telč	2 720
Havlíčkův Brod	2 487
Ždírce nad Doubravou – Krucemburk	1 700
Horní Krupá - Dolní Krupá	1 200
Krucemburk – Vojnův Městec	1 500
Velké Meziříčí	796
Nové Město na Moravě	739
Moravec – Pikárec	620
Velká Bíteš	389
Pelhřimov	207
Celkem	42 159

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Kraj Vysočina je charakteristický rozdrobenou sídelní strukturou s velkým počtem malých sídel, pro která je však nutné zabezpečit v souladu s legislativou dopravní obslužnost veřejnou dopravou. Ze 704 obcí, je 342 s počtem obyvatel do 199, což představuje 49%. Přestože je veřejná doprava zajišťována různými dopravními systémy a dopravci (železnice, autobusy), je nutné na ni pohlížet jako na jednotný systém – minimálně pro zabezpečení účelnosti vynakládaných prostředků. Vzhledem k tomu, že objem přepravních proudů (cestujících) a úroveň jízdného nepokrývá náklady na provoz, je nutná účast rozpočtu kraje na zajištění dopravní obsluhy.

Otázka výše finančních prostředků, které směřují do veřejné dopravy, je zcela zásadní. Až do roku 2002 se na zajišťování základní dopravní obslužnosti (ZDO) podílely formou uzavírání tzv. závazků veřejné služby příslušné okresní úřady. Ty ve svém územním obvodu rozdělovaly dopravcům na pokrytí tzv. prokazatelných ztrát vyplývajících z přijatých závazků veřejné služby finanční prostředky, pocházející z rozpočtové kapitoly Ministerstva dopravy a spojů ČR. Do roku 2000 se činnost okresních úřadů týkala pouze linkové autobusové dopravy, v letech 2001 a 2002 zároveň dopravy autobusové i železniční.

Od roku 2005 je uplatnění institutu základní dopravní obslužnosti v drážní i linkové autobusové dopravě plně v kompetenci krajů v rámci samostatné působnosti. Pokud jde o související financování závazků veřejné služby, je po změně zákona o rozpočtovém určení daní k 1. 1. 2005, plně v samostatné působnosti kraje.

V případě veřejné železniční osobní dopravy došlo v roce 2009 k dohodě mezi Asociací krajů ČR a vládou ČR k dohodě o zajištění stabilního financování dopravní obslužnosti veřejnou regionální

železniční osobní dopravou na dobu 10 let. Dofinancování probíhá formou účelové dotace ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva dopravy.

V roce 2010 došlo ke změně financování žákovského jízdného a to vyvolalo změnu rozpočtu v tom smyslu, že zvláštní položka na žákovské jízdné, byla začleněna do celkové částky na úhradu prokazatelné ztráty a tím je způsoben rozdíl mezi roky 2009/2010 jak je uvedeno níže v tabulkách.

Kromě ZDO je v případě nedostatečného počtu spojů možné vyšší rozsah dopravy sjednat formou tzv. ostatní dopravní obslužnosti (ODO). Rozdíl mezi ZDO a ODO spočívá v tom, že v případě ODO finanční částky na její zajištění (respektive na krytí prokazatelných ztrát) poskytují v rámci samostatné působnosti ze svých rozpočtů dotčené obce.

V předchozím období došlo k významným změnám v legislativě, která se týká veřejné dopravy. Dnem 3. 12. 2009 vstoupilo v účinnost „Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007 ze dne 23. října 2007 o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70“ a dnem 1.7.2010 nabývá účinnosti nový zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících.

Tab. 4.8: Výdaje na zajištění základní a ostatní dopravní obslužnosti veřejnou linkovou osobní dopravou (autobusy) v kraji Vysočina z rozpočtu kraje Vysočina.

Dopr. obslužnost	2006	2007	2008	2009	2010	2011
základní (tis. Kč)	220 634	229 020	246 770	256 922	280 652	281 413
ostatní (tis. Kč)	25 000	25 000	22 496	22 496	22 496	22 496
Počet mil. Km v ZDO	15,1	15,3	15,5	15,6	15,8	15,9

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, ODSH

Tab. 4.9 Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou železniční (drážní) osobní dopravou v kraji Vysočina z rozpočtu kraje Vysočina, resp. ze státního rozpočtu.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rozpočet kraje tis. Kč	248 000	253 960	268 321	262 175	264 635	262 145
Státní rozpočet tis.Kč				151 000	123 097	123 097
Počet mil. vlak km	4,5	4,5	4,4	4,2	4,3	4,2

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, ODSH

Dle údajů poskytnutých linkovými dopravci je na území kraje Vysočina ročně přepraveno více kolem 16 milionů cestujících, přičemž průměrná vzdálenost přepravy jednoho cestujícího se pohybuje kolem 18 kilometrů. Dopravci ve veřejné linkové osobní dopravě ročně odjedou dle jízdních řádů téměř 15,9 milionu kilometrů. Veřejná linková osobní doprava je dostupná téměř všem obcím kraje Vysočina.

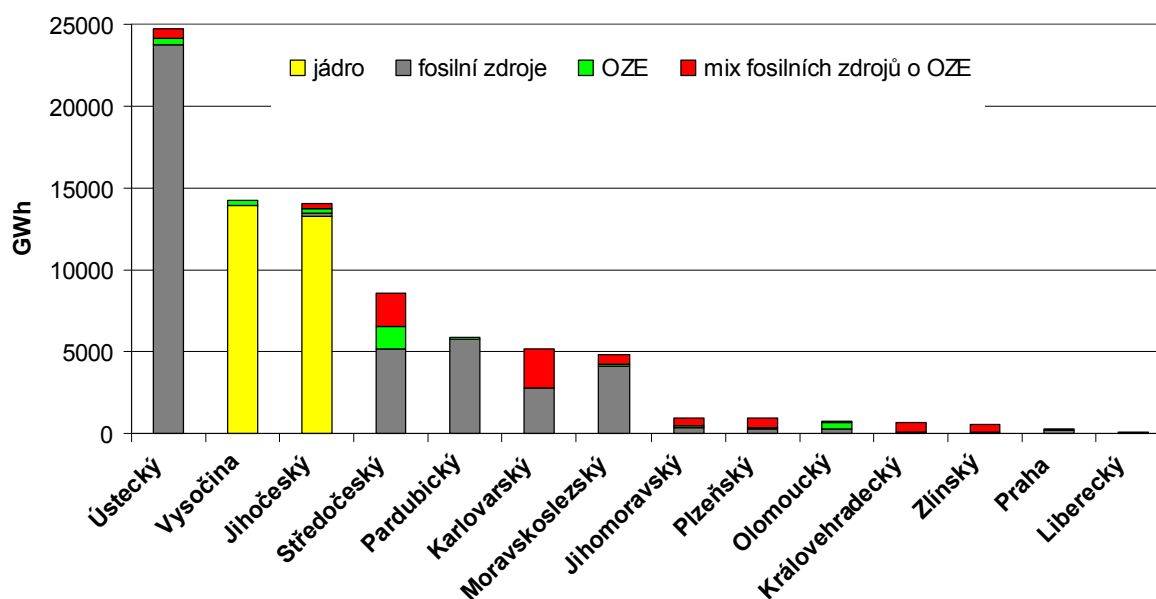
5. Technická infrastruktura

5.1 Zásobování energiemi

5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie

V kraji Vysočina bylo v roce 2009 vyrobeno 14,3 tis. GWh elektrické energie brutto (v rámci výroby elektřiny brutto je započtena vlastní spotřeba na výrobu elektřiny). Mezi kraji ČR zaujímala Vysočina ve výrobě elektrické energie druhé místo za Ústeckým krajem (obr. 5.1.1), přičemž podíl kraje na celkové produkci elektřiny v roce 2009 činil 17,4 %.

Obr. 5.1.1: Výroba elektrické energie (brutto) v krajích ČR v roce 2009

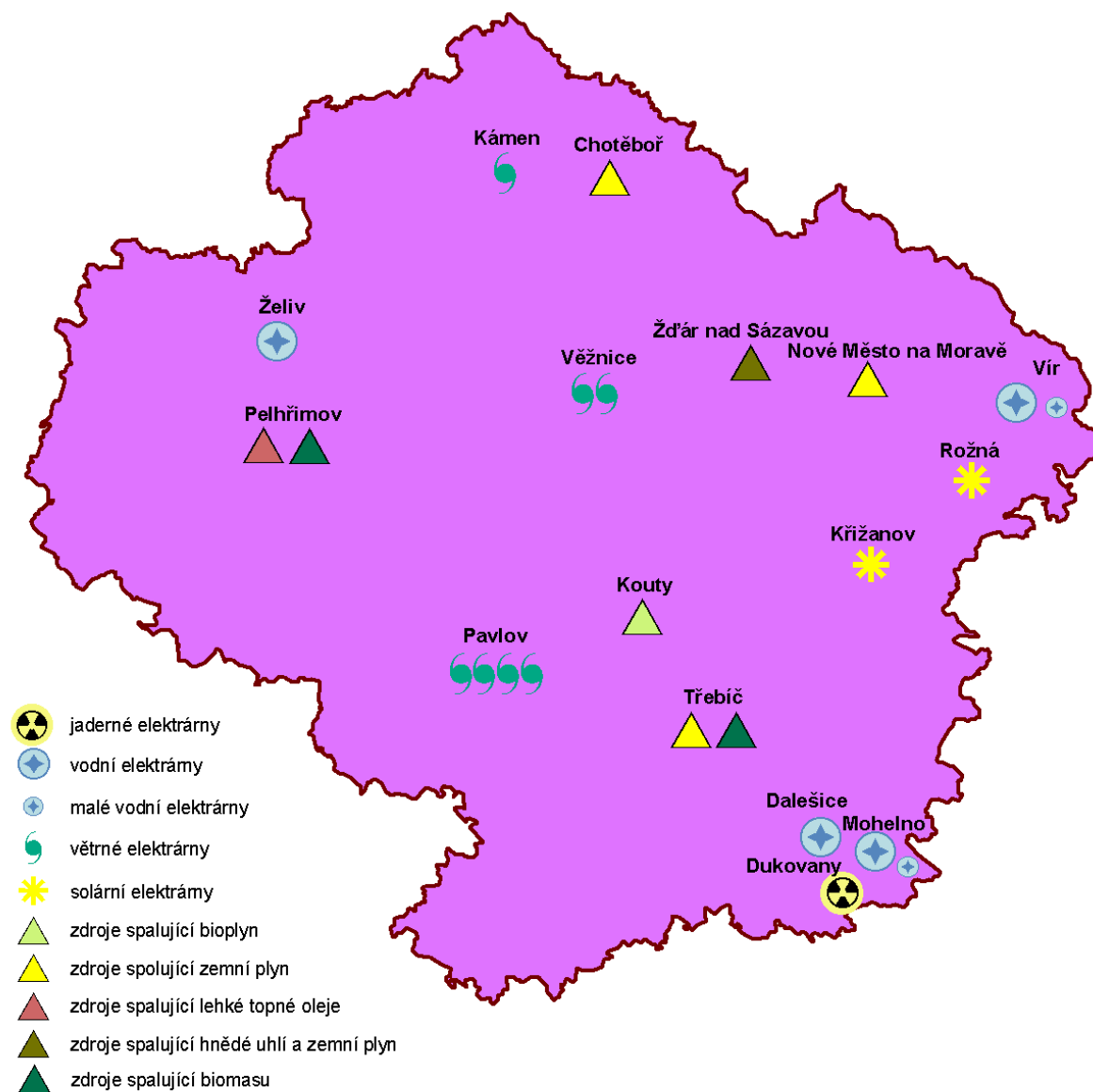
Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010

Na území kraje bylo v roce 2009 spotřebováno 4,0 tis. GWh elektrické energie brutto (do brutto spotřeby je započítávána spotřeba na výrobu elektřiny, spotřeba na přečerpávání v přečerpávacích vodních elektrárnách a ztráty v sítích). Z toho vyplývá, že v kraji se spotřebovalo 28,0 % zde vyrobené elektrické energie. Tento fakt je dán přítomností Jaderné elektrárny Dukovany, jejíž strategický význam daleko přesahuje hranice kraje, neboť v roce 2009 dodávala do sítě 17,0 % elektrické energie vyprodukované v České republice. Kromě toho je i významným zdrojem odpadního tepla, které však v současné době není adekvátním způsobem využíváno. Jaderná elektrárna Dukovany vyrobila v roce 2009 13,1 tis. GWh elektřiny (netto), což bylo více než v temelínské jaderné elektrárně, která má o 170 MW vyšší instalovaný výkon.

Svým významem překračuje krajskou úroveň ještě vodní přečerpávací elektrárna Dalešice, která má čtvrtinový instalovaný výkon jaderné elektrárny. V roce 2009 vyrobila 190 GWh elektrické energie (netto). Dalešická přečerpávací elektrárna slouží k vyrovnávání křivky zatížení elektrizační soustavy v průběhu dne a vyrábí elektřinu několik hodin denně. Navíc tím, že je elektrárna přečerpávací, se sama stává významným spotřebitelem elektřiny. Dukovanskou i dalešickou elektrárnu spravuje největší výrobce elektřiny v Česku – ČEZ, a.s.

Ostatní zdroje elektrické energie jsou podle instalovaného výkonu a roční výroby energie marginální a vlastněny jsou většinou různými právníky osobami mimo skupinu ČEZ (tab. 5.1.1)

Obr. 5.1.2: Zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem 0,5 MWe a vyšším v kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010.

Tab. 5.1.1: Zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem 0,5 MWe a vyšším v kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Výrobce	Obec	Druh nebo palivo	Instalovaný výkon (MWe)	Výroba el. energie netto v roce 2009 (GWh)
ČEZ a.s.	Dukovany	jaderná	1 830,0	13 071,7
	Dalešice	vodní přečerpávací	450,0	189,5
	Mohelno	vodní	1,8	6,3
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	hnědé uhlí, zemní plyn	12,5	17,9
E.ON Trend s.r.o.	Vír I	vodní	7,1	15,0
	Vír II	vodní	0,7	1,9
CHILOE, a.s.	Rožná	solární	4,3	0,03
APB – Plzeň a.s.	Pavlov (Jl)	větrná (2x)	4,0	8,7
ČEZ Obnovitelné zdroje, s.r.o.	Věžnice (HB)	větrná (2x)	4,0	0*
Chotěbořské strojírny služby, a.s.	Chotěboř	zemní plyn	3,5	1,3
1. elektrárenská s.r.o.	Želiv	vodní	2,2	4,6
Vysočina Wind, a.s.	Kámen	větrná	2,0	5,4
TTS energo s.r.o.	Třebíč	zemní plyn	2,0**	3,1**
Novoměstská teplárenská a.s.	Nové Město na Moravě	zemní plyn	2,0**	3,1**
WIND POWER s.r.o.	Pavlov	větrná (2x)	1,7	2,1
IROMEZ s.r.o.	Pelhřimov	biomasa	1,2**	3,7**
	Pelhřimov	lehké topné oleje	0,6**	0,1**
TTS cz s.r.o.	Třebíč	biomasa	1,0**	2,3**
Stylstav, s.r.o.	Křižanov	solární	1,0	0,2
AMAPRINT – Kerndl, s.r.o.	Mohelno	vodní	0,8	0,4
Zemědělské družstvo Kouty	Kouty (okres Třebíč)	bioplyn	0,5**	1,5**

*Poznámka: Větrné elektrárny uvedeny do provozu v roce 2009

**Poznámka: Údaje za rok 2008

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010.

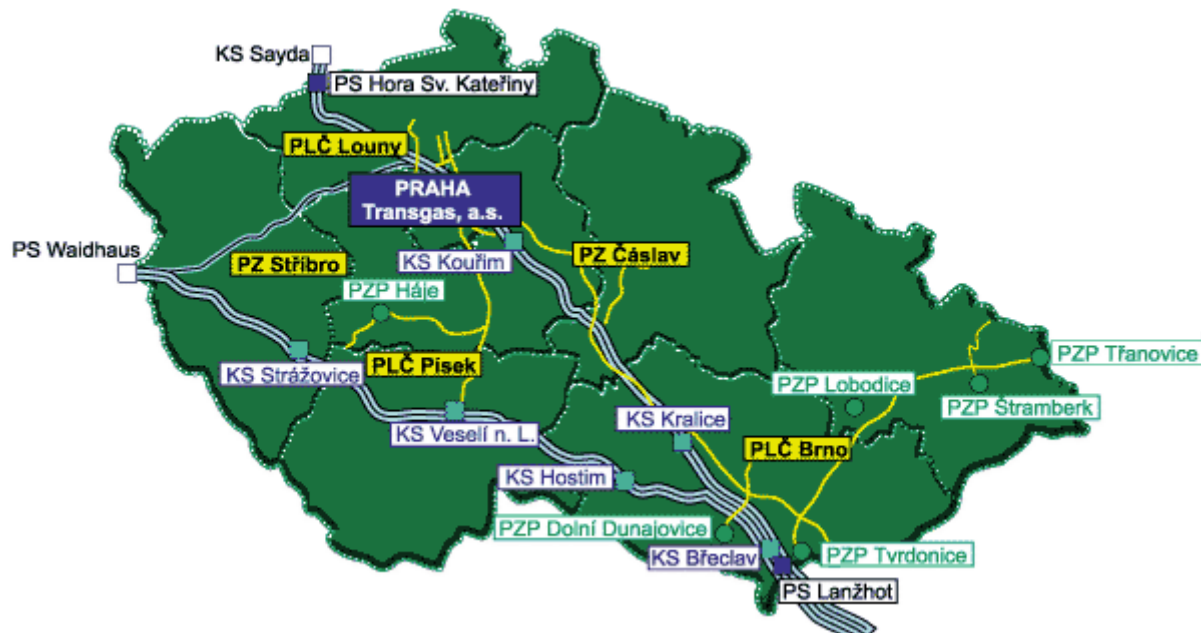
Správu pátevní přenosové sítě (systém vedení velmi vysokého napětí 400 kV a 220 kV) vykonává v České republice akciová společnost ČEPS. Součástí přenosové soustavy jsou tzv. rozvodny přenosové sítě. V kraji Vysočina se nachází dvě – rozvodna Slavětice, která je lokalizována hned v blízkosti Jaderné elektrárny Dukovany a rozvodna Mírovka nedaleko Havlíčkova Brodu.

V kraji Vysočina působí dva významní distributoři elektrické energie. Krom Havlíčkovobrodské zásobují elektřinou konečné spotřebitele dceřiné společnosti firmy **E.ON Česká republika, a.s.** se sídlem v Českých Budějovicích, která vznikla sloučením Jihomoravské energetiky a Jihočeské energetiky díky společnému majoritnímu vlastníkovi, jímž je německá společnost E.ON. Téměř všechny aktivity druhé distribuční společnosti, Východočeské energetiky, a.s., byly převedeny na dceřiné společnosti ČEZ, a.s. (ČEZ Distribuce, a.s. a ČEZ Prodej, s.r.o.). Podle údajů distributorů bylo v roce 2002 v kraji Vysočina celkem 266 075 odběratelů elektrické energie.

5.1.2 Rozvod zemního plynu

Nákupem zemního plynu z Ruska a Norska pro Českou republiku se zabývá RWE Transgas, a.s. Firma spravuje tranzitní plynovod a je tak významným přepravcem ruského plynu do zemí západní Evropy.

Obr. 5.1.3 Tranzitní plynovod a vnitrostátní soustava plynovodů společnosti Transgas, a.s.

*poznámka: KS – kompresní stanice; PS – předávací stanice; PZ – pobočná základna; PLČ – provoz liniové části; PZP – podzemní zásobník plynu

Zdroj: Transgas, a.s. (www.transgas.cz).

Součástí tranzitního plynovodu je šest kompresních stanic. Jedna z nich se nachází na Vysočině v katastru obce Kralice nad Oslavou. V roce 1994 převzal Transgas vnitrostátní soustavu plynovodů o provozním tlaku nad 4 Mpa. Vnitrostátní systém zajišťuje dodávku plynu regionálním distribučním společnostem a přímým odběratelům.

Zásobování zemním plynem zajišťují na území kraje Vysočina čtyři společnosti: Jihomoravská plynárenská, a.s., Východočeská plynárenská, a.s., E.ON Distribuce, a.s. a Českomoravská plynárenská a.s. 1. Žďárská plynárenská a vodočeská, a.s., která na konci roku 2003 zajišťovala dodávku zemního plynu do čtyř obcí v kraji, přenechala činnosti související s distribucí zemního plynu Jihomoravské plynárenské (léto 2005).

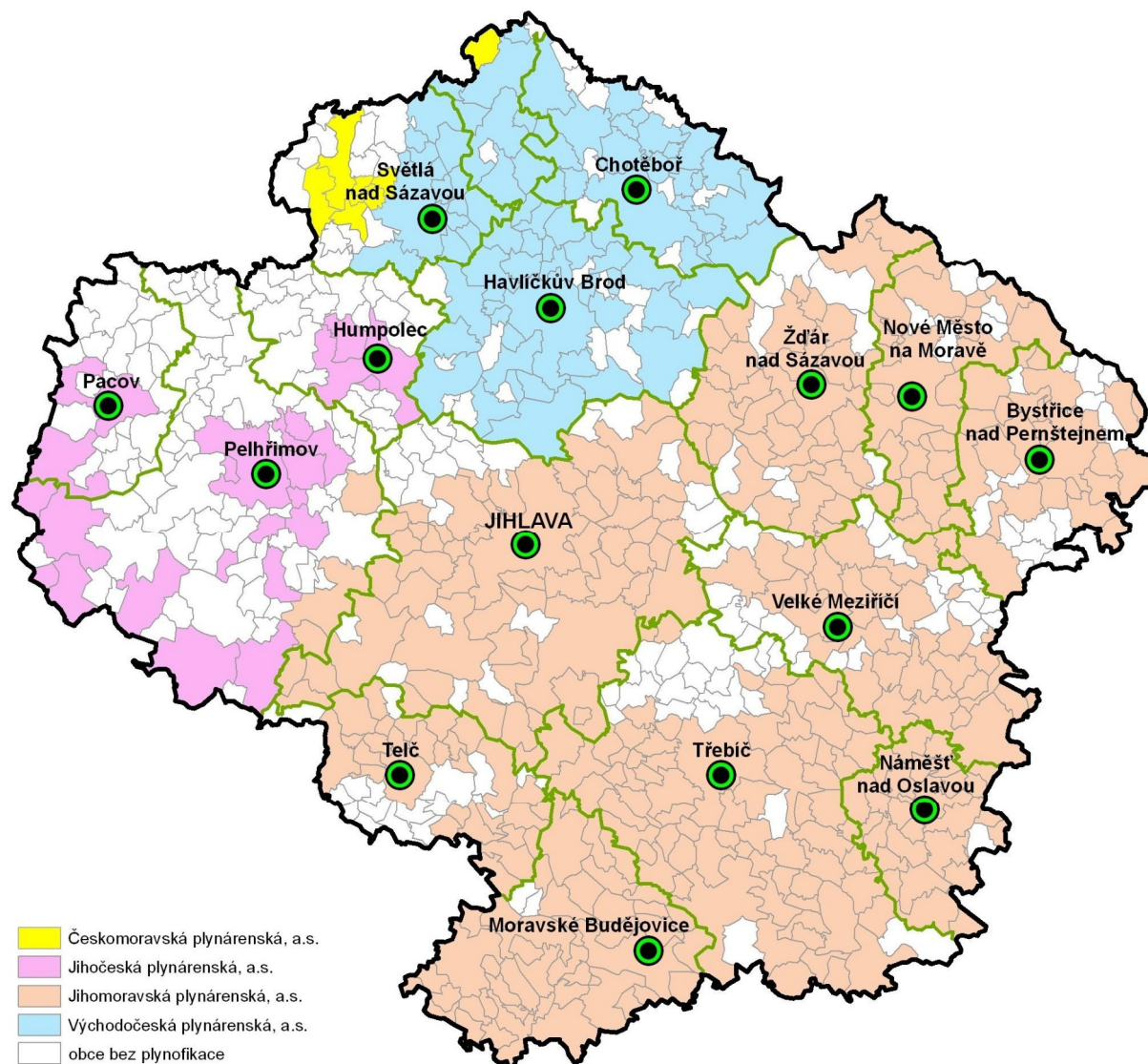
Tab. 5.1.2: Podíl distributorů na prodeji zemního plynu v kraji Vysočina v roce 2002 (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Distributor	Prodej plynu (tis. m ³)	Podíl na prodeji (%)	Počet odběrných míst	Podíl na odběrných místech (%)
Jihomoravská plynárenská, a. s.	328 555	74,05	76 649	73,83
E.ON Distribuce, a.s.	26 625	6,00	9 151	8,81
Východočeská plynárenská, a. s.	86 810	19,57	17 666	17,02
Českomoravská plynárenská, a. s.	1 700	0,38	359	0,35
Celkem	443 690	100,00	103 825	100,00

Pozn.: Jihomoravské plynárenská, a. s. převzala v roce 2005 aktivity z oblasti distribuce zemního plynu od 1. Žďárské plynárenské a vodočeské, a. s. (týkalo se 4 obcí)

Zdroj dat: Územní energetická koncepce kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Obr. 5.1.4: Plynofikované obce kraje Vysočina k 31. 12. 2003

Poznámka: Pokud byl alespoň v jedné místní části obce zaveden zemní plyn, je v mapě celá obec považována za plynofikovanou neohledě na to, že v některých jiných místních částech této obce zemní plyn zaveden nebyl. Data o plynofikovanosti všech místních částí obcí v kraji Vysočina nejsou k dispozici.

Zdroj dat: Územní energetická koncepce kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Ze všech čtyř distributorů je nejvýznamnější Jihomoravská plynárenská, a.s., která spotřebu zemního plynu v kraji Vysočina kryje ze tří čtvrtin.

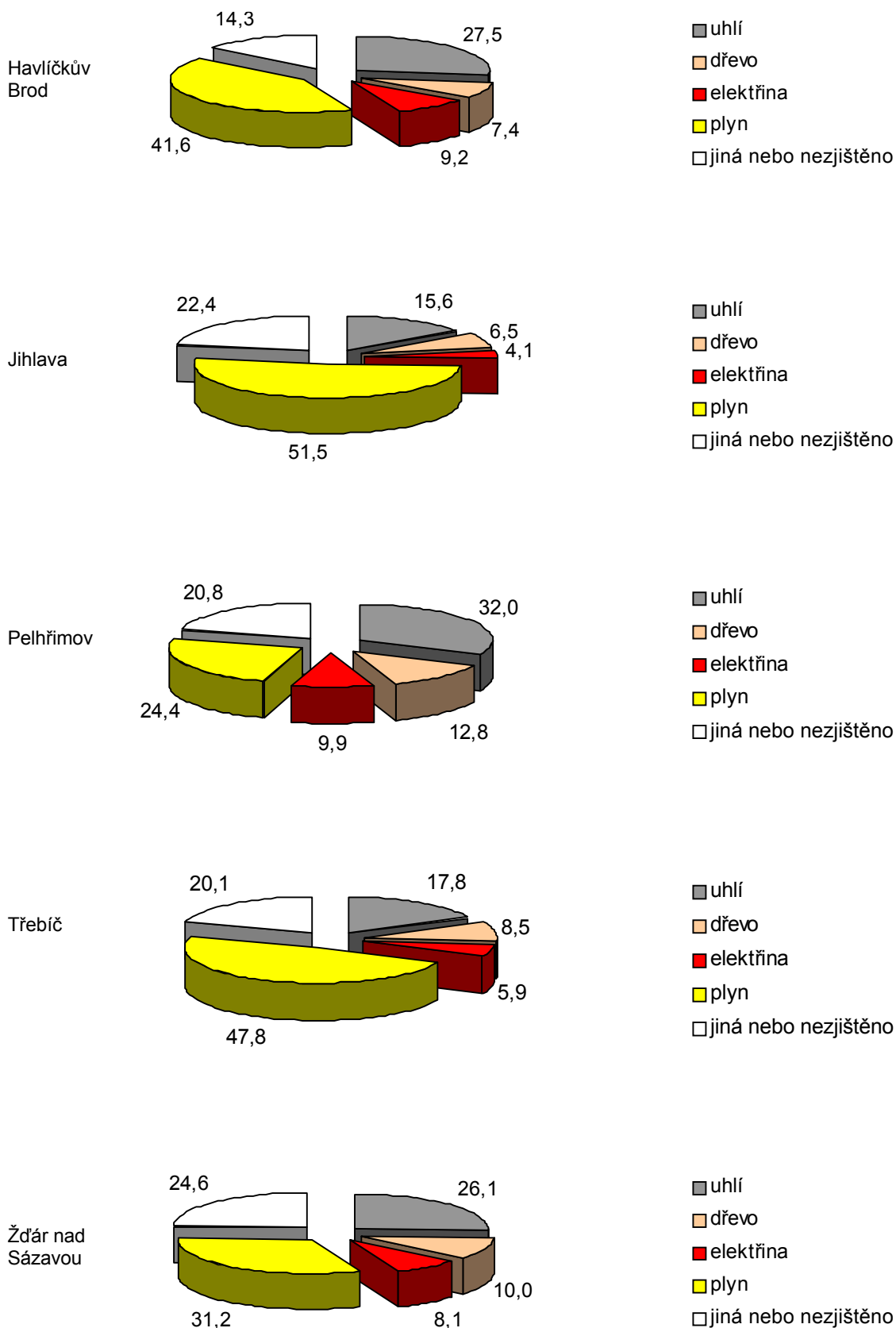
Jak je patrné z obrázku 5.1.3, plynofikace obcí je nejméně rozvinuta v okrese Pelhřimov. Dále není zemní plyn zaveden do malých obcí ve žďárském okrese, na severu Třebíčska, jihu Telčska, v okolí Větrného Jeníkova a roztroušeně v několika obcích okresu Havlíčkův Brod. Otázkou je, zda je v dnešní době při zvyšujících se cenách vstupů ekonomicky výhodné plynofikovat malé obce.

5.1.3 Vytápění bytů

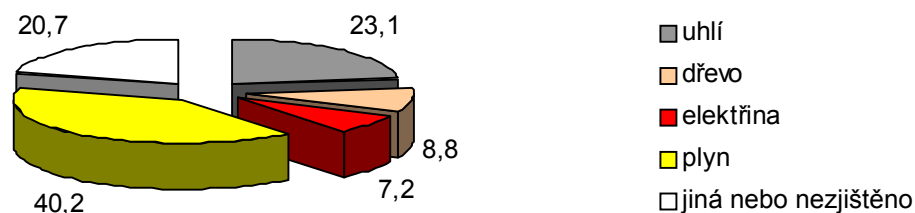
Jak vyplývá z výsledků Sčítání lidu domů a bytů z roku 2001, zemní plyn je v kraji nejrozšířenější médium pro vytápění. Následuje černé uhlí, nejméně je využívána k vytápění elektrina. Paliva, užívaná k dálkovému vytápění, jsou zahrnuta v položce jiná paliva. Pro rodinné domy je daleko více typické vytápění uhlím a dřevem.

Z celkového počtu 179 784 trvale obydlených bytů v kraji Vysočina je 73,1 % vytápěno ústředním topením (z toho dálkové vytápění činí 13,3 %), 9,7 % etážovým topením, 13,8 % pomocí kamen a jiný nebo kombinovaný způsob vytápění se používá ve 2,8 % bytů.

Obr. 5.1.5: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v okresech kraje Vysočina k 1. 3. 2001

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2003.

Obr. 5.1.6: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v kraji Vysočina k 1. 3. 2001

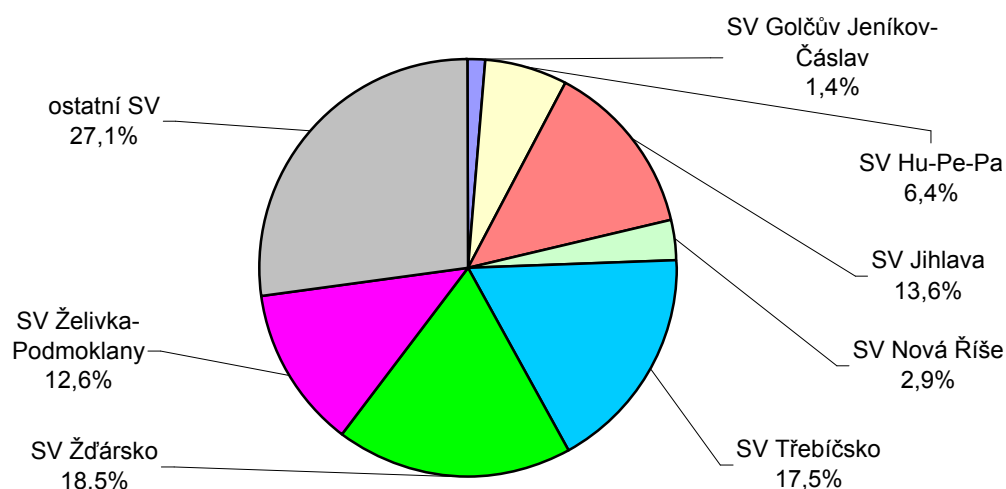
Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2003.

Podíváme-li se na úroveň okresů dle obrázku 5.1.4, potvrdí se nám, že nejméně plynofikováno je území okresu Pelhřimov. Pouhá čtvrtina bytů je na Pelhřimovsku vytápěna zemním plynem, zatímco v celém kraji 40 % bytů. Proto nepřekvapuje, že je v okrese Pelhřimov ve větší míře než v ostatních okresech k vytápění využíváno černé uhlí, dřevo i elektřina. Na druhé straně zemní plyn je topným médiem ve více než polovině bytů okresu Jihlava, následuje okres Třebíč.

5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod

5.2.1 Zásobování vodou

Zásobování pitnou vodou na území kraje Vysočina se vyznačuje dostatečnou kapacitou vodních zdrojů, především zdrojů vod povrchových. Vrchovinný reliéf regionu dává území charakter důležité pramenné oblasti nadregionálního významu. Na řadě vodních toků byly zbudovány velké údolní vodní nádrže, z nichž některé jsou významnými zdroji pitné vody i z celorepublikového hlediska. Jedná se především o vodní nádrž Švihov na řece Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji, ale převážná část jejího povodí je na území kraje Vysočina), která je nejvýznamnějším vodárenským zdrojem v České republice a která zásobuje hlavní město Prahu včetně části Středočeského kraje a kraje Vysočina pitnou vodou, dále nádrž Vír na řece Svratce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace a části kraje Vysočina, nádrž Mostišť na Oslavě, ze které je dodávána pitná voda do východní části kraje Vysočina (okresy Třebíč a Žďár nad Sázavou), nádrže Hubenov a Nová Říše dodávající pitnou vodu pro velkou část okresu Jihlava. Značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z vodní nádrže Vranov v Jihomoravském kraji po úpravě v úpravě vody Štítary.

Obr. 5.2.1: Podíl nadobecních systémů (SV – skupinové vodovody) na zásobování obyvatel kraje Vysočina pitnou vodou z veřejných vodovodů v roce 2002

Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s.r.o. Brno, 2004.

V kraji existuje několik významných svazků obcí vytvořených za účelem zabezpečování zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod. Hlavními provozovateli vodovodů a kanalizací pro

veřejnou potřebu na území kraje jsou VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a.s., Brno prostřednictvím jednotlivých divizí pro okresy Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou, Vodovody a kanalizace Havlíčkův Brod, a.s. pro oblast Havlíčkovobrodská a VODAK Humpolec, s.r.o. pro oblast Pelhřimovska. Ostatními provozovateli jsou menší provozní společnosti či obce.

Kraj Vysočina má oproti některým jiným krajům výhodu v možnosti propojení jednotlivých vodovodních soustav, což umožňuje z velké části operativní nahrazení vodních zdrojů, u kterých by byly zjištěny problémy. Propojeny jsou vodárenské nádrže Vír, Mostiště a Vranov, propojeny jsou rovněž vodovodní soustavy v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Kromě velkých vodovodních soustav vázaných zejména na zdroje vod povrchových existují na území kraje i méně rozsáhlé lokální systémy využívající místní zdroje zejména podzemních vod. Nejvýznamnějšími zdroji kvalitní podzemní vody jsou Podmoklany u Chotěboře, Heraltice u Třebíče a Rytířsko u Jihlavy.

Vzhledem ke snížení spotřeby a k rostoucí ceně dodávané vody je v poslední době časté zásobování obcí z místních zdrojů, zejména podzemní vody.

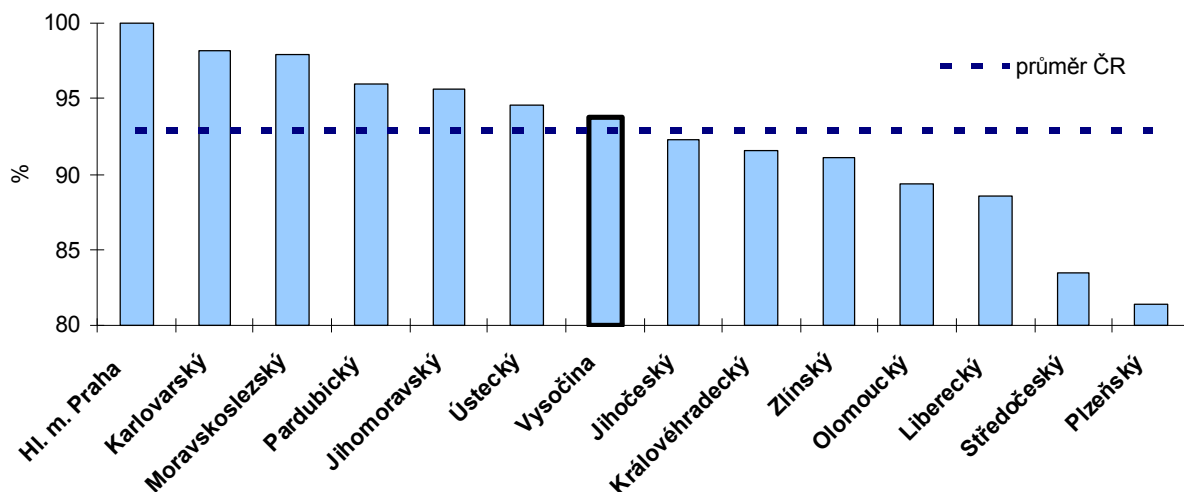
Četné lokální zdroje podzemních vod pro individuální potřebu vykazují kontaminaci a hygienickou závadnost (radon, dusičnany, atd.) nebo nedostatečnou vydatnost. Oproti tomu kvalita a kvantita vody ve vodovodních sítích pro veřejnou potřebu odpovídá v převážné většině případů požadavkům příslušných právních předpisů.

S problematikou ochrany vod jsou spojena ochranná pásma vodních zdrojů omezující hospodářskou činnost v území a s tím spojené nedostatečné kompenzace za taková omezení.

Na území kraje Vysočina se nachází chráněná oblast přirozené akumulace vod Žďárské vrchy. Tato oblast o rozloze 520 km² tvoří 7,5 % plochy území kraje.

Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v kraji Vysočina v roce 2010 z veřejných vodovodů zásobeno pitnou vodou 484 925 obyvatel, tj. 94,2 % z celkového počtu obyvatel kraje. Tento podíl byl lehce nad průměrnou hodnotou za celou ČR (93,1 %). Z veřejných vodovodů bylo dále v kraji zásobeno asi 27 tis. přechodných obyvatel obcí (chataři a chalupáři). V roce 2010 činila v kraji Vysočina délka vodovodní sítě 5 560 km a byla organizačně členěna do 659 vodovodů, z toho 123 skupinových. Počet vodovodních přípojek v roce 2010 činil 127 847 a jejich délka dosahovala 1 507 km. Počet úpraven vody v kraji v roce 2010 byl 373. Celková kapacita vodojemů dosahovala 221 538 m³, kapacita zdrojů podzemních vod pak 1 080 l/s⁻¹.

Obr 5.2.2: Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.

V roce 2010 bylo v kraji Vysočina vyrobeno celkem 25,9 mil. m³ vody, z toho bylo 13,8 mil. m³ vyrobeno z vody podzemní. Celkové množství fakturované vody v roce 2009 představovalo 22,7 mil. m³, 13,8 mil. m³ fakturované vody bylo určeno pro spotřebu domácností, pro zemědělství i pro průmysl 1,0 mil. m³. Pro ostatní odběratele bylo určeno 5,8 mil. m³ vody. Celkové vodné v roce 2010 dosáhlo cca 632,0 mil. Kč.

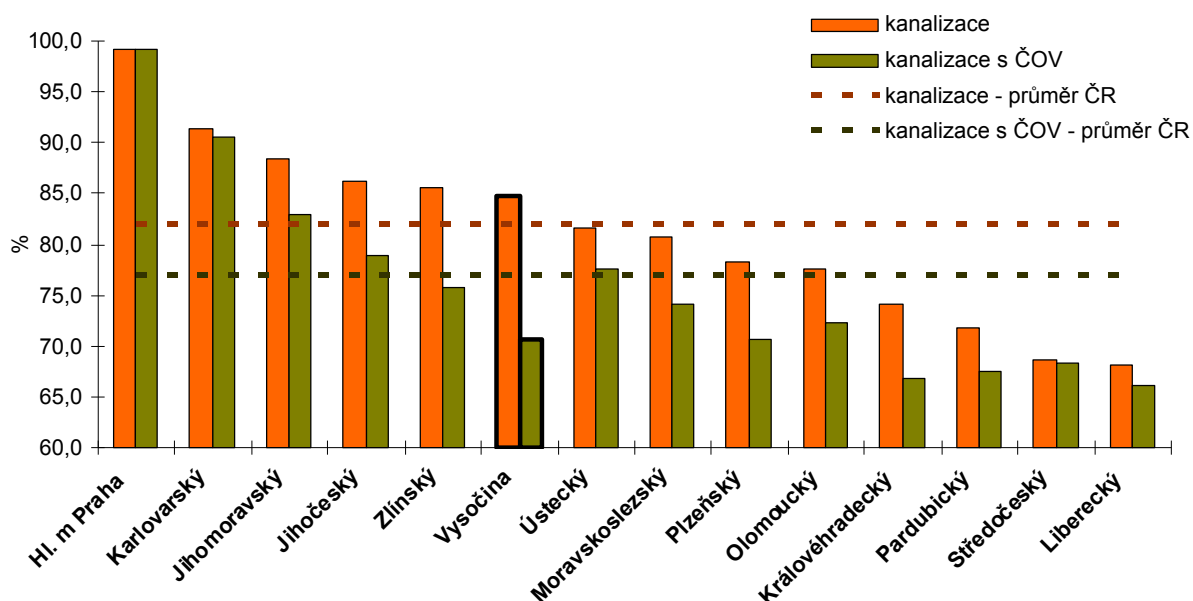
Celkové množství nefakturované vody bylo v roce 2010 evidováno ve výši 4,7 mil. m³. Ztráty ve vodovodních systémech v roce 2010 dosahovaly přibližně 4,3 mil. m³ vody, podíl ztrát z vody vyrobené k realizaci dosáhl 16,1 %.

5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod

Odvádění a čištění odpadních vod z obcí je i přes roztržitou sídelní strukturu na území kraje Vysočina na relativně dobré úrovni. Kvalita této infrastruktury však neodpovídá současným potřebám. Tato skutečnost doplněná o nedostatečné možnosti čištění odpadních vod svědčí o problémech s ochranou vodních zdrojů. Ne všechny čistírny odpadních vod (ČOV) svým technickým řešením umožňují dosáhnout vyčištění odpadních vod na úroveň odpovídající současným legislativním požadavkům. Problematickým je zejména technický stav starších kanalizačních sítí z let 1950 – 1970 a absence ucelených kanalizačních systémů v malých sídlech.

Prioritním úkolem v této oblasti bylo naplnění požadavků směrnice Evropské unie o čištění městských odpadních vod, protože se Česká republika zavázala, že do konce roku 2010 budou odpovídajícím způsobem odváděny a čištěny odpadní vody ve všech obcích (aglomeracích), které jsou zdrojem znečištění o velikosti nad 2 000 ekvivalentních obyvatel. To v dotčených obcích a městech znamenalo buď vybudování nových ČOV a kanalizací a nebo intenzifikaci stávajících ČOV a rekonstrukce a rozšíření stávajících kanalizačních systémů, což bylo a stále ještě je finančně značně náročný cíl, jelikož některé stavby uvedených vodních děl ještě nejsou ukončeny. Podle Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina se takových aglomerací na území kraje nacházelo celkem 40. Jejich počet byl Ministerstvem zemědělství následně snížen na 30, z nichž 23 je již považováno za vyřešené.

Obr 5.2.3: Podíl obyvatel napojených na kanalizaci a na kanalizaci s ČOV v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Podle údajů ČSÚ v roce 2010 bydlelo v domech napojených na veřejnou kanalizaci 436 335 obyvatel, což představovalo 84,8 % všech obyvatel kraje (v ČR 81,9 %). Počet obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV pak činil 363 332, což znamenalo 70,6 % všech obyvatel kraje. Na mechanickou ČOV bylo připojeno 2 274 obyvatel, na mechanicko-biologickou pak 361 059 obyvatel kraje Vysočina. Délka kanalizační sítě v roce 2010 dosahovala 2 795 km, počet kanalizačních přípojek byl evidován 99 043 s délkou 960 km.

Do kanalizační sítě bylo v roce 2010 vypuštěno celkem 20,7 mil. m³ odpadních vod, z toho činily splaškové vody 16,3 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 4,4 mil. m³. Podíl čištěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace v roce 2010 dosahoval 85,7 %.

Počet ČOV byl v kraji Vysočina v roce 2010 evidován 156 s celkovou kapacitou 219 479 m³ odpadních vod/den. Počet mechanických ČOV činil 2, mechanicko-biologických pak 154, z nichž ČOV s dalším odstraňováním dusíku bylo 32, fosforu 2 a dusíku i fosforu 48.

Celkové množství čištěných vod v kraji v roce 2010 představovalo 45,7 mil. m³, z toho splaškové vody činily 16,3 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 4,4 mil. m³, srážkové (balastní) 28,3 mil. m³. Do vodních toků, tj. do vod povrchových bylo vypuštěno celkem 50,6 mil. m³ vody. Celkové stočné v roce 2010 dosáhlo cca 438 mil. Kč.

5.3 Územně plánovací dokumentace

Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří tak předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, tj. vytváří předpoklady pro udržitelný rozvoj území.

Pro území kraje Vysočina jsou zpracovány Zásady územního rozvoje kraje Vysočina, které byly vydány zastupitelstvem kraje dne 16. září 2008 a nabyly účinnosti dne 22. listopadu 2008. Nabytím účinnosti se Zásady územního rozvoje kraje Vysočina (ZÚR) stávají závazným podkladem pro pořizování územních i regulačních plánů a pro rozhodování v území. V červnu 2010 zastupitelstvo kraje schválilo Zprávu o uplatňování Zásad územního rozvoje kraje Vysočina (Zpráva). Na základě této schválené Zprávy vybraný projektant zpracoval a v dubnu 2011 odevzdal návrh 1. aktualizace ZÚR. Projednání návrhu 1. aktualizace ZÚR bude probíhat v II. polovině roku 2011 a v I. polovině roku 2012.

Stavební zákon č. 183/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů stanovil povinnost pořizovat územně analytické podklady (ÚAP). ÚAP obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodů ochrany veřejných zájmů (tzv. limity využití území), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci. První ÚAP kraje Vysočina byly projednány v zastupitelstvu kraje 12.5.2009. V březnu 2011 odbor územního plánování a stavebního řádu pořídil 1. úplnou aktualizaci ÚAP.

Tab. 5.3.1: Přehled obcí kraje Vysočina dle vybavenosti územně plánovací dokumentací (k 31. 3. 2011)

č.	Název obce III.stupně	Počet obcí	ÚPD-schválená	%
1	Bystřice nad Pernštejnem	39	24	61,5
2	Havlíčkův Brod	56	48	85,7
3	Humpolec	25	21	87,0
4	Chotěboř	31	26	83,9
5	Jihlava	79	58	73,4
6	Moravské Budějovice	47	19	34,0
7	Náměšť nad Oslavou	27	18	66,7
8	Nové Město na Moravě	30	19	63,3
9	Pacov	24	19	79,2
10	Pelhřimov	71	54	76,1
11	Světlá nad Sázavou	32	27	84,4
12	Telč	45	18	40,0
13	Třebíč	93	82	88,2
14	Velké Meziříčí	57	37	64,9
15	Žďár nad Sázavou	48	46	95,8
	celkem	704	516	73,3

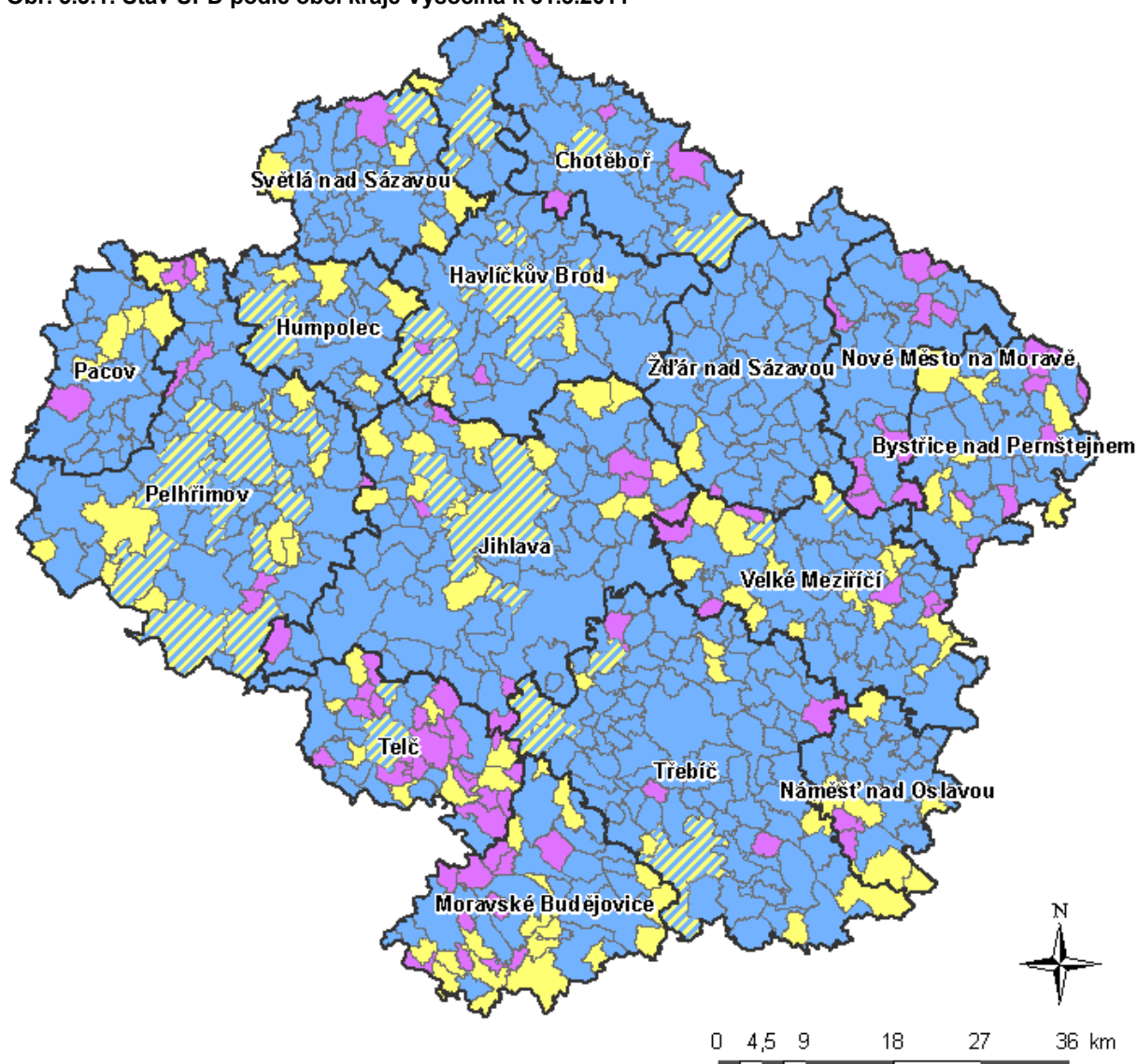
Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, OUPSR.

Z celkového počtu měst a obcí kraje má pro své území schválenou územně plánovací dokumentaci 516 měst a obcí (z toho počtu jsou 3 obce – Křelovice, Nová Cerekveň a Vyskytná nad Jihlavou, které mají pro území sídla schválený pouze regulační plán). V současné době 85 obcí nemá územní plán (ani zpracovaný).

Odbor územního plánování a stavebního řádu podporuje pořízení územních plánů i finančně a to poskytnutím dotace na pořízení jedné fáze územního plánu – tj. konceptu (pokud se zpracovává) nebo návrhu územního plánu. Cílem dotace je podpora pořízení územních plánů hlavně malých obcí, které by si bez dotace územní plán nepořídily. Od roku 2003 do roku 2011 již o dotaci požádalo 508 obcí.

Rozvoj kraje se odehrává především v centrech osídlení, které jsou definovány zásadami územního rozvoje (ZÚR) jako vyšší, střední, nižší a lokální. Jako vyšší centrum rozvoje je vymezeno krajské město Jihlava, středními centry rozvoje jsou Havlíčkův Brod, Humpolec, Pelhřimov, Třebíč, Velké Meziříčí a Žďár nad Sázavou. Jako nižší centra rozvoje jsou vymezeny Bystřice nad Pernštejnem, Chotěboř, Moravské Budějovice, Nové Město na Moravě, Světlá nad Sázavou a Telč, lokálními centry jsou dle ZÚR Golčův Jeníkov, Hrotovice, Jaroměřice nad Rokytnou, Jemnice, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Náměšť nad Oslavou, Pacov, Počátky, Polná, Přibyslav, Třešť a Velká Bíteš. Všechna tato města mají zpracovány územní plány a v nich mají stanoveny plochy pro hospodářský rozvoj (plochy výrobní sféry, průmyslové zóny apod.).

Obr. 5.3.1: Stav ÚPD podle obcí kraje Vysočina k 31.3.2011

LEGENDA

- HRANICE SPRÁVNÍHO ÚZEMÍ OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ
- HRANICE SPRÁVNÍHO ÚZEMÍ OBCE

STAV ÚPD OBCÍ K 31.3.2011

- OBCE MAJÍ PLATNOU ÚPD
- OBCE POŘIZUJÍ ÚZEMNÍ PLÁN (ZATÍM PLATÍ STÁVAJÍCÍ ÚPD)
- OBCE POŘIZUJÍ ÚZEMNÍ PLÁN
- OBCE NEMAJÍ PLATNOU ÚPD

Poznámka:

ÚPD - územně plánovací dokumentace. Na úrovni dokumentace obce tzn. územní plán sídelního útvaru, územní plán obce, územní plán nebo regulační plán

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina, OUPSŘ.

5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací

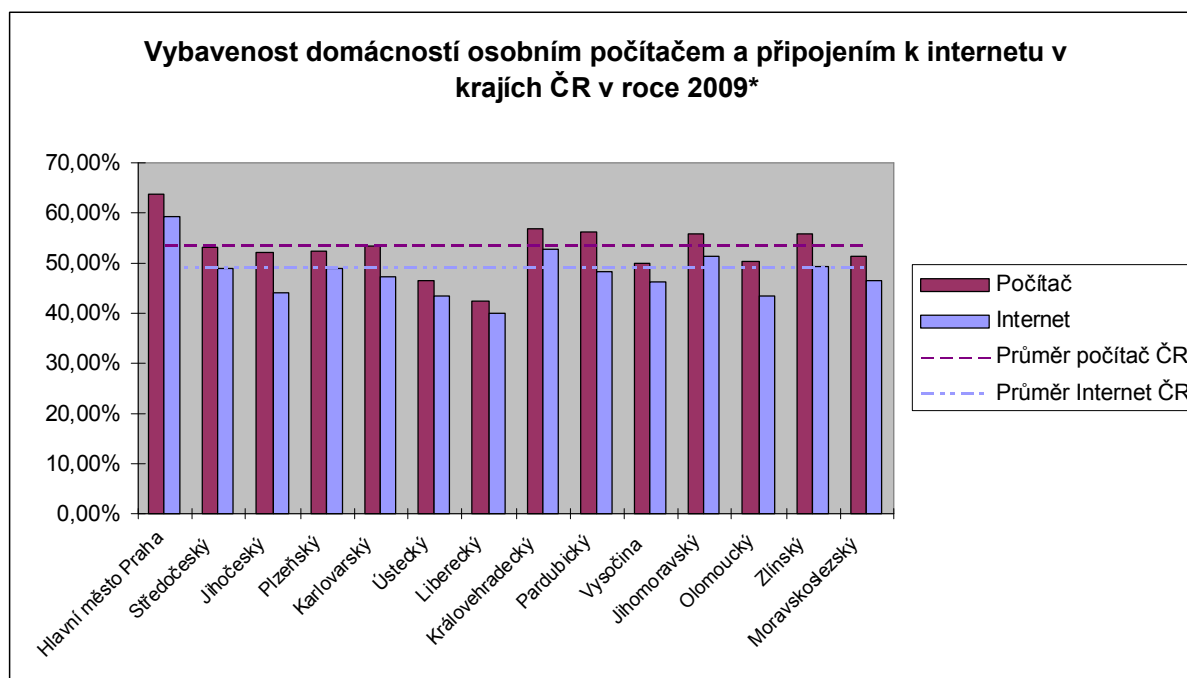
Informační a komunikační technologie představují jeden ze základních pracovních nástrojů veřejné správy a během posledních desetiletí se staly nedílnou součástí naší každodenní existence. Elektronická komunikace je jedním ze základních a nezbytných předpokladů pro celkový růst ekonomiky a svou infrastrukturou vytváří podmínky pro vznik a fungování tzv. informační společnosti. Rozvoj ICT přináší především obecně vyšší dostupnost dat na provozní úrovni a rozšiřuje možnosti moderního řízení a kontroly. Prioritní osy, které vytvářejí možnost pozitivního ovlivnění regionálního rozvoje prostřednictvím ICT a zároveň zohledňují specifické potřeby v oblasti rozvoje informační společnosti jsou:

1. **Infrastruktura**
2. **Služby systému**
3. **Data**
4. **Podpora řízení a rozvoje**
5. **Vzdělávání**

Vybavenost domácností:

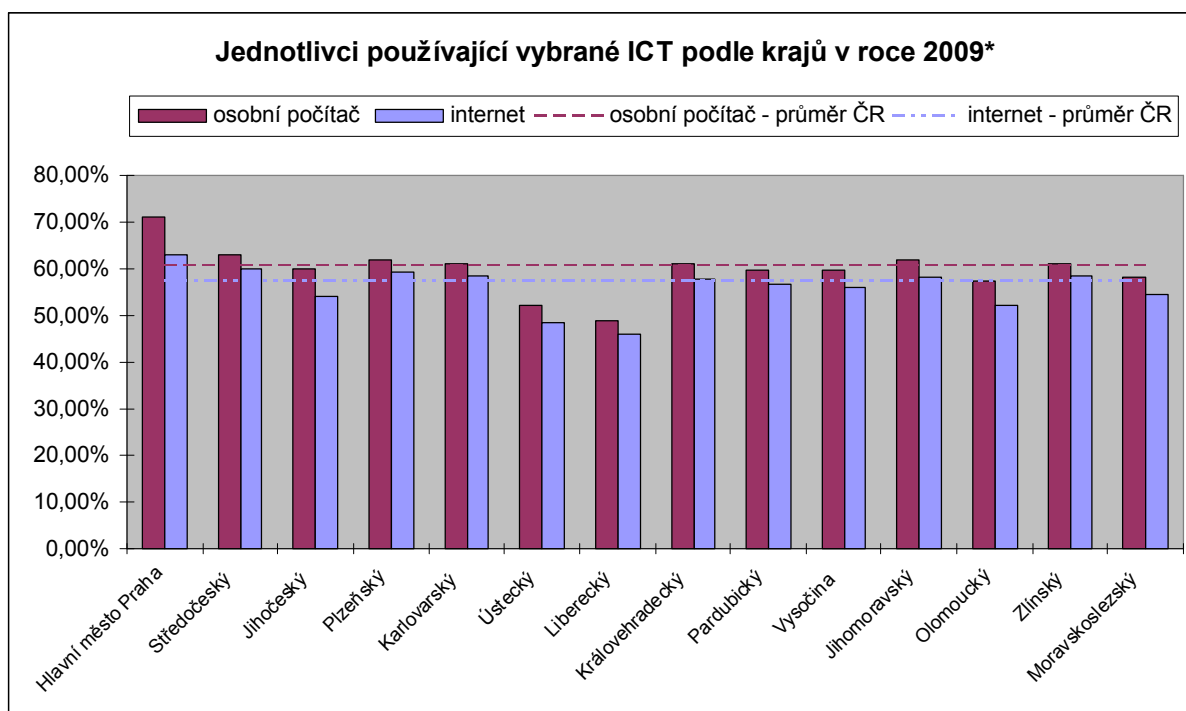
V kraji Vysočina došlo v posledních letech k nárůstu jak ve vybavenosti domácností osobním počítačem, tak ve využívání internetu a zejména rozšíření broadbandu. Podle údajů uvedených ve Statistické ročence kraje Vysočina pro rok 2010 se uvádí, že v roce 2009* vlastnilo 50 % domácností osobní počítač, 46,2 % bylo připojeno k internetu a 41,6 % vysokorychlostnímu internetu (což je 92 % všech domácností s připojením k internetu). Celkem 89,2 % osob v kategorii 16+ používá mobilní telefon, 59,5 % osobní počítač a 55,9 % internet. (Zdroj: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010). Dostupnost broadbandu je ovšem velmi rozdílná z pohledu rovnoměrnosti pokrytí území kraje. Zejména pak v menších obcích je výrazně horší nebo žádná.

** z důvodu vyšší reprezentativnosti jsou u následujících dvou grafů výsledné hodnoty počítány jako vážené aritmetické průměry z dat získaných v průběhu 3 let, tzn. 2008-2010*

Zdroj: ČSÚ

Protože kromě mobilního telefonu je dnes za základní technologii pro šíření informací nebo jiných služeb globálního světa považován **internet**, obsahuje další graf údaje o jednotlivcích používajících počítač a právě internet.

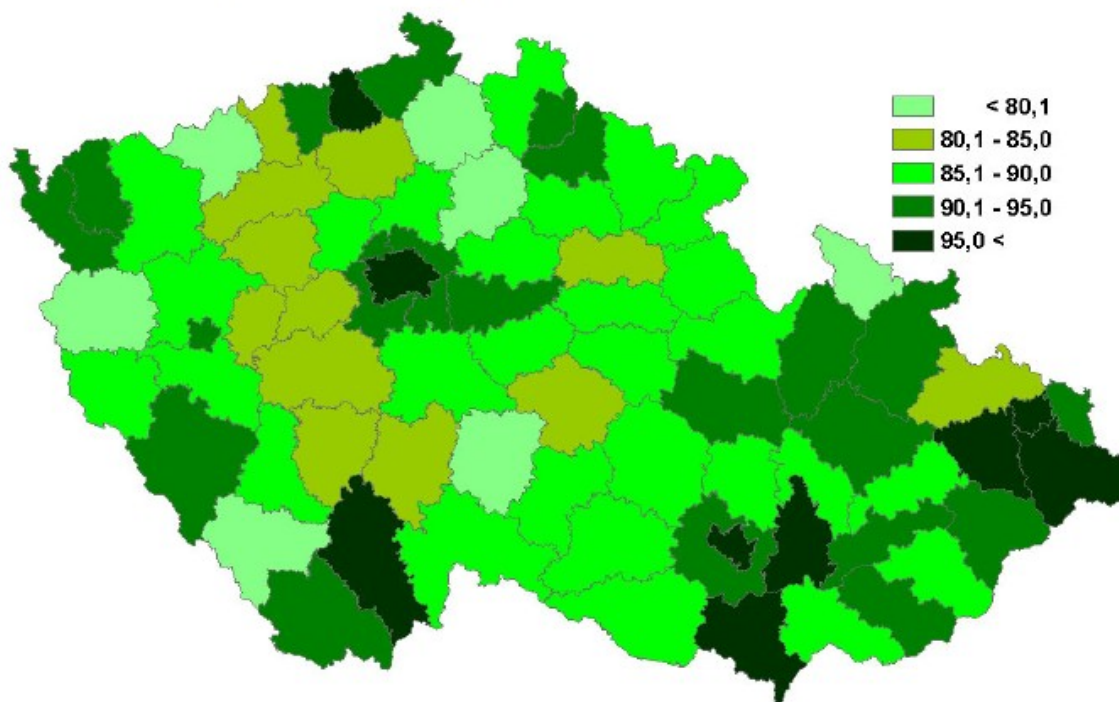

Zdroj: ČSÚ

Samospráva:

Rozvoj zaznamenáváme i v případě samospráv. Celkem 87,6 % obcí je vybaveno vysokorychlostním internetem (broadband) a 82,6 % obcí vlastní webové stránky.

Obce s vysokorychlostním připojením k internetu v okresech ČR*, k 31.12. 2009

*% obcí daného regionu

Zdroj: Český statistický úřad, 2010

Ve vybavenosti broadbandem vede okres Žďár nad Sázavou (89,6 %), následují okresy Jihlava (86,6 %), Třebíč (85,4 %), Havlíčkův Brod (83 %) a Pelhřimov (74,5 %). Co se týče vlastnictví webových stránek obce, umístil se na prvním místě okres Třebíč (93,6 %), následují okresy Havlíčkův Brod (91,1 %), Žďár nad Sázavou (87,1 %), Jihlava (84,4 %) a okres Pelhřimov (79,1 %). Procenta uvádí podíl z celkového počtu obecních úřadů, které se účastnily statistického šetření. (Zdroj: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010)

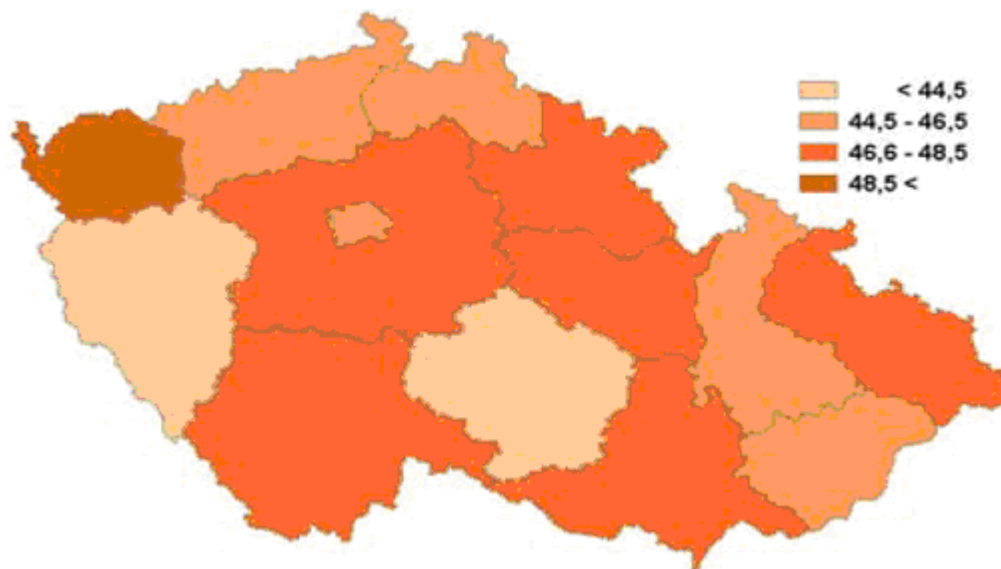
Zdravotnictví a školství:

Vliv informační společnosti a elektronizace se projevuje i v oblastech jako zdravotnictví nebo školství. Nejvíce samostatných ordinací lékařů majících vysokorychlostní připojení k internetu se nachází v okrese Havlíčkův Brod (46,7%), následuje okres Třebíč (44,9 %), Pelhřimov (44,1 %), Žďár nad Sázavou (42,9 %) a Jihlava (42,6 %). Celkový průměr v kraji Vysočina v roce 2009 byl 52,4 %. 82,1 % samostatných ordinací praktického lékaře má zdravotnickou dokumentaci na počítači, 11 % z celkového počtu ordinací, které se účastnily šetření, ji má na internetu. Všechna zdravotnická zařízení zřizovaná krajem Vysočina pak používají elektronickou zdravotnickou dokumentaci ve svých NIS (Nemocniční informační systém). Postupně dochází také k digitalizaci diagnostických výstupů (PACS). Nemocnice Jihlava dosáhla plné digitalizace již v roce 2009.

Na prvním místě se Vysočina umístila v počtu počítačů na 100 žáků základních škol, nad republikovým průměrem je i v počtu počítačů připojených k internetu.

(Zdroj: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010)

Samostatné ordinace lékařů s vysokorychlostním internetem v krajích ČR (%), 2009

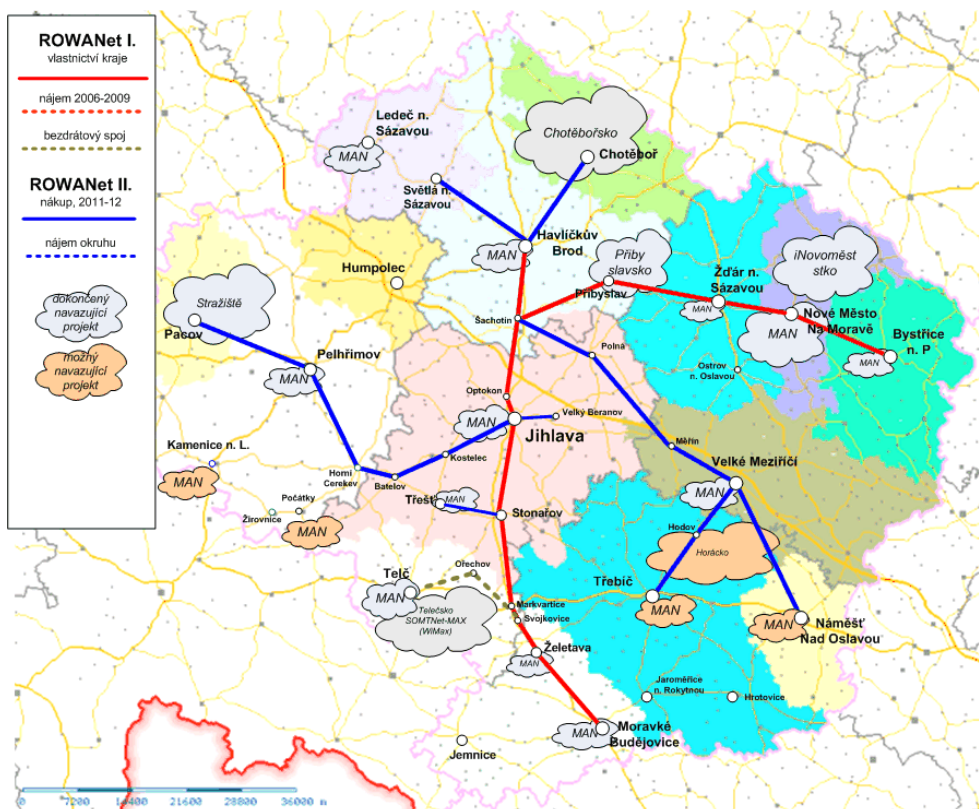
Zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Telekomunikační a internetovou infrastrukturu bychom mohli označit za základní stavební prvek většiny informačních technologií a informační společnosti jako celku. Nároky na kvalitnější a kapacitnější přenos dat vyžadují rozvoj optických telekomunikačních sítí. Trasy páteřních optických sítí, které provozuje deset stěžejních poskytovatelů datových služeb, jsou znázorněny na níže uvedeném obrázku.

Mezi **nejvýznamnější vlastníky telekomunikačních tras** v regionu kraje Vysočina patří O2, Optonet, Selfservis, První Telefonní, Pragonet, TeliaSonera, ČS – Telematika, a.s., GTS Novera a SloanePark. Velmi silná konkurence ve větších aglomeracích vede k tomu, že v nabídkách firem přibývá připojení o vyšších rychlostech (nad 10 Mb/s) a zároveň nejpomalejší připojení jsou stahována z nabídky. Ve venkovských a odlehlých oblastech je konkurence stále minimální. Přesto však v kraji Vysočina působí několik desítek komerčních poskytovatelů připojení k internetu.

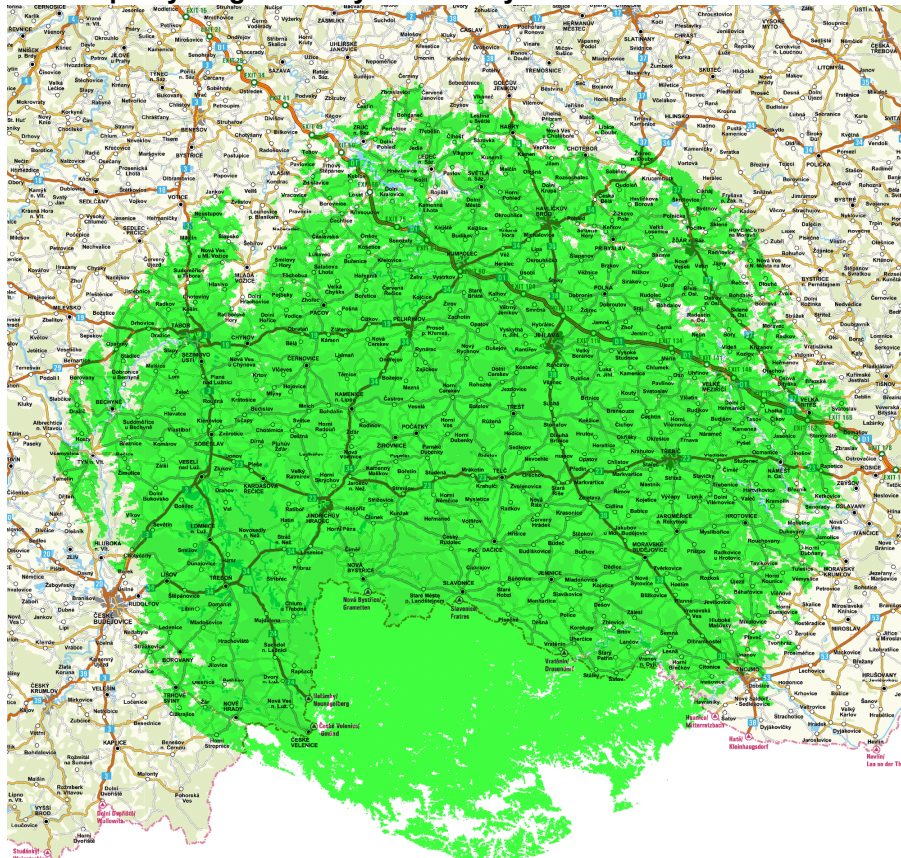
Na níže uvedeném obrázku je schematicky znázorněna **optická síť ROWANet**, která vznikla jako projekt páteřní optické datové sítě veřejné správy v kraji Vysočina. Nositelem projektu je odbor informatiky Krajského úřadu kraje Vysočina. Projekt si klade za cíl vybudovat páteřní optické trasy mezi všemi většími městy v kraji za využití veřejných, privátních a evropských finančních zdrojů. Ve své stávající podobě je tato síť založena na technologiích CWDM, měla by vést k vytvoření prostředí pro vznik nových služeb veřejné správy občanům kraje, k nepřímé podpoře telekomunikačního trhu regionu přivedením poskytovatelů telekomunikačních služeb do oblastí, které byly v minulosti komerčně nezajímavé.

Stejně jako v celé ČR i v kraji Vysočina působí tři **provozovatelé sítí mobilních telefonů GSM**. Vzhledem k rozvoji rozsahu pokrytí území signálem mobilních telefonů se již v kraji Vysočina pravděpodobně nenachází jediné sídlo, kde by nebyl dosažitelný signál alespoň jednoho mobilního operátora.

Celé území kraje Vysočina je v současné době pokryto **digitálním televizním signálem** v rozsahu všech tří multiplexů (Multiplex 1 – provozovatel: Česká televize, programy: ČT1, ČT2, ČT4 SPORT, ČT24, ČRo1-Radiožurnál, ČRo2-Praha, ČRo3-Vltava, ČRo Leonardo, ČRo D-dur, Rádio Česko, ČRo4-Rádio Wave; Multiplex 2 - provozovatel: České Radiokomunikace, programy: TV Nova, Nova Cinema, TV Prima, Cool, TV Barrandov; Multiplex 3 - provozovatel: CDG, programy: Prima LOVE, rádio Proglas). Výjimky tvoří některé lokality historicky vykryté TV signálem pomocí místních převaděčů (např. Brtnice) kde probíhají jednání s ČTÚ a Českou Televizí s nejistým výsledkem.

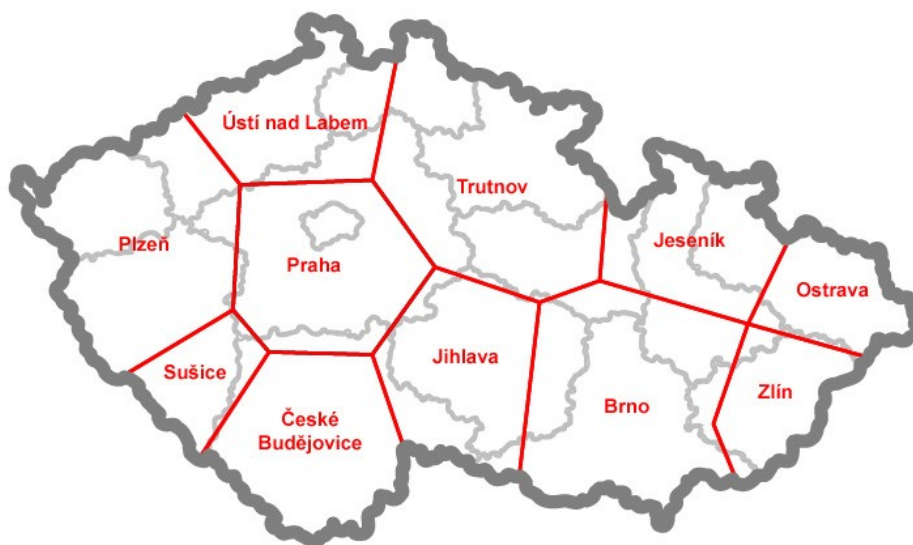
Rozsah pokrytí digitálním vysíláním z vysílače Javořice

Zdroj: www.radiokomunikace.cz

Digitální vysílání televize a rozhlasu znamená pro diváka především výrazné rozšíření programové nabídky, stabilizaci kvality obrazu a zvuku zejména ve ztížených podmínkách a doplňkové informační služby. Problematické lokality, které mají nedostatečnou kvalitu digitálního televizního signálu z vysílače Javořice, byly v roce 2010 posíleny formou dokrývačů signálu. Dokrývače jsou v následujících lokalitách: Havlíčkův Brod - Údolní ulice, Třebíč - Strážný vrch, Velké Meziříčí - Fajtův vrch a Žďár nad Sázavou - Harušův kopec.

Následující obrázek obsahuje mapu pokrytí ČR digitálním signálem různými vysílači.

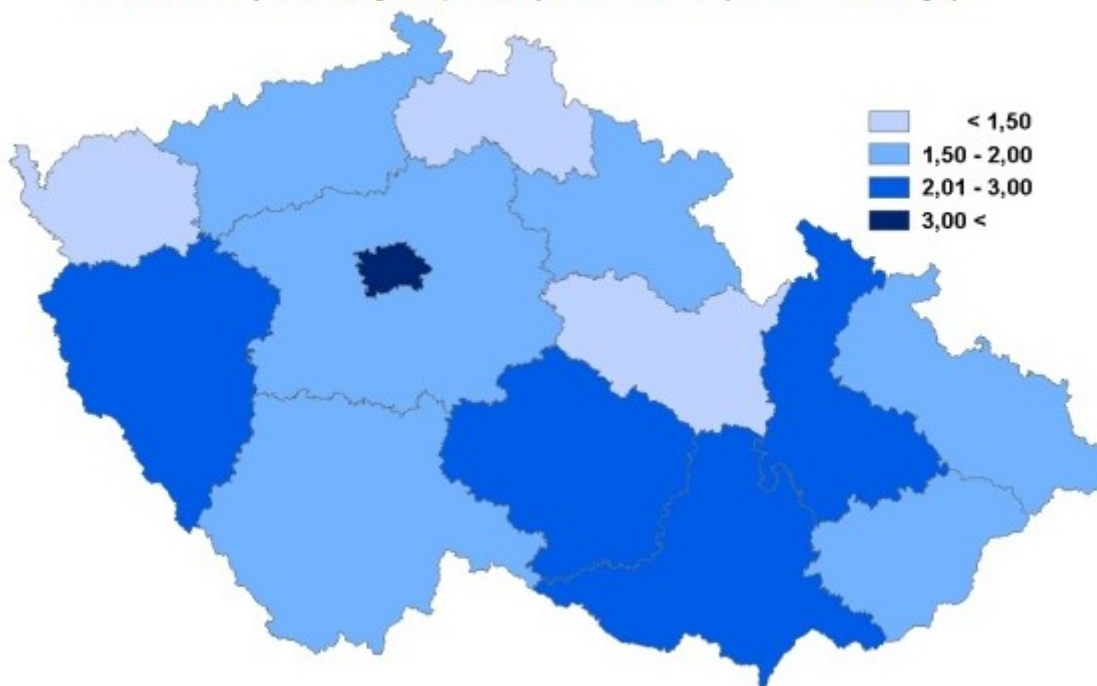

Zdroj: www.digitalnitelevize.cz

IT odborníci v krajích ČR

Nejvyšší výskyt IT odborníků je dlouhodobě zaznamenáván v Praze, v roce 2009 zde pracovalo jako IT odborník 5 % všech osob. V absolutních hodnotách se jednalo o více jak 33 tisíc osob zaměstnaných jako IT odborníci. V absolutních hodnotách následovaly za Prahou kraje Jihomoravský (13 tisíc), Středočeský (12 tisíc) a Moravskoslezský (11 tisíc). V případě zastoupení IT odborníků na zaměstnané populaci je však pořadí krajů odlišné. Za hlavním městem byl v roce 2008 kraj Jihomoravský (IT odborníci zde tvořili 2,4 % zaměstnané populace) následovaný Vysočinou (2,3 %) a Olomouckým krajem (2,2 %).

IT odborníci podle krajů ČR, 2009 (% zaměstnaných daného kraje)

Zdroj: Český statistický úřad, Výběrové šetření pracovních sil, 2010

5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)

Zkušenosti z minulých let ukazují na vzrůstající význam krizového řízení ve veřejné správě. Z celosvětového pohledu je možné připomenout narůstání četnosti a rozsahu teroristických aktivit. Z domácích příkladů jde především o skutečnosti spjaté s ničivými povodněmi na Moravě a v Čechách, které postihly naše území a jeho infrastrukturu v minulých letech a nevyhnuly se ani kraji Vysočina. Kromě uvedených „plošných“ domácích událostí, nelze nevzpomenout i menší jevy jako např. přívalové deště nebo doposud v ČR neznámý fenomén tornád. Krizové řízení v sobě zahrnuje systém a metody řešení řízení mimořádných událostí – mimořádných nebo krizových situací specializovanými orgány.

Území kraje Vysočina je většinou díky svým geografickým podmínkám postihováno mimořádnými událostmi pouze lokálního charakteru např. v podobě přívalových dešťů nebo jiných živelných pohrom. Ohrožujícím faktorem z hlediska mimořádných událostí je i dálnice D1, která vede napříč celým územím kraje. Dálnice je silně přetížena a je vzhledem k době uvedení do provozu velmi zastaralým zařízením. Na území kraje se nachází Jaderná elektrárna Dukovany, která je moderním zařízením s bezpečností na velmi vysoké úrovni. Přesto nelze se stoprocentní jistotou vyloučit mimořádnou událost v podobě havárie, jejíž následky by postihly velkou část území kraje.

Organizace krizového řízení na úrovni kraje vychází z platné legislativy, která stanovuje jednotnou strukturu krizových orgánů. Tyto orgány jsou předurčené k řešení mimořádných událostí a krizových situací na území kraje Vysočina, rovněž spolupracují s orgány krizového řízení ostatních krajů a ústředními orgány. Ke své činnosti využívají orgány krizového řízení pracoviště krizového řízení. Jsou

to pracoviště pověřené statutárním orgánem koordinací krizového řízení, zajištěním připravenosti na řešení úkolů za krizových stavů a jejich plnění.

Orgány krizového řízení nemohou existovat bez kvalitních výkonných složek. Tyto složky sdružuje tzv. integrovaný záchranný systém (IZS). Jeho budování se datuje od roku 1993. IZS je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech včetně havárií a živelních pohrom. IZS není instituce, ale účelná soustava s nástroji spolupráce tvořící součást systému pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu. Je to systém spolupráce a koordinace složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací. IZS využívá vlastní technickou infrastrukturu, jejíž úroveň zásadně ovlivňuje funkčnost celého systému. IZS se člení na **základní složky**, kterými jsou v rámci kraje Vysočina Hasičský záchranný sbor kraje Vysočina, jednotky požární ochrany zařazené do plánu plošného pokrytí kraje, Zdravotnická záchranná služba kraje Vysočina a Policie ČR, a **ostatní složky**, které poskytují plánovanou pomoc na vyžádání.

5.5.1 Hasičský záchranný sbor kraje Vysočina (HZS)

Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR) tvoří generální ředitelství, které je organizační součástí Ministerstva vnitra ČR, a jednotlivé krajské hasičské záchranné sbory, které jsou organizačními složkami státu. Základním posláním HZS ČR je chránit životy, zdraví a majetek obyvatel před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. HZS kraje jako jedna z jeho základních složek je hlavním koordinátorem a páteří integrovaného záchranného systému na úrovni kraje, který v případě mimořádné události nebo krizového stavu slučuje všechny záchranné složky a zabezpečuje koordinovaný postup při provádění záchranných a likvidačních prací.

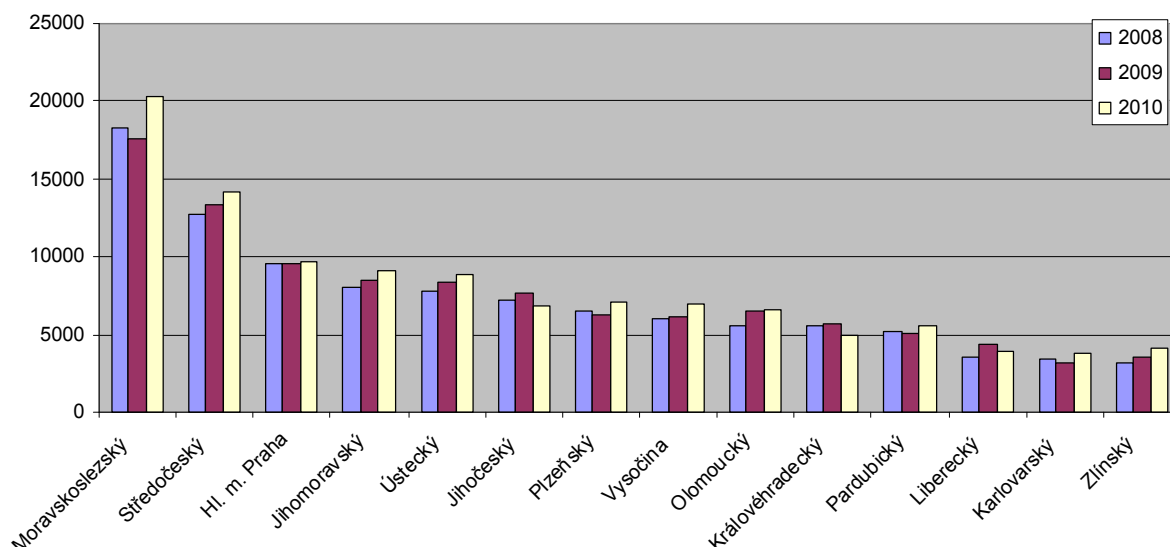
HZS kraje Vysočina řeší ročně okolo 7 tisíc mimořádných událostí. V roce 2009 tvořily 13,9 % zásahů HZS plané poplachy, což bylo o 8,25 procentních bodů více než v celé ČR. Z mimořádných událostí zasahovali krajští hasiči nejčastěji u tzv. technických havárií. 20,8 % všech zásahů HZS kraje Vysočina tvoří dopravní nehody, což odpovídá celorepublikové úrovni (20,1 %).

Tab. 5.5.1: Důvody zásahu hasičských záchranných sborů v okresech kraje Vysočina v roce 2009

	Požár	Dopravní nehoda	Ostatní mimořádné události	Únik nebezp. chemické látky	Techn. havárie	Planý poplach	Zásahy celkem
Havlíčkův Brod	88	190	0	44	702	59	1104
Jihlava	157	311	0	74	700	111	1387
Pelhřimov	89	314	0	53	589	74	1133
Třebíč	100	288	0	47	916	639	2019
Žďár nad Sázavou	114	368	0	58	746	106	1422
Vysočina	548	1471	0	276	3653	989	6937
Vysočina - %	7,90%	21,21%	0,00%	3,98%	52,66%	14,26%	100
ČR - %	15,465%	16,169%	0,002	4,747%	56,392%	7,198%	100,0

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

Vysočina patří ke krajům s celkovým nižším ročním počtem zásahů HZS. Při srovnání počtu zásahů HZS kraje Vysočina v roce 2004 a 2009 zjistíme, že došlo k poklesu o 4,1 %.

Obr. 5.5.1: Počty zásahů hasičských záchranných sborů dle krajů ČR v letech 2008 – 2010

Zdroj dat: Statistická ročenka HZS ČR 2008, 2009, 2010.

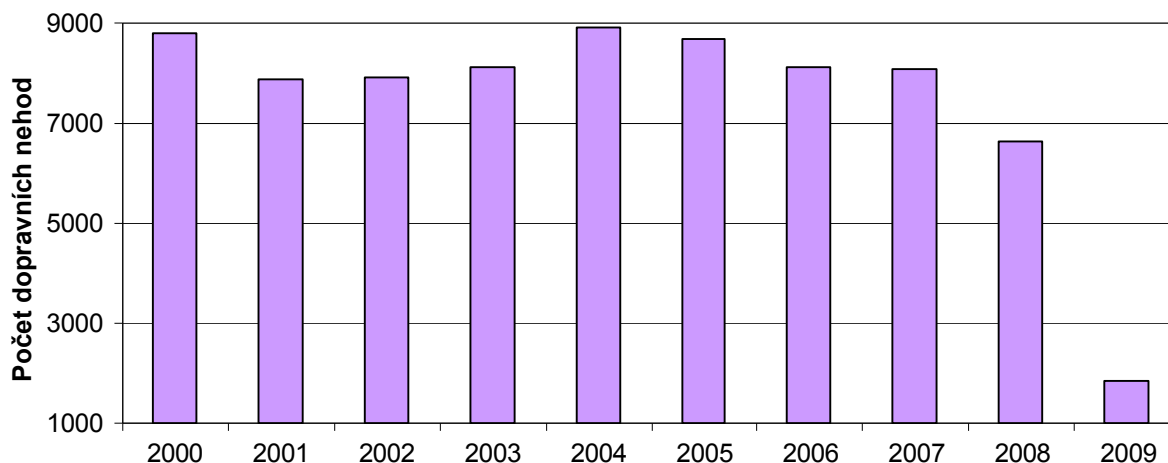
5.5.2 Policie České republiky, prevence kriminality

Policie ČR je výkonným orgánem státní moci v oblasti bezpečnosti občanů, ochrany majetku a veřejného pořádku. Policie ČR je centrálně řízená organizace v rezortu ministerstva vnitra a její rámcové řídící a organizační struktury tvoří Policejní prezidium ČR, útvary policie s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajského ředitelství. Policie ČR v současné době prochází reorganizací, jejímž cílem je zřízení 14-ti krajských ředitelství, jejichž územní obvody budou shodné s územními obvody vyšších územních samosprávných celků. Zákonem č. 273/2008 Sb., o policii České republiky bylo zřízeno i Krajské ředitelství Policie ČR kraje Vysočina se sídlem v Jihlavě s tím, že zahájilo svoji činnost od 1. 1. 2010.

V rámci systému IZS provádí Policie ČR při mimořádných událostech především tuto činnost:

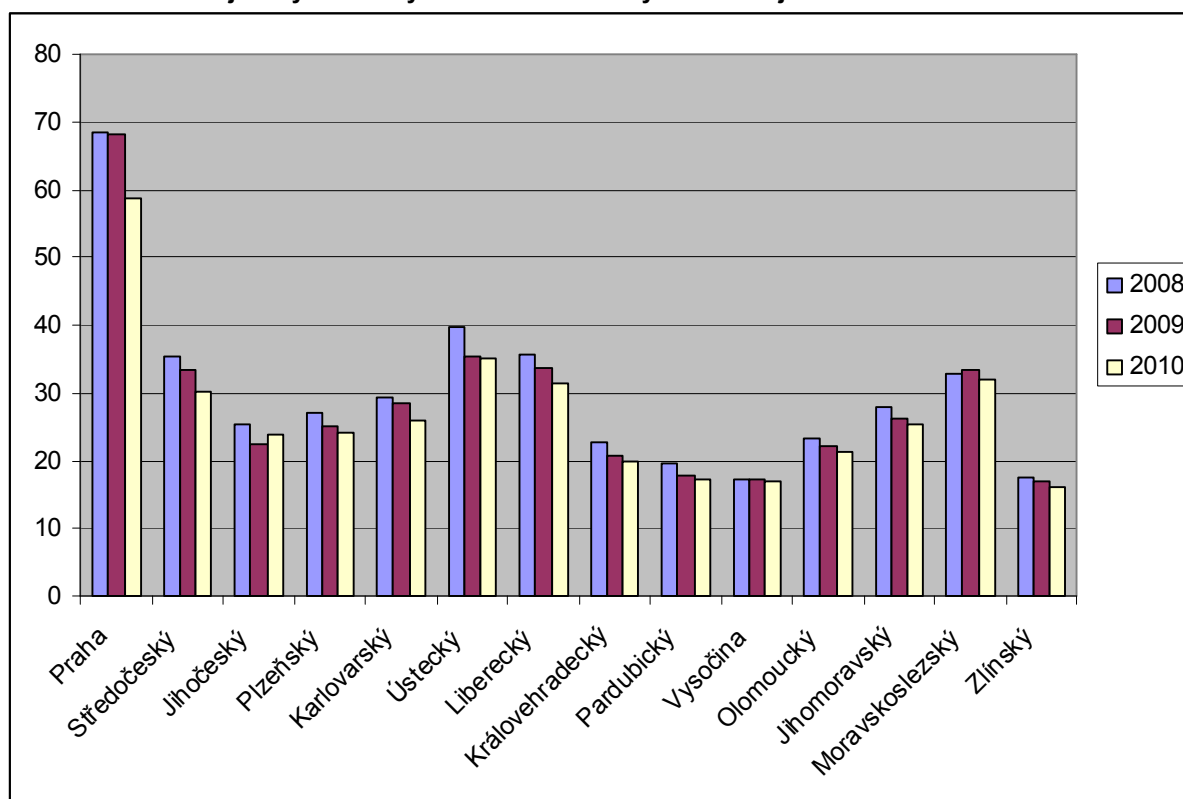
- uzavírání zájmových prostorů a regulaci vstupu a opuštění těchto prostor;
- regulaci dopravy v prostoru mimořádné události;
- šetření okolností vzniku mimořádné situace k objasnění příčin jejího vzniku;
- plnění úkolů, souvisejících s identifikací zemřelých;
- řešení ochrany a zabezpečení movitého a nemovitého majetku a eliminaci kriminální činnosti při vzniku mimořádné situace;
- plnění dalších úkolů podle pokynu velitele zásahu nebo řídící složky IZS.

Podle statistického vyhodnocování společných zásahů jednotlivých složek IZS lze konstatovat, že hlavní podíl Policie ČR na společných zásazích spočívá v pořádkové činnosti a v regulaci dopravy. Policii ČR bylo na území kraje Vysočina v roce 2009 nahlášeno 1 843 nehod. Absolutně nejvíce nehod řešila Policie ČR na území Vysočiny v roce 2004, od té doby jejich počet každoročně klesal (viz obr. 5.5.2). Výrazný meziroční pokles dopravních nehod byl způsoben legislativní změnou v podobě zmírnění povinnosti ohlášení nehody.

Obr. 5.5.2: Počet dopravních nehod na území kraje Vysočina v letech 2000 - 2009

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2003 - 2010. ČSÚ Jihlava, 2004 – 2010.

V roce 2010 bylo v kraji Vysočina zjištěno 8 678 trestných činů. V přepočtu na 1 000 obyvatel je to necelých 17 trestných činů a kraj Vysočina tak vykazuje druhou nejnižší míru kriminality ze všech krajů České republiky. Od roku 2008 byla v kraji Vysočina zaznamenána nejnižší míra kriminality.

Obr. 5.5.3: Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v krajích ČR od roku 2008:

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

Na úrovni nižších územních celků kraje Vysočina bylo v roce 2010 v přepočtu na 1 000 obyvatel evidováno nejméně trestných činů (13,7) v okrese Třebíč. Bezesporně nejzávažnějším trestným činem je vražda. Těch bylo v roce 2010 v kraji spácháno, stejně jako v roce 2009, celkem 8.

Celkově nejhorší situace v páčání trestných činů panuje i nadále na Jihlavsku, přesto je zde míra kriminality (22,2 trestných činů na 1 000 obyvatel) hluboko pod celostátním průměrem. Nejnižší počet trestných činů byl zjištěn v okrese Pelhřimov.

Obr. 5.5.2: Struktura kriminality (počty zjištěných vybraných trestných činů) v kraji Vysočina od roku 2008

Kriminalita	2008	2009	2010
Násilná a mravnostní	546	598	607
z toho: vraždy	11	8	8
loupeže	90	100	87
Majetková	4764	5146	5072
z toho: kapesní krádeže	210	217	169
krádeže aut	336	209	156
krádeže věcí z aut	475	646	649
vloupání do bytů a rodinných domků	183	259	334
Ostatní a zbývající kriminalita	2668	2416	2075
z toho: ohrožení pod vlivem návykových látek	445	422	373
Hospodářská kriminalita	893	824	924
z toho: úvěrové podvody	205	133	74
Celková kriminalita	8872	8984	8678

Zdroj dat: Datový sklad, Krajský úřad kraje Vysočina, 2010

V roce 2008 vstoupil v platnost nový systém prevence kriminality. Vedle republikové úrovně je prevence kriminality organizována i na úrovni krajské a městské. Zatímco do městské úrovně spadají města nad 25 tis. obyvatel (v kraji Vysočina jsou to Jihlava a Třebíč), do krajské úrovně všechna ostatní města a obce. Na základě tohoto systému si kraje a vybraná města organizují prevenci kriminality ve svém územním obvodu v rámci samostatné působnosti dle schválené koncepce. Zastupitelstvo kraje Vysočina schválilo Koncept prevence kriminality kraje Vysočina na léta 2009 až 2011 dne 26. září 2008. Opatření obsažená v Konceptu kraje Vysočina jsou realizována prostřednictvím ročních programů prevence kriminality. V roce 2010 byly označeny za nejzávažnější bezpečnostní problémy v kraji – trestná činnost páchaná pod vlivem alkoholu, majetková trestná činnost (zejména autokriminalita, vloupání do rodinných domků a bytů), kyberkriminalita a domácí násilí.

5.5.3 Zdravotní záchranná služba

Zdravotní záchranná služba (ZZS) je tvořena čtrnácti územními středisky ZZS s právní subjektivitou, pokrývající území všech krajů a hl. m. Prahy. ZZS kraje Vysočina je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 19 stanovištích je 26 výjezdových skupin ZZS a jedna skupina letecké záchranné služby (LZS). Vlastní řídicí složkou je Zdravotnické operační středisko v Jihlavě (ZOS). Jednotlivá stanoviště ZZS jsou situována samostatně, ve střediscích lékařské péče nebo přímo v lůžkových zařízeních, do kterých jsou postižení transportováni. Posláním ZZS je poskytování odborné neodkladné přednemocniční péče od okamžiku vyrozumění až po předání postiženého do nemocniční péče a základním principem činnosti je provedení maxima možných dostupných lékařských výkonů na místě nehody a před hospitalizací. Pro tyto účely je vytvořena síť zařízení a pracovišť ZZS, jejichž výkonnými prvky jsou výjezdové skupiny dislokované obvykle na svých výjezdových stanovištích. Bližší informace v kapitole 8.2.

6. Hospodářství

Struktura hospodářství kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Po roce 1989 prošla ekonomika kraje (podobně jako celé ČR) významnými transformačními změnami, spojenými s velmi rychlou privatizací a restrukturalizací hospodářství.

6.1 Hrubý domácí produkt

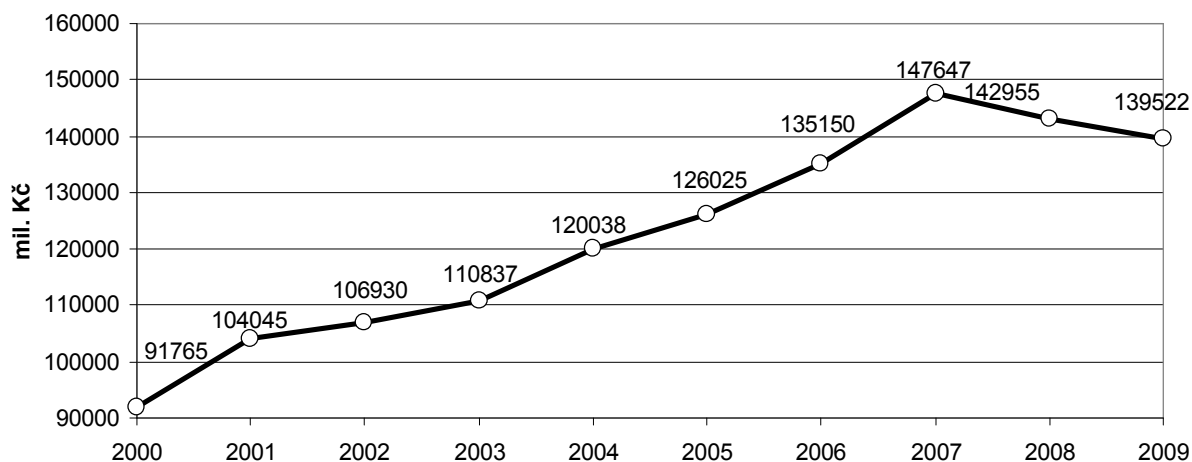
Jedním ze základních souhrnných ukazatelů hospodářské úrovně je výše hrubého domácího produktu (HDP), která vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území. Pro srovnávání ekonomické úrovně regionů se užívá relativní ukazatel HDP na 1 obyvatele. Český statistický úřad každoročně publikuje údaje o ročním regionálním HDP do úrovně krajů ČR. Základní data za rok 2009 uvádí následující tabulka.

Tab. 6.1.1: Srovnání regionálního HDP v krajích ČR v roce 2009

Kraj	HDP	Podíl na HDP ČR	HDP na obyvatele	HDP na obyvatele ČR = 100	HDP na obyvatele EU = 100
	mil. Kč	%	Kč	%	%
Praha	946 630	26,1	761 596	220,4	177,0
Středočeský	393 223	10,8	317 199	91,8	73,7
Jihočeský	189 868	5,2	298 058	86,2	69,3
Plzeňský	171 272	4,7	299 846	86,8	69,7
Karlovarský	71 949	2,0	233 629	67,6	54,3
Ústecký	230 481	6,4	275 653	79,8	64,1
Liberecký	105 202	2,9	240 057	69,5	55,8
Královéhradecký	161 496	4,5	291 241	84,3	67,7
Pardubický	147 805	4,1	286 518	82,9	66,6
Vysočina	139 522	3,8	270 743	78,3	62,9
Jihomoravský	379 669	10,5	330 145	95,5	76,7
Olomoucký	167 195	4,6	260 450	75,4	60,5
Zlínský	169 690	4,7	286 977	83,0	66,7
Moravskoslezský	351 861	9,7	281 634	81,5	65,5
Česká republika	3 625 865	100,0	345 601	100,0	80,3

Zdroj dat: Regionální účty 2009. ČSÚ Praha, 2010

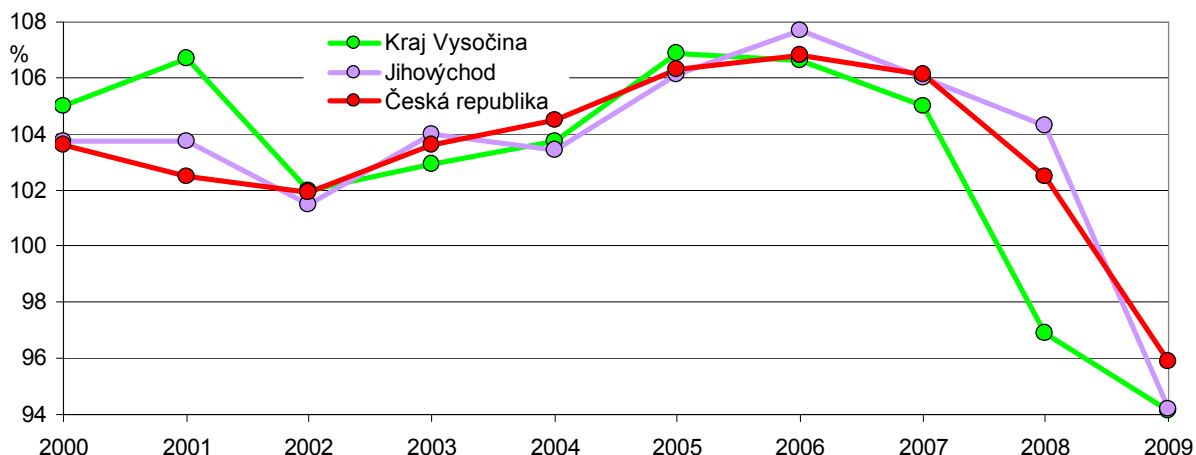
Obr. 6.1.1: Vývoj regionálního HDP kraje Vysočina v letech 2000 – 2009

Zdroj dat: Regionální účty 2009. ČSÚ Praha, 2010

V roce 2009 byl na území kraje Vysočina vytvořen HDP přesahující 139 miliard korun (podíl na HDP ČR tvořil 3,8 %). Meziročně se jednalo o pokles o téměř 3,5 miliard korun. V relativním vyjádření činil meziroční pokles regionálního HDP Vysočiny (ve stálých cenách) 5,9 procentních bodů, což byla pátá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání (po Libereckém, Karlovarském, Moravskoslezském a Zlínském kraji).

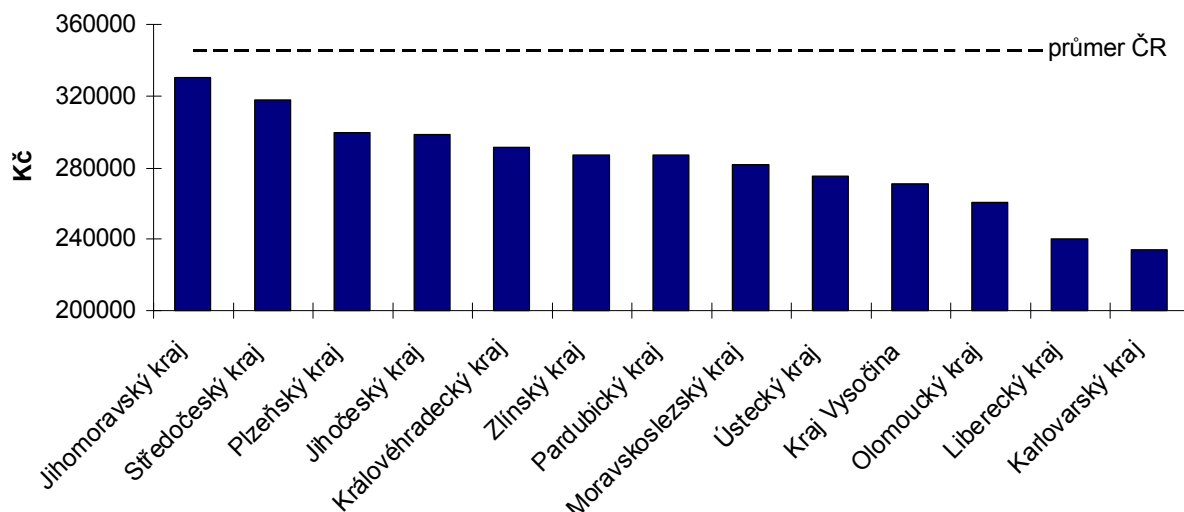
Obr. 6.1.2 : Růst regionálního HDP ve stálých cenách (předchozí rok = 100 %) v kraji Vysočina, NUTS 2 Jihovýchod a v ČR v letech 2000 - 2009

Zdroj dat: Regionální účty 2009. ČSÚ Praha, 2010

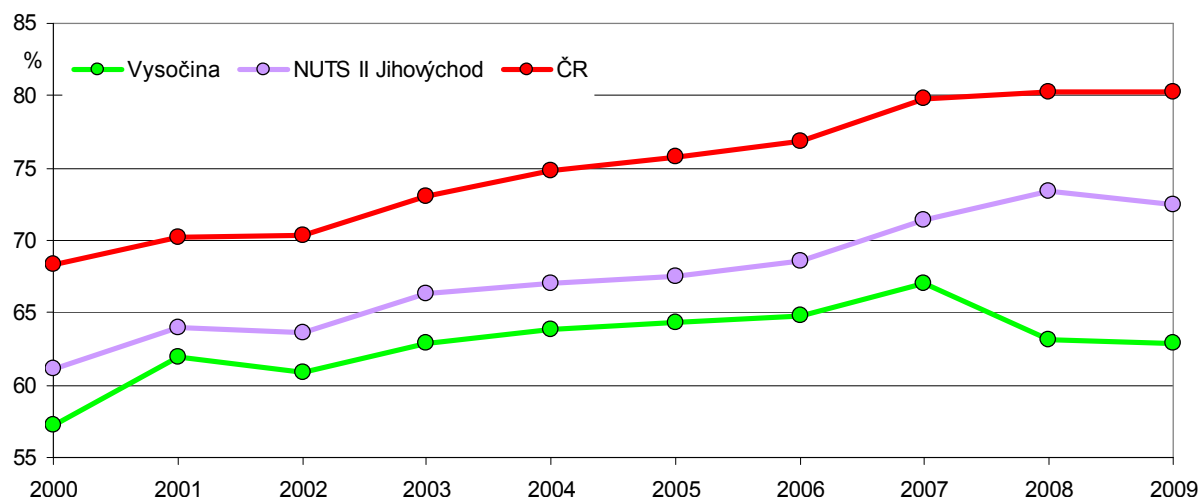
Obrázek 6.1.3 nabízí srovnání krajů ČR podle výše HDP na 1 obyvatele. Záměrně zde není znázorněna hodnota za Prahu, neboť ta je oproti výsledkům ostatních krajů ČR extrémně vysoká (v roce 2009 761 596 Kč), takže žádný z mimopražských regionů nedosahuje průměru České republiky. V roce 2009 představovala výše regionálního HDP na obyvatele kraje Vysočina 270 743 Kč. Vysočina dosahuje 78,3 % průměru České republiky, což ji v mezikrajském porovnání řadí na jedenácté místo.

Obr. 6.1.3: Regionální HDP na obyvatele v krajích ČR (bez Prahy) v roce 2009

Zdroj dat: Regionální účty 2009. ČSÚ Praha, 2010

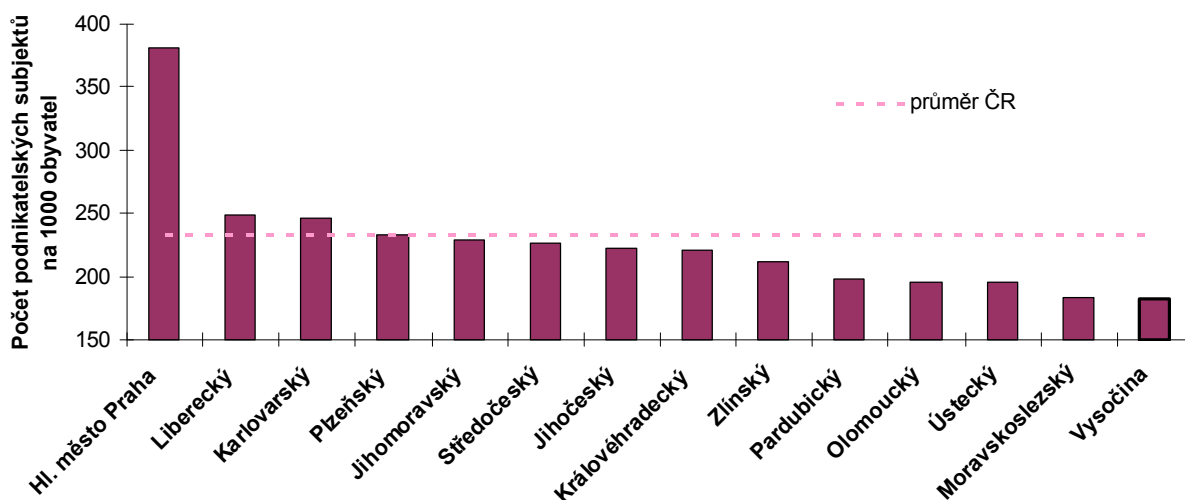
Česká republika dosahuje svým HDP na obyvatele 80 % průměru Evropské unie rozšířené o Bulharsko a Rumunsko (EU 27). Z našich regionů soudržnosti přesahuje republikový průměr pouze Praha. NUTS 2 Jihovýchod, který tvoří Vysočina společně s Jihomoravským krajem, dosahuje 72,5 % evropského průměru. Kraj Vysočina je v rámci společného regionu soudržnosti ekonomicky méně výkonný (62,9 % průměru EU 27), přičemž „tahounem“ růstu HDP našeho NUTS 2 je v posledních letech velmi dynamicky se rozvíjející brněnská aglomerace. Vysočina se přibližovala průměru EU 27 do roku 2007, v následujících letech se mu však opět vzdálila.

Obr. 6.1.4 : Vývoj regionálního HDP na obyvatele (EU 27 = 100 %) v kraji Vysočina, regionu soudržnosti NUTS 2 Jihovýchod a ČR v letech 2000 – 2009

Zdroj dat: Regionální účty 2009. ČSÚ Praha, 2010

6.2 Podnikatelský sektor

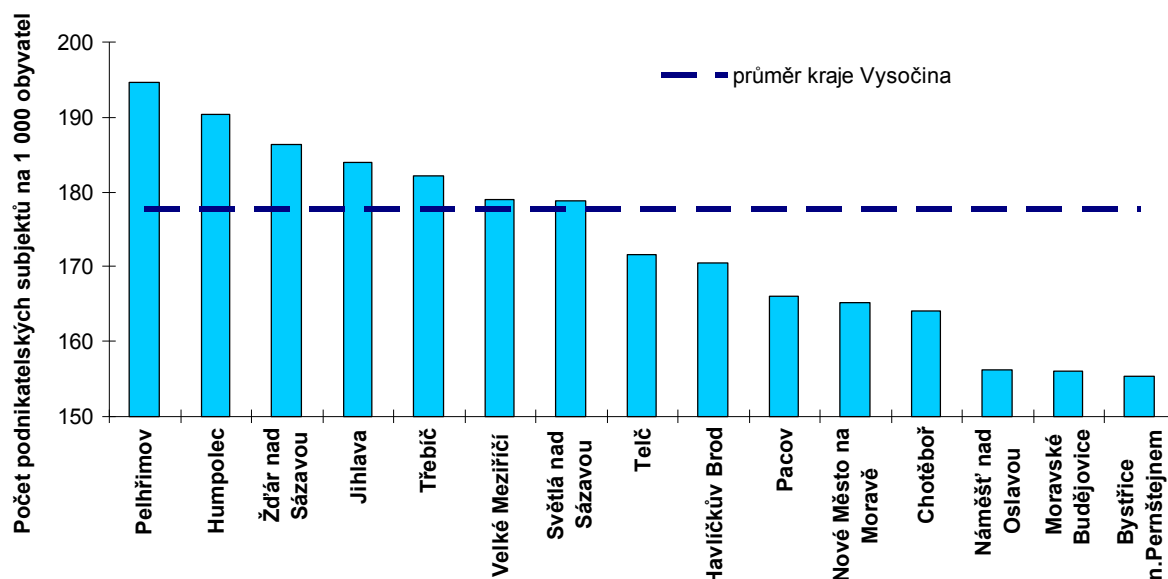
V kraji Vysočina existovalo k 31. 12. 2010 celkem 103 510 ekonomických subjektů (podle Registru ekonomických subjektů). Z toho počet existujících podnikatelských subjektů činil ke stejnému datu 93 774. Vztaheno na počet obyvatel bylo na Vysočině evidováno nejméně podnikatelských subjektů ze všech krajů ČR (obr. 6.2.1).

Obr. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem v krajích ČR k 31. 12. 2010

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

Zdroj dat: Organizační statistika, ČSÚ Praha, 2011.

Podnikatelská aktivita na úrovni správních obvodů ORP se v rámci kraje Vysočina poměrně značně liší. Na konci roku 2009 figurovalo nad úrovní krajského průměru 7 z 15 správních obvodů, přičemž nejvyšší míru podnikatelské aktivity vykazovalo Pelhřimovsko a Humpolecko. Na úplném chvostu se dle míry podnikatelské aktivity ocitly periferní regiony, které se vyznačují vysokou mírou nezaměstnanosti (Moravskobudějovicko, Bystřicko a Náměšťsko).

Obr. 6.2.2: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 31. 12. 2009

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2009. ČSÚ Praha, 2010.

Na základě velikostní kategorie podniků podle počtu zaměstnanců jsou podnikatelské subjekty děleny na drobné podnikatele (0 – 9 zaměstnanců), malé podnikatele (10 – 49 zaměstnanců) a střední podnikatele (50 – 249 zaměstnanců). Subjekty s 250 a více zaměstnanci jsou již řazeny do kategorie velkých podniků. V kraji Vysočina je nejvíce drobných podnikatelů, a to především v sektoru služeb. Naopak nejvyšší počet velkých podniků je v oborech průmyslu. Celkově bylo na konci roku 2009 v kraji Vysočina 68 podniků s počtem rovným nebo vyšším 250 zaměstnanců. Z toho pouze 13 nepůsobilo v průmyslových odvětvích.

Tab. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů dle odvětví národního hospodářství a kategorií počtu zaměstnanců se sídlem v kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Odvětví	Kategorie počtu zaměstnanců					celkem
	bez zaměstnanců	1 - 9	10 - 49	50 - 249	250 a více	
zemědělství	6 037	371	171	110	0	6 689
průmysl	13 407	1 239	525	204	55	15 430
stavebnictví	12 387	729	211	39	4	13 370
obchod a pohostinství	24 548	2 605	409	38	6	27 606
ostatní služby	24 012	2 631	257	54	3	26 957
celkem	80 391	7 575	1 573	445	68	90 052

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

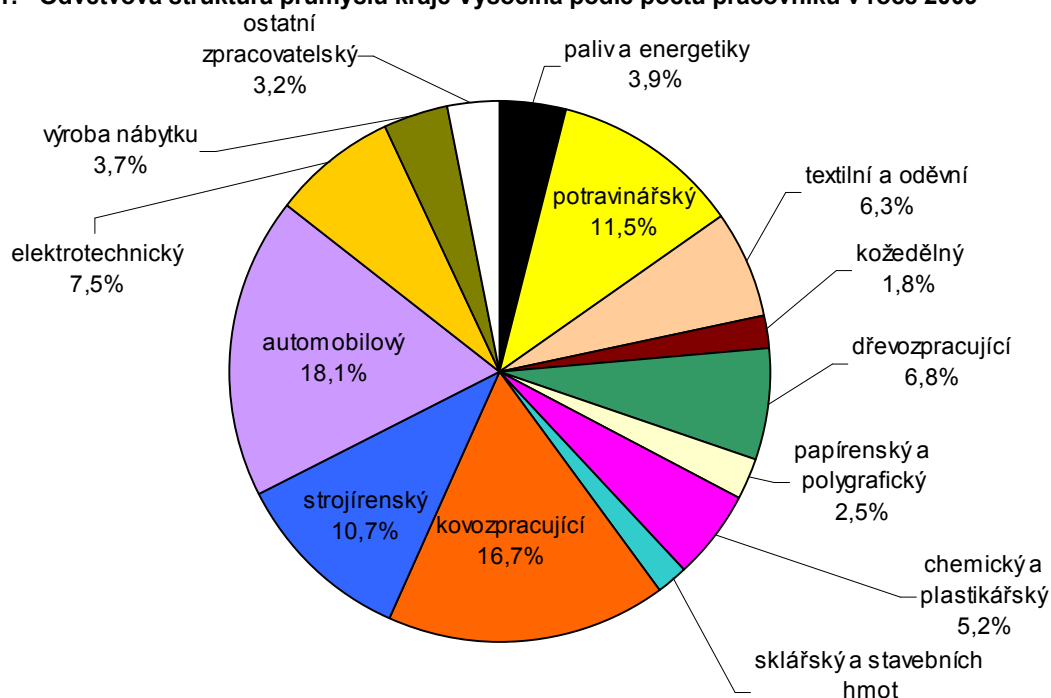
Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2009. ČSÚ Praha, 2010.

6.3 Průmysl a stavebnictví

Průmyslová výroba v kraji Vysočina vykazovala v posledních letech značnou dynamikou a měla významný pozitivní dopad na celou ekonomickou sféru kraje. V období let 1989 – 1999 došlo v kraji vlivem transformace k poklesu počtu pracovníků v průmyslu, který ovšem nebyl nijak zvlášť dramatický (v období 1989 – 1996 se počet pracovníků v průmyslu kraje snížil přibližně o 10 %, v období 1997 – 1999 přibližně o dalších 9 %). Po roce 1999 došlo k dočasnému obratu a do roku 2001 počet zaměstnaných v průmyslu rostl. To bylo dáno především rozsáhlými alokacemi přímých zahraničních investic do průmyslové výroby v kraji, hlavně investicemi firmy Bosch Diesel. Po roce 2001 docházelo opět k mírnému snižování počtu zaměstnanců v průmyslu. V průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji podle údajů ČSÚ v roce 2007 zaměstnáno v průměru 69 343 osob a kraj se tak podílel na celkové zaměstnanosti v průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci v České republice 5,9 %. Hospodářská recese ovšem zasáhla právě průmysl. V kraji Vysočina se meziročně snížil počet pracovníků v průmyslu o devět tisíc, takže jejich stav ve čtvrtém čtvrtletí 2009 zde činil 75 tis. osob. V absolutní vyjádření ubylo nejvíce pracovních míst v automobilovém a kovo zpracujícím průmyslu. Nejvyšší pokles zaměstnanců však v relativním vyjádření oproti loňsku zaznamenal průmysl sklářský (o více než 50 %) díky pádu Sklo Bohemia a.s. ve Světlé nad Sázavou. Propouštění a zavírání provozů se ve větší míře týkalo ještě textilního, oděvního a plastikařského průmyslu. Existují však také odvětví, kde došlo meziročně k nárůstu zaměstnanosti. V kraji Vysočina se jednalo o průmysl paliv a energetiky a především o výrobu nábytku.

Z obrázku 6.1.3 vyplývá, že nejvýznamnějším průmyslovým oborem na Vysočině je automobilový průmysl, který na Vysočině představuje výroba komponent pro automobilky. S o něco nižším podílem následuje průmysl kovo zpracujícím. Více než desetiprocentní podíl na zaměstnanosti v průmyslu kraje Vysočina mají ještě odvětví strojírenské a na Vysočině tradiční potravinářské.

Obr. 6.3.1: Odvětvová struktura průmyslu kraje Vysočina podle počtu pracovníků v roce 2009

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v kraji Vysočina. Krajský úřad kraje Vysočina.; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2009. ČSÚ Praha, 2010.

Hospodářská krize urychlila propouštění v textilním a oděvním průmyslu. PLEAS a.s. Havlíčkův Brod zrušil své pobočky v Chotěboři a Lukách nad Jihlavou a s nimi i 370 pracovních míst. Z dalších případů lze uvést zrušení pobočky výrobce autotextilií Faurecia Lecotex a.s. v Počátkách a producenta pletené módy – pelhřimovský podnik Alfatex Móda, s.r.o. Velmi těžké časy zažívá kovo zpracujícím průmysl, přičemž hospodářská recese si vybrala své oběti i v tomto oboru, když na

počátku roku 2009 ukončil svoji činnost LECOM LEDEČ, a.s. Na Havlíčkobrodsku byla zrušena také pobočka jabloneckého výrobce plastových dílů pro automobilový průmysl BTV plast, s.r.o.

Územní dopad hospodářské krize byl v jejím počátku značně diferenciován. Evidentně nejvýraznější procentuální nárůst počtu uchazečů o práci byl meziročně mezi říjnem 2008 a říjnem 2009 zaznamenán ve správních obvodech ORP v západní polovině kraje, které však dlouhodobě vykazovaly velmi nízké hodnoty míry registrované nezaměstnanosti (obrázky 7.1 – 7.3 v přílohách). Na druhou stranu ty správní obvody, kde je dlouhodobě situace na trhu práce napjatá (Moravskobudějovicko, Bystřicko, Třebíčsko, Náměšťsko, Novoměstsko), zaznamenaly relativně nižší meziroční nárůsty nezaměstnaných.

Obdobně je tomu i na celostátní úrovni. Vysočina, která představovala v uplynulém desetiletí díky zahraničním investicím dynamicky se rozvíjející region, patří v ČR mezi čtyři kraje s nejvyšším meziročním nárůstem počtu uchazečů o práci (obr. 7.4 – 7.6 v přílohách). Kraje Moravskoslezský a Ústecký, vykazující dlouhodobě nejhorší výsledky statistik trhu práce, ovšem zaznamenaly dokonce meziroční úbytek nezaměstnaných. Relativně únosné jsou zatím dopady hospodářské krize v pražské a brněnské aglomeraci, kde daleko více než průmyslová výroba dominuje sektor služeb, kterého se významné propouštění zatím nedotklo.

Nejvýznamnějším průmyslovým podnikem kraje Vysočina je výrobce dieselových vstřikovacích čerpadel pro automobilový průmysl **Bosch Diesel**, který je vůbec největším zaměstnavatelem v kraji Vysočina a třetím největším podnikem zpracovatelského průmyslu v ČR (po akciových společnostech ŠKODA AUTO a ArcelorMittal Ostrava). V období let 1993 – 2006 investovala společnost v Jihlavě 650 mil. Euro a mezi roky 1999 a 2007 zvýšila počet zaměstnanců 8krát. Krize v automobilovém průmyslu se však nevyhnula ani této společnosti a v průběhu let 2008 a 2009 ji muselo opustit zhruba 1800 zaměstnanců. Nepříznivý vývoj se v roce 2010 obrací a společnost nabírá 500 nových zaměstnanců. Zlepšení situace se předpokládá i tomto roce. Dalším významným strojírenským podnikem kraje je společnost **Motorpal Jihlava**, jenž má obdobný výrobní program jako Bosch Diesel. Kromě mateřského závodu v Jihlavě jsou v kraji Vysočina lokalizována další detašovaná pracoviště Motorpalu - v Batelově, Jemnici a Velkém Meziříčí. Producent automobilové osvětlovací techniky **Automotive Lighting** začal v Jihlavě podnikat v roce 1997 (jde o investici na „zelené louce“). Na konci roku 2007 už ve společnosti pracovalo 1 813 osob. I zde se projevila krize v podobě poklesu, který se zastavil v roce 2010. V Automotive Lighting má stoprocentní podíl německá společnost Automotive Lighting Reutlingen GmbH, která je součástí koncernu Magneti Marelli Holding S.p.A. se sídlem v Itálii. **Kostelecké uzeniny**, největší zpracovatel masa v ČR, je posledním průmyslovým podnikem s více než 1 000 zaměstnanci v okrese Jihlava. Tato největší potravinářská firma na Vysočině zaměstnávala na konci roku 2010 v kosteleckém provozu 1 100 osob.

Pokles zaměstnanosti v nejvýznamnějších průmyslových podnicích v okrese Havlíčkův Brod byl patrný od roku 2008. Největším oděvním podnikem v kraji Vysočina je tradiční producent spodního prádla **PLEAS** Havlíčkův Brod, který je vlastněn mezinárodním koncernem SCHIESSER GROUP AG se sídlem ve Švýcarsku. Už v roce 2008 zrušil PLEAS všechny své pobočky krom polenského provozu. V obou závodech pracovalo na konci roku 2010 už jen 715 osob. Největším průmyslovým zaměstnavatelem v okrese Havlíčkův Brod se tak stal dodavatel komponent pro automobilový průmysl **Futaba Czech** (862 zaměstnanců k 31.12.2010), který zahájil výrobu v lokalitě Havlíčkův Brod - Baštínov teprve v roce 2005. Výstavba tohoto závodu na „zelené louce“ byla první investicí japonského koncernu v kontinentální Evropě.

Také v okrese Pelhřimov se nachází zahraniční investor, ve kterém došlo během poměrně krátké doby k výraznému růstu zaměstnanosti. Jedná se o společnost **Valeo Compressor Europe**, produkující kompresory do klimatizačních jednotek osobních automobilů. Výrobní závod byl v Humpolci založen jako joint venture mezi německým Robert Bosch GmbH a francouzskou společností Valeo Climatization S.A. v roce 2002. Nyní je firma ve stoprocentním vlastnictví japonské pobočky francouzského koncernu. Valeo Compressor Europe zaměstnával ještě na konci roku 2006 téměř 1,3 tis. osob, o dva roky později již jen 569, přičemž hlavní vlna propouštění proběhla v roce 2008. Hospodářská krize zařadila od roku 2009 Valeo mezi podniky s méně než 500 zaměstnanci. Strojírenský průmysl reprezentuje na Pelhřimovsku tradiční výrobce zemědělské techniky **AGROSTROJ Pelhřimov**. Firma zaznamenala v posledních letech zvýšení poptávky po produkováném zboží (výroba podniku je dnes mnohem pestřejší a je zaměřena na různé strojírenské obory), což vyústilo v adekvátní nárůst počtu zaměstnanců, který poměrně výrazně překročil hranici

1 000 osob. Krize se sice nevyhnula ani této společnosti, ale díky vývoji v roce 2010 zde pracuje přes 1200 zaměstnanců.

Tab. 6.3.1: Největší průmyslové podniky (nad 500 zaměstnanců) v kraji Vysočina

Název	Sídlo	Počet zaměstnanců v kraji Vysočina (k 31.12.2009)	Počet zaměstnanců v kraji Vysočina (k 31.12.2010)	Meziroční nárůst	Stát původu majoritního vlastníka
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	4407	4918	511	Německo
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	2358	2459	101	Slovensko
MOTORPAL, a.s.	Jihlava (pobočky v kraji Vysočina: Jemnice, Batelov, Velké Mezíříčí)	1206	1537	331	Česko
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	1167	1318	151	Německo (Itálie)*
AGROSTROJ Pelhřimov, a.s.	Pelhřimov (pobočka:	945	1208	263	Česko
ČEZ, a. s.	Praha, v kraji Vysočina - Jaderná elektrárna Dukovany	1132	1139	7	Česko
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	1212	1100	-112	Česko
DIAMO, státní podnik	Dolní Rožínka	1028	1000	-28	Česko
MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o.	Nová Ves (okres Třebíč)	801	999	198	Německo
Futaba Czech, s.r.o.	Havlíčkův Brod	909	862	-47	Japonsko
Cooper-Standard Automotive ČR	Žďár nad Sázavou	821	836	15	Německo
Moravské kovárny, a.s.	Jihlava	530	744	214	Rakousko
P L E A s.a.	Havlíčkův Brod (pobočka v kraji Vysočina: Polná)	788	715	-73	Švýcarsko (sídlo), Německo (mateřský závod)
První brněnská strojárna Velká Bíteš, a. s.	Velká Bíteš	690	694	4	Česko
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	592	630	38	Německo (USA)*
Dřevozpracující družstvo	Lukavec, Humpolec	643	629	-14	Česko
Hettich ČR k.s.	Žďár nad Sázavou	633	615	-18	Německo
ACO Industries k.s.	Přibyslav	521	600	79	Německo
Kronošpan			585	585	Kypr
I & C Energo, a.s.	Třebíč	520	550	30	Maďarsko
GCE, s.r.o.	Chotěboř	549	535	-14	Švédsko
SUMA		21 452	24 134	2 682	

*Pozn.: v závorce sídlo celého holdingu

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v kraji Vysočina. Krajský úřad kraje Vysočina.

Jaderná elektrárna Dukovany představuje na trhu práce okresu Třebíč z pohledu zaměstnanosti stabilizující prvek. Na konci roku 2010 zde bylo lokalizováno 1 139 zaměstnanců ČEZ, a. s., což ovšem nepředstavuje finální počet pracovníků, které elektrárna zaměstnává, neboť energetický gigant ČEZ vyčleňuje vybrané profese vně mateřský koncern do svých dceřiných společností (například do

I&C ENERGO se sídlem v Třebíči, která v kraji eviduje kolem 550 pracovníků). Největší zahraniční investici tvoří v okrese Třebíč výrobce filtrační techniky pro automobilový průmysl **MANN + HUMMEL** se sídlem v Nové Vsi u Přibyslavic, který zaměstnává zhruba 1000 lidí. Samotné okresní město, kde je největším průmyslovým zaměstnavatelem **První brněnská strojírna Třebíč** s necelou pětistovkou zaměstnanců, nebylo doposud úspěšné v lákání zahraničních investic. V trebičské průmyslové však v posledních letech významně rozšiřovala výrobu oborově široce zaměřená společnost **TEDOM s.r.o.**, jež je v držení českého kapitálu. Podnik produkuje kogenerační jednotky, autobusy a motory na zemní plyn.

Nosným průmyslovým podnikem okresu Žďár nad Sázavou je společnost **ŽĐAS**, která je v současnosti druhým nejvýznamnějším průmyslovým zaměstnavatelem v kraji. Firmu vlastní slovenský hutní podnik Železiarne Podbrezová. V posledních letech docházelo ve Žďasu k mírnému poklesu počtu pracovníků (na konci roku 2010 zde bylo zaměstnáno 2 459 osob). Těžební průmysl je v kraji reprezentován státním podnikem **DIAMO** se sídlem ve Stráži pod Ralskem, který u Dolní Rožinky na Bystřicku těží uranové rudy. Koncem roku 2010 zde pracovalo zhruba tisíc osob. Těžba uranu již měla být na posledním využívaném ložisku Rožná zastavena. Díky rostoucím cenám této energetické suroviny však bylo rozhodnuto o prodloužení těžby a dokonce jsou dnes zvažovány lokality (také v kraji Vysočina), kde by mohla být těžba uranu zahájena.

Stavebnictví

Ve stavební výrobě v podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji Vysočina na konci roku 2008 podle ČSÚ zaměstnáno 7 024 osob. Podíl Vysočiny na zaměstnanosti ve stavebních firmách s 20 a více zaměstnanci v ČR činil 4,4 %. Nejvíce pracujících ve sledovaném souboru podniků bylo v okrese Jihlava, nejméně v okrese Pelhřimov. Podle výběrového šetření pracovních sil pracovalo v kraji Vysočina v celém sektoru stavebnictví ve čtvrtém čtvrtletí 2010 v průměru 19,5 tis. osob.

Nejvyšších objemů stavební výroby dosáhly v roce 2008 stavební podniky v okrese Jihlava, který se podílel 42,0 % na celkových objemech všech podniků s 20 a více zaměstnanci v kraji. Následoval okres Třebíč (24,6 %). Nejnižší objemy stavebních prací za rok 2008 vykázaly stavební firmy působící v okrese Pelhřimov (9,4 %).

Tab. 6.3.2: Vybrané ukazatele stavební výroby v okresech kraje Vysočina v roce 2008 (údaje za podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem na území okresu)

Okres	Počet sledovaných podniků	Objem stavebních prací (tis. Kč)	Pracovníci	Objem prací na pracovníka (tis. Kč)	Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)
Havlíčkův Brod	18	1 568 735	1 106	1 418	22 841
Jihlava	34	5 808 508	1 986	2 925	22 476
Pelhřimov	10	1 295 282	790	1 640	18 144
Třebíč	31	3 390 121	1 947	1 741	20 042
Žďár nad Sázavou	19	1 743 092	1 195	1 459	20 182
Vysočina	112	13 805 739	7 024	1 966	20 982
Česká republika	2 446	366 588 740	158 812	2 308	24 448

Pramen: Okresy ČR za rok 2008. ČSÚ Praha, 2009

Na území kraje Vysočina sídlí téměř výhradně malé a střední stavební firmy. Jedinou společností, která výrazně přesahuje rámec území kraje, je skupina PSJ, která realizuje stavební zakázky v celé republice. Svým konsolidovaným obratem (3,9 mld. Kč v roce 2009) je jedničkou mezi stavebními firmami na Vysočině. Průměrný stav zaměstnanců celé skupiny PSJ činil v roce 2009 714 osob.

Podle obratu druhou největší stavební firmou v kraji je havlíčkobrodská společnost ROSS Holding, která se zabývá elektroinstalacemi. V roce 2008 vytvořila obrát 1,1 mld. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 358 osob. Stavební firma PKS INPOS ze Žďáru nad Sázavou, ve které bylo v roce 2009 průměrně zaměstnáno 360 osob, vykázala v roce 2009 obrát 760 mil. Kč. Stavební firma Outulný, a.s. z Náměště nad Oslavou vytvořila v roce 2008 obrát v řádu 500 - 999 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 147 osob. Další velkou stavební společností v trebičském okrese je firma Ing. Bronislav Vala se sídlem v Hrotovicích, jež zaměstnává kolem 250 pracovníků. Podrobnější ekonomické

ukazatele tato společnost nezveřejňuje, její obrát se v roce 2005 pohyboval v intervalu 300 – 499 mil. Kč. Největším stavebním podnikem se sídlem v okrese Pelhřimov je společnost AGOS stavební a.s. Ta v roce 2008 vykázala obrát v rozmezí 200 - 299 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 198 osob.

V kraji Vysočina je aktivní řada významných stavebních firem se sídlem v jiných krajích, které zde realizují různé, často dle finančního objemu významné zakázky. Není výjimkou, že na Vysočině mají velké české stavební společnosti dislokovány svoje organizační složky. Příkladem může být firma COLAS CZ s francouzským kapitálem, která sídlí v Praze, ale v kraji Vysočina vyvíjí rozsáhlé aktivity a vlastní zde několik provozů souvisejících se stavební činností.

6.4 Zemědělství

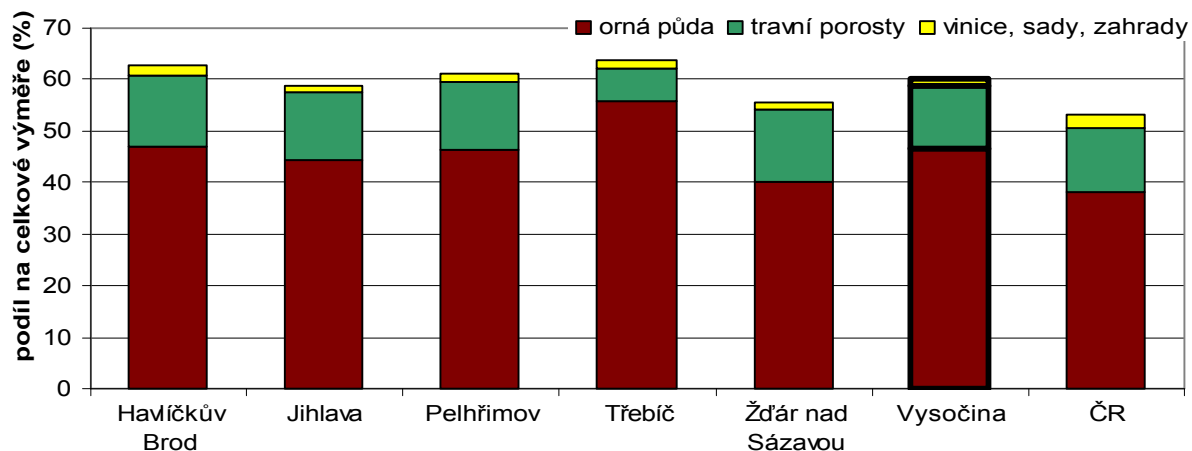
Zemědělství má v ekonomice státu nezastupitelné postavení, které plyne především z jeho základních funkcí, tj. nejen z ekonomické, ale i krajinotvorné, ekologické a sídelní. Jeho význam pro národní hospodářství nelze podceňovat také proto, že zemědělská půda pokrývá stále více než polovinu plochy České republiky (53,7 %). Z celkové plochy kraje Vysočina tvoří zemědělská půda dokonce 60,4 %, zatímco nezemědělská 39,6 %. Podíl lesní půdy na území kraje je nižší než v republice a činí 30,4 %. Ze zemědělské půdy tvoří největší podíl půda orná (77,4 %). Procento zornění je tedy výrazně vyšší než republikový průměr (71,1 %). Nižší než v celé ČR je podíl plochy zatravněné – travní porosty tvoří 20,0 % plochy zemědělské půdy v kraji, v ČR 23,3 % - a rovněž vinice, sady a zahrady zabírají v kraji výrazně menší část zemědělské půdy než v ČR (2,5 %, ČR 4,6 %).

Tab. 6.4.1: Bilance půdy v okresech kraje Vysočina (v ha) k 31. 12. 2010

Okresy	Výměra celkem (ha)	Zemědělská půda (ha)				Nezemědělská půda	
		celkem	z toho			celkem	z toho lesní půda
			orná půda	travní porosty	vinice, sady, zahrady		
Havlíčkův Brod	126 482	79 394	59 451	17 590	2 198	47 088	36 079
Jihlava	119 932	70 791	53 030	15 993	1 701	49 141	37 301
Pelhřimov	128 985	78 684	59 854	16 944	1 840	50 301	39 017
Třebíč	146 299	93 462	81 902	9 156	2 209	52 837	39 575
Žďár nad Sázavou	157 856	88 060	63 218	22 432	2 242	69 796	54 752
Kraj Vysočina	679 554	410 389	317 455	82 114	10 190	269 165	206 723
Podíl kraje na ČR	8,6	9,7	10,6	8,3	5,3	7,4	7,8

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2011.

Obr. 6.4.1: Zemědělská půda – její struktura a podíl na celkové výměře okresů kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2011.

I když se většina území kraje nachází v klasickém terénu Českomoravské vrchoviny, kde jsou předpoklady pro intenzivní rozvoj zemědělství poněkud snižené, existují na úrovni okresů některé

diference v bilanci půdy. Z převažujícího rázu krajiny se svým charakterem vyčleňuje jižní část okresu Třebíč, která patří do méně členitější, teplejší a pro zemědělskou výrobu příznivější Jevišovické pahorkatiny, a také střední a severní část okresu Havlíčkův Brod, která leží v Hornosázavské pahorkatině. Charakter těchto oblastí se odráží právě v bilanci půdy. Ze všech okresů kraje Vysočina zabírá zemědělská půda největší část plochy právě v okrese Třebíč (63,9 %). Okres Třebíč je také charakteristický vysokým stupněm zornění (87,6 % zemědělské půdy je půda orná) a nízkým stupněm zatravnění (9,8 %). U ostatních okresů jsou zorněny zhruba $\frac{3}{4}$ zemědělské půdy a podíl trvalých travních porostů představuje vždy více než pětinu zemědělské půdy. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde je procento zornění nejnižší v kraji (71,8 %), zatímco travní porosty zabírají více než čtvrtinu zemědělské plochy (25,5 %) a nadprůměrný je rovněž stupeň zalesnění (34,7 % území okresu). Podíl vinic, sadů a zahrad je ve všech okresech téměř zanedbatelný a v žádném z nich nepřesahuje 3 % zemědělské půdy.

Z hlediska zastoupení jednotlivých výrobních oblastí se kraj Vysočina výrazně liší od podmínek v celé ČR. Z celkem čtyř výrobních oblastí (kukuřičná, řepařská, bramborářská a horská) není v kraji Vysočina zastoupena oblast kukuřičná. Nejvýraznější podíl na celkové výměře zemědělské půdy tvoří oblast bramborářská (92,0 %), zatímco v ČR je to mírně přes polovinu zemědělské půdy. Na oblast řepařskou, která v ČR pokrývá 34,3 %, připadá v kraji Vysočina pouze 1,9 %. Nižší než republikový průměr (8,3 %) je v kraji podíl horské výrobní oblasti (6,1 %).

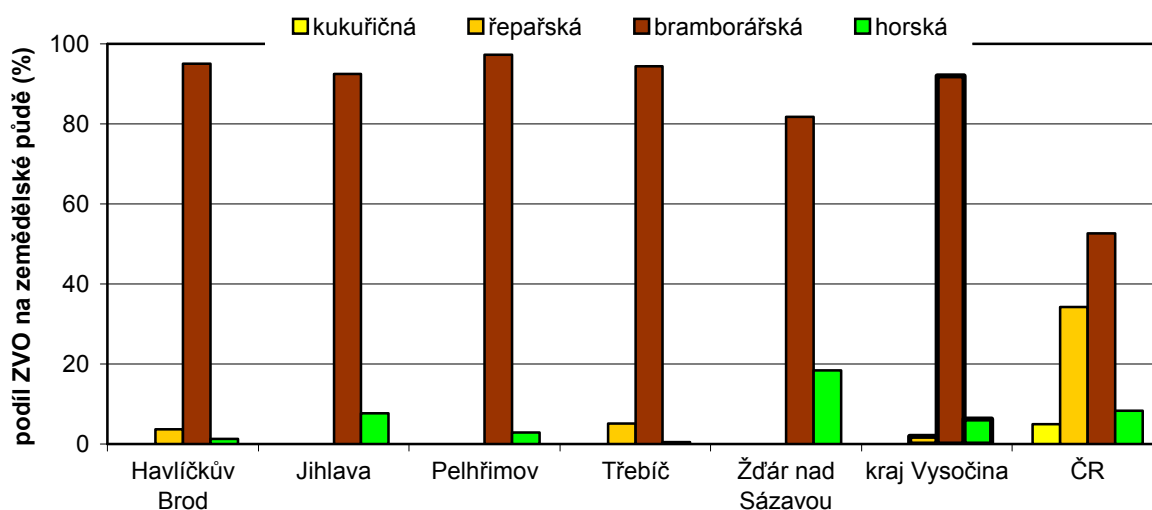
Tab. 6.4.2: Rozdělení zemědělské půdy v okresech kraje Vysočina do výrobních oblastí k 31. 12. 2008

Území	Výrobní oblast					
	řepařská		bramborářská		horská	
	ha	%	ha	%	ha	%
Havlíčkův Brod	2 955	3,7	75 558	95,0	1 010	1,3
Jihlava	0	0,0	65 539	92,4	5 382	7,6
Pelhřimov	0	0,0	76 727	97,2	2 186	2,8
Třebíč	4 736	5,1	88 393	94,4	482	0,5
Žďár nad Sázavou	0	0,0	72 161	81,7	16 160	18,3
kraj Vysočina	7 691	1,9	378 378	92,0	25 220	6,1
ČR	1 454 601	34,3	2 229 928	52,5	351 112	8,3

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009.

Výrobní oblast řepařská je rozvinuta v okrese Třebíč, kde do ní spadá 5,1 % plochy zemědělské půdy, a zasahuje rovněž do okresu Havlíčkův Brod (3,7 %). Více než 90 % zemědělské půdy u téměř všech okresů kraje Vysočina spadá do výrobní oblasti bramborářské. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde lze do bramborářské oblasti řadit 81,7 % a zbytek plochy zemědělské půdy patří do oblasti horské (18,3 %). Ve zbývajících okresech je horská výrobní oblast zastoupena podprůměrně ve srovnání s ČR, nejméně v okrese Třebíč (0,5 %).

Obr. 6.4.2: Podíl zemědělských výrobních oblastí (ZVO) na zemědělské půdě v okresech kraje Vysočina k 31. 12. 2008

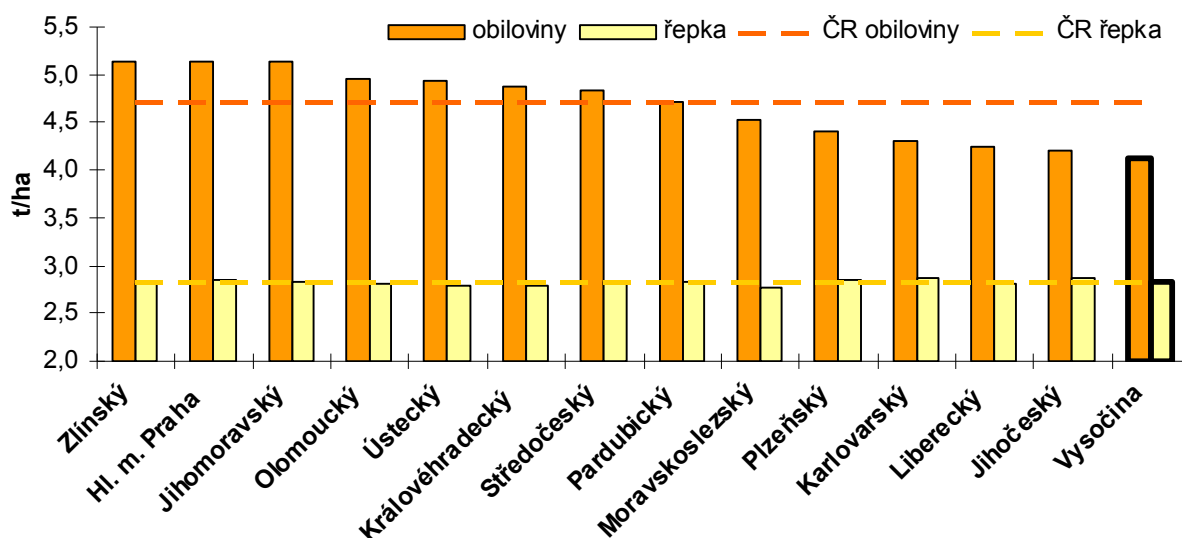

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009

K celkovému hodnocení přírodních podmínek pro zemědělství nepatří jen klima, nadmořská výška, sklonitost území a jeho expozice, ale i hloubka a skeletovitost půdního profilu. Všechna tato kritéria se pak promítají do tzv. **produkční schopnosti zemědělské půdy**. Podle této charakteristiky má území kraje podprůměrné přírodní podmínky pro rostlinnou výrobu.

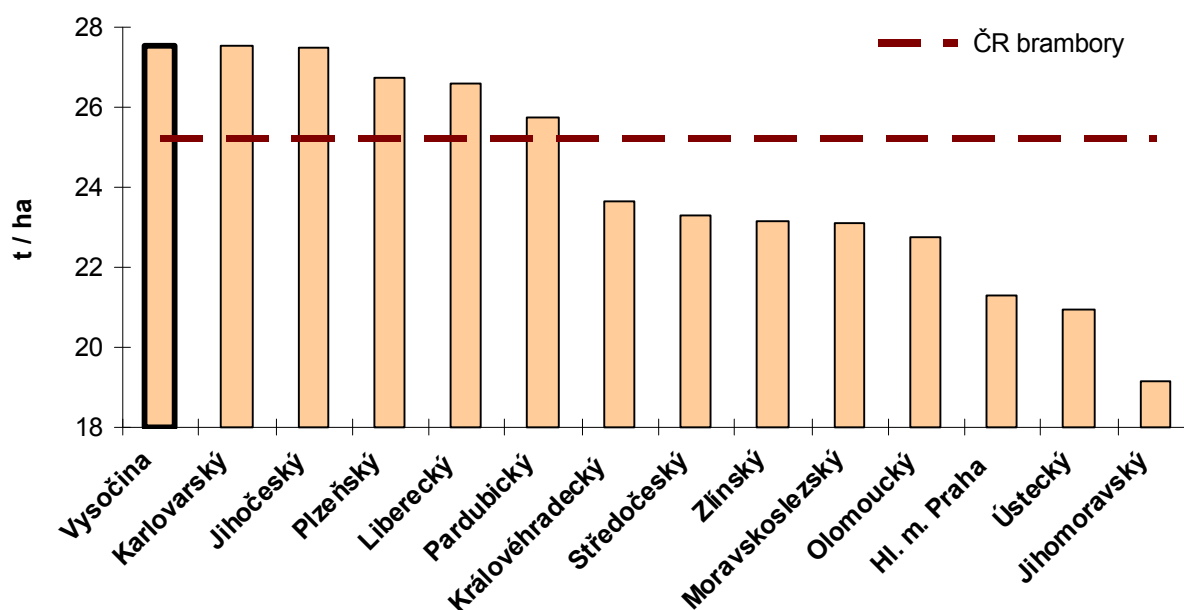
Nízká produkční schopnost půdy na Vysočině se odráží také v nízkých hektarových výnosech u některých důležitých zemědělských plodin. Produkce obilovin v tunách na hektar byla v roce 2010 v kraji Vysočina vůbec nejnižší za všech krajů. Při pohledu na hektarové výnosy řepky nejsou mezi regiony velké rozdíly. Vysočina se v tomto ohledu pohybovala v roce 2010 lehce nad průměrem ČR, což je změna oproti předcházejícím rokům, kdy byl kraj na konci pomyslného žebříčku. Velmi vhodné se tak z pohledu zdejších přírodních podmínek jeví především pěstování brambor, kde se Vysočina ve výnosech zařadila na první místo mezi všemi kraji České republiky (viz obr. 6.4.4.).

Obr. 6.4.3: Hektarové výnosy obilovin a řepky v krajích ČR v roce 2010

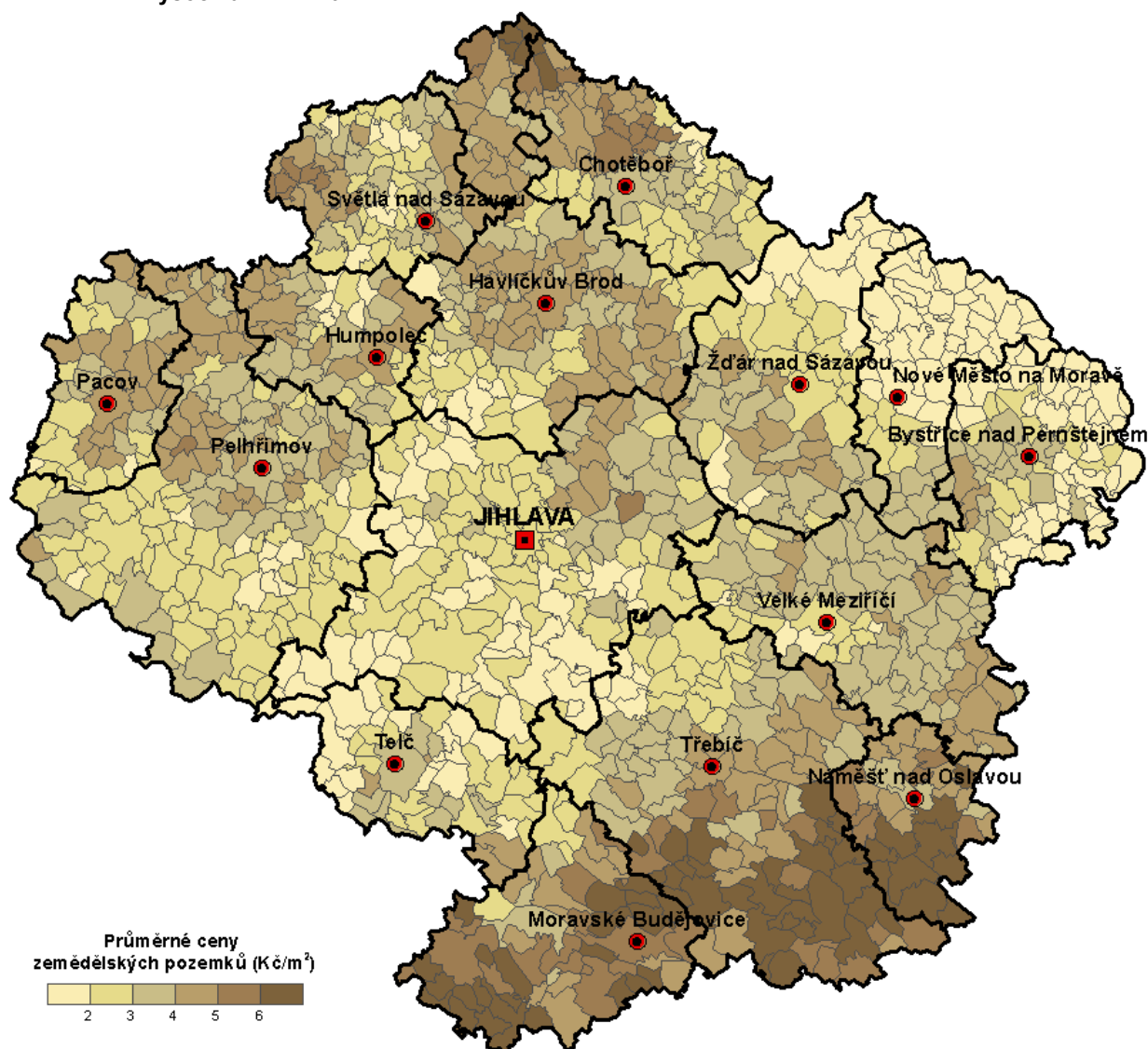
Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Obr. 6.4.4: Hektarové výnosy brambor v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Obr. 6.4.5: Průměrné základní ceny zemědělských pozemků (Kč/m²) dle katastrálních území kraje Vysočina k 1. 1. 2011

Zdroj dat: Vyhláška 412/2008 Sb., o stanovení seznamu katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků; Vyhláška 427/2009 Sb., změna seznamu katastrálních území s průměrnými cenami pozemků a Vyhláška 340/2010 Sb., změna seznamu katastrálních území s průměrnými cenami pozemků

V kraji Vysočina dochází postupně ke snižování velikosti osevních ploch, mezi lety 2005 a 2010 to bylo o 9,3 tis. ha (3,2 %). Snižování ploch osevů bylo ve sledovaném období v kraji méně výraznější než v ČR (6,1 %). Podle velikosti osevních ploch dominují na Vysočině v rostlinné výrobě **obiloviny**, jejichž podíl na celkové osevní ploše v roce 2010 činil 52,6 %, což však bylo výrazně méně než průměrná hodnota za ČR (58,5 %). V zastoupení jednotlivých druhů obilovin dominovala pšenice. Mezi roky 2005 a 2010 došlo v kraji ke snížení osevních ploch obilovin o 6,3 % (v ČR o 8,4 %), podíl kraje Vysočina na celkové osevní ploše obilnin v ČR v roce 2010 představoval 10,1 %.

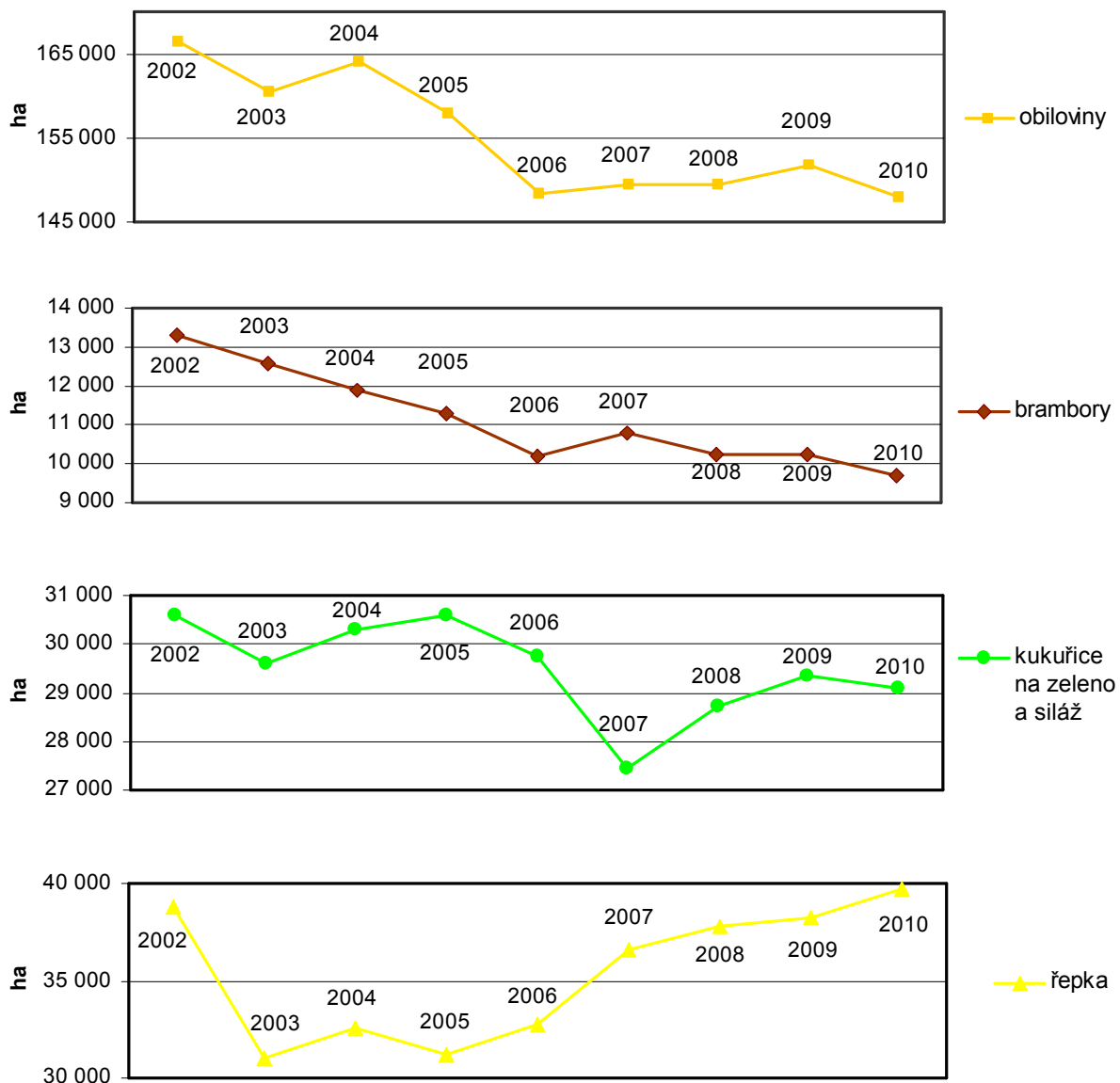
Vzhledem k přírodním podmínkám a také tradici se na území kraje pěstují okopaniny, především brambory. V kraji Vysočina se nachází více než třetina všech osevních ploch brambor v ČR. Zejména v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov jejich podíl na orné půdě výrazně převyšuje celostátní průměr. Ve srovnání s rokem 2005 došlo v roce 2010 v kraji Vysočina ke snížení osevních ploch brambor o 1 604 ha, tj. o 14,6 % (v ČR o 24,1 %).

Významnými jsou pro zemědělství kraje Vysočina rovněž technické plodiny, jejichž osevní plochy v roce 2010 pokrývaly 17,9 % celkové výměry osevních ploch. U těchto plodin dochází k meziročním nárůstům osevu, přičemž mezi lety 2005 a 2010 to bylo o 19,8 % (v ČR o 20,3 %). Zvýšený zájem

zemědělců o technické plodiny je způsoben legislativním opatřením, které nařizuje zvýšení biosložky v pohonných hmotách.

Nové ekonomické podmínky se v období transformace projevily některými výraznými změnami v rostlinné výrobě, mezi něž patří především snížení podílu pícnin na orné půdě v důsledku snížení početního stavu skotu. Podíl kraje na ČR činil v roce 2010 u pícnin 16,8 %. Od roku 2005 byly osevní plochy pícnin na Vysočině sníženy o 7,4 %, v ČR dokonce o 17,4 %. Nejvýznamnější podíl v rámci pícnin představuje pěstování kukuřice na zeleno a siláž, významné postavení si stále udržuje jetel červený, jehož osevní plocha v roce 2010 na území kraje představovala čtvrtinu osevů této plodiny v celé ČR.

Obr. 6.4.6: Vývoj osevních ploch vybraných plodin v kraji Vysočina v letech 2002 - 2010 (v letech 2002 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2002 - 2010. ČSÚ Praha, 2002 – 2010.

Tab. 6.4.3: Srovnání struktury osevních ploch vybraných plodin v kraji Vysočina k 31.5.2005 a 31.5.2010

Plodina	31.5.2005		31.5.2010		Index 10/05 v %	
	ha	podíl na ČR (v %)	ha	podíl na ČR (v %)	Vysočina	ČR
obiloviny	157 875	9,9	147 874	10,1	93,7	91,6
z toho <i>pšenice</i>	67 699	8,3	70 347	8,4	103,9	101,6
<i>ječmen</i>	64 615	12,4	55 162	14,2	85,4	74,6
luskoviny	4 974	12,7	3 937	12,6	79,1	79,8
okopaniny	11 574	11,2	9 942	11,8	85,9	82,1
z toho <i>brambory</i>	11 309	31,3	9 705	35,8	85,8	75,1
technické plodiny	42 096	10,1	50 424	10,1	119,8	120,3
z toho <i>řepka</i>	31 162	11,7	39 694	10,8	127,4	138,1
<i>mák</i>	5 149	11,5	7 667	15,0	148,9	114,5
<i>len setý přádný</i>	1 668	37,1	-	-	-	0,3
píceiny na orné půdě	73 603	15,0	68 121	16,8	92,6	82,6
z toho <i>kukuřice na zeleno a siláž</i>	30 601	14,5	29 077	16,0	95,0	86,4
<i>jetel červený</i>	12 776	22,2	11 473	25,6	89,8	77,9
osevní plocha úhrnem	290 511	10,9	281 193	11,3	96,8	93,9

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2005 a 31.5.2010. ČSÚ Praha, 2005 a 2010.

Pro zemědělství kraje Vysočina je více než rostlinná výroba důležitá **výroba živočišná**. Po roce 1990 byl však chov dobytka poznamenán výrazným snížením početních stavů, a to zejména **skotu**. Přesto byl tento pokles v kraji Vysočina nejnižší v ČR a kraj si tak v rámci celé ČR ponechal specializaci na chov skotu.

Přírodní podmínky předurčily kraji Vysočina specializaci na chov dobytka, což mělo za následek rozvoj mlékáren a masokombinátů na území kraje již na konci 19. století. Na celkovém počtu kusů skotu v ČR se Vysočina v roce 2010 podílela 15,6 %, na počtu kusů prasat 16,7 % (zde dominuje okres Třebíč, který má nejvhodnější podmínky pro produkci krmných obilovin). Stavy prasat jsou meziročně poměrně rozkolísané, neboť v roce 2007 byl v kraji evidován nejvyšší počet kusů za posledních 7 let o tři roky později bylo ve sledovaném období dosaženo minima (viz obr. 6.4.7). Stavy drůbeže se propadaly až do roku 2006, další dva roky počet kusů drůbeže na Vysočině mírně rostl, ovšem další významný propad byl zaznamenán v letech 2009 a 2010, kdy počty drůbeže klesly o více než polovinu. Stále oblíbenější se u českých chovatelů stávají ovce, v kraji Vysočina stavy ovcí od počátku desetiletí kontinuálně rostou.

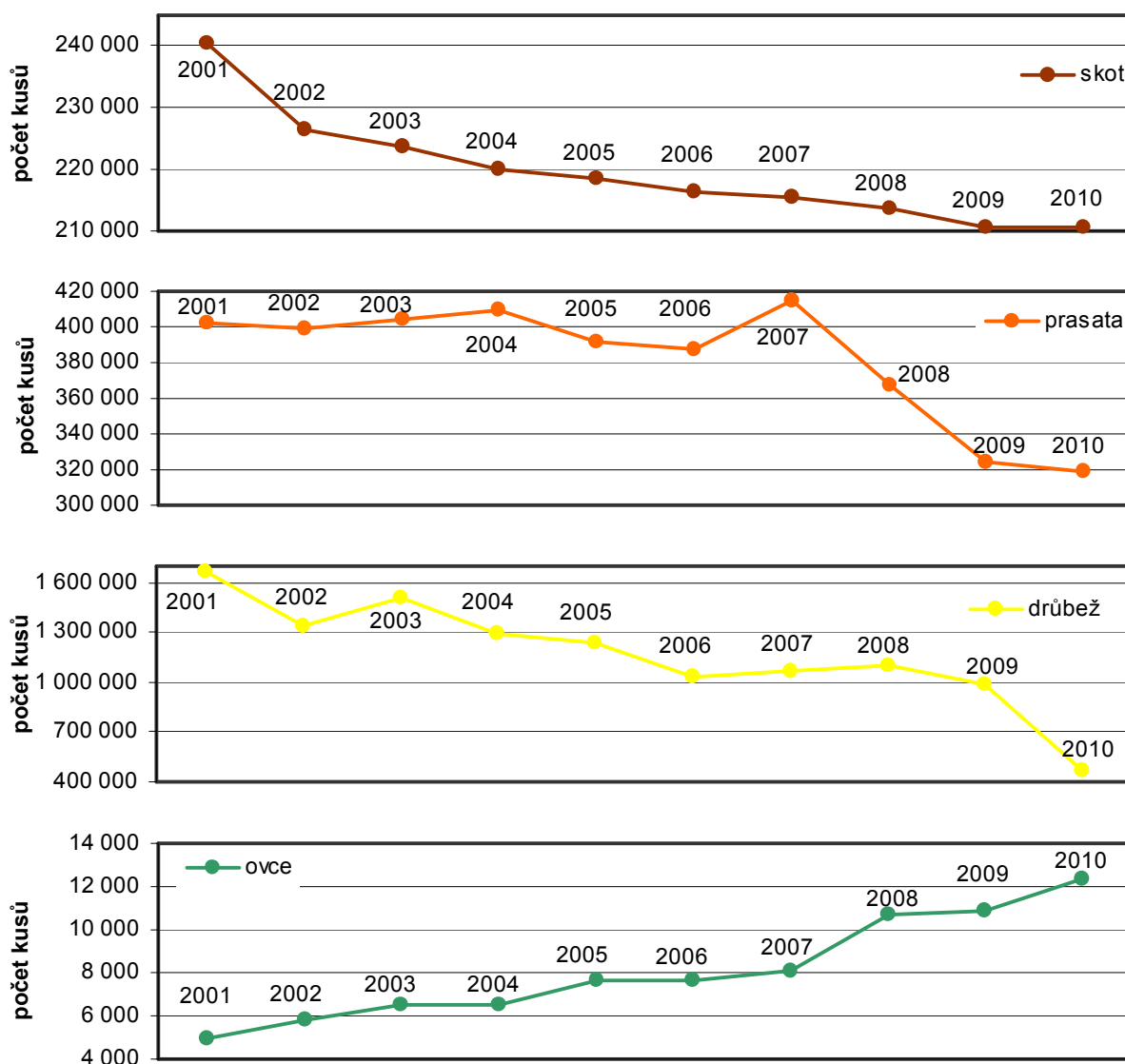
Tab. 6.4.4: Srovnání stavu hospodářských zvířat v kraji Vysočina k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2010

Hospodářská zvířata	1.4.2005		1.4.2010		Index 10/05 v %	
	kusy	podíl na ČR v %	kusy	podíl na ČR v %	Vysočina	ČR
skot	218 625	15,6	210 629	15,6	96,3	96,6
z toho <i>krávy</i>	86 364	15,1	83 246	15,1	96,4	96,1
prasata	391 482	13,6	319 199	16,7	81,5	66,4
z toho <i>prasnice</i>	30 245	13,0	22 962	17,3	75,9	57,1
ovce	7 655	5,5	12 387	6,3	161,8	140,5
drůbež	1 231 383	4,9	472 418	1,9	38,4	97,9

Pramen: Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2010. ČSÚ Praha, 2005, 2010.

V souvislosti s významným zastoupením chovu skotu, dominuje kraj Vysočina v produkci mléka. Na Vysočině bylo v roce 2009 vyrobeno 449 mil. litrů mléka. To bylo nejvíce ze všech krajů ČR, přičemž podíl kraje Vysočina na celkové produkci mléka v ČR činil 16,6 %.

Obr. 6.4.7: Vývoj stavu skotu, prasat, drůbeže a ovcí v kraji Vysočina v období 1. 3. 2001 – 1. 4. 2010 (v letech 2001 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis hospodářských zvířat 2001 – 2010 (vždy k 1. 4., v roce 2001 a 2002 k 1. 3.). ČSÚ Praha, 2001 – 2010.

Z hlediska subjektů působících v zemědělství kraje Vysočina mají na zemědělské výrobě rozhodující podíl stále především transformovaná **zemědělská družstva** a dále různé obchodní společnosti typu a.s., s.r.o. apod., které vznikly privatizací bývalých státních statků a částí zemědělských družstev a od druhé poloviny devadesátých let lze sledovat nárůst jejich počtu na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob (samostatně hospodařící rolníci - SHR) mají stejně jako v celé ČR spíše doplňkový význam. Podle zaměření zemědělské výroby vykazuje nejvíce zemědělských podniků kombinaci rostlinné a živočišné výroby. Větší specializaci jen na některou část zemědělské výroby je možné sledovat především u menších výrobních jednotek, zvláště pak typu SHR.

6.5 Lesnictví

Lesnictví se na rozdíl od zemědělství vyznačuje zejména dlouhodobostí svého hospodaření. Veškeré vlivy, ať již přírodní nebo antropogenní, se zde téměř vždy projevují s určitým zpožděním, o to hůře odstranitelné jsou následky chybných kroků a opatření. Význam lesního hospodářství jako dodavatele suroviny z obnovitelného přírodního zdroje stále vzrůstá.

Tab. 6.5.1: Přehled základních údajů o lesích v krajích České republiky k 31. 12. 2009

Kraj	Lesnatost (% z porostní plochy)	Porostní plocha celkem (ha)	Hospodá- řské lesy (%)	Ochranné lesy (%)	Lesy zvláštního určení (%)	Jehličnaté lesy (%)	Porostní zásoba (m ³ b.k.)	Zásoba (m ³ b.k./ ha)
Praha	9,3	4 623	0,1	8,7	91,2	34,3	840 520	182,9
Středočeský	27,2	299 336	72,7	2,9	24,5	71,5	70 455 047	237,9
Jihočeský	36,9	370 827	79,1	1,6	19,4	86,7	105 649 473	288,2
Plzeňský	38,8	293 339	81,5	1,5	17,0	86,3	76 195 112	262,2
Karlovarský	42,1	139 668	52,4	3,1	44,5	83,4	34 232 123	247,8
Ústecký	29,4	156 960	48,5	5,9	45,7	57,3	26 233 764	169,5
Liberecký	42,7	135 142	63,1	8,6	28,3	79,3	30 297 767	226,2
Královéhradecký	30,3	144 324	67,3	8,4	24,3	76,6	36 809 057	257,2
Pardubický	28,8	130 096	88,8	1,0	10,2	80,7	35 811 308	278,5
Vysočina	29,7	202 008	92,7	0,6	6,7	89,1	64 105 175	320,6
Jihomoravský	27,3	196 168	66,4	2,0	31,7	49,9	46 927 438	241,6
Olomoucký	34,2	180 339	76,1	3,1	20,9	70,1	51 028 199	285,8
Zlínský	38,9	154 063	88,6	0,1	11,3	56,9	46 973 234	307,9
Moravskoslezský	34,5	187 031	83,7	1,1	15,2	70,3	52 439 795	284,2
Česká republika	32,9	2 593 923	75,0	2,7	22,3	74,9	677 998 012	264,2

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2010

Tab. 6.5.2: Základní údaje o lesích v obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2009

ORP	Lesnatost (% z por. půdy)	Plocha dřevin				Střední věk porostu	Porostní zásoba (m ³ b.k./ha)
		jehličnaté		listnaté			
		ha	%	ha	%		
Bystřice nad Pernštejnem	32,7	9 714	85,4	1 539	13,5	64	322,9
Havlíčkův Brod	24,2	13 338	87,4	1 756	11,5	62	308,5
Humpolec	30,7	6 309	90,3	604	8,7	68	329,9
Chotěboř	28,8	8 003	84,6	1 390	14,7	62	305,7
Jihlava	30,5	25 267	89,9	2 596	9,2	64	353,4
Moravské Budějovice	24,2	8 169	81,7	1 681	16,8	59	274,1
Náměšť nad Oslavou	32,5	4 676	68,1	2 088	30,4	66	247,4
Nové Město na Moravě	35,4	9 672	93,2	643	6,2	60	325,7
Pacov	29,3	6 432	93,7	382	5,6	72	389,9
Pelhřimov	28,9	21 810	91,1	1 885	7,9	67	347,2
Světlá nad Sázavou	35,4	9 185	89,4	1 016	9,9	68	357,5
Telč	30,8	8 053	89,7	849	9,5	62	327,3
Třebíč	26,0	18 464	84,7	3 050	14,0	61	253,4
Velké Meziříčí	27,7	11 877	90,5	1 090	8,3	56	275,7
Žďár nad Sázavou	40,0	17 237	92,8	1 202	6,5	64	358,7
Vysočina	29,7	178 205	88,2	21 769	10,8	63	320,6

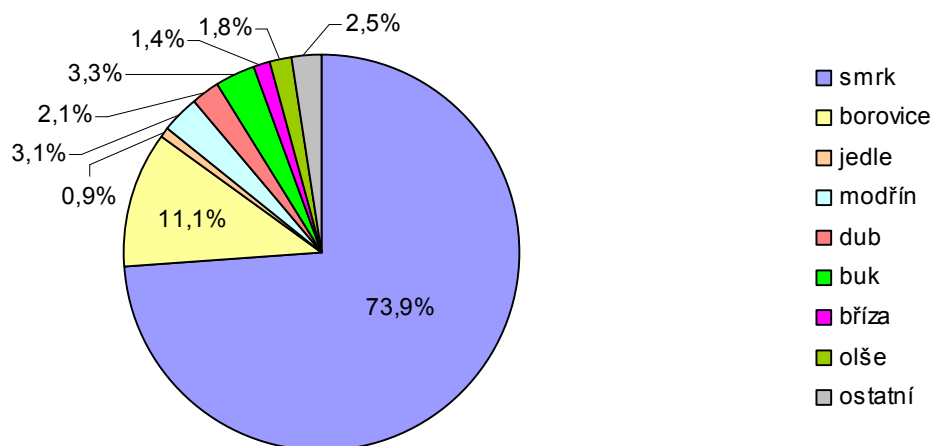
Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2010

Průměrná lesnatost kraje Vysočina dosahuje 29,7 % a je tedy o něco nižší než činí celostátní průměr. Nejvyšší lesnatost vykazuje správní obvod ORP Žďár nad Sázavou (40,0 %). Nejméně zalesněný je správních obvodech ORP Havlíčkův Brod a Moravské Budějovice s 24,2 %. Nejvíce zalesněná území se nacházejí zejména na území Žďárských a Jihlavských vrchů. Na druhé straně v některých níže položených a méně členitých územích je lesnatost velmi nízká. V absolutních číslech je největší výměra lesních porostů ve správním obvodu ORP Jihlava (27 863 ha), nejmenší na Náměšťsku (6 764 ha).

Ve srovnání s celostátním průměrem je na území kraje Vysočina nižší zastoupení lesů zvláštního určení, průměr pro celou ČR činí 22,3 %, kdežto v kraji je tento podíl 6,7 %. V rámci nové kategorizace lesů podporuje stát mimoprodukční funkce lesa mimo jiné tím, že lesy ochranné a lesy zvláštního určení nejsou předmětem daně z nemovitostí. Průměrná zásoba dřevní hmoty na 1 ha porostní půdy je v kraji Vysočina mnohem vyšší než celostátní průměr a dosahuje nejvyšší hodnoty mezi kraji České republiky.

Podle druhového složení dominují v lesích Vysočiny jednoznačně jehličnaté dřeviny, jejichž podíl je zde nejvyšší ze všech krajů ČR. Dominantní dřevinou v kraji je smrk, následuje borovice a modřín. Z listnatých dřevin jsou v kraji Vysočina podle porostní plochy nejvíce zastoupeny bučiny. Zastoupení jehličnanů výrazně stoupá s nadmořskou výškou, takže vyšší podíl listnatých dřevin se nachází především v nižších polohách nebo podél vodních toků. Lesní společenstva zejména na návětrných polohách bývají často poškozena dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší, což má díky skutečnosti, že jsou zde vyšším podílem zastoupeny smrkové monokultury, za následek vyšší citlivost těchto porostů vůči některým druhům kalamit (především větrné).

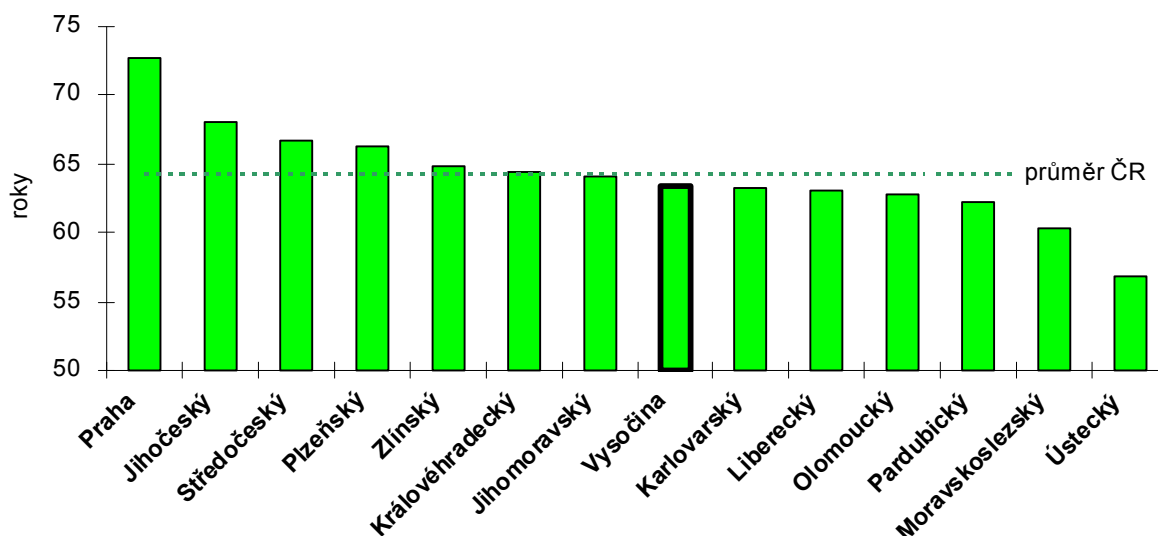
Obr. 6.5.1 : Druhová skladba lesů v kraji Vysočina dle porostní plochy (ha) k 31. 12. 2009

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2010.

Průměrné stáří lesních porostů v kraji Vysočina je 63,4 let, což je o něco pod úrovní průměru ČR (64,2 let). V rámci kraje však existují značné regionální rozdíly. Nejvyšší střední věk lesního porostu je na Pacovsku, kde dosahuje v průměru 72 let. Naproti tomu v SO ORP Velké Meziříčí je to jen 56 let.

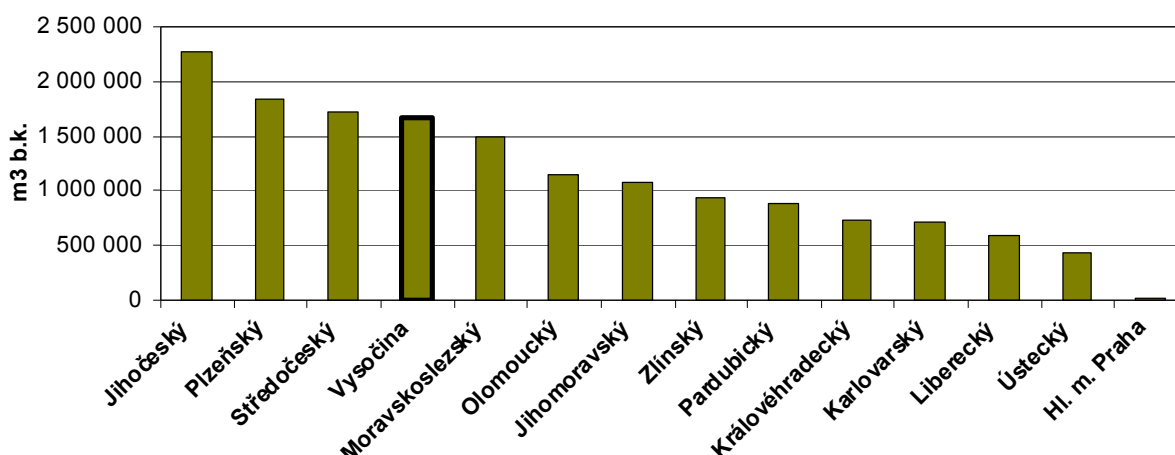
Obr. 6.5.2: Průměrný věk lesů v krajích ČR k 31. 12. 2009

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2010

Těžba v kraji Vysočina činila v roce 2009 absolutně 1 666 540 m³ dřevní hmoty, což tvořilo 10,8 % z celkové těžby v České republice. V těžbě dřeva se tak Vysočina umístila na čtvrtém místě za Jihočeským, Plzeňským, Středočeským krajem.

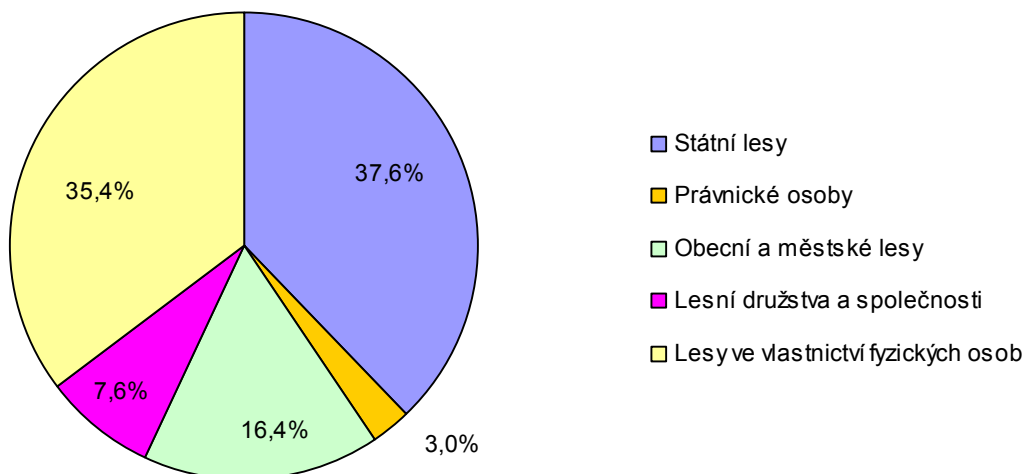
Obr. 6.5.3: Těžba dřeva v krajích ČR v roce 2009

Zdroj dat: Lesnictví a myslivost v roce 2009. ČSÚ Praha, 2010

Po roce 1990 se výrazně změnila držba lesů a jejich vlastnictví. Do roku 1990 v České republice naprosto převládala držba státní – 95,8 %, 4,1 % lesů patřilo tehdejšímu JZD a jen 0,1 % bylo lesů soukromých. V současnosti v rámci ČR sice nadále dominuje podíl lesů státních (60,3 % porostní plochy, na Vysočině 37,6 %), ale je zde i mnoho soukromých vlastníků lesa. Právo hospodaření s lesy ve vlastnictví státu má několik státních organizací, přičemž dominantní postavení mají Lesy ČR s.p., které spravují téměř 84,0 % rozlohy státních lesů (na Vysočině 99,6 %).

Obr. 6.5.4: Struktura typů vlastníků lesů v kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2010

Na lesnickou výrobu v kraji Vysočina navazují významné dřevozpracující či papírenské kapacity, z nichž do mnohých vstoupili zahraniční investoři. Jedná se např. o společnosti Dřevozpracující družstvo Lukavec, Stora Enso Wood Products Ždírec s. r. o. Ždírec nad Doubravou, Uno interiér spol. s r.o. Havlíčkův Brod, Kronospan ČR, spol. s r.o. Jihlava, DH Dekor spol. s r.o. Humpolec, Masonite CZ spol. s r.o. Jihlava, Sapeli a.s. Polná, SWN Moravia, s.r.o. Mladoňovice, Lesní společnost Ledeč na Sázavou a.s., Dřevozpracující výrobní družstvo Jaroměřice nad Rokytnou. Z papírenských podniků jmenujme např. společnosti CEREPa, a. s. Červená Řečice, MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o. Nová Ves, Huhtamaki Česká republika, a.s. Příbyslavice, Model Obaly a.s. Opava (provoz v Moravských Budějovicích).

Myslivost

Orgány státní správy myslivosti provádí opatření, která vedou k zachování všech druhů zvěře v přírodě a ochraně a podpoře geograficky původních druhů. Cílem je zachování rovnováhy mezi stavy zvěří a prostředím, udržování přírodní kvality genofondu zvěře, zvyšování chovné kvality zvěře a úprava stavů zvěře na optimální stav.

V kraji Vysočina existuje celkem 523 honiteb, které jsou spravovány buď v režii vlastníka nebo v rámci honebního společenstva. Celková výměra honební plochy činí 618 287 ha, na kterých provozuje myslivost 8 111 držitelů loveckých lístků. Zaregistrováno je 2 768 lovecky upotřebitelných psů. Podrobnější údaje za obvody obcí s rozšířenou působností přináší následující tabulka.

Tab. 6.5.3: Základní údaje o myslivosti ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 31. 3. 2010

ORP	Počet honiteb		Celková výměra honební plochy		Počet držitelů platných loveckých lístků	
	absolutně	%	ha	%	absolutně	%
Bystřice nad Pernštejnem	25	4,8	30 091	4,9	445	5,6
Havlíčkův Brod	53	10,1	58 690	9,5	862	10,6
Humpolec	17	3,3	20 841	3,4	246	3,0
Chotěboř	23	4,4	27 829	4,5	441	5,4
Jihlava	74	14,1	81 060	13,1	998	12,3
Moravské Budějovice	26	5,0	37 885	6,1	530	6,5
Náměšť nad Oslavou	20	3,8	18 077	2,9	303	3,7
Nové Město na Moravě	28	5,4	29 351	4,7	343	4,2
Pacov	15	2,9	21 618	3,5	258	3,2
Pelhřimov	52	9,9	77 892	12,6	927	11,4
Světlá nad Sázavou	23	4,4	24 342	3,9	310	3,8
Telč	29	5,5	29 181	4,7	326	4,0
Třebíč	64	12,2	79 048	12,8	998	12,3
Velké Meziříčí	41	7,8	41 901	6,8	658	8,1
Žďár nad Sázavou	33	6,3	40 481	6,5	466	5,7
Vysočina	523	100	618 287	100	8 111	100

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, OLVHZ

Z hlediska vhodného přírodního prostředí pro zvěř se na většině území kraje Vysočina nachází honitby s dobrými předpoklady pro chov srnčí zvěře, dříve zde byly i podmínky pro chov drobné polní zvěře. V některých honitbách lze hovořit i o podmínkách pro chov černé zvěře, jejíž stavy v posledních letech vlivem špatné spolupráce myslivců s podnikatelskými subjekty a vlivem nedodržování správných chovatelských zásad nebezpečně narůstají. Divočáci mohou představovat vážné nebezpečí nejen působením škod na zemědělských plodinách, ale i zvýšeným tlakem na ostatní druhy v přírodě žijících živočichů. Oblasti s výskytem jelení, daňčí a mufloní zvěře nejsou v kraji Vysočina příliš rozsáhlé.

6.6 Hospodaření obcí

Po velkém propadu příjmů rozpočtů obcí v roce 2009 došlo v následujícím roce k mírnému zlepšení situace. Celkové konsolidované příjmy obcí v kraji činily v roce 2010 přes 11,3 miliardy Kč, což znamená nárůst o 800 mil. Kč oproti předcházejícímu roku. Největší nárůst byl zaznamenán v obcích na Jihlavsku dále pak na Pelhřimovsku.

Celkově výdaje obcí na Vysočině přesáhly příjmy o 387 mil. Kč. Největší schodek (více než 170 mil. Kč) zaznamenali obce na Jihlavsku, naopak nejlépe na tom byly obce v okrese Třebíč (58 mil. Kč).

Tabulka 6.6.1 podává informaci také o daňových příjmech obcí za okresy a kraj. Ty v roce 2010 v souhrnu představovaly zhruba pětinu celkových nekonsolidovaných příjmů obcí. Dále obce naplňovaly svůj rozpočet z účelových dotací, z příjmů z vlastní činnosti či z různých poplatků. Výdaje obcí se dělí na neinvestiční a kapitálové (investiční). V roce 2010 představovaly průměrné kapitálové výdaje v obcích kraje Vysočina 31,0 % všech výdajů, přičemž nejvyšší podíl kapitálových výdajů byl

evidován u obcí okresu Havlíčkův Brod (34,6 %). V okrese Žďár nad Sázavou byl v rámci kraje Vysočina vykázán podíl kapitálových výdajů obcí v průměru nejnižší.

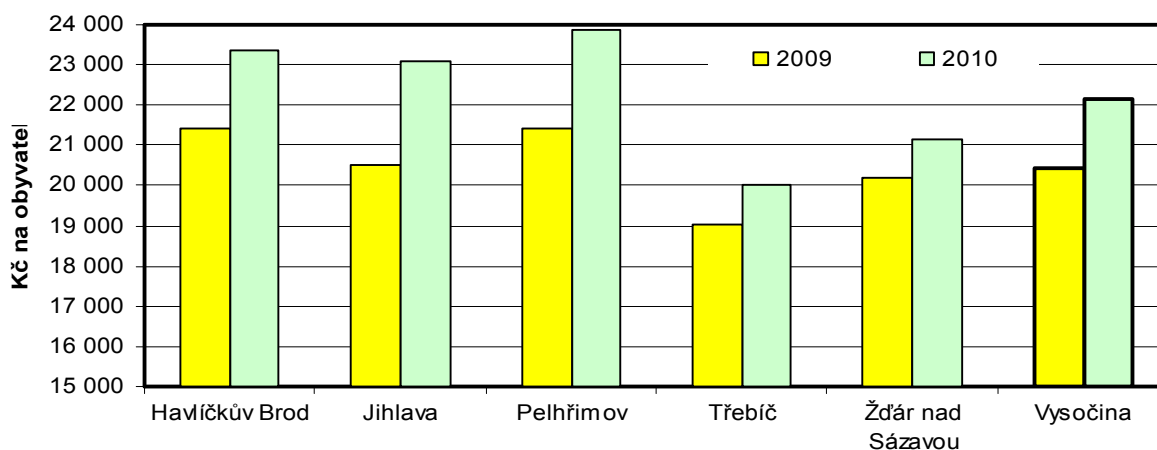
Tab. 6.6.1: Příjmy a výdaje obcí (v tis. Kč) v souhrnu za okresy kraje Vysočina v roce 2010

Okres	Celkové příjmy (tis. Kč)	Příjmy z daní (tis. Kč)	Podíl příjmů z daní (%)	Rozdíl příjmů a výdajů (tis. Kč)	Podíl kapitálových výdajů (%)
Havlíčkův Brod	2 239 495	849 589	37,9	-32 817	34,6
Jihlava	2 601 957	1 037 522	39,9	-170 473	32,8
Pelhřimov	1 741 621	671 628	38,6	-77 693	30,8
Třebíč	2 240 012	1 016 647	45,4	-18 457	29,5
Žďár nad Sázavou	2 569 272	1 048 377	40,8	-87 782	27,3
Vysočina	11 392 356	4 623 763	40,6	-387 222	31,0

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor ekonomický

Nárůsty příjmů obcí se projevily rovněž v přepočtu na jednoho obyvatele, jak ukazuje obr. 6.6.1. V roce 2010 byly příjmy obcí na jednoho obyvatele největší v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Naopak již několik let dostávají na jednoho obyvatele nejméně obce v okrese Třebíč.

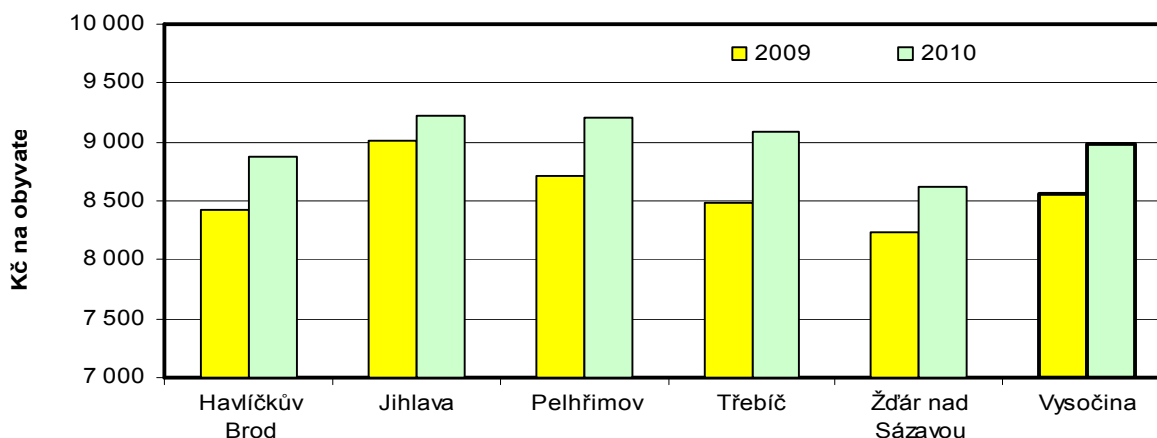
Obr. 6.6.1: Průměrné celkové příjmy obcí za okresy kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2009 a 2010

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor ekonomický

V roce 2009 i 2010 plynuly peníze z daní do pokladen obcí v průměru nejvíce v okrese Jihlava a Pelhřimov. V přepočtu na střední stav obyvatel vykázaly v roce 2010 nejnižší daňové příjmy obce na Žďársku, a to i přesto, že zde byl zaznamenán největší celkový meziroční nárůst příjmů z daní.

Obr. 6.6.2: Průměrné daňové příjmy obcí za okresy kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2009 a 2010

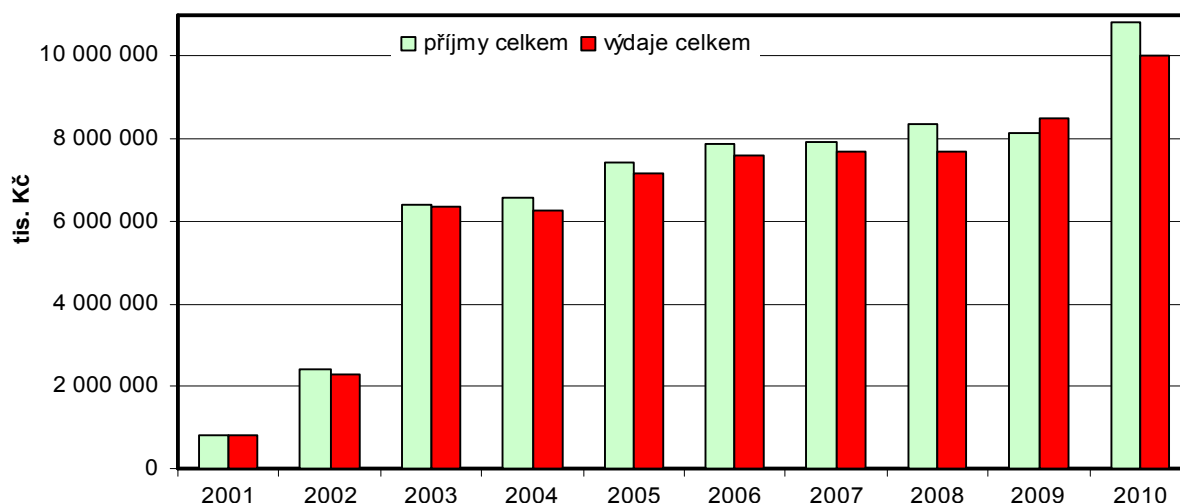

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor ekonomický

6.7 Hospodaření kraje Vysočina

Zastupitelstvo kraje Vysočina od svého ustavení každoročně projednává návrh rozpočtu kraje, což představuje jeden z nejdůležitějších schvalovacích procesů v průběhu kalendářního roku. Výše i struktura příjmů a výdajů krajského rozpočtu se od roku 2001 vyznačuje velmi dynamickým vývojem, a to v závislosti na nárůstu agend, které kraj v rámci systému veřejné správy vykonává. Do rozpočtu 2009 negativním způsobem zasáhla hospodářská krize, která se projevila nárůstem výdajů a poklesem příjmů (především daňové složky). Rozpočet se tak poprvé v historii kraje stal schodkovým. V roce 2010 se situace zlepšila díky nárůstu příjmů, které byly zhruba o 800 tis. vyšší než výdaje.

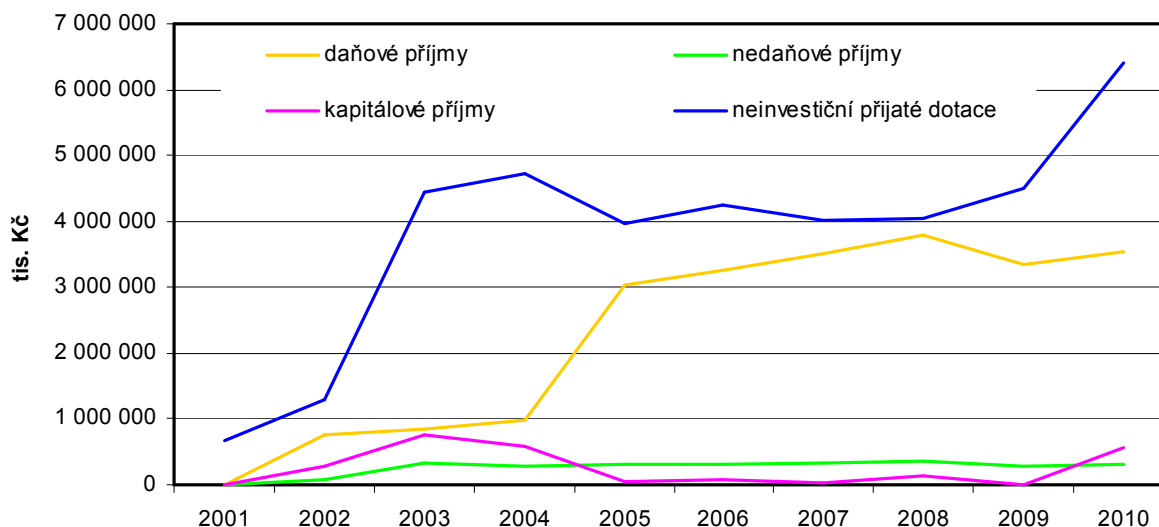
Obr. 6.7.1: Příjmy a výdaje rozpočtu kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Zdroj dat: závěrečné účty kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Příjmy krajského rozpočtu lze rozdělit do čtyř základních kategorií. Nejvýznamnějším zdrojem v průběhu let 2001 – 2010 byly vždy neinvestiční dotace ze státního rozpočtu, přičemž nejvyšší položkou je hrazení přímých nákladů na vzdělávání pro obecní a krajské školy Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Skokový meziroční nárůst daňových příjmů v roce 2005 byl ovlivněn přijetím novely zákona 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, kterou byl podíl krajů na sdílených daních zvýšen z 3,1 % na 8,92 %. Příjmy z pronájmu movitého majetku, bytů a nebytových prostor tvoří nejvýznamnější část nedaňových příjmů. Kapitálové příjmy plynou z prodeje pozemků, ostatních nemovitostí a dlouhodobého majetku ve vlastnictví kraje.

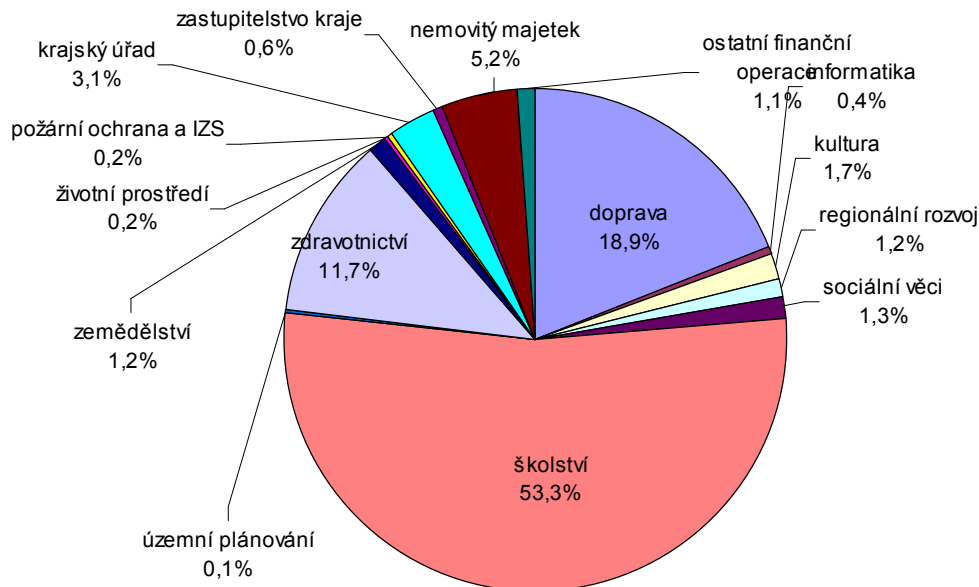
Obr. 6.7.2: Struktura základních skupin zdrojů příjmů rozpočtu kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Zdroj dat: závěrečné účty kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Struktura výdajů rozpočtu kraje Vysočina je členěna do jednotlivých kapitol. Podle objemu finančních prostředků je největší kapitola školství, pod kterou spadá více než polovina výdajů kraje. Převážná část prostředků kapitoly doprava, která je druhou nejvýznamnější, plyne na souvislé opravy silnic II. a III. třídy, na provozní a investiční příspěvky pro Krajskou správu a údržbu silnic a na úhradu prokazatelných ztrát dopravců veřejné železniční a silniční dopravy. Z kapitoly zdravotnictví, objemově třetí nejvýznamnější, se hradí především zdravotnická záchranná služba. Dále jsou z této kapitoly dotovány krajské nemocnice.

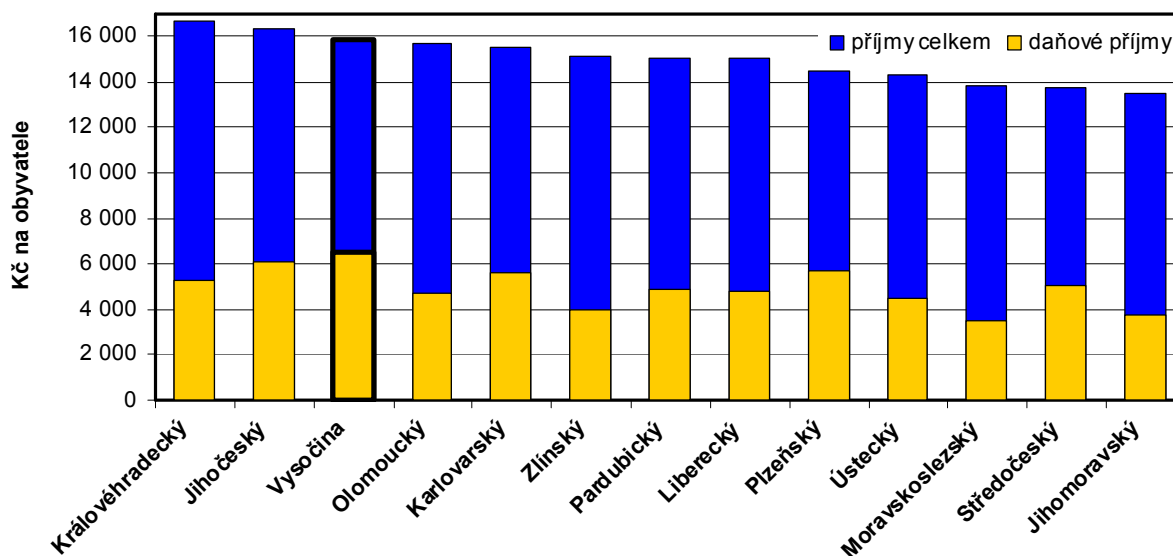
Obr. 6.7.3: Skladba výdajů rozpočtu kraje Vysočina dle jednotlivých kapitol v roce 2010

Zdroj dat: závěrečný účet kraje Vysočina za rok 2010

Příjmy krajského rozpočtu v roce 2009 činily 8,2 miliardy Kč. V mezikrajském srovnání, které nabízí obr. 6.7.4, byly v přepočtu na střední stav obyvatel příjmy kraje Vysočina v roce 2009 druhé nejvyšší. V případě daňových příjmů pak úplně nejvyšší.

Obr. 6.7.4: Výše celkových a daňových příjmů rozpočtů krajů ČR (bez Prahy) v přepočtu na střední stav obyvatel v roce 2009.

Zdroj dat: závěrečné účty krajů ČR v roce 2009

7. Trh práce

7.1. Zaměstnanost v kraji Vysočina

7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti

V současnosti jsou základním zdrojem informací o celkové struktuře zaměstnanosti v krajích data Českého statistického úřadu (ČSÚ) pořizovaná v rámci Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Výsledky VŠPS zveřejňované za jednotlivé kraje je však nutné především z hlediska zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství hodnotit velmi opatrně, neboť se v případě kraje Vysočina jedná o odhad založený na šetření u zhruba 3,0 tis. osob starších 15 let v 1,4 tis. domácnostech. Aktuální údaje o zaměstnaných za menší územní jednotky (okresy, ORP) již nejsou k dispozici.

Vývoj zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů ekonomiky od počátku existence kraje Vysočina zachycuje následující tabulka. Jak je z ní patrné, po většinu let se počet zaměstnaných pohyboval těsně pod hranicí 240 tis. Mírný propad zaměstnanosti (pod 238 tis. pracujících) nastal v roce 2003, v roce 2004 pod touto hranicí zůstal a v roce 2005 se ještě prohloubil (v tomto roce dle VŠPS v kraji pracovalo 236,3 tis. osob). V roce 2006 pak došlo k nárůstu počtu pracujících na zhruba stejnou úroveň jako v roce 2002 (na 239,8 tis.). Během roku 2007 se dle údajů ČSÚ počet zaměstnaných výrazně zvýšil (meziročně o 8,4 tis., tj. o 3,5 %) a k nárůstu zaměstnanosti došlo i na úrovni celé ČR, ale poněkud v menší míře (o 2,2 %). V dalším období nastal pokles počtu zaměstnaných a během tří let tak ubylo 10,5 tis. zaměstnaných (4,2 %) a jejich počet se tak na konci roku 2010 pohyboval zhruba na úrovni roku 2003.

Tab. 7.1: Sektorová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina v období 2000 - 2010

Rok	Celkem	I. sektor		II. sektor				III. sektor	
		abs.	%	průmysl		stavebnictví		abs.	%
				abs.	%	abs.	%		
2000	239,1	28,2	11,8	85,2	35,6	20,4	8,5	105,3	44,0
2001	239,2	27,4	11,5	87,4	36,5	20,8	8,7	103,6	43,3
2002	239,6	30,1	12,5	89,6	37,4	20,2	8,4	99,7	41,6
2003	237,7	24,6	10,4	85,3	35,9	20,1	8,5	107,7	45,3
2004	237,8	24,6	10,4	83,3	35,0	22,3	9,4	107,7	45,3
2005	236,3	24,5	10,4	82,8	35,0	23,7	10,0	105,3	44,6
2006	239,8	21,0	8,8	93,1	38,8	19,8	8,3	105,9	44,2
2007	248,2	20,6	8,2	98,4	39,6	21,8	8,8	107,4	43,3
2008	246,4	24,0	10,3	83,3	34,6	22,7	8,7	116,4	46,4
2009	238,8	19,6	8,2	80,9	33,9	23,9	10,0	114,4	47,9
2010	237,7	16,1	6,8	86,5	36,4	19,5	8,2	115,7	48,6
Index růstu 2010/2000	99,4	57,1	57,3	101,5	102,2	95,6	96,6	109,9	110,6

Poznámka: Území kraje ve vymezení platném od 1.1.2005

Zdroj dat: Trh práce v České republice za roky 1993 – 2008. ČSÚ Praha, 2009, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil za IV. čtvrtletí 2010, ČSÚ Praha, 2011

Dle jednotlivých sektorů ekonomiky lze v daném období sledovat především výrazný pokles významu primárního sektoru pro zaměstnanost kraje. Zatímco v roce 2000 pracovalo v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství 28,2 tis. osob (11,8 % všech zaměstnaných) a v roce 2002 dokonce ještě přes 30 tis. osob (12,5 %), do roku 2006 klesl jejich počet o čtvrtinu a k dalšímu poklesu, i když ne tak výraznému jako mezi roky 2005 a 2006, došlo i v roce 2007, kdy se počet zaměstnaných v priméru jen těsně udržel nad hranicí 20 tis. osob. Z výběrového šetření vyplynulo, že po nárůstu v roce 2008 (24 tis. osob), klesly počty osob v priméru v roce 2009 již pod hranici 20 tis. Podíl primárního sektoru ekonomiky na celkové zaměstnanosti v kraji Vysočina ve IV. čtvrtletí 2010 činil 6,8 % a byl stále **nejvyšší ze všech krajů ČR** a také výrazně vyšší než činil průměr České republiky (3,0 %).

Počet pracovníků soustředěných do výrobních odvětví sekundárního sektoru ekonomiky kraje kolísal v období 2000 – 2005 v intervalu 105 – 110 tis., v roce 2006 pak činil téměř 113 tis. osob a v roce 2007 v sekundéru průměrně pracovalo již více než 120 tis. osob. Do konce VI. čtvrtletí roku 2010 se

však zaměstnanost v druhém sektoru ekonomiky výrazně snížila (na 106,0 tis. osob), a to především vlivem poklesu zaměstnaných v průmyslu; dle VŠPS se jejich počet od konce roku 2007 snížil o 11,9 tis. a podíl průmyslu lehce překročil na konci IV. čtvrtletí hranici 35 % na celkové zaměstnanosti kraje.

Výkyvy ve vývoji zaměstnanosti v průmyslu a ve stavebnictví byly patrné i v předchozích letech. V průmyslu počet pracujících postupně od roku 2000 rostl až do roku 2002, kdy dosáhl téměř 90 tis., poté začal klesat a v roce 2005 dle VŠPS zaměstnával pouze 82,8 tis. osob. Ve stavebnictví až do roku 2003 zaměstnanost stagnovala mírně nad hranicí 20 tis., poté rychle vzrostla na 22,3 tis., v roce 2005 pak dokonce na 23,7 tis. pracovníků a stavebnictví tak koncentrovalo desetinu všech pracujících v kraji. Těžko lze proto uvěřit vývoji v roce 2006, kdy se podle výběrového šetření meziročně zvýšil počet zaměstnaných v průmyslu o 10,3 tis. a zároveň ve stavebnictví klesl pod hranici 20 tis. a v roce 2007 znovu počet pracujících v průmyslu vzrostl, tentokrát o 5,3 tis. a rovněž ve stavebnictví se meziročně o 2 tis. zvýšil. Extrémní propad zaměstnanosti v průmyslu v roce 2008 jen dokazuje, že data z VŠPS, i když jde o jediná aktuální data o zaměstnanosti dle sektorů ekonomiky, nejsou příliš spolehlivá. Změny mezi jednotlivými odvětvími již ve skutečnosti nejsou tak významné jako např. v polovině devadesátých let minulého století. V celém sledovaném období 2000 – 2010 podle VŠPS zůstal význam průmyslu a stavebnictví v zaměstnanosti kraje na stejné úrovni.

Zemědělsko-průmyslový charakter kraje Vysočina naznačuje, že terciární sektor je zde více než v jiných krajích stále poddimenzovaný. Terciér se stal nejvýznamnější sektorem v ekonomice kraje až v roce 2003, ale doposud nikdy zde nepracovala více než polovina všech zaměstnaných (v ČR od roku 1994 vždy). Svoje prvenství však terciér v kraji Vysočina ztratil již v roce 2005 a do konce roku 2007 je zpět nezískal. V dalším období dle údajů ČSÚ významně posílil (o 8,3 tis. osob) a v roce 2010 zaměstnával 48,6 % všech zaměstnaných v kraji.

Počet osob zaměstnaných v kraji Vysočina v terciéru klesl pod hranici 100 tis. pouze v roce 2002, nad hranicí 105 tis. se trvale udržuje od roku 2003 a v roce 2007 znovu překročil hodnotu 107 tis., tedy nejvíce od roku 2004. Po avizovaném zvýšení v roce 2008 přesáhl počet pracovníků terciéru dle ČSÚ 115 tis. osob. Celkově se od roku 2000 zvýšil absolutní počet zaměstnaných v sektoru služeb o 9,9 % a jeho relativní význam pro zaměstnanost kraje o 6,6 %.

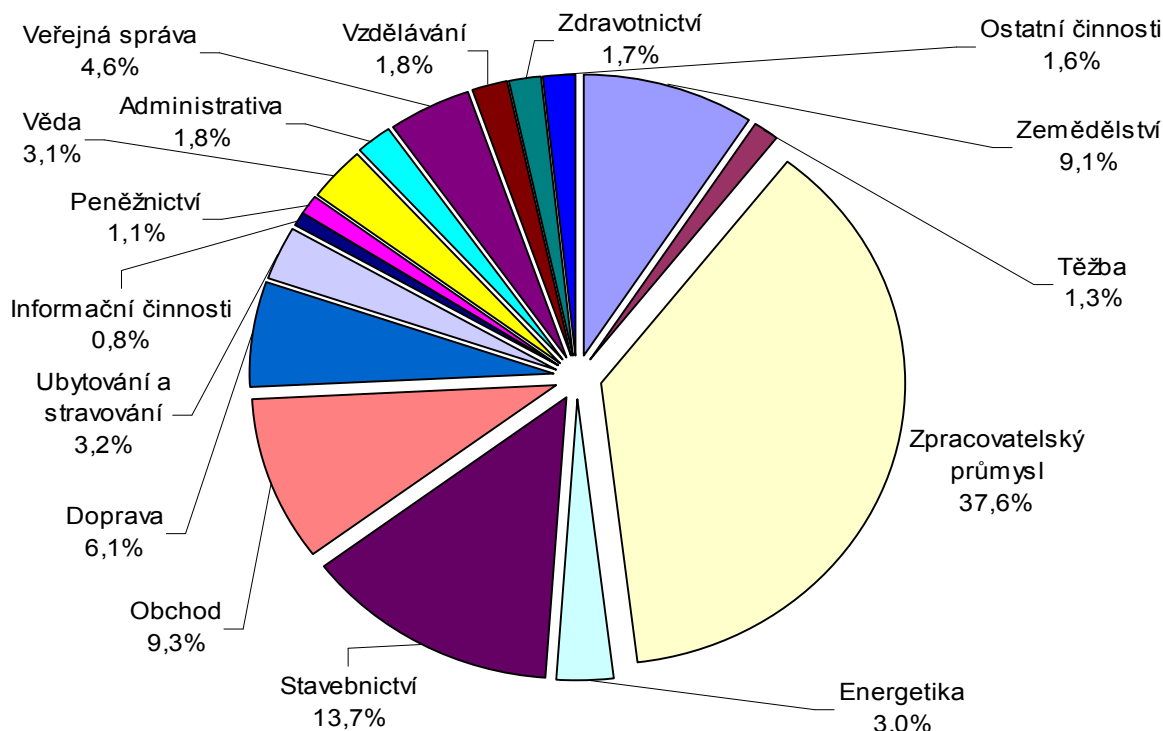
Tab. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2010

Odvětví NH (CZ-NACE)	Počet zaměstnaných v kraji Vysočina (v tis.)						Celkem ČR (%)
	celkem		muži		ženy		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
I. sektor	16,1	6,8	12,5	9,1	3,6	3,6	3,0
II. sektor	106,0	44,6	76,2	55,4	28,8	28,8	38,3
Průmysl	86,5	36,4	57,4	41,7	28,8	28,8	29,3
Těžba nerostných surovin	2,0	0,9	1,8	1,3	0,0	0,0	0,9
Zpracovatelský průmysl	79,3	33,4	51,5	37,4	27,8	27,8	26,0
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	5,1	2,2	4,1	3,0	1,1	1,1	2,3
Stavebnictví	19,5	8,2	18,8	13,7	0,0	0,0	9,1
III. sektor	114,0	47,9	48,2	35,0	65,1	65,0	58,3
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	29,9	12,6	12,7	9,3	17,1	17,1	12,0
Doprava a skladování	11,0	4,6	8,4	6,1	2,6	2,6	6,7
Ubytování, stravování a pohostinství	9,2	3,9	4,4	3,2	4,8	4,8	3,9
Informační a komunikační činnosti	1,8	0,8	1,1	0,8	0,0	0,0	2,9
Peněžnictví a pojišťovnictví	3,8	1,6	1,5	1,1	2,3	2,3	2,4
Činnosti v oblasti nemovitostí	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9
Profesní, vědecké a technické činnosti	7,1	3,0	4,2	3,0	2,9	2,9	4,0
Administrativní a podpůrné činnosti	5,0	2,1	2,5	1,8	2,5	2,5	2,4
Věřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	14,3	6,0	6,3	4,6	8,0	8,0	6,7
Vzdělávání	10,7	4,5	2,5	1,8	8,1	8,1	6,0
Zdravotní a sociální péče	16,1	6,8	2,3	1,7	13,8	13,8	6,9
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,6	1,1	1,2	0,9	1,3	1,3	1,7
Ostatní činnosti	2,5	1,1	1,0	0,7	1,5	1,5	1,9
celkem	237,7	100	137,6	100	100,1	100	100

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2011, vlastní výpočty

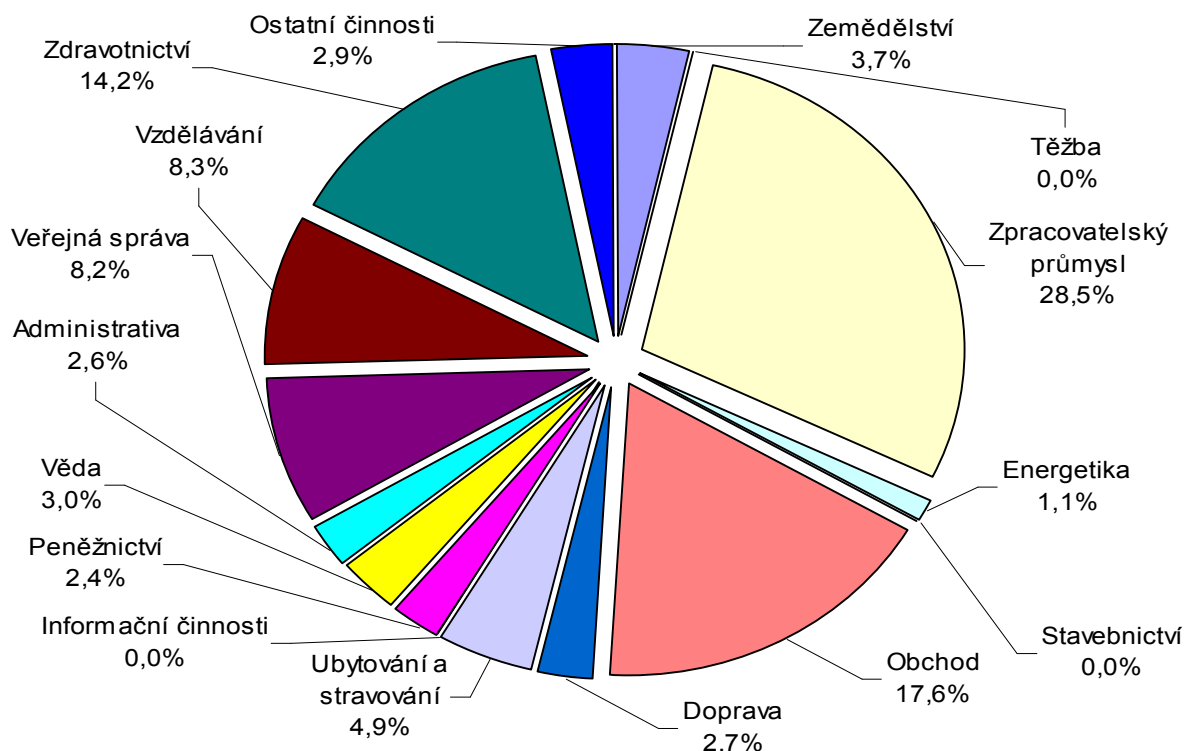
Aktuální struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina dle jednotlivých odvětví je zachycena v tabulce č. 7.2. Největší podíl všech pracujících byl na konci 4. čtvrtletí 2010 soustředěn do zpracovatelského průmyslu - 79,3 tis., tj. 33,4 %, tedy více než na úrovni celé ČR (26,0 %). Naopak pod průměrem ČR bylo stavebnictví a téměř všechna odvětví terciéru.

Obr. 7.1: Odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2010 - muži

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2011, vlastní výpočty

Obr. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2010 – ženy

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, I. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2010, vlastní výpočty

Z výběrových šetření vyplývají určité difference v zastoupení mužů a žen v jednotlivých sektorech i odvětvích národního hospodářství. Sekundér zaměstnával na konci 1. čtvrtletí letošního roku 55,4 % všech pracujících mužů, ale jen 28,8 % všech pracujících žen. Logicky bylo velmi odlišné zastoupení mužů a žen ve stavebnictví (odvětví zaměstnávalo 13,7 % všech mužů a pouze 0,0 % všech zaměstnaných žen). Také v primárním sektoru byl podíl mužů výrazně vyšší než v případě žen: pracovalo zde 9,1 % zaměstnaných mužů a jen 3,6 % zaměstnaných žen. V terciéru byla situace opačná – sektor zaměstnával 65,0 % pracujících žen a pouze 35,0 % pracujících mužů. Z jednotlivých odvětví terciéru převažovali muži pouze v odvětví doprava, skladování a spoje a u informačních činností, ostatní odvětví byla charakteristická vyšší zaměstnaností žen, a to především odvětví zdravotnictví a sociální péče, vzdělávání a také odvětví obchod a opravy motorových vozidel.

7.1.2. Cizinci na trhu práce

Na trhu práce v kraji Vysočina působí a zaměstnanost ovlivňují rovněž pracovníci ze zahraničí. Jejich počet je možno považovat za určitý indikátor situace na trhu práce v daném regionu. V roce 2001 překročil počet pracujících cizinců na území kraje Vysočina hranici 4 tis. S výjimkou roku 2003 byl zaznamenán každoroční nárůst zahraničních pracovníků. -Částečně také v důsledku nového zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. (viz pozn. č. 1) byla v roce 2005 překročena pětitisícová hranice. V dalších letech pokračovalo intenzivní zvyšování počtu pracujících cizinců až do roku 2008, kdy byl zaznamenán největší počet pracovníků za zahraničí v historii kraje. V souvislosti s hospodářskou krizí poté následoval výrazný pokles a v roce 2010 se počet cizinců vrátil na úroveň před pěti lety.

Tab. 7.3: Cizinci na trhu práce v kraji Vysočina v letech 2001 – 2010¹

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pracovní povolení	1 709	1 660	1 502	1 325	1 997	2 207	3 451	4 138	1 070	719
Ostatní cizinci	-	-	-	13	53	196	344	435	513	549
Občané EU ¹	-	-	-	1 814	2 342	2 804	3 219	2 790	2 163	2 343
z toho občané SR	1 516	1 627	1 481	1 616	2 012	2 394	2 680	2 286	1 815	1 970
Živnostenský list	842	867	976	1 096	1 463	1 350	1 468	1 794	2 142	2 243
Celkem	4 067	4 154	3 959	4 248	5 855	6 557	8 482	9 157	5 888	5 854

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 26. VÚPSV Praha, 2011

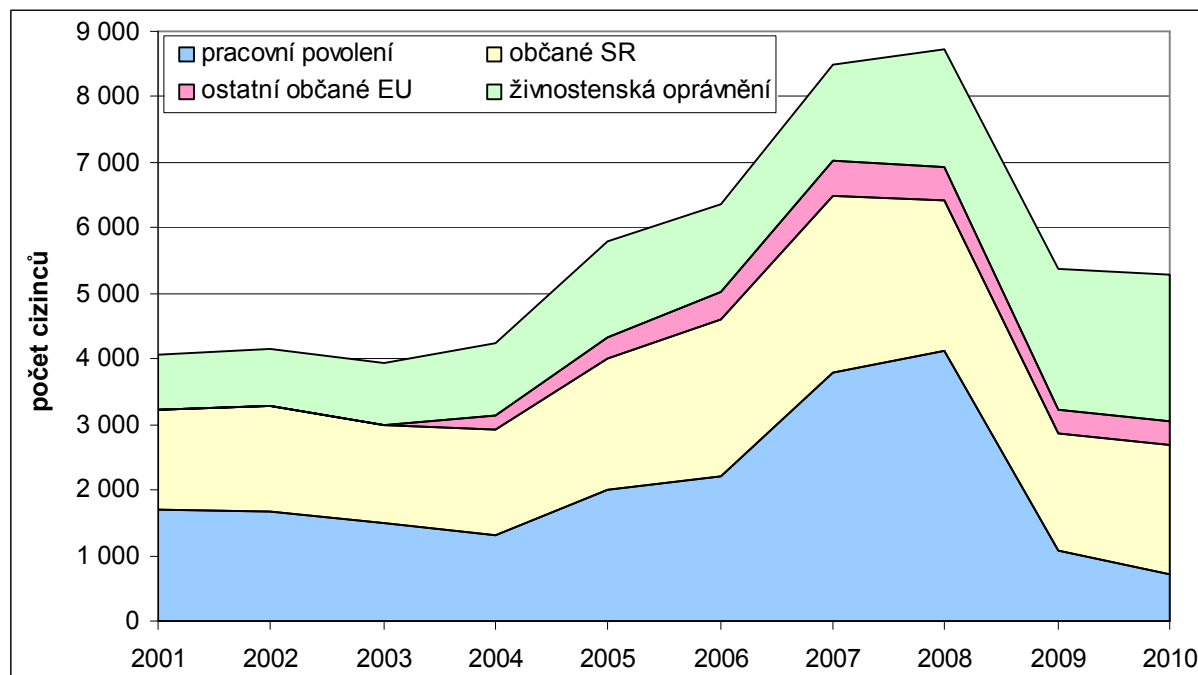
Pracující cizinci u nás jsou rozděleny do několika kategorií, rozdělení a počty ukazuje následující tabulka. Počet cizinců s pracovním povolením mírně klesal až do konce roku 2004, poté následuje nárůst a během čtyř let přibýlo v této kategorii téměř 3 tis. cizinců. Výrazný pokles zaznamenaný v roce 2009 pokračoval i v dalším roce, a na konci roku 2010 tak v kraji zůstalo pouhých.

Tzv. ostatní cizinci, kteří nemají původ v zemích EU/EHP či Švýcarska, ale nepotřebují ani pracovní povolení (viz pozn. č. 1) na pracovním trhu jsou u nás sledováni od roku 2004. Jejich počet je zatím zanedbatelný, ale každý rok je zaznamenán mírný nárůst. Také počet pracujících občanů EU je sledován od stejného roku. Zde můžeme sledovat poměrně výrazný nárůst jejich počtu až do roku 2007, kdy byla překročena hranice 3 tis. Po určitém kolísání počtu v posledních třech letech pracovalo na Vysočině na konci roku 2010 na 2 343 občanů EU.

Dlouholetá provázanost se sousedním Slovenskem se projevila také v zastoupení našich sousedů na pracovním trhu v ČR i v kraji Vysočina. Po celé sledované období činil podíl Slováků na pracujících cizincích v kraji alespoň 25 %. Počet Slováků v kraji vykazoval nárůst i pokles a na konci roku 2010 jich zde pracovalo celých 2 tis.

Cizinci vlastníci živnostenské oprávnění zvyšovali svůj počet v kraji s výjimkou roku 2006 po celé sledované období. Jejich počet se zvyšoval i v období krize, což se dá dát do souvislosti s poklesem cizinců s pracovním povolením, kteří si v tomto období spíše zřizovali živnostenský list.

¹⁾ Do konce roku 2003 byly rozlišovány pouze tři skupiny cizinců (cizinci pracující na pracovní povolení, občané SR a cizinci s živnostenským oprávněním). Po vstupu ČR do EU v květnu 2004 již nemají zaměstnavatelé cizinců pocházejících ze zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska povinnost získávat pracovní povolení, pouze musí písemně informovat místně příslušný úřad práce. Ostatní cizinci (z tzv. „třetích zemí“) mohou být stále zaměstnáni pouze na povolení k zaměstnání. To se však již nevyžaduje k zaměstnání cizinců s trvalým pobytem a cizinců uvedených v § 98 písmeno a) až e) j) a k) zákona 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Tito cizinci tvoří na trhu práce v ČR novou, čtvrtou skupinu. Nově se podle tohoto zákona povinnost získat pracovní povolení vztahuje na členy zahraničních (v praxi především ukrajinských) družstev a společností zahraničních společností, kteří dříve vůči úřadům práce neměli ani oznamovací povinnost.

Obr. 7.3: Cizinci na trhu práce v kraji Vysočina v letech 2001 – 2010 (k 31.12.)

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 26. VÚPSV Praha, 2011

Vývoj počtu cizinců od roku 2000 má v kraji Vysočina jako celku poměrně jednoduchý průběh s maximem v roce 2008 a následným poklesem. Avšak mezi okresy kraje Vysočina lze zachytit výrazné difference. Největší nárůst zahraničních pracovníků do roku 2008 byl zaznamenán v okrese Pelhřimov 5,5krát, dále také v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava. V těchto okresech byl však vysledován největší pokles cizinců v následujících dvou letech. Relativně malé výkyvy v celkovém počtu pracujících cizinců byly v období 2000 - 2010 zaznamenány v okrese Žďár nad Sázavou a v okrese Třebíč jejich počet dokonce mírně poklesl. Třebíčsko patří mezi okresy s nejmenším počtem působících cizinců na trhu práce v České republice.

Relativně malé rozdíly mezi jednotlivými okresy zjišťujeme v počtu cizinců s živnostenským oprávněním. Ve všech okresech došlo k více než dvojnásobnému nárůstu a na konci roku 2010 jich bylo nejvíce evidováno na Jihlavsku. Naopak velké rozdíly byly odhaleny u cizinců s pracovním povolením. Největší nárůst a následně i pokles byl zjištěn v okrese Pelhřimov, vyšší dynamikou se vyznačují rovněž okresy Jihlava a Havlíčkův Brod (stejný průběh jako u kraje jako celku). Naopak menší dynamika byla zjištěna na Třebíčsku a Žďársku. Nárůst pracujících ze Slovenska byl zjištěn v okresech Pelhřimov, naopak na Třebíčsku opět dochází k poklesu počtu. Zaměstnanost ostatních občanů EU (mimo SR) nemá v kraji velký význam, pouze v okrese Jihlava překročili pětinu všech pracujících cizinců z EU.

Tab. 7.4: Cizinci na trhu práce v okresech kraje Vysočina k 31.12.2010

	Pracovní povolení	Živnostenská oprávnění	Občané EU*		Ostatní cizinci	Cizinci celkem
			celkem	z toho SR		
Havlíčkův Brod	170	340	590	542	100	1 200
Jihlava	352	604	552	414	211	1 719
Pelhřimov	16	513	641	439	109	1 279
Třebíč	20	410	111	79	77	618
Žďár nad Sázavou	161	376	449	341	52	1 038
Vysočina	719	2 243	2 343	1 815	549	5 854

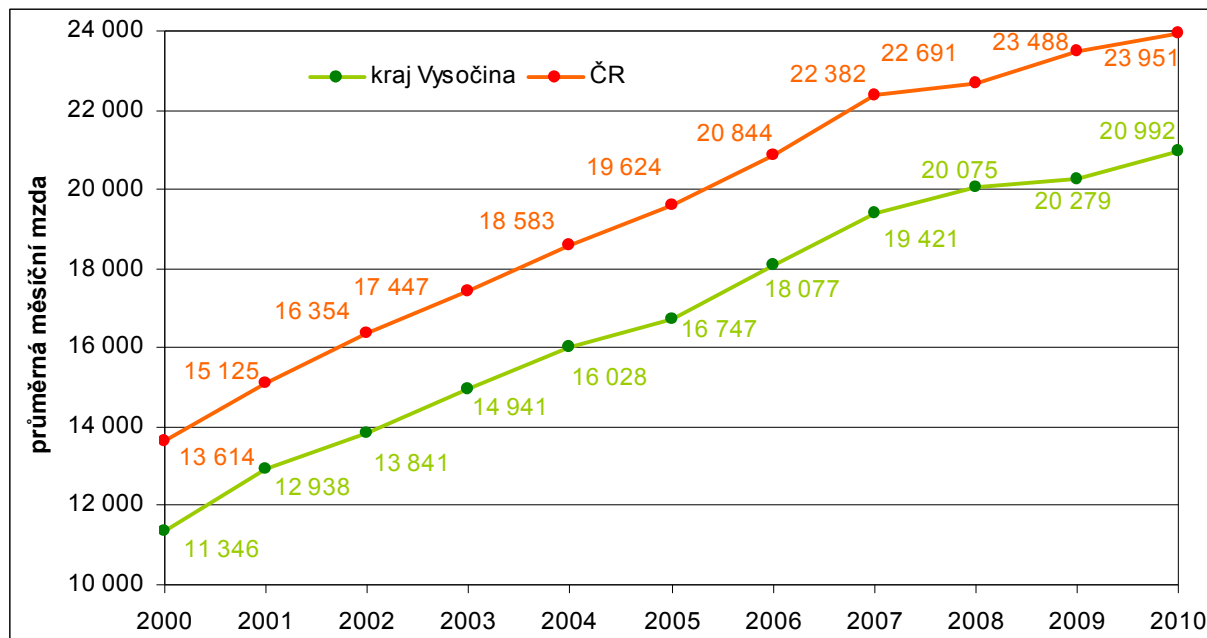
*Poznámka: občané zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 26. VÚPSV Praha, 2011

7.1.3. Úroveň průměrných výdělků v kraji

Situaci na trhu práce lze rovněž charakterizovat z hlediska průměrných výdělků. Údaje o výši průměrných mezd lze získat ze zdrojů ČSÚ. Ty se opírají o statistické výkazy zahrnující podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci a lze pomocí nich charakterizovat vývoj průměrných mezd v kraji Vysočina od roku 2000 (viz následující obrázek).

Obr. 7.4: Vývoj průměrných měsíčních mezd v kraji Vysočina a v ČR v letech 2000 – 2010

Zdroj dat: Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje Vysočina v letech 2000 až 2004, ČSÚ 2005, Statistický bulletin - kraj Vysočina 2002 - 2010, ČSÚ 2003 - 2011

Tab. 7.5: Průměrné mzdy zaměstnanců v krajích ČR ve 4. čtvrtletí 2009 a 2010 (přepracované stavy)

Území	4. čtvrtletí 2009		4. čtvrtletí 2010	
	Kč	Index (ČR=100)	Kč	Index (ČR=100)
Hlavní město Praha	31 700	124,0	31 471	122,0
Středočeský kraj	24 107	94,3	24 672	95,6
Jihočeský kraj	22 606	88,4	23 095	89,5
Plzeňský kraj	24 180	94,6	24 589	95,3
Karlovarský kraj	21 840	85,4	22 010	85,3
Ústecký kraj	23 475	91,8	23 428	90,8
Liberecký kraj	23 010	90,0	23 793	92,2
Královéhradecký kraj	22 587	88,4	23 265	90,2
Pardubický kraj	22 550	88,2	22 596	87,6
Vysočina	22 145	86,6	22 620	87,7
Jihomoravský kraj	24 024	94,0	24 071	93,3
Olomoucký kraj	22 241	87,0	22 701	88,0
Zlínský kraj	21 967	85,9	22 498	87,2
Moravskoslezský kraj	23 515	92,0	24 198	93,8
Česká republika	25 565	100	25 803	100

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 4. čtvrtletí 2009 a 2010. ČSÚ Praha, 2010 a 2011

Vzhledem ke zvolené metodice výpočtu průměrné mzdy je však tato určitým způsobem v kraji Vysočina podhodnocena². Od roku 2000 byla průměrná mzda v kraji vždy nižší než činil průměr České

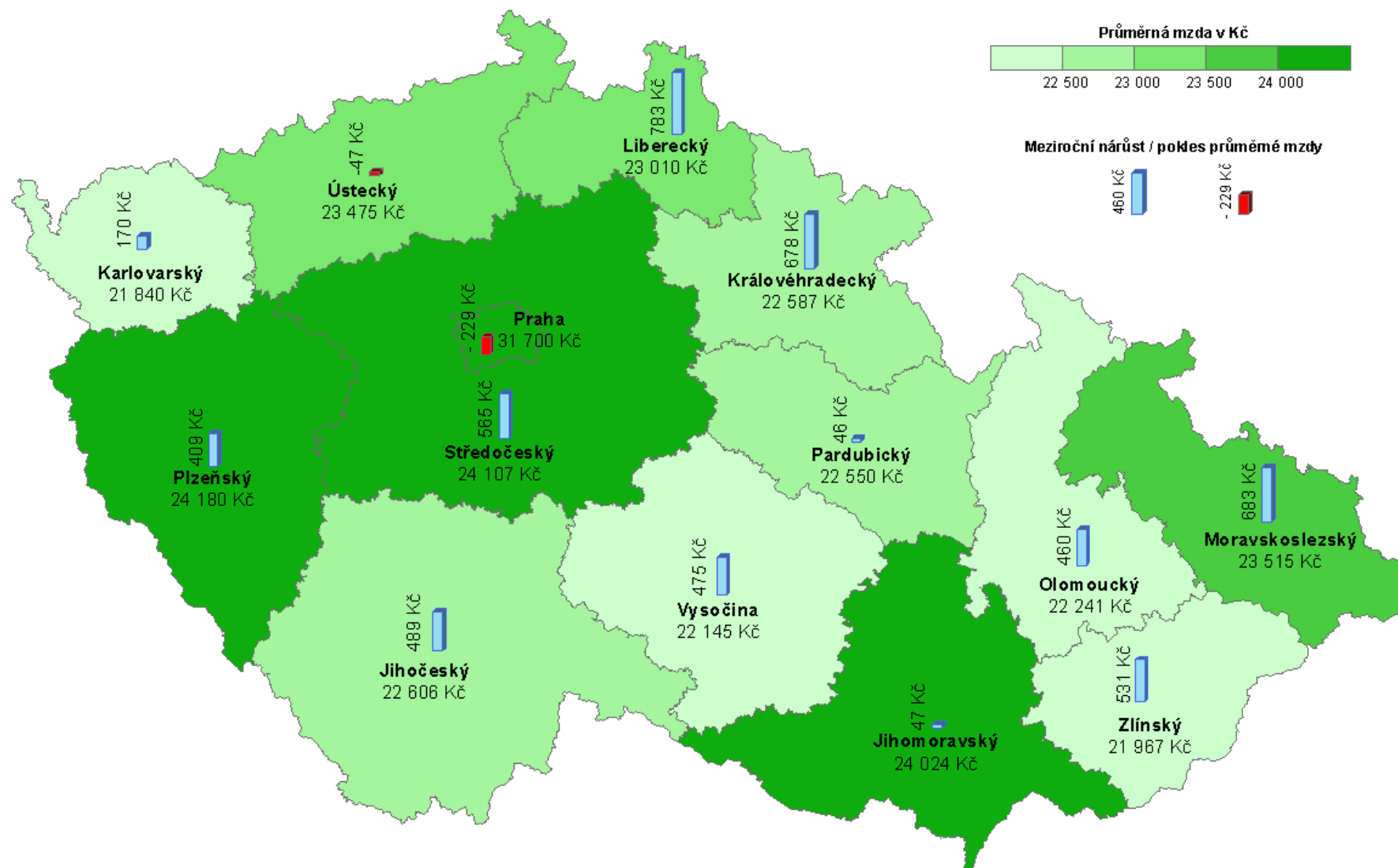
² Územní třídění průměrné měsíční mzdy (hrubá mzda) je provedeno podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu (tzv. podniková metoda). V praxi to znamená, že i když má ekonomický subjekt nižší organizační složky (závody, provozovny apod.) dislokované v jiném okrese, je celý zařazen do okresu, v němž sídlí jeho ústředí. Poslední výsledky získané do úrovně okresů pracovními metodou (dle lokalizace pracoviště) jsou z roku 2001. Lze tedy předpokládat, že vzhledem k nízkému počtu

republiky. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že rozdíl mezi průměrnou mzdou v kraji a republice se i přes určité výkyvy spíše zvětšuje – v roce 2000 činil dle údajů ČSÚ 2 268 Kč, v 2010 již 2 959 Kč. Nejmenší rozdíl byl zaznamenán v roce 2001, a to 2 187 Kč.

V 4. čtvrtletí roku 2010 bylo postavení kraje Vysočina v souboru krajů ČR čtvrté nejhorší, což znamená zlepšení o jedno místo oproti předchozímu roku. Meziročně se zde mzda zvýšila o 475 Kč, zatímco v ČR o 238 Kč. V porovnání s ostatními kraji, byl nárůst mezd sedmí nejvyšší. K průměrné mzdě v ČR dosahoval kraj Vysočina úrovně 87,7 %, tedy o 1,1 procentního bodu lépe než před rokem. V porovnání průměrné mzdy v krajích ČR nejsou zjištěny dramatické rozdíly, zvláštní postavení zde však zaujímá Praha, kde jsou průměrné mzdy výrazně vyšší než v ostatních částech země a jako v jediném kraji převyšují i republikový průměr.

organizací se sídlem v kraji Vysočina, které spadají do odvětví vykazujících nadprůměrné mzdy (např. peněžnictví, pojišťovnictví, výroba energie), je výše průměrné mzdy v kraji Vysočina dle výsledků ČSÚ nižší než ve skutečnosti (např. mzdy zhruba 1,2 tis. zaměstnanců Jaderné elektrárny Dukovany jsou započteny dle sídla společnosti ČEZ a.s. do Prahy). Počínaje 1. čtvrtletím 2007 nejsou již zpracovávány a publikovány údaje o počtu zaměstnanců a jejich průměrných měsíčních mzdách za jednotlivé kraje v členění podle odvětví převažující činnosti ekonomického subjektu.

Obr. 7.5: Průměrná hrubá měsíční mzda v krajích ČR v 4. čtvrtletí 2010 (přečtené stavy)

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 4. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2011.

7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti³

7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2008

Z hlediska nezaměstnanosti patřil kraj Vysočina vždy mezi méně problematická území v České republice. Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce sice dosáhl na konci roku 1991 celkem 15,8 tis. osob, ale poté se snižoval až do roku 1995, kdy bylo dosaženo dosavadního minima (8,7 tis. osob). Zhoršující se ekonomická situace a neschopnost sektoru služeb absorbovat další pracovníky uvolněné z průmyslu a zemědělství měla podíl na prudkém růstu počtu uchazečů (nejvýraznější zvýšení nastalo v roce 1998, kdy přibýlo téměř 5 tis. nezaměstnaných a meziročně tak počet uchazečů vzrostl o 34,6 %). Po dosažení maxima v roce 1999 (23,2 tis. uchazečů) došlo v následujících dvou letech k mírnému poklesu počtu evidovaných osob, avšak od roku 2002 počet uchazečů opět rostl: na konci roku 2003 bylo registrováno celkem 23,8 tis., o rok později dokonce 24,5 tis. osob bez práce. Během roku 2005 se počet nezaměstnaných pozvolna snižoval (meziročně o 7,0 %) a ještě výraznější pokles nastal v roce 2006; meziročně se počet uchazečů o zaměstnání snížil o 12,1 % a k 31.12. úřady práce evidovaly 20,1 tis. osob. V roce 2007 byl vývoj ještě příznivější – počet uchazečů klesl hluboko pod hranici 20 tis. a meziročně se tak snížil téměř o pětinu (19,2 %), tedy nejvíce od počátku ekonomické transformace. V roce 2008 se až do října počet uchazečů rovněž postupně snižoval a zůstával ještě na nižší úrovni než v roce předchozím. Vlivem špatné hospodářské situace některých významných zaměstnavatelů v kraji a rovněž v souvislosti se začínající finanční a ekonomickou krizí se však počet nezaměstnaných v listopadu a v prosinci vzrostl a v těchto měsících byl již vyšší než v roce 2007. Počet uchazečů o zaměstnání se tedy v roce 2008 poprvé o roku 2004 meziročně zvýšil (o 1 672 osob, tj. o 10,3 %). Dopady ekonomické krize se v kraji Vysočina se ještě více projevily v roce 2009. Meziročně vzrostl počet uchazečů o zaměstnání o více než 10 tis. (o 60 %) na 28 566 osob. V roce 2010 se nárůst zmírnil, když přibýlo 844 nezaměstnaných. Na úrovni celé ČR se hospodářské problémy projevily obdobným způsobem a počet nezaměstnaných se za roky 2009 a 2010 zvýšil o 210 tis. (60 %)

Tab. 7.6: Vývoj základních ukazatelů trhu práce v kraji Vysočina v letech 2000 – 2010 (vždy k 31.12)

Období	Uchazeči o zaměstnání	Volná místa	Počet uchazečů na 1 volné místo	Míra nezaměstnanosti (v %)*
2000	19 402	2 638	7,4	7,5
2001	18 196	2 797	6,5	7,0
2002	21 548	2 267	9,5	8,3
2003	23 841	1 317	18,1	9,2
2004	24 531	1 273	19,3	8,8
2005	22 814	1 913	11,9	8,2
2006	20 060	4 071	4,9	7,1
2007	16 202	5 764	2,8	5,6
2008	17 874	2 414	7,4	6,3
2009	28 566	762	37,5	10,3
2010	29 410	916	32,1	10,7

Poznámka: V roce 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu, která znamenala snížení registrované míry nezaměstnanosti v kraji Vysočina o 0,5 – 0,6 procentního bodu.

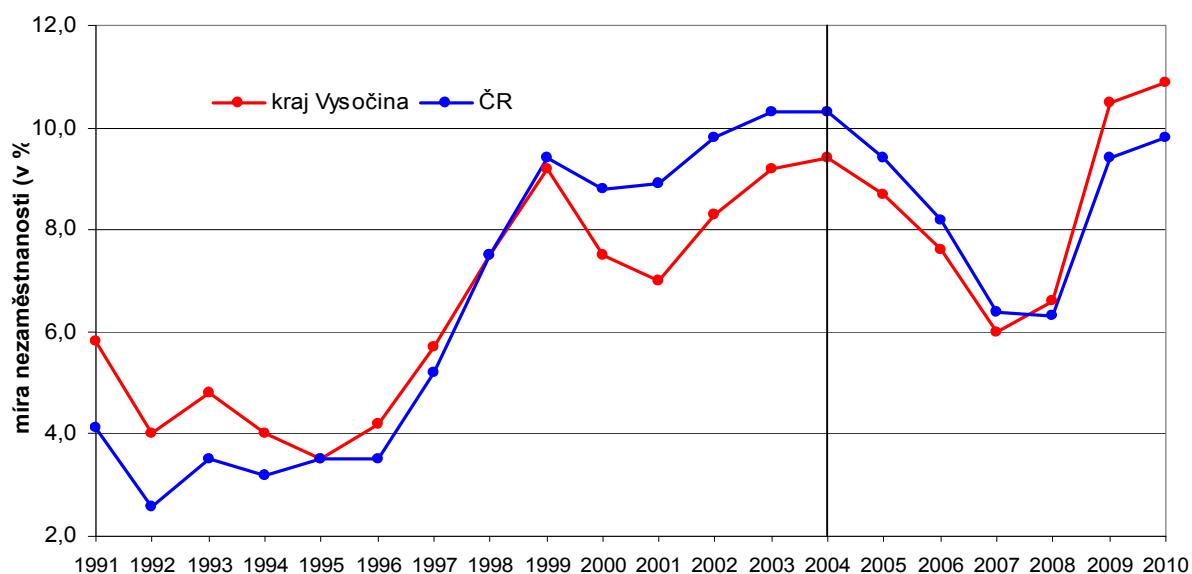
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 - 2011

Měřeno mírou registrované nezaměstnanosti ke konci jednotlivých let (podíl uchazečů o zaměstnání z celkové pracovní síly území) vykazoval kraj Vysočina nezaměstnanost na vyšší či stejné úrovni jako v ČR do roku 1998 (7,5 % shodně s ČR). O rok později bylo sice dosaženo do té doby nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti (9,2 %), která však byla zároveň poprvé nižší než republikový průměr. Ovšem hned v následujícím roce došlo ke snížení na 7,5 % a v roce 2001 klesla míra nezaměstnanosti na nejnižší hodnotu od roku 1997 (7,0 %). Pod republikovým průměrem zůstala míra nezaměstnanosti i po následném růstu v roce 2002 (8,3 %) a 2003 (9,2 %). V roce 2004 došlo k úpravě metodiky výpočtu registrované míry nezaměstnanosti, která tak vykazovala na všech úrovních pokles. Kdyby k této úpravě nedošlo, dosáhla by míra nezaměstnanosti jak v ČR tak v kraji Vysočina

³⁾ Vzhledem k tomu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR nepodniklo v souvislosti se změnou hranic některých krajů a okresů k 1.1.2005 a 1.1.2007 žádné opatření týkající se srovnatelnosti dat, je v následujícím textu přístupováno při sledování vývoje nezaměstnanosti k jednotlivým územím tak, jako by k žádné územní změně nedošlo.

svého maxima od počátku devadesátých let (ČR – 10,3 %, kraj Vysočina 9,4 %). I když tato hodnota byla ve srovnání s předchozím vývojem míry nezaměstnanosti v kraji rekordní, zůstala stále nižší než byl průměr ČR. Zlepšující se situace na trhu práce se však začala projevovat již během roku 2005, na jehož konci klesla míra nezaměstnanosti pod 9 % (8,2 % dle nové metodiky) a k 31.12.2006 dokonce pod 8 % (7,1 %). K dalšímu intenzivnímu poklesu došlo i během roku 2007 a míra nezaměstnanosti se snížila až na 5,6 %, tedy opět na podstatně nižší hodnotu než v celé ČR (6,0 %), i když rozdíl již nebyl tak zřejmý jako v prvních pěti letech nového desetiletí. Vývoj v roce 2008 však naznačil, že období klesající míry nezaměstnanosti v kraji Vysočina končí. I když se po celý rok udržovala hodnota tohoto ukazatele na nižší než republikové úrovni, v posledních dvou měsících roku průměr ČR překročila (v prosinci o 0,3 procentního bodu). V roce 2009 následovalo prudké zvýšení míry nezaměstnanosti (o 4 p.b.). V roce 2010 byl zaznamenán mírný růst (o 0,4 p.b.) Nárůst nezaměstnanosti v ČR byl o něco mírnější a míra nezaměstnanosti byla o 1,1 p.b. nižší než v kraji. **Po deseti letech uspokojivého vývoje se tak nezaměstnanost stává na Vysočině opět citelným problémem.**

Obr. 7.6: Míra nezaměstnanosti⁴ v kraji Vysočina a v ČR v letech 1991 – 2010 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 – 2011

Důležitým ukazatelem situace na trhu práce je také počet volných pracovních míst registrovaných na úřadech práce. Zatímco v roce 1991 bylo v kraji Vysočina hlášeno pouze 659 míst, v roce 1996 to bylo již 5 060 a existoval téměř soulad mezi poptávkou a nabídkou (počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo činil 2,1). V dalších letech počet uchazečů rostl, ale počet hlášených volných míst se snižoval a v roce 1999 bylo registrováno pouze 1 877 míst, čímž na jedno volné místo připadalo více než 12 uchazečů. Po mírném nárůstu počtu míst v letech 2000 – 2002 klesl jejich počet do konce roku 2003 na nejnižší hodnotu od roku 1991 (1,3 tis.). Nedostatek volných míst v kraji přetrvával i v roce 2004. V roce 2005 došlo k intenzivnějším projevům ožívajícího trhu práce a nabídka volných míst vzrostla až na 1,9 tis. Rok 2006 byl pak charakteristický prudkým nárůstem počtu volných míst; ten se meziročně více než zdvojnásobil a k 31.12.2006 tak bylo registrováno 4,1 tis. míst.

Také v roce 2007 pokračoval nárůst počtu hlášených volných pracovních míst a meziročně jich tak v nabídce přibýlo téměř 1,7 tis. Na jednoho volné místo připadalo na konci roku 2007 pouze 2,8 uchazečů o zaměstnání, což bylo nejméně od vzniku kraje a pouze nepatrně více než v celé ČR (2,5). V roce 2008 se přicházející hospodářská krize projevila ke konci roku právě rapidním úbytkem počtu volných pracovních míst. Meziročně se jejich počet snížil o téměř 60 % na 2 414, což bylo nejméně od roku 2005. Vysoký úbytek pokračoval i v následujícím roce o 1652 (68,4 %). Rok 2010 byl ve znamení mírného zlepšení situace, když v kraji přibýlo 154 volných míst. Na jedno volné pracovní místo v kraji připadalo 31,7 uchazečů o zaměstnání; v ČR to byla zhruba polovina (17,7).

⁴⁾ Od července 2004 došlo ke změně výpočtu míry nezaměstnanosti, ale pro potřeby kapitoly 7.2.1 a z důvodu zachování srovnatelnosti byla použita původní metodika výpočtu. Míra nezaměstnanosti se podle nové metodiky počítá jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tedy těch, kteří mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání (nejsou v pracovní neschopnosti, na vojenské či civilní službě, v rekvalifikaci apod.) z celkové pracovní síly v území, do níž jsou však zahrnuti i cizinci.

7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti v roce 2010 a na počátku roku 2011

Vývoj situace na trhu práce je možno vedle dlouhodobého sledování, zkoumat také v průběhu jednoho roku. Tomuto se říká sezónní nezaměstnanost. Vývoj počtu uchazečů v kraji Vysočina byl v posledních měsících roku 2008 a v prvních měsících roku 2009 poněkud odlišný ve srovnání s běžnou situací, což bylo zapříčiněno jednak zrušením výroby u jednoho z největších zaměstnavatelů v kraji – Skláren Bohemia ve Světlé nad Sázavou, ale také již probíhající ekonomickou recesí, která měla dopad především na společnosti působící ve výrobě komponent pro automobilový průmysl.

Zatímco v posledních letech klesající nezaměstnanosti bylo roční minimum v počtu uchazečů o zaměstnání zaznamenáváno v listopadu, v roce 2008 byla druhá polovina roku charakteristická vyšší nezaměstnaností než první pololetí, takže ročního minima bylo dosaženo již v květnu. Od října roku 2008, kdy ještě došlo k meziměsíčnímu mírnému poklesu počtu uchazečů, se jejich počet rychle zvyšoval až do března roku 2009 a za pět měsíců vzrostl o 9,5 tis. osob, tedy o 65 %. **Takto výrazný nárůst počtu uchazečů nebyl zaznamenán v žádném jiném kraji ČR** a byl zároveň mnohem intenzivnější než na republikové úrovni, kde se během daných 5 měsíců počet uchazečů zvýšil o 44,0 %.

Na počátku roku 2010 počet uchazečů překračuje hranici 30 tis., což je nejvyšší hodnota v historii kraje. Zlepšení situace lze sledovat již v jarních měsících a v květnu se počet nezaměstnaných po deseti měsících vrací pod hranici 25 tisíc. V dalších měsících nedochází k výrazným změnám, zhoršení situace neznamená ani tradiční příliv absolventů. Výrazný nárůst uchazečů (o cca 5 tis.) byl zaznamenán v posledních měsíci roku. Tato skutečnost souvisí vedle každoročního končení sezónních prací také legislativní změnou. Ta znamená snížení podpory v nezaměstnanosti pro lidi, kteří se na úřad práce nahlásí až v lednu.

Narozdíl od předchozích let tvořily v prvních pěti měsících roku 2010 ženy méně než polovinu uchazečů o zaměstnání. Poměr uchazečů podle pohlaví se srovnal v červnu a během letních měsíců ženy tvořily již nadpoloviční většinu všech evidovaných nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti žen však zůstávala stále na výrazně vyšší úrovni než v případě mužů, ale zatímco v lednu byl rozdíl mezi oběma mírami 0,5 procentního bodu, na konci srpna to bylo již 3,9 procentního bodu.

Tab. 7.7: Vývoj vybraných skupin uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti podle pohlaví v kraji Vysočina v roce 2010

Měsíc	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti		
	celkem	ženy	absolventi	OZP			MN	MNŽ	MNM
leden	30 876	13 518	2 335	3 945	829	37,2	11,2	11,4	11,0
únor	31 194	13 536	2 335	3 956	895	34,9	11,2	11,4	11,1
březen	30 096	13 363	2 346	3 924	836	36,0	10,7	11,1	10,5
duben	27 030	12 845	2 207	3 762	861	31,4	9,6	10,6	8,8
květen	24 979	12 416	1 814	3 679	901	27,7	8,9	10,2	7,9
červen	24 133	12 366	1 455	3 649	982	24,6	8,6	10,3	7,4
červenec	24 494	13 029	1 545	3 675	1 153	21,2	8,9	11,0	7,3
srpen	24 326	13 129	1 838	3 652	1 144	21,3	8,8	11,1	7,1
září	24 046	12 806	2 415	3 674	1 091	22,0	8,6	10,7	7,0
říjen	24 084	12 796	2 358	3 774	1 073	22,4	8,7	10,7	7,2
listopad	24 825	12 853	2 215	3 949	994	25,0	8,9	10,7	7,6
prosinec	29 410	13 687	2 196	4 159	916	32,1	10,7	11,6	10,1

* nová metodika výpočtu (viz pozn. 4)

Poznámka: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, absolventi – osoby max. 2 roky po ukončení docházky do škol a mladiství do 18 let

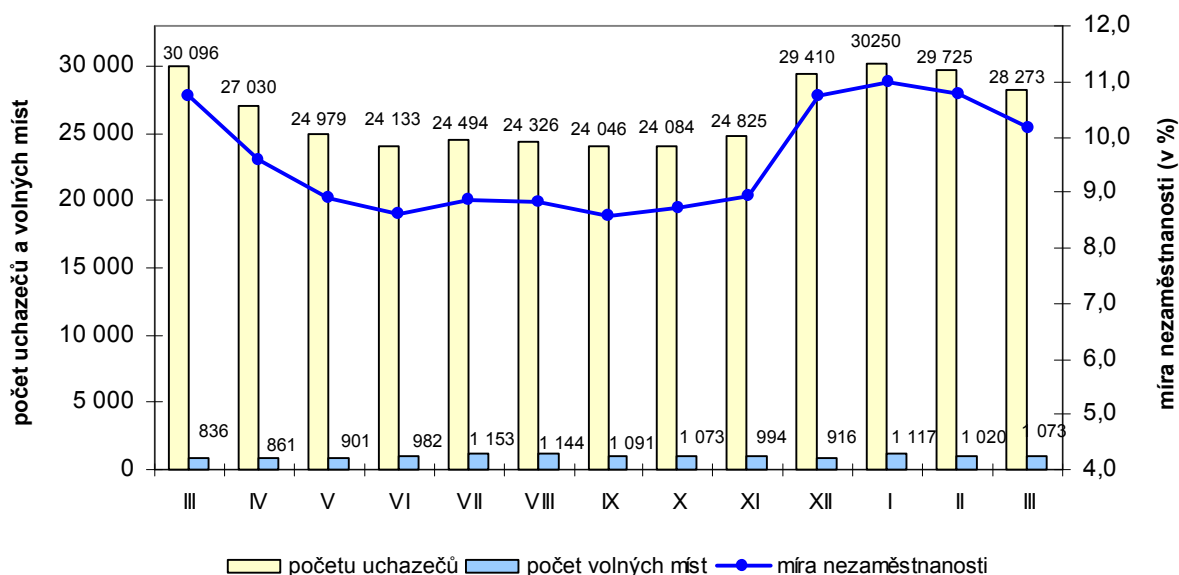
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011

Spolu s celkovým počtem uchazečů o zaměstnání rostl netradičně v prvních měsících roku 2010 i počet absolventů škol evidovaných na úřadech práce, a to až do konce března. Poté do června klesal až na své roční minimum. Jak již bylo uvedeno, během letních měsíců se počet absolventů pozvolna zvyšoval a maxima pak bylo dosaženo v září. Meziměsíčně se počet absolventů v září zvýšil o 35,9 %, což bylo méně než na úrovni celé ČR (49,6 %) a rovněž méně než v září roku 2009 (o 50,7 %). Nejvýraznější nárůst počtu nezaměstnaných absolventů byl zaznamenán v okrese Třebíč (42,6 %),

nejmenší v okrese Pelhřimov (29,5 %). Ekonomická recese se tedy projevila rovněž na zhoršené uplatnitelnosti absolventů škol.

Stejný důvod zřejmě stojí rovněž za pozvolným nárůstem počtu nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v evidenci úřadů práce, zvyšuje rovněž podíl OZP na celkovém počtu uchazečů (v lednu představoval 12,8 %, v listopadu 15,9 %).

Obr. 7.7: Vývoj nezaměstnanosti v kraji Vysočina v roce 2010 - 2011

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2010, 2011

V letních a někdy i podzimních měsících tradičně bývá více volných pracovních míst, stejné to bylo i od července do října roku 2010. Již v listopadu však následoval pokles pod hodnotu tisíc, která byla opět překonána na počátku roku 2011. Dle stávajícího vývoje je možné odhadovat, že rok 2009 byl rokem s nejnižším průměrným počtem hlášených volných pracovních míst v kraji Vysočina od počátku ekonomické transformace a situace by se v roce 2011 měla zlepšovat.

Hodnota ukazatele „počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo“ se snižovala až do letních měsíců, poté opět rostla. Nejvyšší hodnota byla zaznamenána rovnou v lednu (37,2) a byla po Olomouckém (44,4) a Ústeckém kraji (37,4) třetí nejvyšší mezi kraji ČR. V okrese Třebíč připadalo na jedno volné pracovní místo dokonce 66,4 uchazečů, což byla pátá nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR.

Nepříznivou situaci na trhu práce v kraji Vysočina v letech 2010 a 2011 dokumentuje samozřejmě i vývoj míry nezaměstnanosti. V březnu 2010 byla míra nezaměstnanosti 10,7 %, v následujícím měsíci klesla pod desetiprocentní hranici, kde zůstala až do listopadu. V zimní měsících byla jmenovaná opět překročena a nejvyšší míra nezaměstnanosti (11 %) byla zjištěna v lednu. První měsíce roku 2011, ve kterých došlo ke zlepšení situace, naznačují pozitivní vývoj v průběhu roku a míra nezaměstnanosti by tak mohla klesnout i pod hodnoty zjištěné v roce 2010.

7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání

Jednou ze základních charakteristik souboru uchazečů o zaměstnání je jejich věková struktura. Od roku 2001 (tab. č. 7.9) lze hovořit o pozvolném snižování podílu nezaměstnaných osob mladších 19 let až do konce roku 2007. Zatímco v roce 2000 byla příčinou nízkého počtu nejmladších uchazečů reforma školství (prodloužení povinné školní docházky z osmi na devět tříd v roce 1997 vedlo k nízkému přílivu absolventů tříletých učňovských oborů), o rok později bylo uchazečů v této věkové kategorii více než 1,5 tis. a na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných se podíleli 8,3 %. Na konci roku 2006 pak jejich počet již nedosahoval ani jednoho tisíce a jejich podíl činil 4,6 %. Ještě méně jich bylo na konci roku 2007 (celkem 700, tj. 4,3 % všech uchazečů). Situace na trhu práce na konci let 2008 a 2009 se projevila i v nárůstu počtu uchazečů mladších 19 let, a to o téměř 85 %. V loňském roce bylo zaznamenáno zlepšení situace jak v absolutním tak relativním vyjádření.

Od roku 2000 dochází rovněž k poklesu podílu osob ve věkové skupině od 20 do 29 let - na konci roku 2000 tato skupina představovala skoro dvě pětiny všech uchazečů, na konci roku 2007 to bylo pouze o něco více než jedna pětina. To souvisí jednak s tím, že se na trh práce dostávají méně početné ročníky narozené v osmdesátých letech, ale také s větším zájmem mladých lidí o další formy studia po ukončení střední školy, ať už jde o studium na vyšších nebo vysokých školách, případně o jiné vzdělávací aktivity (jazykové školách, pracovní a studijní pobyty v zahraničí apod.). Přícházející hospodářská krize vyvolala na konci roku 2008 a ještě více v roce 2009 zvýšený přísun osob této věkové kategorie do evidence úřadů práce. V tomto období jich přibýlo mezi nezaměstnanými 3 630, tj. 99,3 %, což je nejvýznamnější nárůst ze všech věkových kategorií. Stejně jako v předcházejí i v této kategorii bylo v roce 2010 zaznamenáno zlepšení.

Tab. 7.8: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v kraji Vysočina v letech 2000 – 2010 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	564	2,9	7 557	38,9	4 283	22,1	4 052	20,9	2 946	15,2
2001	18 196	1 517	8,3	6 126	33,7	3 886	21,4	3 747	20,6	2 920	16,0
2002	21 548	1 780	8,3	7 214	33,4	4 572	21,2	4 156	19,3	3 826	17,8
2003	23 841	1 705	7,2	7 596	31,8	5 219	21,9	4 644	19,5	4 677	19,6
2004	24 531	1 423	5,8	7 340	29,9	5 507	22,5	5 127	20,9	5 130	20,9
2005	22 814	1 190	5,2	6 237	27,3	5 322	23,3	4 886	21,4	5 179	22,7
2006	20 060	914	4,6	5 162	25,7	4 676	23,3	4 229	21,1	5 079	25,3
2007	16 202	700	4,3	3 655	22,6	3 771	23,3	3 440	21,2	4 636	28,6
2008	17 874	831	4,6	4 321	24,2	4 194	23,5	3 705	20,7	4 823	27,0
2009	28 566	1 292	4,5	7 285	25,5	6 775	23,7	5 807	20,3	7 407	25,9
2010	29 410	1 110	3,8	7 049	24,0	7 149	24,3	6 115	20,8	7 987	27,2

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2011, vlastní výpočty

Zatímco podíl mladších věkových kategorií mezi uchazeči se až do konce roku 2007 pozvolna snižoval, podíl nezaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích rostl, a to nejzřetelněji u osob starších 50 let. Celkový počet uchazečů se ve sledovaném období 2000 - 2007 snížil o 4,2 tis., avšak uchazečů starších 50 let přibýlo 1 690. V roce 2000 tyto osoby tvořily pouze 15,2 % všech nezaměstnaných, ale na konci roku 2007 již více než čtvrtinu (28,6 %). Do této skupiny již spadají silné generační ročníky narozené po II. světové válce, ale důvodem je také zákon o zaměstnanosti, který zohledňuje počet odpracovaných let při vyplácení dávek nezaměstnaným⁵, čehož využívají především lidé s blízkým odchodem do starobního důchodu. V případě věkových skupin 30 – 39 let a 40 – 49 let k výrazným změnám během sledovaného období nedošlo.

V letech 2008, 2009 a 2010 se ve všech výše uvedených věkových skupinách starších 30 let počet uchazečů meziročně zvýšil, avšak zatímco u kategorie osob ve věku 30 – 39 let se mírně zvýšil rovněž jejich podíl na celkové nezaměstnanosti v kraji Vysočina (o 1,0 procentního bodu), v ostatních dvou sledovaných věkových skupinách se podíl uchazečů snížil (u skupiny 40 – 49 let o 0,5 procentního bodu, u osob starších 50 let dokonce o 1,4 procentního bodu). Kategorie nezaměstnaných osob starších 50 let však přesto zůstala nejpočetnější mezi všemi uchazeči o zaměstnání (27,2 %).

Z hlediska jednotlivých okresů lze k 31.3.2011 zaznamenat mírně nadprůměrné zastoupení uchazečů starších 50 let v okrese Pelhřimov a především Havlíčkův Brod. Naopak podprůměrný byl podíl těchto uchazečů v okrese Třebíč (26,3 %). Významnější rozdíly mezi okresy byly rovněž ve skupině 30 – 39 let. Nad průměrem ČR byl podíl těchto uchazečů v okrese Jihlava (24,6 %) a Třebíč (25,0 %), výrazně pod průměrem v okrese Havlíčkův Brod (23,2 %). Všechny okresy kraje Vysočina s výjimkou okresu Jihlava (3,7 %) mají podprůměrný podíl nezaměstnaných mladších 20 let (nejméně okres Havlíčkův Brod – 2,3 %). V ostatních věkových kategoriích významné meziokresní rozdíly ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání patrně nejsou (viz tabulka č. 7.10).

⁵⁾ Od 1.10.2004 vešel v platnost nový zákon o zaměstnanosti č. 435/2004, který přiznává uchazečům o zaměstnání ve věku 50 – 55 vyplácení hmotného zabezpečení po dobu 9 měsíců, pro osoby starší 55 let po dobu 12 měsíců ode dne evidence (původně 6 měsíců pro všechny bez ohledu na věk).

Tab. 7.9: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v okresech kraje Vysočina k 31. 3. 2011

Území	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věkových skupin										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 811	113	2,3	1 140	23,7	1 117	23,2	953	19,8	1 449	30,1
Jihlava	5 809	213	3,7	1 389	23,9	1 428	24,6	1 181	20,3	1 589	27,4
Pelhřimov	2 869	77	2,7	666	23,2	673	23,5	617	21,5	835	29,1
Třebíč	8 121	214	2,6	1 894	23,3	2 028	25,0	1 799	22,2	2 136	26,3
Žďár nad Sázavou	6 663	184	2,8	1 762	26,4	1 557	23,4	1 366	20,5	1 783	26,8
Vysočina	28 273	801	2,8	6 851	24,2	6 803	24,1	5 916	20,9	7 792	27,6
ČR	547 762	20 039	3,7	130 168	23,8	130 222	23,8	113 172	20,7	152 582	27,9

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011, vlastní výpočty

7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání

Mezi další charakteristiku nezaměstnaných patří jejich vzdělanostní struktura. V rámci kraje dlouhodobě tvoří největší skupinu osoby se středním vzděláním bez maturity; jejich podíl se pohybuje kolem 50 % (na konci roku 2010 to bylo 52,9 %, v ČR 44,7 %).

Tab. 7.10: Vývoj vzdělanostní struktury uchazečů o zaměstnání v kraji Vysočina v letech 2000 – 2010 (vždy k 31. 12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	4 242	21,0	9 503	47,7	5 114	26,4	543	2,8
2001	18 196	3 928	21,9	8 866	49,0	4 811	26,4	591	3,2
2002	21 548	4 512	20,9	10 666	49,6	5 676	26,3	694	3,2
2003	23 841	5 049	21,2	11 999	50,3	6 085	25,5	708	3,0
2004	24 531	4 928	20,1	12 601	51,4	6 229	25,4	773	3,2
2005	22 814	4 549	19,9	11 676	51,2	5 841	25,6	748	3,3
2006	20 060	4 221	21,0	10 074	50,2	5 112	25,5	653	3,3
2007	16 202	3 469	21,4	7 982	49,3	4 118	25,4	633	3,9
2008	17 874	3 596	20,1	8 947	50,1	4 630	25,9	701	3,9
2009	28 566	4 946	17,3	15 062	52,7	7 403	25,9	1 155	4,0
2010	29 410	5 111	17,4	15 547	52,9	7 464	25,4	1 288	4,4

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2011, vlastní výpočty

Druhou nejsilnější skupinou jsou uchazeči se středním vzděláním s maturitou, jejichž podíl od roku 2000 představuje stabilně zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Necelou pětinu všech nezaměstnaných tvoří trvale osoby s pouze základním vzděláním (po Praze 2. nejnížší hodnota mezi kraji, v ČR tento podíl představuje zhruba 26,4 %). Vysokoškoláci tvoří mezi nezaměstnanými dlouhodobě pouze kolem 3 % z celkového počtu uchazečů o zaměstnání, avšak na konci posledních tří let se přiblížil a dokonce překročil hranici čtyř procent.

Nepříznivý vývoj od konce roku 2008 se projevil rovněž na růstu počtu uchazečů ve všech vzdělanostních kategoriích v letech 2009 a 2010, a to nejpodstatněji u osob se středním vzděláním bez maturity (nárůst o 68,3 %). Výrazný nárůst byl rovněž zaznamenán u vysokoškoláků (o 64,8 %) a osob s maturitou (o 59,9 %). Nejmenší nárůst byl zaznamenán u uchazečů s nejvýše základním vzděláním (o 37,5 %), což vedlo k tomu, že podíl těchto osob na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání se meziročně snížil (o 2,8 procentního bodu). Na rovní ČR došlo k největšímu nárůstu u osob se středním vzděláním bez maturity (o 62,4 %). Naopak nejnížší růst zaznamenaly osoby se základním vzděláním (o 35,1 %)

Také dle vzdělání uchazečů lze sledovat určité meziokresní rozdíly. Největší podíl nekvalifikovaných uchazečů vykázal na konci roku 2010 okres Jihlava (23,4 % z celkového počtu nezaměstnaných v okrese), nejnížší okres Žďár nad Sázavou (15,5 %, po okrese Praha-východ nejméně v ČR). Středoškoláci bez maturity nachází nejlepší uplatnění na Jihlavsku (podíl na nezaměstnaných jen 47,6

%). Středoškoláci s maturitou měli menší než čtvrtinové zastoupení mezi uchazeči v okresech Jihlava a Třebíč. Odchytky od průměru vykazaly jednotlivé okresy také v podílu nezaměstnaných vysokoškoláků – relativně nejvíce jich bylo v okrese Žďár nad Sázavou (5,0 %), nejméně pak v okresech Havlíčkův Brod a Třebíč (4,1 %).

Tab. 7.11: Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání v okresech kraje Vysočina k 31. 3. 2011

Území	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 811	799	16,6	2 476	51,5	1 341	27,9	195	4,1
Jihlava	5 809	1 358	23,4	2 764	47,6	1 439	24,8	248	4,3
Pelhřimov	2 869	467	16,3	1 518	52,9	752	26,2	132	4,6
Třebíč	8 121	1 384	17,0	4 441	54,7	1 964	24,2	332	4,1
Žďár nad Sázavou	6 663	1 035	15,5	3 530	53,0	1 764	26,5	334	5,0
Vysočina	28 273	5 043	17,8	14 729	52,1	7 260	25,7	1 241	4,4
ČR	547 762	148 504	27,1	242 982	44,4	129 247	23,6	27 029	4,9

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011, vlastní výpočty

7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence

Co se týká délky nezaměstnanosti, nastaly v roce 2010 určité změny oproti předcházejícímu roku. Pokles byl zaznamenán u osob se střední délkou evidence na úřadech práce. V kategorii 6 – 12 měsíců došlo ke snížení počtu uchazečů dokonce o 34,0 %, v kategorii 3 – 6 měsíců pak o 25,6 %. Pokles v kategoriích se střední délkou evidence se projevil v kategorii na 12 měsíců, kde počet osob stoupl o 46,5 %. Menší nárůst pak byl zaznamenán i v kategorii do tří měsíců (o 19,1 %). Naznačené změny měly vliv na relativní zastoupení jednotlivých kategorií na všech nezaměstnaných. Nejvyšších podíl mají krátkodobě nezaměstnaní (38,2 %). Druhý největší podíl mají potom osoby s délkou registrace více než jeden rok (31,0 %), což může způsobovat vážné sociální problémy. Ostatní kategorie se vešly do rozmezí 2 procentních bodů. V ČR jako celku jsou podíly jednotlivých kategorií téměř totožné.

Tab. 7.12: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v kraji Vysočina v letech 2000 – 2010 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		nad 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	5 522	28,5	3 567	18,4	3 202	16,5	7 111	36,7
2001	18 196	5 710	31,4	3 782	20,8	3 022	16,6	5 682	31,2
2002	21 548	6 246	29,0	4 911	22,8	3 963	18,4	6 428	29,8
2003	23 841	6 244	26,2	5 013	21,0	4 515	18,9	8 069	33,8
2004	24 531	7 356	30,0	4 732	19,3	3 834	15,6	8 609	35,1
2005	22 914	6 542	28,7	4 047	17,7	3 619	15,9	8 606	37,7
2006	20 060	5 924	29,5	3 402	17,0	2 923	14,6	7 811	38,9
2007	16 202	5 360	33,1	2 787	17,2	2 409	14,9	5 646	34,8
2008	17 874	7 763	43,4	3 227	18,1	2 334	13,1	4 550	25,5
2009	28 566	9 440	33,0	6 364	22,3	6 548	22,9	6 214	21,8
2010	29 410	11 246	38,2	4 734	16,1	4 324	14,7	9 106	31,0

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2011, vlastní výpočty

S rostoucím podílem dlouhodobě nezaměstnaných osob registrovaných na úřadech práce se zvyšuje i průměrná délka nezaměstnanosti. Ta činila v kraji Vysočina na konci roku 2010 v kraji Vysočina 416 dnů, což bylo o 43 dnů více než před rokem a o 30 dnů méně než činil průměr ČR. Z hlediska dlouhodobě nezaměstnanosti tedy zůstává situace na trhu práce v kraji Vysočina stále o něco příznivější než v případě jiných oblastí České republiky.

Na úrovni jednotlivých okresů lze opět upozornit na určité rozdíly, a to např. na stále vysoký počet i podíl dlouhodobě nezaměstnaných a zároveň průměrnou délku evidence v okrese Žďár nad Sázavou

(550 dnů), Třebíč (488 dnů) a na Havlíčkovobrodsku (463 dnů). Opačným extrémem je okres Pelhřimov, kde bylo na konci prvního čtvrtletí 2011 pouze 20,8 % dlouhodobě nezaměstnaných, přičemž délka evidence činila jen 277 dnů (8. nejnižší délka nezaměstnanosti mezi okresy ČR). Na Pelhřimovsku byl naopak vyšší než republikový podíl osob nezaměstnaných kratší dobu než 3 měsíce (30,0 %).

Tab. 7.13: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v okresech kraje Vysočina k 31.3.2011

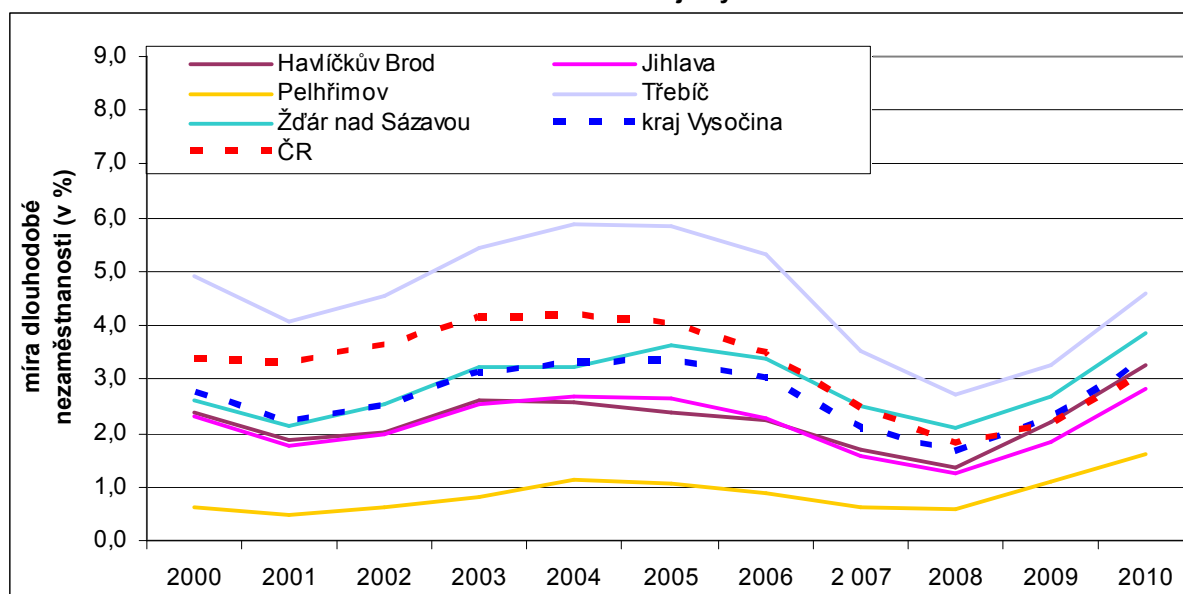
Území	celkem	Délka nezaměstnanosti uchazečů							
		do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		více než 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 811	984	20,5	1 378	28,6	795	16,5	1 654	34,4
Jihlava	5 809	1 254	21,6	1 723	29,7	1 049	18,1	1 783	30,7
Pelhřimov	2 869	861	30,0	966	33,7	444	15,5	598	20,8
Třebíč	8 121	1 497	18,4	2 394	29,5	1 370	16,9	2 860	35,2
Žďár nad Sázavou	6 663	1 336	20,1	1 854	27,8	1 099	16,5	2 374	35,6
Vysočina	28 273	5 932	21,0	8 315	29,4	4 757	16,8	9 269	32,8
ČR	547 762	129 450	23,6	136 098	24,8	98 928	18,1	183 286	33,5

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011, vlastní výpočty

Pro názornější představu o situaci dlouhodobě nezaměstnaných je možno použít ukazatel „míra dlouhodobé nezaměstnanosti“, tedy podíl uchazečů evidovaných déle než rok z pracovní síly daného území. Kraj Vysočina vykazoval míru dlouhodobé nezaměstnanosti od počátku jejího sledování (1997) vždy nižší než ČR, ale na konci roku 2003 již i zde překročila hranici 3 % (v ČR 4 %), nad kterou se udržela i v následujících třech letech. Na konci roku 2007 pak klesla na hodnotu 2,1 % (v ČR 2,3 %) a na konci roku 2008 se dokonce snížila pod hranici 2 %, a to v kraji (1,7 %) i v ČR (1,8 %). V letech 2009 a 2010 rostla míra dlouhodobé nezaměstnanosti v kraji rychleji a díky tomu je hodnota na Vysočině vyšší (3,4 %) než v celé ČR (3,1).

Nejhorší je, i přes výrazné zlepšení v letech 2007 a 2008, stále situace v okrese Třebíč, kde hodnota tohoto ukazatele dosáhla na konci roku 2010 hodnoty 4,6 % (17. nejvyšší hodnota z okresů ČR). Naopak problémy s dlouhodobou nezaměstnaností nemá okres Pelhřimov, kde nezaměstnaní setrvávající v evidenci úřadů práce déle než rok tvořili na konci roku 2010 pouze 1,6 % z celkové pracovní síly okresu (11. nejnižší hodnota z okresů ČR).

Obr. 7.8: Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v okresech kraje Vysočina v letech 2000 – 2010

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2011, vlastní výpočty

7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech kraje Vysočina (k 30.4.2011)

Během dubna roku 2011 pokračovalo zlepšování situace na trhu práce od ledna. Počet uchazečů evidovaných na úřadech práce se meziměsíčně snížil, a to o 3 439 osob, tj. 12,2 %, což bylo nejvíce ze všech krajů. Okresy Třebíč a Jihlava patřily mezi okresy s největším meziměsíčním poklesem počtu uchazečů o zaměstnání.

Nejvíce uchazečů bylo již tradičně evidováno v okrese Třebíč (7,1 tis.) a odpovídala tomu i nejvyšší míra nezaměstnanosti (11,5 %). V okrese Žďár nad Sázavou bylo evidováno 5,9 tis. nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti činila 9,0 %. Nejnižší úroveň nezaměstnanosti vykazoval tradičně okres Pelhřimov (2,4 tis. nezaměstnaných, 6,2 % míra nezaměstnanosti), avšak i zde měla ekonomická recese své negativní následky, neboť ve srovnání s předchozími roky již okres nepatřil mezi 10 okresů s nejnižší mírou nezaměstnanosti v ČR (13. místo). Pouze v okrese Pelhřimov a Jihlava se míra nezaměstnanosti žen pohybovala v dubnu pod hranicí 10 %, v ostatních okresech již byla nezaměstnaná více než desetina ženské pracovní síly.

Tab. 7.14: Základní charakteristiky trhu práce v okresech kraje Vysočina k 30.4.2011

Území	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti		
	celkem	ženy	absolv.	OZP			celkem	ženy	muži
Havlíčkův Brod	4 255	2 220	301	762	171	24,88	8,4	10,4	7,0
Jihlava	5 073	2 415	438	666	219	23,16	8,1	8,7	7,6
Pelhřimov	2 420	1 221	165	476	230	10,52	6,2	7,5	5,2
Třebíč	7 138	3 471	601	815	203	35,16	11,5	12,8	10,6
Žďár n. Sázavou	5 948	2 897	493	1 302	287	20,72	9,4	11,0	8,3
Vysočina	24 834	12 224	1 998	4 021	1 110	22,37	9,0	10,3	8,0
ČR	513 842	249 700	31 958	68 122	36 053	14,25	8,6	9,7	7,8

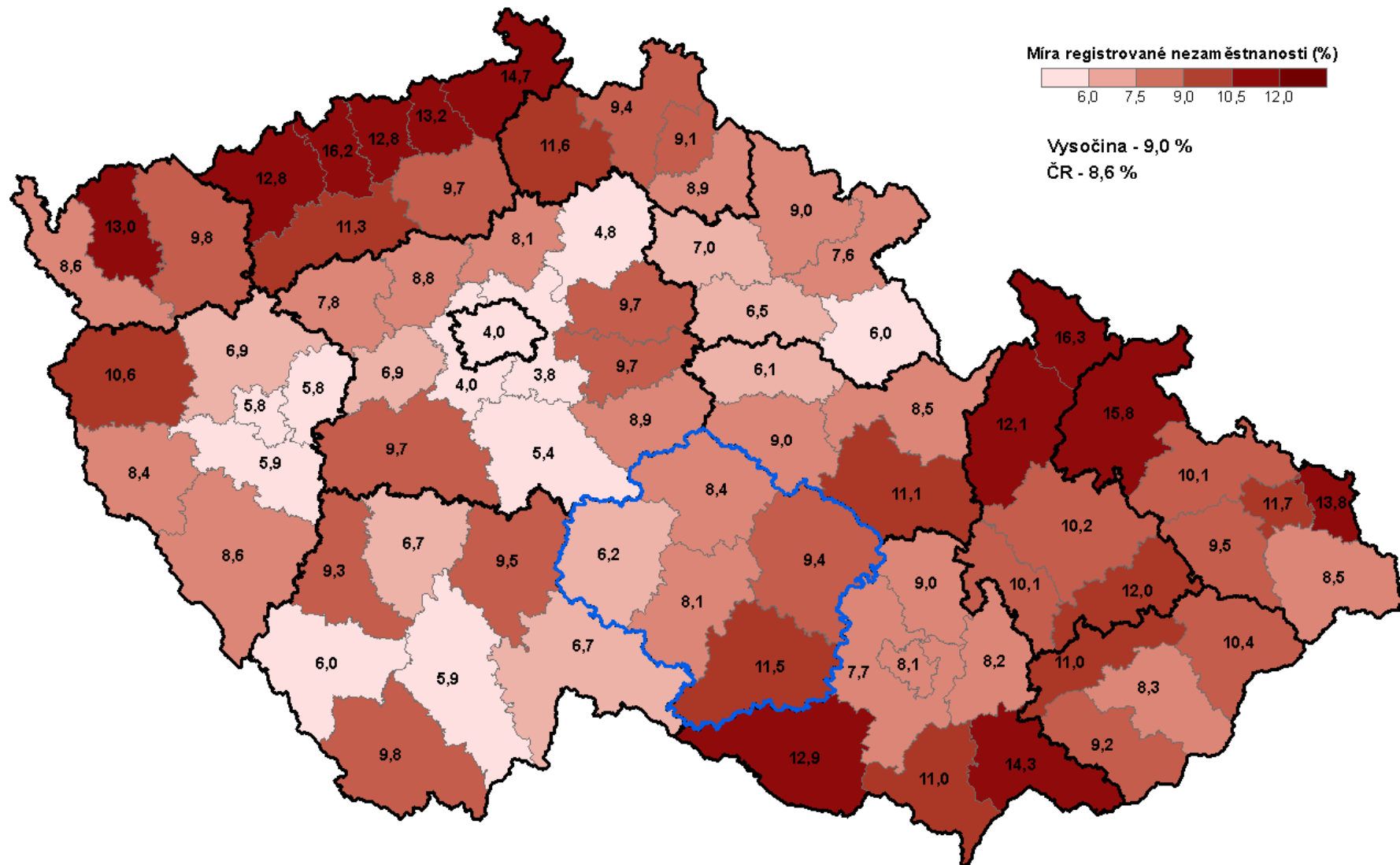
Poznámka: absolv. – absolventi a mladiství, OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo,

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa k 30.4.2011. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011

Velmi nízký byl však v červenci počet hlášených volných pracovních míst: zatímco na celkovém počtu uchazečů v ČR se kraj Vysočina podílel 4,8 %, v případě volných míst se jednalo pouze o 3,1 %. To se odrazilo také v syntetickém ukazateli počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, jehož hodnota v kraji činila 22,4 zatímco v ČR 14,3. Nejvýraznější nepoměr mezi počtem nezaměstnaných a hlášenými volnými místy byl v dubnu zaznamenán tradičně v okrese **Třebíč**, kdy na jedno volné místo připadalo 35,2 uchazečů, **což byla 6. nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR**. Naopak podstatně lepší byla situace v okrese Pelhřimov, kde bylo registrováno 230 volných míst, takže na jedno místo připadalo „jen“ 10,5 uchazečů (14. nejlepší místo mezi okresy ČR).

Ženy tvořily většinu nezaměstnaných v okresech Havlíčkův Brod (52,2 %) a Pelhřimov (50,5 %), v ostatních převažovali muži. Počet absolventů se meziměsíčně snížil u všech okresů kraje, jejich podíl na celkové nezaměstnanosti se během dubna snížil pouze na Havlíčkovsku. Absolventů bylo mezi nezaměstnanými evidováno ve všech okresech podstatně více než na úrovni celé ČR (6,2 %), největší podíl na celkovém počtu nezaměstnaných představovali v okrese Jihlava (8,6 %), nejméně pak v okrese Pelhřimov (6,8 %). Výrazné meziokresní rozdíly byly zachyceny také v případě podílu osob se zdravotním postižením (OZP) registrovaných na úřadech práce v kraji – zatímco v okrese Žďár nad Sázavou tvořily OZP 21,9 % ze všech nezaměstnaných, v okrese Třebíč nepřekračovaly hranici 12 %, což bylo méně než na úrovni celé ČR (13,3 %).

Míra nezaměstnanosti za jednotlivé okresy ČR k 30.4.2011 je zachycena na následujícím obrázku.

103

8. Vzdělávací, sociální a kulturní infrastruktura

8.1 Vzdělávání

Jedním z významných faktorů, který ovlivňuje vývoj v oblasti vzdělávání, je demografický vývoj. V roce 1996 klesl počet narozených v kraji Vysočina pod hranici 5 000 dětí. Minimum bylo zaznamenáno v roce 2001 (4 568), historické maximum pak v roce 1975 (9 513). V roce 2010 byl počet narozených dětí o něco menší než rok předchozí.

1.

Demografickým poklesem poloviny 90. let jsou dnes nejvíce zasaženy základní školy a úbytek žáků se začíná citelně projevovat i na středních školách (rozdíl v počtu patnáctiletých mezi lety 2005 a 2010 činí cca 1 845) a v roce 2010 bude dále pokračovat. V roce 2012 tak bude deficit počtu žáků ve věku 15 let ve srovnání s rokem 2005 představovat více než 30%. Minimum počtu patnáctiletých lze očekávat kolem roku 2016. V mateřských školách se již projevuje určitá stabilizace počtu narozených a dochází k růstu počtu dětí navštěvujících mateřskou školu. I v kraji Vysočina se proto okresní města potýkají s nedostatečnou kapacitou v těchto zařízeních.

2.

Tab. 8.1.1: Počet živě narozených dětí v okresech kraje Vysočina podle věkových skupin k 31. 12. 2010

Rok narození	Rok vstupu do MŠ	Rok vstupu do ZŠ	Rok vstupu do SŠ	Kraj Vysočina	HB	JI	PE	TR	ZR
2010	2013	2016	2025	5 357	1 035	1 261	689	1 110	1 262
2009	2012	2015	2024	5 466	980	1 335	699	1 156	1 296
2008	2011	2014	2023	5 646	1 046	1 340	730	1 193	1 337
2007	2010	2013	2022	5 369	1 025	1 205	681	1 182	1 276
2006	2009	2012	2021	5 071	923	1 176	687	1 073	1 212
2005	2008	2011	2020	5 066	945	1 115	668	1 132	1 206
2004	2007	2010	2019	4 796	859	1 057	665	1 015	1 200
2003	2006	2009	2018	4 772	873	1 035	654	1 096	1 114
2002	2005	2008	2017	4 692	878	1 001	670	983	1 160
2001	2004	2007	2016	4 503	790	930	639	1 067	1 077
2000	2003	2006	2015	4 679	881	993	669	1 021	1 115
1999	2002	2005	2014	4 614	843	986	642	1 024	1 119
1998	2001	2004	2013	4 864	874	1 002	707	1 109	1 172
1997	2000	2003	2012	4 904	860	1 018	693	1 063	1 270
1996	1999	2002	2011	4 838	912	980	644	1 115	1 187
1995	1998	2001	2010	5 261	952	1 085	692	1 198	1 334
1994	1997	2000	2009	5 832	1 061	1 255	774	1 306	1 436
1993	1996	1999	2008	6 660	1 154	1 405	908	1 571	1 622
1992	1995	1998	2007	6 561	1 172	1 366	880	1 546	1 597
1991	1994	1997	2006	6 773	1 196	1 381	896	1 594	1 706
1990	1993	1996	2005	7 106	1 238	1 520	930	1 665	1 753
1989	1992	1995	2004	6 793	1 237	1 390	909	1 565	1 692
1988	1991	1994	2003	7 109	1 327	1 492	939	1 646	1 705
1987	1990	1993	2002	6 885	1 338	1 423	940	1 526	1 658

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.

8.1.1 Předškolní vzdělávání

Ve školním roce 2010/11 je k 30. 9. 2010 v kraji Vysočina v provozu 341 míst, ve kterých vykonává činnost mateřská škola. Příspěvkových organizací s právní subjektivitou bylo 121 (některé vykonávají činnost na více místech), 154 mateřských škol bylo součástí základních škol. Zřizovatelem většiny MŠ jsou obce, jedna byla zřízena krajem (ZŠ a MŠ při zdravotnických zařízeních kraje Vysočina), tři soukromým zřizovatelem a jedna církví. Předškolní zařízení navštěvuje cca 16,5 tis. dětí (viz tabulka 8.1.2).

Tab. 8.1.2.: Mateřské školy v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet dětí	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků	Počet dětí na 1 třídu	Počet dětí na 1 pedag. zam.
Havlíčkův Brod	60	130	2 957	232,3	22,7	12,7
Jihlava	66	156	3 474	268,1	22,3	13,0
Pelhřimov	43	110	2 456	187,5	22,3	13,1
Třebíč	80	161	3 718	294,0	23,1	12,6
Žďár nad Sázavou	92	165	3 915	313,1	23,7	12,5
Kraj Vysočina 10/11	341	722	16 520	1 295,0	22,9	12,8
Kraj Vysočina 09/10	341	696	15 786	1 245,8	22,7	12,7
Kraj Vysočina 08/09	341	691	15 427	1 206,4	22,3	12,8
Kraj Vysočina 07/08	337	671	14 937	1 151,6	22,3	13,0
Kraj Vysočina 06/07	336	658	14 722	1 137,0	22,4	12,9

Zdroj dat: UIV, výkaz S1-01 z roku 2010-2006, výkaz P1-04 z roku 2010-2006

8.1.2 Základní vzdělávání

Ve školním roce 2010/11 působí k 30. 9. 2010 v kraji Vysočina 278 základních škol. Základních škol se statutem právnické osoby bylo pouze 262, neboť několik základních škol ve větších městech v kraji bylo sloučeno pod jednu právnickou osobu. Z celkového počtu základních škol (právnických osob) bylo 147 plně organizovaných (devítiletých) škol, tj. 56 %, 115 malotřídních škol s jedním až pěti ročníky. Ve srovnání se školním rokem 2006/2007 se počet škol snížil o 5, tj. o 1,8 %, poněkud větším tempem se snížil počet tříd – o 8,5 %. ZŠ navštěvovalo 41 145 žáků, oproti školnímu roku 2006/2007 došlo k poklesu o 13 % (viz tabulku 8.1.3). Jednu základní školu zřizuje církev, 11 kraj, ostatní jsou zřízeny obcí.

Tab. 8.1.3: Základní školy v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet žáků	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků	Žáků na 1 třídu	Žáků na 1 pedag. zam.
Havlíčkův Brod	52	398	7 445	591,3	18,7	12,6
Jihlava	48	454	8 694	680,1	19,1	12,8
Pelhřimov	33	316	5 970	462,9	18,9	12,9
Třebíč	64	486	9 156	718,6	18,8	12,7
Žďár nad Sázavou	81	524	9 880	790,2	18,9	12,5
Kraj Vysočina 10/11	278	2 178	41 145	3 243,1	18,9	12,7
Kraj Vysočina 09/10	280	2 194	41 878	3 318,8	19,1	12,6
Kraj Vysočina 08/09	282	2 235	43 340	3 362,0	19,4	12,9
Kraj Vysočina 07/08	282	2 303	45 280	3 406,6	19,7	13,3
Kraj Vysočina 06/07	283	2 380	47 269	3 422,4	19,9	13,8

Zdroj dat: UIV, výkaz S3-01 z roku 2010-2006, výkaz P1-04 z roku 2010-2006

8.1.3 Střední vzdělávání

V kraji Vysočina je nabídka středoškolského vzdělání v důsledku přirozených spádových oblastí koncentrována do větších měst. Takovými středisky jsou okresní města, v nichž ve školním roce 2010/11 studovaly nebo se učily téměř dvě třetiny z celkového počtu studentů kraje. Mezi nimi vyniká Jihlava s podílem cca 23 %.

V důsledku demografického vývoje ubývá žáků na středních školách. Ve srovnání se škol. rokem 06/07 je na středních školách v kraji Vysočina ve škol. roce 10/11 o 1 757 žáků méně. Situace se má dále zhoršovat. Klesající naplněnost ve třídách znamená méně peněz pro školu. Stávající situace není dlouhodobě udržitelná a vyžaduje řešení (optimalizace středních škol).

V kraji Vysočina bylo ve školním roce 2010/11 k 30. 9. 2011 zařazeno ve školském rejstříku celkem 73 právnických osob vykonávajících činnost středních škol. Z celkového počtu škol poskytujících střední vzdělávání byly na 18 školách vyučovány obory typu gymnázií, na 40 školách obory typu středních odborných škol, na 28 školách obory typu středních odborných učilišť a na 9 školách obory s upravenými učebními plány pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením

Gymnázia nabízejí různou délku studia – nejběžnější formou je studium osmileté a čtyřleté, pouze tři gymnázia jsou šestiletá. Celkový počet studentů na 18 gymnáziích činil ve školním roce 2010/11 7 740 osob. V posledních letech se začíná rozvíjet další typ všeobecného středoškolského vzdělávání – lycea. Jedná se o čtyřleté vzdělávání s určitým obecně odborným zaměřením, např. lycea technická, ekonomická, přírodovědná, pedagogická. Stejně jako v případě gymnázií jsou v nich mladí lidé připravováni zejména ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách.

Tab. 8.1.4: Přehled studentů na gymnáziích a lyceích v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011

Studijní obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09	Kraj 2007/08	Kraj 2006/07
Gymnázium 4-leté	432	516	334	579	745	2 606	2 813	2 848	2 874	2 857
Gymnázium 6-leté		93	161	141		395	392	364	342	341
Gymnázium 8-leté	806	705	430	425	1 105	3 471	3 586	3 702	3 720	3 751
Lycea	318	345	98	271	236	1 268	1 218	1 069	917	786
Celkem	1 556	1 659	1 023	1 416	2 086	7 740	8 009	7 983	7 853	7 735

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2006-2010

8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory

Tab. 8.1.5: Počty studentů v maturitních oborech (M, L) v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011 (denní studium)

Kód oboru	Studijní obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09	Kraj 2007/08	Kraj 2006/07
21,23,39	Strojírenství, stroj. výr.	138	316	201	300	366	1 321	1 540	1 610	1 514	1 439
29,65	Gastro., hotelnictví, turismus	116	87	132	225	467	1 027	1 019	948	917	892
16,41,43	Zemědělství a lesnictví, ekologie, veterinář		192	302	291	60	845	871	867	891	830
26,18	Elektrotech., telekom. a VT	79	411	176	400	237	1 303	1 258	1 160	1 130	1 081
36	Staveb., geodézie, kartograf.	216	208		217	102	743	766	780	755	785
53	Zdravotnictví	108	162		190	158	618	668	734	822	884
63,64,66	Ekonomika, obchod a podnikání	437	958	374	440	492	2 701	3 157	3 444	3 673	3 794
33	Zpracování dřeva	39		48			87	90	77	73	79
31,69	Osobní a provozní služby		114	21		73	208	231	241	254	289
75	Pedag., učit., soc.péče		230	107	78		415	443	455	456	446
68	Právo, veřejnosp.činnosti		351		207	75	633	628	603	584	542
82,34	Umění a užité umění	177	413		62		652	663	679	687	724
34,37	Ostatní					20	20	8	0	0	28

--	Nástavby	70	147	270	326	260	1 073	1 062	993	980	988
--	Celkem obory	1 380	3 589	1 631	2 736	2 310	11 646	12 404	12 591	12 736	12 801

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2006-2010

Počet studentů, kteří ukončí střední vzdělání maturitní zkouškou, přesahuje 19 tisíc. Největšímu zájmu se těší obory, které jsou především orientovány na ekonomiku a administrativu, strojírenství a strojní výrobu a obory orientované na elektrotechniku, zdravotnictví a stavebnictví (viz tabulka 8.1.5).

Tab. 8.1.6: Počty studentů v nejfrekventovanějších učebních oborech (H, C, E) v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011 (denní studium)

Kód oboru	Učební obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09	Kraj 2007/08	Kraj 2006/07
21,23, 4155	Strojírenství, stroj. výroba	87	318	353	445	431	1 634	1 810	1 842	1 832	1 801
29,65	Gastronomie, hotelnictví, turismus	217	341	202	282	445	1 487	1 617	1 648	1 662	1 769
66	Obchod		46	24	116	33	219	215	261	343	437
33	Zpracování dřeva	63	148	83	89	61	444	460	447	473	485
41	Zemědělství a lesnictví		90	73		73	236	201	212	228	199
26	Elektrotechnika telekomunikace a VT	29	161	58	149	61	458	495	490	548	605
31,34, 37,69	Osobní a provozní služby		170	112	92	159	533	578	570	607	671
36	Stavebnictví, geodézie, kartograf.	22	250	124	181	73	650	595	529	517	516
53	Zdravotnictví						0	28	0	0	0
28, 82	Umění a užité umění	30	32				62	32	88	83	88
--	Ostatní	6	16	15		17	54	41	34	38	29
--	Celkem obory	454	1 572	1 044	1 354	1 353	5 777	6 072	6 121	6 331	6 600

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2006-2010

3.

Počet studentů, kteří dosáhnou středního stupně vzdělání nebo středního vzdělání s výučním listem, se pohybuje pod hranicí 6 tisíc. Největší zájem je o obory strojírenství, gastronomie, hotelnictví a turismus a stavebnictví, geodézii, kartografii. Počty studentů v těchto oborech tvořily ve sledovaném školním roce více než polovinu studentů všech učebních a studijních oborů typu středních odborných učilišť (viz tabulku 8.1.6).

8.1.4 Vyšší odborné školy

Přestože s nárůstem kapacit vysokých škol postupně zájem o vyšší odborné vzdělání klesá, zůstává v našem kraji stále významným prvkem terciárního vzdělávání; důvody jsou různé: nenalezení pracovního místa, zvyšování kvalifikace, neúspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysokou školu aj. Na území kraje Vysočina působí k 30. 9. 2010 14 vyšších odborných škol, z nichž pouze dvě jsou samostatné, ostatní jsou spojeny s různými typy středních škol. Rozložení VOŠ i oborů v kraji lze označit za poměrně rovnoměrné, rozložení počtu studentů jednotlivých oborů se koncentruje více na obory ekonomického, technického a sociálně zdravotního zaměření. Následující tabulka 8.1.7 nabízí oborovou skladbu a počty studentů vyšších odborných škol kraje Vysočina.

Tab. 8.1.7: Obory a počty studentů vyšších odborných škol v jednotlivých okresech kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011 (v denním studiu)

Okres	Název školy	Studijní obor	Školní rok				
			2010/11	2009/10	2008/09	2007/08	2006/07
Havlíčkův Brod	VOŠ a OA Chotěboř	Pojišťovnictví				18	29
		Ekonomika a management podniku			15	41	78
		Řízení bezpečnosti práce	90	84	88	51	31
		Řízení a zabezpečení jakosti		11	12	26	
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Havlíčkův Brod	Diplomovaná všeobecná sestra	136	128	146	152	119
	G, SOŠ a VOŠ Ledec nad Sázavou	Ekonomika a management podniku	60	85	59	85	88
	Akademie - VOŠ, G a SOŠ uměleckoprůmyslová Světlá nad Sázavou	Sklářství				14	45
		Řízení sklářské a keramické výroby	51	57	58	47	
		Řízení výroby zpracování kamene	19	13			
Pelhřimov	VOŠ a SŠ hotelová SČMSD Pelhřimov, s.r.o.	Management hotelového provozu	37	30	29	36	41
Jihlava	FARMEKO - VOŠ zdravotnická a SOŠ, s.r.o.	Diplomovaný farmaceutický asistent	52	53	43	35	22
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Jihlava	Diplomovaná všeobecná sestra	16	64	104	94	68
	Soukromá VOŠ grafická a Střední umělecká škola grafická, s.r.o.	Multimediální umělecká tvorba	42	33	22	30	50
	Soukromá VOŠ sociální, o.p.s.	Sociální práce	126	126	120	119	119
	Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Jihlavě	Dopravně bezpečnostní činnost					
Třebíč	VOŠ a SŠ veterinární, zemědělská a zdravotnická Třebíč	Diplomovaná všeobecná sestra	76	77	74	58	48
		Účetnictví a finanční hospodaření	38	63	60	55	72
Žďár nad Sázavou	VOŠ a SOŠ zemědělsko-technická Bystřice nad Pernštejnem	Agroturistika	66	64	78	80	83
	VOŠ a SPŠ, Žďár nad Sázavou, Studentská 1	Automatizace a informatika	44		18	56	82
		Informační technologie ve strojírenství	40	36	28	11	
		Ekonomika strojírenství	60	55	32	43	49
		Elektrotechnika		46	22		
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Žďár nad Sázavou	Diplomovaná všeobecná sestra	92	83	74	78	68
Vysočina			1 045	1 108	1 082	1 129	1 167

Zdroj dat: UIV, výkaz M10 z roku 2006-2010

8.1.5 Speciální školství

Speciální školství je tvořeno mateřskými a základními školami pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, základními školami speciálními, speciálními školami při zdravotnických zařízeních, odbornými učilišti a praktickými školami. Síť těchto zařízení je v kraji Vysočina stabilizovaná, přičemž některá z nich mají nadregionální působnost. Pro doplnění informací uvádíme tabulku 8.1.8 s počtem individuálně integrovaných žáků v ZŠ. Stejně jako v základním školství, projevuje se i segmentu speciálního vzdělávání výrazný pokles počtu žáků. Řada škol se speciálním zaměřením zajišťuje ve větší míře vzdělávání žákům s těžšími formami zdravotního handicapu.

Vzdělávací systém doplňuje výchovné, pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství. Tyto služby poskytují v kraji Vysočina výchovní poradci (pozice ustavena zpravidla na každé úplné základní škole a na středních školách), pět pedagogicko-psychologických poraden (včetně dalších čtyř odloučených pracovišť) a tři speciálně pedagogická centra.

4. Tab. 8.1.8: Individuálně integrovaní zdravotně handicapovaní žáci v ZŠ v kraji Vysočina

Druh postižení	Školní rok				
	2010/11	2009/10	2008/09	2007/08	2006/07
Mentálně postižení	85	85	97	87	63
Sluchově postižení	22	23	24	28	25
Zrakově postižení	27	32	28	28	35
S vadami řeči	33	18	9	10	7
Tělesně postižení	46	54	47	50	48
S více vadami	66	44	43	26	42
S vývoj. poruchami učení a chování	1 397	1 292	1 216	1 402	1 563
Autisté	46	32	21	13	13
Celkem	1 722	1 580	1 485	1 644	1 796

Zdroj dat :UIV, výkaz S3-01 z roku 2006-2010

8.1.6 Vysoké školy

V kraji Vysočina mají sídlo 2 vysoké školy a dále působí na území kraje odloučená pracoviště jiných vysokých škol.

V akademickém roce 2010/11 studovalo v prezenčních vysokoškolských programech na území kraje 3 749 studentů ve 13 oborech, z toho 3 589 studentů v 10 oborech na dvou vysokých školách se sídlem na území kraje: Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s. (511 studentů) a Vysoká škola polytechnická v Jihlavě (3 078 studentů). Dalších 160 studentů navštěvovalo distanční či kombinovanou formu vysokoškolského studia.

V akademickém roce 2010/11 mají v kraji Vysočina odloučené pracoviště 4 vysoké školy: Vysoké učení technické Brno, Česká zemědělská univerzita Praha, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická univerzita v Liberci.

Prezenční bakalářské studium nabízejí následující vysoké školy:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16.

Elektrotechnika a informatika - obory: Počítačové systémy, Aplikovaná informatika

Ekonomika a management - obory: Finance a řízení, Cestovní ruch

Ošetrovatelství - obory: Porodní asistentka, Všeobecná sestra

Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.

obory: Aplikované informační technologie, Informační management, Veřejnoprávní studium, Management a marketing.

Prezenční formu bakalářského studia nabízejí také detašovaná pracoviště těchto VŠ:

Česká zemědělská univerzita Praha, Praha-Suchbát, Kamýcká 129, Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinářských zdrojů – pracoviště Česká zemědělská akademie v Humpolci, střední škola, Chov koní - tříleté prezenční bakalářské studium.

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, Praha 6 - Dejvice Fakulta chemicko-technologická – pracoviště Akademie - VOŠ, G, SOŠ umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou, Konzervování-restaurování umělecko-řemeslných děl.

Technická univerzita Liberec, Hálkova 917/6, Střední uměleckoprůmyslová škola Jihlava - pracoviště Helenín, Hálkova 42, Textilní a oděvní návrhářství.

Pobočky s distančním a kombinovaným studiem otevřela:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16 , obory: Počítačové systémy, Finance a řízení, Cestovní ruch

Vysoké učení technické Brno, Fakulta strojního inženýrství (pracoviště: VOŠ a SPŠ, Studentská 1 Žďár n/S, obor Strojírenská technologie).

8.1.7 Celoživotní vzdělávání

Realizace konceptu celoživotního vzdělávání znamená užší propojení existujícího školského systému se sektorem dalšího vzdělávání, s politikou zaměstnanosti a se sociální politikou. Zdůrazňuje se význam učení mimo rámec vzdělávací soustavy (vzdělávání na pracovišti, uznávání předchozí pracovní zkušenosti), tedy co největší prostupování oblasti učení a práce. Zvyšuje se úloha sociálních partnerů, zdůrazňuje se osobní volba každého jedince a propojení individuální poptávky se společenskou.

Dle údajů z Registru ekonomických subjektů z ledna roku 2008 vykazovalo v kraji Vysočina činnost zaměřenou na vzdělávací služby pro dospělé přes dvě stě právnických osob a kolem tisíce fyzických osob. Podrobnější informace o účasti dospělých v dalším vzdělávání nejsou s výjimkou informací ze škol k dispozici.

Ve školním roce 2010/11 se střední a základní školy opět podílely na organizaci odborně zaměřených vzdělávacích kurzů. Střední školy mimo jiné spolupracují s úřady práce a na základě jejich požadavků zajišťují kvalifikační a rekvalifikační kurzy pro veřejnost a kurzy pro zaměstnance škol a školských zařízení zakončené odborným přezkoušením nebo státní zkouškou. Mezi kurzy, které pořádaly zmíněné školy, převažovaly především rekvalifikační kurzy pro uchazeče o zaměstnání, dále pak kurzy jazykové, kurzy pro rozšíření znalostí v řemeslných živnostech, kurzy autoškol, sportovní kurzy, svářečské školy, kurzy práce s výpočetní technikou či další odborné kurzy technického, obchodního, ekonomického nebo uměleckého charakteru. Roste také zájem o kurzy pro seniory.

8.2 Zdravotnictví

Ve zdravotnictví v kraji Vysočina pracovalo na konci roku 2009 v evidenčním počtu celkem 10 463,65 zaměstnanců a zaměstnavatelů. Odborní zdravotničtí pracovníci představovali 84,1 % z celkového evidenčního počtu zaměstnanců a zaměstnavatelů ve zdravotnických zařízeních v kraji. Z nich činil podíl lékařů 14,3 %, zubních lékařů 2,76 %, farmaceutů 2,7 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (ZPBD) 47,5 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou a specializovanou způsobilostí (ZPSZ) 2,9 %, zdravotnických pracovníků nelékařů pod odborným dohledem nebo přímým vedením (ZPOD) 12,4 % a jiných odborných pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (JOP) a dentistů 1,4 %.

Tab. 8.2.1: Pracovníci ve zdravotnictví podle kategorií (evidenční počet pracovníků) – stav k 31. 12. 2009

Okres	Lékaři	Farmaceuti	ZPBD	ZPSZ	ZPOD	JOP	Ostatní	Celkem
Havlíčkův Brod	340,04	45,48	1 107,51	59,58	370,70	22,96	451,33	2 397,60
Jihlava	475,32	67,75	1 442,24	66,82	359,68	97,01	445,10	2 953,92
Pelhřimov	233,94	44,09	592,17	44,91	188,78	14,00	249,29	1 367,18
Třebíč	356,20	53,32	910,12	61,44	197,93	10,01	198,98	1 788,00
Žďár nad Sázavou	380,12	72,72	916,37	66,62	185,06	3,70	332,36	1 956,95
Vysočina	1 785,62	283,36	4 968,41	299,37	1 302,15	147,68	1 677,06	10 463,65

Pozn.: ZPBD – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

ZPSZ – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí

ZPOD – zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením

JOP – jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Regionální pracoviště Brno; červen 2010

V kraji je šest nemocnic. Zřizovatelem pěti z nich je kraj Vysočina. Celková kapacita nemocnic je 2 794 lůžek. V nemocnicích zřizovaných krajem Vysočina v roce 2009 pracovalo celkem 620 lékařů a 3 196 ostatních zdravotnických pracovníků (přepočtené počty). V ambulantní péči pracovalo celkem 1 212 lékařů (přepočtený počet).

Tab. 8.2.2: Počet lékařů (přepočtený počet) – stav k 31. 12. 2009

Okres	Lůžková péče				Ambulantní péče				Celkem	
	celkem		nemocnice		celkem ¹⁾		samostatná ambul. zařízení			
	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.
Havlíčkův Brod	124,00	12,94	76,47	7,98	215,94	22,53	161,26	16,83	340,04	35,48
Jihlava	141,14	12,55	115,19	10,24	271,05	24,09	225,59	20,05	475,32	42,25
Pelhřimov	68,90	9,44	50,90	6,97	165,04	22,60	124,78	17,09	233,94	32,04
Třebíč	97,01	8,52	87,66	7,70	259,19	22,77	228,17	20,05	356,20	31,30
Žďár nad Sázavou	79,07	6,60	69,30	5,78	301,05	25,12	230,70	19,25	380,12	31,72
Vysočina	510,12	9,91	399,52	7,76	1 212,27	23,54	970,50	18,84	1 785,62	34,67

rel. – počet lékařů na 10 000 obyvatel

¹⁾ včetně ambulantních částí nemocnic

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Regionální pracoviště Brno; červen 2010

Tab. 8.2.3: Kapacita lůžkových zdravotnických zařízení dle typu lůžek - stav 31. 12. 2009

Okres	Počet lůžek celkem	Nemocnice	LDN	Léčebny TRN	Psychiatrické léčebny	Ostatní lůžková zařízení
Havlíčkův Brod	1 468	558	96	0	774	40
Jihlava	1 288	758	0	0	530	0
Pelhřimov	654	350	224	80	0	0
Třebíč	733	541	132	0	0	60
Žďár nad Sázavou	727	587	50	40	50	0
Vysočina	4 870	2 794	502	120	1 354	100

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Regionální pracoviště Brno; červen 2010

V kraji působí 3 samostatná zařízení a 2 detašovaná oddělení nemocnic poskytující následnou péči, 3 psychiatrické léčebny, 1 samostatná léčebna TRN a rehabilitační ústav. Nadregionální působnost má zejména léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění v Humpolci a oddělení TRN Nemocnice

Nové Město na Moravě (Buchtův kopec), Rehabilitační ústav pro cévní choroby mozkové Chotěboř a psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě, Jihlavě a Dětská psychiatrická léčebna Velká Bíteš.

Tab. 8.2.4: Nemocnice v kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2009

Okres	Název	Adresa	Zřizovatel	Počet lůžek	Detasovaná pracoviště
Havlíčkův Brod	Nemocnice Havlíčkův Brod, příspěvková organizace	Havlíčkův Brod, Husova 2624	kraj Vysočina	558	-
Jihlava	Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace	Jihlava, Vrchlického 59	kraj Vysočina	758	-
Pelhřimov	Nemocnice Pelhřimov, příspěvková organizace	Pelhřimov, Slovanského bratrství 710	kraj Vysočina	350	-
Třebíč	Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace	Třebíč, Purkyňovo nám. 2	kraj Vysočina	673	Mor. Budějovice, nám. Svobody 358
Žďár nad Sázavou	Nemocnice Nové Město na Moravě, příspěvková org.	Nové Město na Moravě, Žďárská 600	kraj Vysočina	542	Sněžné, Buchtův kopec
	Nemocnice sv. Zdislavy, a.s. Mostiště	Velké Meziříčí, Mostiště 93	nestátní	135	-

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina 2010

V samostatných ambulantních zařízeních působilo v roce 2009 na území kraje Vysočina celkem 971 lékařů (přepočtený počet). Z nich bylo 221 praktických lékařů pro dospělé, 106 praktických lékařů pro děti a dorost, 254 zubních lékařů a 51 praktických ženských lékařů.

Tab. 8.2.5: Praktičtí lékaři v ambulantních zařízeních podle oborů – stav k 31. 12. 2009

území	Počet lékařů (přepočtený počet)				Počet registrovaných pacientů na 1 lékaře ¹⁾		
	pro dospělé	pro děti a dorost	zubní lékař	ženský lékař	pro dospělé	pro děti a dorost	ženský lékař
Havlíčkův Brod	38,27	18,20	46,40	8,00	1 546	988	4438
Jihlava	49,35	22,80	58,54	12,00	1 637	938	3179
Pelhřimov	35,45	15,20	28,11	7,10	1 686	940	3566
Třebíč	51,70	25,10	62,70	14,14	1 576	939	2972
Žďár nad Sázavou	46,20	24,70	58,70	10,20	1 872	1021	4229
Vysočina	220,97	106,00	254,45	51,44	1 664	966	3579

Poznámka: Registrovaní pacienti se u praktický lékařů stomatologů nesledují

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Regionální pracoviště Brno; červen 2010

Obyvatelé kraje měli koncem roku 2009 k dispozici 123 lékáren a 8 výdejen zdravotnických prostředků. Na jednu lékárnou připadalo v průměru 4 187 obyvatel.

Tab. 8.2.6: Lékařská péče v kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2009

Okres	Počet lékáren a výdejen (vč. odloučených pracovišť)	Farmaceuti (přep. počet)	Farmaceut. asistenti (přep. počet)	Počet obyvatel na 1 lékárnou a výdejnu	Tržby za léčiva a zdravotnické prostředky na 1 obyvatele (Kč)	Počty expedovaných receptů a poukazů
Havlíčkův Brod	22	45,48	42,36	4 792	5 839	668 827
Jihlava	31	67,75	56,51	4 018	5 272	892 096
Pelhřimov	23	44,09	33,10	3 175	7 834	552 605
Třebíč	26	53,02	49,72	4 742	5 407	738 246
Žďár nad Sázavou	29	72,72	41,16	4 280	5 337	900 551
Vysočina	131	283,06	222,85	4 187	5 166	3 752 325

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Regionální pracoviště Brno; červen 2010

Rozdíly v kapacitě zařízení zdravotnické péče mezi okresy kraje nejsou celkově příliš výrazné. Odrážejí rozdílnou sídelní strukturu a také regionální působnost zdravotnických zařízení.

Zdravotní stav obyvatelstva

Zdravotní stav obyvatelstva je výsledkem působení komplexu faktorů, mezi něž patří životní styl, sociální struktura obyvatelstva, dostupnost a kvalita zdravotnické péče, stav životního prostředí, péče

obyvatel o vlastní zdraví a další. Zdravotní stav obyvatel kraje Vysočina je v rámci ČR mírně nadprůměrný. Nepřímo to můžeme usuzovat z úmrtnostních poměrů, které jsou v kraji relativně dobré a od počátku 90. let mají dlouhodobou výraznou tendenci se zlepšovat.

Střední délka života (naděje dožití při narození) je u mužů o 0,8 roku a u žen o 0,5 roku vyšší než činí průměr ČR. Kraj se tak řadí v tomto velice důležitém ukazateli zdravotního stavu mezi kraje s nejdelší střední délkou života. Ženy v kraji Vysočina žijí v průměru o více než 6 let déle než muži. Střední délka života mužů na Vysočině je třetí nejvyšší po Praze a Královéhradeckém kraji. U žen je pátá nejvyšší po Praze, Jihomoravském, Zlínském a Královéhradeckém kraji.

Tab. 8.2.7: Vybrané charakteristiky úmrtnosti obyvatelstva v okresech kraje Vysočina

Okres	Naděje na dožití při narození (průměr let 2001-2005)		Úmrtnost (průměr let 2002-2006)	
	muži	ženy	kojenecká	novorozenecká
Havlíčkův Brod	73,0	79,1	2,1	1,6
Jihlava	73,4	79,5	3,9	3,1
Pelhřimov	73,0	78,6	2,4	1,2
Třebíč	73,0	79,4	4,1	3,0
Žďár nad Sázavou	73,1	79,4	4,1	3,4
Vysočina	73,1	79,2	3,5	2,6
ČR	72,3	78,7	3,7	2,3

Poznámka: 1) novorozenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 28 dní / počet živě narozených

2) kojenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 354 dní / počet živě narozených

Zdroj dat: Úmrtnostní tabulky za okresy ČR v období 2001 až 2005. ČSÚ Praha, 2007.; Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006. ČSÚ Praha, 2007.

V roce 2009 bylo v kraji Vysočina nově nahlášeno necelých 60 tisíc případů pracovní neschopnosti (o 41 003 případů méně než v roce 2008), což představovalo 33,73 hlášených případů na 100 pojištěnců regionu. Průměrná doba jedné pracovní neschopnosti činila 46,6 dní, v roce 2008 to bylo 38,7 dní. Celkový pokles pracovní neschopnosti v posledních letech je možné vysvětlit legislativní změnou, kdy jsou náklady pracovní neschopnosti částečně přeneseny na zaměstnance a zaměstnavatele.

Tab. 8.2.8: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v okresech kraje Vysočina v roce 2009

Okres	Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	Nově hlášené případy pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kalendářní dny)	Průměrné procento pracovní neschopnosti
Havlíčkův Brod	29 707	33,63	46,2	4,26
Jihlava	46 579	30,73	43,3	3,65
Pelhřimov	25 237	36,18	48,6	4,82
Třebíč	33 699	33,30	49,0	4,47
Žďár nad Sázavou	39 474	36,17	47,1	4,67
Vysočina	174 696	33,73	46,6	4,31
ČR	4 253 139	33,89	45,1	4,18

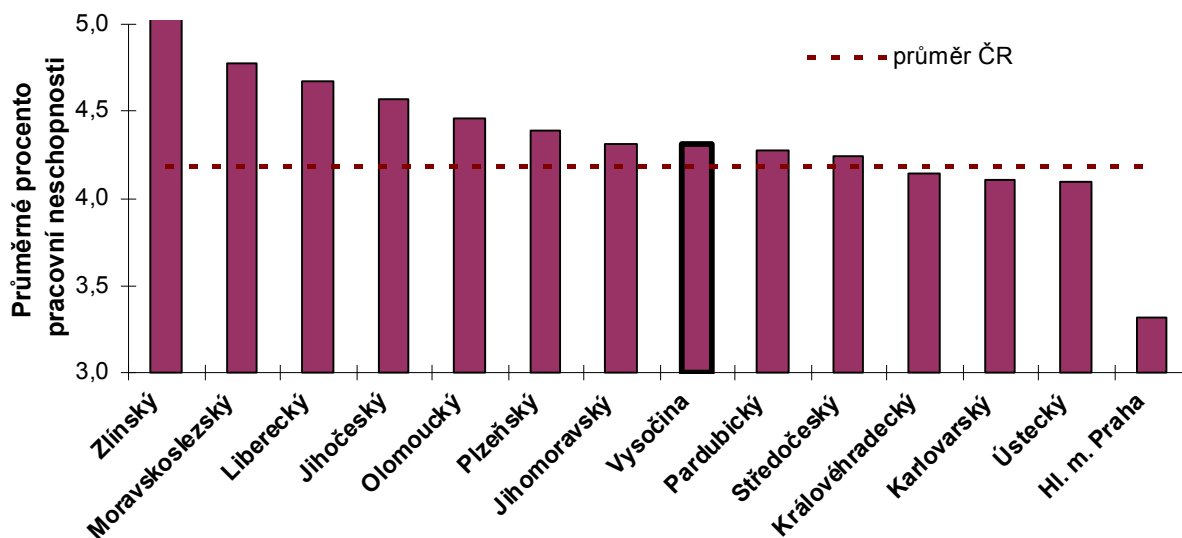
Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

Průměrné procento pracovní neschopnosti je v meziokresním srovnání v rámci kraje Vysočina daleko nejnižší v okrese Jihlava, který jediný vykázal v roce 2009 z hlediska celorepublikového průměru nižší hodnoty. Na Jihlavsku byla rovněž evidována nejnižší průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti, přičemž hodnota tohoto ukazatele byla u všech ostatních okresů Vysočiny nad republikovým průměrem. Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných byl nejvyšší v okresech Pelhřimov a Žďár nad Sázavou, jediné tyto dva okresy převyšovaly v roce 2009 průměrnou hodnotu za ČR.

V mezikrajském porovnání bylo v roce 2009 průměrné procento pracovní neschopnosti na Vysočině sedmé nejnižší. Jeho výše však překročila celostátní průměr, na čemž měla hlavní podíl nízká hodnota za Prahu.

Obr. 8.2.1: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v krajích ČR v roce 2009

Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

Zdravotnická záchranná služba (ZZS)

V kraji Vysočina zajišťuje přednemocniční neodkladnou péči jediná příspěvková organizace zřizovaná krajem - Zdravotnická záchranná služba kraje Vysočina, příspěvková organizace (se sídlem: Vrchlického 61, 568 01 Jihlava).

Zdravotnické záchranné službě se úspěšně daří zajišťovat vysokou úroveň přednemocniční neodkladné péče v našem kraji pro přibližně 1 300 obcí a místních částí, na území velkém cca 6900 km² s více než půl milionem obyvatel, kdy se v turisticky atraktivních regionech v letních a zimních sezonách tento počet významně zvyšuje.

Struktura ZZS

ZZS je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 19 stanovištích je 26 výjezdových skupin ZZS, z toho jedna skupina letecké zdravotnické záchranné služby (LZZS). LZZS je zajišťovaná ve spolupráci s privátní firmou Alfa Helicopter, která poskytuje vrtulník a piloty vrtulníku.

Tab. 8.2.9: Přehled výjezdových stanovišť a posádek Zdravotnické záchranné služby kraje Vysočina

Oblast	Výjezdové stanoviště	Počet posádek			
		RLP	RZP	RV	LZZS
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	1	1	1	
	Chotěboř		1		
	Ledeč nad Sázavou		1		
	Příbyslav		1		
Jihlava	Jihlava	1	2		1
	Telč	1			
Nové Město na Moravě	Bystřice nad Pernštejnem	1			
	Nové Město na Moravě		1		
	Velké Meziříčí	1			
	Žďár nad Sázavou	1			
Pelhřimov	Humpolec	1			
	Pacov		1		
	Pelhřimov	1		1	

	Počátky		1		
	Jemnice		1		
Třebíč	Moravské Budějovice	1			
	Náměšť nad Oslavou	1			
	Třebíč	1	1		
	Velká Bíteš		1		
Celkem ZZS Vysočina		11	12	2	1

Pozn.: RLP – výjezdová skupina rychlé lékařské pomoci (lékař, záchranář, řidič – záchranář)

RZP – výjezdová skupina rychlé zdravotnické pomoci (záchranář, řidič – záchranář)

RV – výjezdová skupina „rendez vous“ (lékař, řidič – záchranář)

LZZS – vzletová skupina zdravotnické záchranné služby (lékař, záchranář)

Poskytování přednemocniční péče je řízeno z jediného zdravotnického operačního střediska (ZOS) v Jihlavě. ZOS řídí všechny výjezdové skupiny a skupinu letecké záchranné služby. Jednotlivá stanoviště ZZS mají své obvody určené územím přiřazených obcí, většinou s dodržením dojezdového časového limitu 15 minut, ZOS však využívá jednotlivé týmy podle indikací a nejbližší dostupnosti po celém území kraje.

Obr.: 8.2.2 Umístění výjezdových stanovišť zdravotnické záchranné služby v kraji Vysočina

Personální obsazení a statistika

Přepočtený počet pracovníků ZZS zajišťujících poskytování přednemocniční péče v kraji Vysočina je 310, z toho je 22 THP a 4 dělnických profesí. ZZS dále provoz zajišťuje externí spolupracovníky, převážně lékaři.

Statistika výjezdů a vzletů

V roce 2009 činil počet výjezdů na tísňovou výzvu 28 851, počet převozů primární a sekundární pak 3 832. Z tohoto počtu bylo 20 038 výjezdů RLP (s lékařem) a 10 826 výjezdů RZP (se zdravotníkem) 1 249 výjezdů rades-vous. Počet vzletů na tísňovou výzvu byl 303, sekundárních 267.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

8.3.1. Sociální zabezpečení

Průměrná výše většiny typů důchodů v kraji Vysočina je pod průměrem ČR, i když rozdíl mezi výší důchodů v kraji a ČR je poměrně malý, podobně jako rozdíly mezi okresy (tabulka 8.3.2). Také územní rozložení příjemců důchodů odpovídá počtu obyvatel. Výjimkou je výrazněji vyšší počet vyplácených invalidních důchodů v okrese Žďár nad Sázavou, což pravděpodobně souvisí se zaměstnaností v uranovém průmyslu.

Tab. 8.3.1: Počet příjemců důchodů v okresech kraje Vysočina v prosinci 2009

Okres	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní plné	invalidní částečné	vdovské ¹⁾	vdovecké ¹⁾	sirotčí
Havlíčkův Brod	26 468	14 351	12	3 302	1 691	5 744	950	418
Jihlava	29 613	16 899	12	2 961	2 051	6 233	1 011	446
Pelhřimov	21 042	11 498	5	2 420	1 414	4 655	769	281
Třebíč	30 014	17 196	12	2 932	1 875	6 476	1 048	475
Žďár nad Sázavou	35 521	17 491	12	5 505	3 767	7 032	1 139	575
Vysočina	142 658	77 435	53	17 120	10 798	30 140	4 917	2 195
ČR	2 790 391	1 530 486	2 526	321 439	211 376	583 420	94 346	46 798

Poznámka: ¹⁾včetně kombinovaných

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010

Za pozornost stojí významný rozdíl mezi počtem příjemců vdovských (pro ženy) a vdoveckých (pro muže) důchodů. Tato situace je ovlivněna demografickým faktorem - naděje na dožití je u žen všeobecně vyšší než u mužů. Na druhé straně výše příjmu v Kč je u těchto důchodů rovněž rozdílná, zde je však vyšší průměrná výše vdoveckých důchodů než vdovských, což souvisí s přetrvávajícím dlouhodobým trendem rozdílného odměňování mužské a ženské práce.

Tab. 8.3.2: Průměrná výše důchodů v okresech kraje Vysočina (v Kč) v prosinci 2009

Okres	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní plné	invalidní částečné	vdovské ¹⁾	vdovecké ¹⁾	sirotčí
Havlíčkův Brod	9 703	9 838	5 340	9 594	6 135	10 520	11 529	5 100
Jihlava	9 594	9 683	6 000	9 647	6 070	10 527	11 359	5 156
Pelhřimov	9 740	9 846	5 698	9 707	6 119	10 591	11 474	5 108
Třebíč	9 515	9 564	5 886	9 457	6 043	10 474	11 199	5 098
Žďár nad Sázavou	9 672	9 954	6 013	9 999	6 235	10 592	11 727	5 238
Vysočina	9 639	9 771	5 799	9 726	6 139	10 539	11 461	5 148
ČR	9 803	10 045	5 800	9 681	6 076	10 653	11 814	5 145

Poznámka: ¹⁾včetně kombinovaných

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010

8.3.2 Sociální služby

Významnou změnou v oblasti sociálních služeb bylo v souvislosti s reformou územní veřejné správy přenesení zodpovědnosti za zajištění těchto služeb ze státu (reprezentovaného okresními úřady) na územní samosprávné orgány. Zřizovateli zařízení sociálních služeb jsou buď samy samosprávné orgány (města, obce, kraj) nebo nestátní neziskové organizace.

Současně se sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti a mění se socioekonomická a demografická struktura společnosti se mění struktura poptávky po jednotlivých druzích sociálních služeb. Obecným trendem je zvyšování rozmanitosti typů sociálních služeb (na straně poptávky i nabídky), a to jak v oblasti služeb sociální péče, tak především v oblasti služeb sociální intervence.

Vývoj a současný stav zabezpečení poptávky po sociálních službách v kraji Vysočina celkově odpovídá těmto trendům. Zajištění některých typů služeb je však nedostatečné, jiné služby chybí zcela, problémem je také regionální rozmístění a dostupnost zařízení služeb.

Dle zákona o sociálních službách mohou být poskytnuty následující sociální služby:

Odborné sociální poradenství, osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

V kraji Vysočina jsou poskytovány všechny výše uvedené sociální služby vyjma krizové pomoci, podpory samostatného bydlení, nízkoprahového denního centra a noclehárny. Je zde zabezpečena péče o všechny cílové skupiny – od rodin s dětmi přes mládež až po osoby s různými druhy postižení, včetně osob s duševním onemocněním.

V kraji Vysočina je celkem 112 poskytovatelů, kteří poskytují celkem 237 sociálních služeb.

Kraj Vysočina zřizuje 11 domovů pro seniory, při kterých je také zřízena služba domova se zvláštním režimem pro chronicky duševně nemocné, 9 ústavů sociální péče a Psychocentrum – manželskou a rodinnou poradnu kraje Vysočina, při které je také zřízeno Intervenční centrum pro oběti domácího násilí.

Výše zmíněná zařízení, která kraj Vysočina zřizuje, poskytují celkem 40 sociálních služeb.

V kraji je provozováno 8 azylových domů. S výjimkou okresu Pelhřimov působí v každém okrese. Z hlediska jejich zaměření jde o azylové domy pro matky (otce) s dětmi nebo pro muže. Chybí však azylové zařízení pro ženy.

Tab. 8.3.3 Vybraná zařízení služeb sociální intervence v kraji Vysočina (31. 12. 2009)

Okres	Azylové domy		Poradny
	počet domů	počet lůžek	
Havlíčkův Brod	2	32	4
Jihlava	2	37	10
Pelhřimov	-	-	5
Třebíč	2	71	5
Žďár nad Sázavou	2	54	7
Vysočina	8	194	31

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Oblast poskytování sociálních služeb je velmi různorodá, což souvisí jak s rozmanitou strukturou poptávky po těchto službách, tak i s množstvím různých aktérů zabezpečujících tyto služby (nejčastěji obce a neziskové organizace). Současně je to i značně dynamická oblast, neboť struktura poptávky se v průběhu socioekonomických změn ve společnosti s časem mění. To vytváří značné nároky na monitorování stavu nabídky sociálních služeb, včetně odhadu současných potřeb (poptávky) a jejich očekávaného vývoje. Tento monitoring, včetně systémové podpory kritických či prioritních oblastí, je jednou z klíčových rolí krajské samosprávy v oblasti sociálních služeb. Z toho důvodu je uvedena problematika předmětem samostatného strategického dokumentu „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb kraje Vysočina“.

Procesem střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb se v kraji Vysočina zabývá celkem 10 expertních skupin, které jsou složeny ze zástupců Krajského úřadu a poskytovatelů sociálních služeb, přičemž je dbáno na to, aby byli zastoupeni poskytovatelé služeb, kde zřizovatelem je kraj, obec i NNO.

8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením

Současné demografické a sociální změny ve společnosti jsou provázány kromě jiného i tím, že dochází k oddělování určitých skupin obyvatelstva od hlavního proudu společnosti, tzv. sociálnímu vyloučení některých skupin obyvatelstva. V České republice se tohoto pojmu začalo používat v souvislosti s přípravou na vstup do Evropské unie a přijetím dokumentu „Společné memorandum k sociálnímu začleňování“ v roce 2003. Převzetí tohoto pojmu (dříve se používalo převážně pojmu „chudoba“) je doprovázeno i rozšířením okruhu obyvatel, pro které je tento jev charakteristický. Česká republika i kraj Vysočina se řadí mezi státy (kraje) s nízkým, ne však zanedbatelným výskytem sociálně vyloučených. Značná část těchto obyvatel žije pod hranicí chudoby, sociální dávky jsou často jejich jediným příjmem, řadí se mezi skupinu osob, které se často dopouští trestné činnosti apod. Mezi sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením se řadí část romského obyvatelstva, dlouhodobě nezaměstnaní, marginální skupiny obyvatel (osoby bez příštíře, osoby vracející se z výkonu trestu, alkoholici ad.), osoby závislé na návykových látkách, apod. Odborníky jsou mezi obyvatele ohrožené sociálním vyloučením řazeny i některé sociální kategorie, např. zdravotně postižení ad. Obecně přijímaná definice je obsažena v zákoně o sociálních službách, který sociálním vyloučením rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

8.4.1 Romská problematika

Významným ukazatelem, který ovlivňuje okruh obyvatel sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením je nezaměstnanost a celkový stav na trhu práce, zejména pak dlouhodobá nezaměstnanost (12 a více měsíců). Podrobně se nezaměstnaností zabývá kapitola 7 Trh práce.

Nezanedbatelnou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením je romská populace žijící na území kraje vysočina. Jedinou oficiální informací o počtu a rozmístění příslušníků romské národnosti je sčítání lidu. Dle údajů ČSÚ se v roce 2001 hlásilo v kraji Vysočina k romské národnosti 258 obyvatel. Jak je známo, takto zjištěný údaj nedokumentuje skutečný počet a rozmístění příslušníků romské národnosti. Příslušnost k romské národnosti není statistickým znakem v žádném jiném veřejném informačním systému.

Tab. 8.4.1: Odhad počtu příslušníků romské menšiny v kraji v roce 2010

Obce s rozšířenou působností Vysočina	Počet Romů	Romové v sociálně vyloučených lokalitách
Bystřice n. P.	20	0
Havlíčkův Brod	550	19
Humpolec	20	0
Chotěboř	150	150
Jihlava	900	700
Moravské Budějovice	83	80
Náměšť nad Oslavou	20	0
Nové Město na Moravě	50	0
Pacov	40	0
Pelhřimov	75	0
Světlá nad Sázavou	80	0
Telč	70	40
Třebíč	250	60
Velké Meziříčí	40	0
Žďár nad Sázavou	140	0
Celkem	2488	1049

Zdroj dat: Zprávy o situaci romské menšiny v kraji Vysočina za rok 2010. Úřad vlády ČR, 2011.

Etnicky jsou Romové na Vysočině příslušníky velkorodin z oblasti Spišské Nové Vsi a Humenného. Do kraje přišli většinou v padesátých a šedesátých letech dvacátého století. Na základě kvalifikovaného

odhadu lze orientačně stanovit, že počet Romů ve vyloučených lokalitách kraje Vysočina se pohybuje mezi 50 - 70 % z celkového počtu Romů v kraji. Z více než 90% žijí lidé v sociálně vyloučených lokalitách ze sociálních dávek. Obyvatelstvo těchto lokalit se vyznačuje nízkou vzdělaností, vysokou nezaměstnaností (80 - 100 %), vysokou porodností, nízkou úrovní bydlení, nízkými příjmy, zhoršeným zdravotním stavem apod.

Tab. 8.4.2: Prostorové rozložení sociálně vyloučených lokalit v kraji Vysočina

Obec	Počet sociálně vyloučených lokalit	Prostorové rozložení lokalit
Havlíčkův Brod	1	Lokalitu tvoří dva domy v centru města s 16 byty. Většina bytů je o velikosti 1 + kk.
Chotěboř	1	Dvoupodlažní činžovní dům v centru města o dvou vchodech a 16 bytech. Byty jsou většinou o velikosti 1+ kk.
Jaroměřice nad Rokytnou	1	Lokalita je od obce vzdálen cca 1 km. Je tvořena několika objekty. V přední části lokality je objekt v majetku města, který užívá jedna romská rodina. V zadní části lokality je stavba dlouhá cca 30 m, v němž je pět bytových jednotek.
Jihlava	3	Lokalita A leží na okraji města Jihlava a nachází se v ní několik různých typů objektů určených k přechodnému bydlení. Nejhorší kvalita ubytování je v plastových unimobuňkách, jejichž jedna řada je umístěná uprostřed lokality (5 bytových jednotek) a další řada je situována v zadní části lokality (8 bytových jednotek). Lokalita B se nachází v běžné zástavbě sídliště, jedná se o skupinu panelových domů. Lokalita C je umístěná v průmyslové zóně na okraji města. Tříposchodový bytový dům o cca 12 bytových jednotkách různé velikosti.
Kojatice	1	Lokalitu tvoří podlouhlý objekt rozdělený příčkami na 8 bytů. K objektu patří garáže a hospodářská stavení. Lokalita je vzdálená od vesnice cca 300 metrů.
Mirošov	1	Lokalita zahrnuje pouze přízemní montovaný objekt se 4 bytovými jednotkami o velikosti 2 + kk na okraji vesnice. Provizorní stavba je umístěná bez základů na pozemku strženého zámku.
Telč	1	Dva domy, celkem 16 bytů velikosti 2 + kk cca 1,5 km za městem. Jedná se o bývalou cihelnu, v níž byl provoz ukončen za 2. světové války.
Třebíč	3	Lokalita A zahrnuje dva dvoupatrové cihlové domy stojící téměř proti sobě v běžné zástavbě na předměstí. Objekty jsou obydlené jen z malé části. Lokalita B se nachází v historické a turisticky nejatraktivnější části města, tzv. židovské čtvrti. Jedná se o byty různé velikosti v osobním vlastnictví. Lokalita C vznikla po roce 2000 řízeným sestěhováním. Jedná se o jednopatrový dům se 4 byty o velikosti 2 + kk a jednopatrový přístavek se dvěma byty o velikosti 1 + kk.

Zdroj dat: Zprávy o situaci romské menšiny v kraji Vysočina za rok 2010. Úřad vlády ČR, 2011.

Zhodnocení pozice Romů na trhu práce

Přístup Romů k pracovním místům je komplikovaný. V kraji je celkově nedostatek pracovních míst vhodných pro Romy. Na území kraje působí několik romských firem, které se snaží zaměstnávat osoby obtížně uplatnitelné na trhu práce. Jedná se především o dělnické profese nevyžadující žádnou odbornou kvalifikaci (úklidové práce, stavební práce, údržba silnic a koryt řek atd.). Romské dívky většinou po skončení povinné školní docházky nepokračují v přípravě na zaměstnání, brzy vstupují do partnerských vztahů, stávají se manželkami a matkami. Z důvodu své nízké kvalifikace si velmi obtížně hledají zaměstnání. Jejich motivace získat zaměstnání je nízká, protože je pro ně nejdůležitější péče o rodinu. Nezanedbatelným faktorem je v tomto případě i tradiční chápání úloh v rodině, muž zaměstnání své ženy může vnímat jako degradaci vlastní osoby.

Popis bytové situace Romů, zejména těch sociálně vyloučených

Většina Romů bydlí v obecních bytech nižší kategorie. Malé procento z nich obývá pronajaté byty a minimum z nich je vlastníkem objektu, ve kterých žijí. Díky jejich finanční situaci je bytová situace v sociálně vyloučených lokalitách velmi kritická. Neinvestují do bydlení a vybydlují prostory, které mají k dispozici. Prakticky malá dostupnost nového bydlení zapříčiňuje více generační byty a mnoho sociálních problémů v nich. Dobrá praxe rozmísťovat Romy do obecních bytů v rámci celé spádové oblasti a obecní byty rozdělovat na základě sociální potřeby podléhá stále víc komerčnímu trendu. Romové jsou často sestěhováni do bytů nižší kategorie a holobytů, protože je to pro obec levnější. Přestěhování do holobytů předchází neřešení dluhů na nájemném a na službách spojených s užíváním obecního bytu. Také sami Romové za úplatu směňují větší městské byty za menší.

Situace Romů v sociální oblasti

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v kraji Vysočina obsahuje opatření pracovní skupiny poskytovatelů služeb pro národnostní a etnické menšiny, osoby bez přístřeší a osoby ohrožené domácím násilím: „Připravit a zavést systém pomoci osobám v sociálně vyloučených lokalitách“. Nečastějším druhem realizované služby s cílovou skupinou etnické menšiny a osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách je odborné sociální poradenství, které je v kraji zastoupeno v pěti případech. Druh služby nízkoprahová zařízení pro děti a mládež je poskytován ve čtyřech zařízeních zaměřených na uvedenou cílovou skupinu. Terénní programy pro tuto cílovou skupinu jsou registrovány u tří poskytovatelů sociálních služeb stejně jako sociální rehabilitace. Jeden z devíti azylových domů, které působí v kraji Vysočina, se zaměřuje v rámci svého působení i na etnické menšiny. Dva poskytovatelé realizují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v romských komunitách. V kraji byla zřízena také dvě kontaktní centra, která deklarují zaměření na sociálně vyloučené lokality. Romové v sociálně vyloučených lokalitách mají k dispozici také telefonickou krizovou pomoc a mohou využít služeb terapeutické komunity.

Zhodnocení situace romské menšiny v oblasti vzdělávání

V kraji Vysočina roste z dlouhodobého hlediska počet romských žáků vzdělávaných v hlavním vzdělávacím proudu. Dle velice přibližného odhadu se v základních školách prakticky všech zřizovatelů v kraji vzdělává asi 15 - 20 % romských žáků z celkového počtu všech zařazených žáků. Základní bariérou pro dobré zvládnutí nároků běžné školy je malá motivace žáků a jejich rodin k samotnému procesu vzdělávání, z nedostatečné motivace vyplývající špatná školní docházka (často nepostihovaná) a nízká podpora vzdělávání v rodině. Jednou z dalších bariér je také absence předškolního vzdělávání romských dětí a nižší vzdělanostní úroveň rodičů, tím dochází k mezigeneračnímu přenosu nízké vzdělanostní úrovně v romských komunitách. Nepřehlédnutelnou bariérou je i nepřipravenost základních škol - nedostatek odborných pracovníků (školní psychologové, speciální pedagogové, asistenti) a nesystémová podpora integračních snah škol ze strany státu.

Tab.: 8.4.3: Přehled vzdělávacích zařízení zřizujících přípravné ročníky

Název zařízení	Sídlo zařízení	Počet přípravných ročníků	Počet dětí, které se v nich vzdělávají
ZŠ Jihlava	E. Rošického 2	1	12
ZŠ Jihlava	Jungmannova 6	1	10
ZŠ Žďár nad Sázavou	Komenského 6	1	11

Tab. 8.4.4: Podpora romských žáků středních škol

Kraj	1. kolo			
	Počet žádostí	Počet podpořených škol	Počet podpořených žáků	Celková dotace
Vysočina	3	3	3	19 600

Kraj	2. kolo
------	---------

	Počet žádostí	Počet podpořených škol	Počet podpořených žáků	Celková dotace
Vysočina	4	3	6	29 600

Tab. 8.4.5: Počet asistentů pedagoga v kraji

Počet asistentů pedagoga na MŠ	Počet asistentů pedagoga na ZŠ	Počet asistentů pedagoga na SŠ	Výše schválené dotace ze strany MŠMT na rok 2010 ⁶	Výše dotační podpory programu ze strany kraje
2	8	0	1 583 247	0

Tab. 8.4.6: Přehled uskutečněných romských kulturních akcí

Kraj	Výše dotační podpory ze strany kraje	Přehled realizovaných aktivit v roce 2010
Vysočina	10 000	Týden romské kultury (Jihlava)
Vysočina	13 000	Amen khelas – tančíme (Jihlava)
Vysočina	0	Výstavy výrobků romských dětí (Jihlava)
Vysočina	0	Dny romské kultury (Chotěboř)

Zdroj dat (tab. 8.4.3 až 8.4.6): Zprávy o situaci romské menšiny v kraji Vysočina za rok 2010. Úřad vlády ČR, 2011.

8.4.2 Cizinci

Sociálním vyloučením mohou být ohroženi i příslušníci dalších etnických menšin, případně imigranti. Tyto skupiny obyvatel jsou vystaveny riziku vyloučení zejména z důvodu neznalosti českého jazyka a dále např. z důvodu neznalosti možností čerpání sociálních dávek, využívání zdravotních služeb, dosažitelnosti vzdělání ad. V průběhu roku 2010 počet cizinců s povoleným pobytem jak v České republice, tak v kraji Vysočina postupně klesal. Příčinou poklesu byla jednak opatření přijatá Ministerstvem vnitra ČR a dále pak snižující se počet pracovních míst. Následující tabulka ukazuje vývoj počtu cizinců ukrajinské, vietnamské a mongolské národnosti, kteří jsou v kraji Vysočina nejpočetněji zastoupeni:

Tab. 8.4.7: Počty cizinců s povoleným pobytem na území kraje Vysočina a ČR od roku 2005 (vždy k 31. 12.)

Území	2005				2006			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	6 160	2 714	613	463	7 016	2 918	706	626
ČR	278 312	87 789	36 832	2 435	321 456	102 594	40 779	3 280
Území	2007				2008			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	8 729	3 598	1 046	919	9 780	3 668	1 466	889
ČR	392 315	126 526	50 955	5 967	438 301	131 965	60 258	8 569
Území	2009				2010			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	8 589	3 092	1 289	621	8 029	2 683	1 259	558
ČR	433 305	131 977	61 126	8 485	425 301	124 339	60 301	5 576

Zdroj dat: Policie ČR

V kraji Vysočina je v současné době evidováno i 34 cizinců s přiznaným statutem azylanta, kterým bylo zajištěno ubytování v rámci Integračního programu Ministerstva vnitra ČR v obecních bytech ve

⁶ Jedná se o dotační podporu krajů v rámci rozvojového programu MŠMT „Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním“.

městech Jihlava, Nové Město na Moravě, Přibyslav, Náměšť nad Oslavou, Velká Bíteš. Nejvíce azylantů pochází z Myanmaru (16).

Hlavním úkolem integrace jak azylantů, tak i osob s povoleným pobytem je zajistit znalost českého jazyka, znalost práv a povinností vyplývajících ze zákonů ČR a pomáhat jim s hledáním zaměstnání. Kraj Vysočina v tomto směru spolupracuje zejména s Policií ČR a neziskovými organizacemi, které se integrací cizinců zabývají.

K osobám ohroženým sociálním vyloučením se řadí i některé další skupiny obyvatel, které označujeme jako marginalizované. Patří mezi ně například obyvatelé bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, recidivisté, alkoholici ad. Základní údaje o této skupině obyvatel jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 8.4.8: Základní údaje o marginalizovaných skupinách obyvatelstva v kraji Vysočina v roce 2005 - 2010

Ukazatel	Rok					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet evidovaných občanů	1 848	1 558	1399	1152	1 202	1350
Počet jednorázových peněžních příspěvků příslušníkům marginalizovaných skupin	552	566	499	366	414	443
Vyplaceno Kč	317 425	322 094	398 889	420 516	*	*
Počet občanů propuštěných z vězení	319	342	370	383	439	428

Zdroj: MPSV (údaj není k dispozici)*

O jednotlivých skupinách těchto obyvatel se nevedou oficiální statistické údaje. Na základě opatření obsažených v Konceptu prevence kriminality kraje Vysočina na roky 2009 až 2011 bylo ve spolupráci s odbory sociálních věcí obcí s rozšířenou působností prováděno zjišťování kapacity a potřeb ubytování pro obyvatele bez přístřeší. Bylo zjištěno, že kapacita zařízení pro muže je v kraji Vysočina dostačující. Naopak, v kraji chybí ubytování azylového typu pro ženy. Dále byla zjištěna nedostatečná kapacita zařízení pro alkoholiky a psychotiky.

V roce 2010 byl zaznamenán ve srovnání s rokem 2009 nižší počet trestných činů spáchaných recidivisty. Zatímco v roce 2009 to bylo 2 570 trestných činů, v roce 2010 to bylo 2 424 trestných činů. Stále je to však skupina obyvatel, která má na celkové trestné činnosti nejvyšší podíl (28 %).

Specifickou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením jsou bývalí svěřenci zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jedná se o osoby, které byly odňaty z péče rodičů, většinou z důvodu zanedbané péče, a prožily několik let v dětském domově. Tyto děti se po propuštění z ústavního zařízení po dosažení zletilosti obtížně integrují do společnosti. Nepoznaly model normální fungující rodiny a často se po zletilosti vracejí do závadového rodinného prostředí, z něhož byly před lety odebrány. Obtížně navazují zpretrhané vazby s příbuznými, vrstevníky i s celou komunitou. Ročně opouští ústavní zařízení po dosažení zletilosti přibližně 30 dětí z kraje Vysočina. Riziko jejich selhání je velké právě z důvodu absence kvalitního rodinného zázemí.

8.4.2 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog

Mezi specifické skupiny v současné době stále více ohrožené sociálním vyloučením patří osoby závislé na návykových látkách, které se sdružují v uzavřených komunitách. Nejsou zpravidla motivováni k životu bez drogy, jsou nositeli zdravotních rizik pro společnost, zvýšeně se dopouští trestné činnosti.

Na území kraje Vysočina jednoznačně převažuje zneužívání legálních látek (alkohol, nikotin) nad nelegálními, avšak ani zneužívání této skupiny látek a jeho důsledky nejsou zanedbatelné.

Nejužívanější primární nelegální drogou byl v roce 2009 dle Krajské hygienické stanice pervitin. Na druhé místo se řadí marihuana, na třetí místo heroin. K jakým změnám došlo v roce 2009 v porovnání s rokem 2008 ve výskytu základní drogy, na to poukazuje obrázek 8.4.1.

T

ab. 8.4.9 Výskyt základní drogy v letech 2008 a 2009

2008		2009	
Droga	Četnost	Droga	Četnost
pervitin	279	pervitin	401
marihuana	141	marihuana	162
gambling	39	gambling	60
heroin	29	heroin	54
brown	3	subutex	8

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2010, vlastní výpočty

U většiny uživatelů není výjimkou kombinace jak primární tak sekundární drogy. Četnost v užívání primární a sekundární drogy v kraji Vysočina v roce 2009 ukazuje tab. 8.4.3 a tab.8.4.4.

Tab. 8.4.10: Výskyt primární drogy dle okresů v roce 2009

Sekundární droga	Okresy					Vysočina
	H.Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n/S	
heroin	1	6		7	3	17
brown		2		4		6
pervitin	11	12	1	48	8	80
extáze		4		7		11
kokain				2		2
marihuana	22	63	2	72	22	181
benzodiazepiny		1				1
sedativa, hypnotika		1			2	3
LSD		2				2
lysohlávka	1			2		3
toluen	1	3		2		6
jiné drogy a léky		2		4	2	8
gambling		1				1
subutex		3		7		10
alkohol	3	6		7	22	38
celkem	39	106	3	162	59	369

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2010

Tab. 8.4.11: Výskyt sekundární drogy dle okresů v roce 2009

Sekundární droga	Okresy					Vysočina
	H.Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n/S	
heroin	1	6		7	3	17
brown		2		4		6
pervitin	11	12	1	48	8	80
extáze		4		7		11
kokain				2		2
marihuana	22	63	2	72	22	181
benzodiazepiny		1				1
sedativa, hypnotika		1			2	3
LSD		2				2
lysohlávka	1			2		3
toluen	1	3		2		6
jiné drogy a léky		2		4	2	8
gambling		1				1
subutex		3		7		10
alkohol	3	6		7	22	38
celkem	39	106	3	162	59	369

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2010

Uvedené informace vychází z hlášení drogové epidemiologie Krajské hygienické stanice. Sledování se týká tzv. problémových uživatelů drog, kteří vyhledali pomoc v některém kontaktním centru nebo léčebném zařízení (dále jen L/K centra). Tato centra vykazují čtvrtletně nové případy, tj. klienty, kteří vyhledali pomoc poprvé (incidence) a 1x ročně klienty již v minulosti léčené v příslušném L/K centru nebo v jiných zařízeních (prevalence). Vykazují je prostřednictvím anonymního formuláře „registru uživatelů drog – žadatelů o léčbu“.

Tab. 8.4.12: Přehled L/K center v okresech a počty jejich klientů

Okres	L/K centrum						Celkem
	1	2	3	7	8	9	
Havlíčkův Brod		28	64				92
Jihlava	149	119					268
Pelhřimov	47	3	0				50
Třebíč	61		127		10		198
Žďár nad Sázavou	19	5		60		16	100
Vysočina							708

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2010

L/K centrum Havl.Brod:

2 = Ordinance psych.závislostí, Dobrovského ul.
3 = Psychiatrická léčebna Havlíčkův Brod

L/K centrum Jihlava:

1 = Psychiatrická léčebna
2 = K-centrum U Větrníku 17

L/K centrum Pelhřimov:

1 = Norbertinum, Tř. legií 2006
2 = Psych.středisko, Friedova 1464
3 = Okr.pedag.-psych.por., Pražská 127

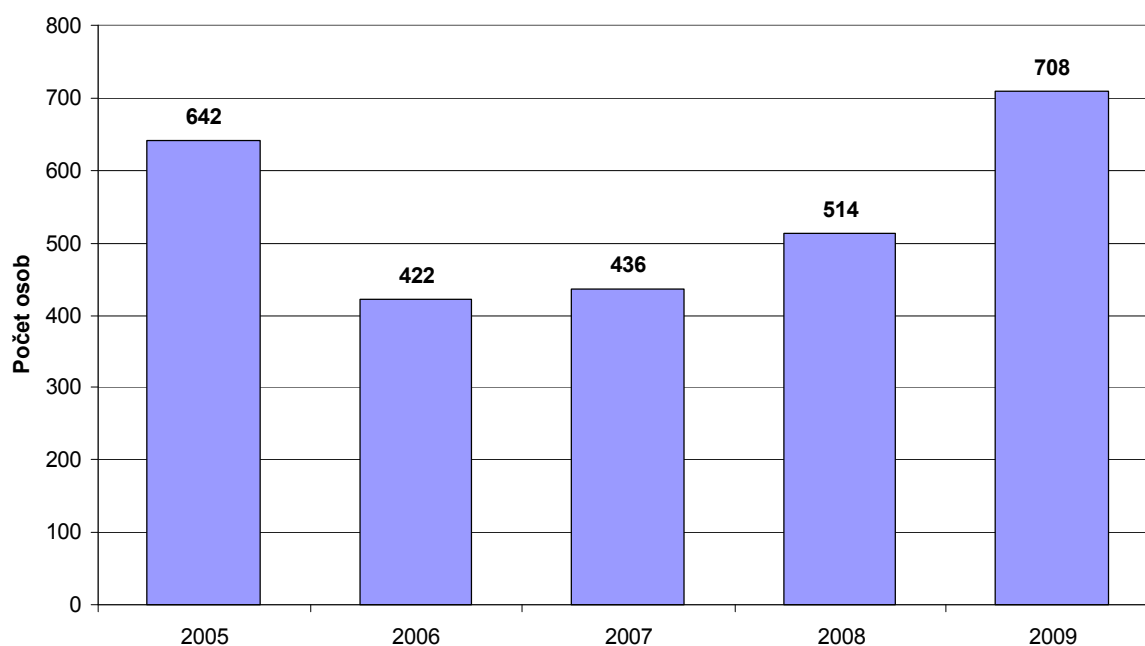
L/K centrum Třebíč:

1 = PATEB, PL Jemnice
3 = K-centrum Noe, Hybešova 10
8 = Circle of life – resocializační centrum, Koněšín

L/K centrum Žďár nad Sázavou:

1 = Dětská psychiatrická léčebna Velká Bíteš
2 = Ambul. AT – poliklinika Žďár
7 = K-centrum Spektrum, Žďár
9 = Terapeut. komunita, Sejřek

Obr. 8.4.1 Přehled počtu klientů L/K center kraje Vysočina v letech 2006 - 2009

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor sociálních věcí, 2010

Obecně drogová scéna odpovídá charakteru kraje – podprůměrné mzdy, nízká hustota zalidnění, nejvíce malých obcí v ČR (tzn. vysoká spotřeba alkoholu), žádné velké město (tzn. málo opiátů - nízká možnost si na ně opatřit prostředky a obstarat si je).

Drogová centra jsou rozptýlena do spádových center, ve kterých se uživatelé izolují v menších vzájemně propojených komunitách (zachování anonymity), drogová scéna je tedy převážně uzavřená.

V rámci regionu je oblast protidrogové prevence a péče o uživatele drog zajišťována státními institucemi, samosprávou a nestátními neziskovými institucemi, viz. tabulka 8.4.6. Výjimku tvoří okresy Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Zde je absence kontaktních a poradenských center pro osoby ohrožené závislostí. Cílová skupina tak vyhledává službu u nejbližšího poskytovatele. Z tohoto důvodu se zvýšil počet klientů v přilehlých okresech (Jihlava, Třebíč), což dokládá následující obrázek.

Tab. 8.4.13: Největší poskytovatelé služeb v okresech kraje Vysočina: struktura podle typu poskytovaných služeb (2010)

Typ poskytovaných služeb	Zařízení	Okres
Primární prevence	Všechny typy škol (MŠ, ZŠ, ZvŠ, SOŠ a gymnázia, OU a SOU, VOŠ)	Celý region
	Školská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, výchovné ústavy, dětské domovy)	Celý region
	Sdružení Nové Město na Moravě - EZOP	Žďár nad Sázavou
	Nadosah - Centrum prevence v Bystřici n.P.	Žďár nad Sázavou
	Ponorka - Centrum prevence, Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	Spektrum – centrum prevence Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	Klub Zámek – Centrum prevence Třebíč	Třebíč
	STŘED o.s.	Třebíč
	Centrum primární prevence Vrakbar Jihlava	Jihlava
	Zdravotní ústav v Jihlavě	Jihlava
Harm reduction	Centrum u Větrníku – kontaktní a poradenské centrum pro osoby ohrožené závislostí Jihlava	Jihlava
	Spektrum – kontaktní centrum	Žďár nad Sázavou
	K-centrum NOE – víceúčelové regionální zařízení pro problematiku drog Třebíč	Třebíč
	Psychiatrické léčebny a nemocnice	Celý region
	AT ambulance a psychiatrické ambulance	Celý region
Léčba a resocializace	Circle of Life (doléčování - následná péče, pracovní programy a rekvalifikace, chráněné bydlení) v Koněšíně	Třebíč
	Terapeutická komunita Sejřek	Žďár nad Sázavou
Represe	Policie ČR a další orgány činné v trestním řízení	Celý region
	Městské policie	Celý region

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2010

8.5 Volnočasové aktivity a sport

Mimoškolní výchovu a organizované využití volného času poskytuje z velké části síť základních uměleckých škol a domů dětí a mládeže, jejichž zřizovatelem je především obec a kraj. V kraji Vysočina existuje 25 základních uměleckých škol (k 1. 1. 2011 je 1 zřizovaná krajem a 23 zřizovaných obcemi, jedna ZUŠ je soukromá), které k 31. 10. 2010 v pravidelné výuce navštěvovalo 11 188 žáků. ZUŠ jsou většinou umístěny ve větších městech, ale zřizují i detašovaná pracoviště v dalších obcích. Další organizovaná zájmová činnost dětí probíhá v domech dětí a mládeže. K 1. 1. 2011 existovalo v kraji 20 středisek volného času, tzv. domů dětí a mládeže (1 zřizované krajem, 17 obecních, jedno středisko volného času zřizuje Biskupství českobudějovické a jedno pracuje při středisku pro vzdělávání a výchovu v přírodě Chaloupky, o.p.s.). Pravidelnou zájmovou činností těchto školských zařízení navštěvovalo 15,5 tis. účastníků. Dalším velmi významným organizátorem volnočasových aktivit v kraji Vysočina jsou nestátní neziskové organizace (NNO) působící v oblasti volného času dětí a mládeže.

Vybavenost sportoviště pro širší veřejnost je kraj Vysočina ve srovnání s celou Českou republikou mírně nadprůměrná. Mírně nadprůměrná je jak vybavenost tělocvičnami, včetně školních s přístupem

veřejnosti, tak i krytých zimních stadiónů. Tato zařízení se však koncentrují do okresních měst a jejich přístupnost ze vzdálenějších míst je omezená dopravní dostupností. Mimo okresní města je důležitá činnost sportovních jednot a klubů, které jsou především na venkově základem veřejné tělovýchovy, ale také organizátorem společenského a kulturního života.

Tab. 8.5.1: Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech kraje Vysočina k 31. 12. 2007

Okres	Tělocvičny vč. škol. s přístupem veřejnosti	Stadióny celkem	Zimní stadiony kryté i otevřené	Kryté bazény
Havlíčkův Brod	62	6	5	1
Jihlava	58	6	2	3
Pelhřimov	42	11	2	1
Třebíč	74	11	3	4
Žďár nad Sázavou	82	9	6	6
kraj Vysočina	318	43	18	15
na 10 000 obyvatel	6,22	0,84	0,35	0,29
Česká republika	5 288	974	221	342
na 10 000 obyvatel	5,15	0,95	0,22	0,33

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2008. ČSÚ, Praha 2008

8.6 Neziskový sektor v kraji Vysočina (NNO)

NNO je název pro nestátní (někdy však také nevládní, z anglického 'non governmental') neziskové organizace. Tyto mají vlastní právní subjektivitu a od ostatních organizačních forem se liší tím, že nerozdělují zisk mezi subjekty, které je založily, řídí nebo kontrolují, i když ho mohou vytvářet. Existuje několik klasifikací NNO. Mezinárodně uznávané třídění neziskového sektoru od Lestera Salomona a Helmuta Anheiera, předních světových odborníků, kteří se zabývají výzkumem NNO, definuje neziskový sektor jako celek, který se skládá z jednotlivých organizací (organizovaných, soukromých, samosprávných a dobrovolných) vykonávajících různé druhy aktivit, které se rozdělují podle příslušnosti k určitému oboru. Jedná se o tyto obory: kultura, památky, sport, volný čas, vzdělávání a výzkum, zdraví, sociální služby, ochrana životního prostředí, komunitní rozvoj a bydlení, ochrana práv, obhajoba zájmů, politika, filantropie a dobrovolnictví, mezinárodní aktivity, náboženství a církve, hospodářská a profesní sdružení, odbory, činnosti jinde neuvedené. V užším vymezení ústředních orgánů státní správy, které se ustálilo v devadesátých letech v ČR, patří mezi NNO vyjmenované právní formy: občanská sdružení vyvíjející činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a jejich organizační jednotky, obecně prospěšné společnosti zřízené podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, církevní právnické osoby zřízené podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech (také se používá název účelová zařízení církví), nadace a nadační fondy zřízené podle zákona č. 227/1997. Změnu v tomto vymezení by měl přinést nový Občanský zákoník.

Nestátní neziskový sektor kraje Vysočina je skupina všech nestátních neziskových organizací kraje Vysočina, které buď v kraji mají sídlo, nebo na jeho území vykonávají svoji činnost. V kraji Vysočina mělo k 31. 3. 2011 sídlo podle údajů Českého statistického úřadu 5 577 aktivních NNO (dle výpisu z Registru ekonomických subjektů).

Tab.8.6.1: Právní formy občanských sdružení v kraji Vysočina k 31.3.2011

o.p.s.	o.s.	nadace	org. jedn. o.s.	nad. fond	círk. org.	mezinár. org.
60	2981	5	2211	30	288	2

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31.3.2011, ČSÚ Praha, 2011

Pro získání dostatečné představy o struktuře a zastoupení jednotlivých NNO je nutné provést speciální šetření. Na Vysočině jich bylo provedeno několik a jejich výsledky jsou součástí publikace Analýza a Strategie udržitelného rozvoje nestátního neziskového sektoru kraje Vysočina 2010 – 2015. Jedním z výstupů je také Databáze NNO v kraji Vysočina, která je přístupná na stránkách www.partenstvi-vysocina.cz a www.kr-vysocina.cz/nno.

Pro neziskový sektor je důležité vhodné využití pracovních sil. Ze všech organizací jich 22,3 % má nějakého zaměstnance, zbytek nemá žádného. Nyní se zaměříme na organizace se zaměstnanci, v každé je průměrně zaměstnáno 13,2 osob. Zhruba polovina organizací měla více 4 zaměstnance.

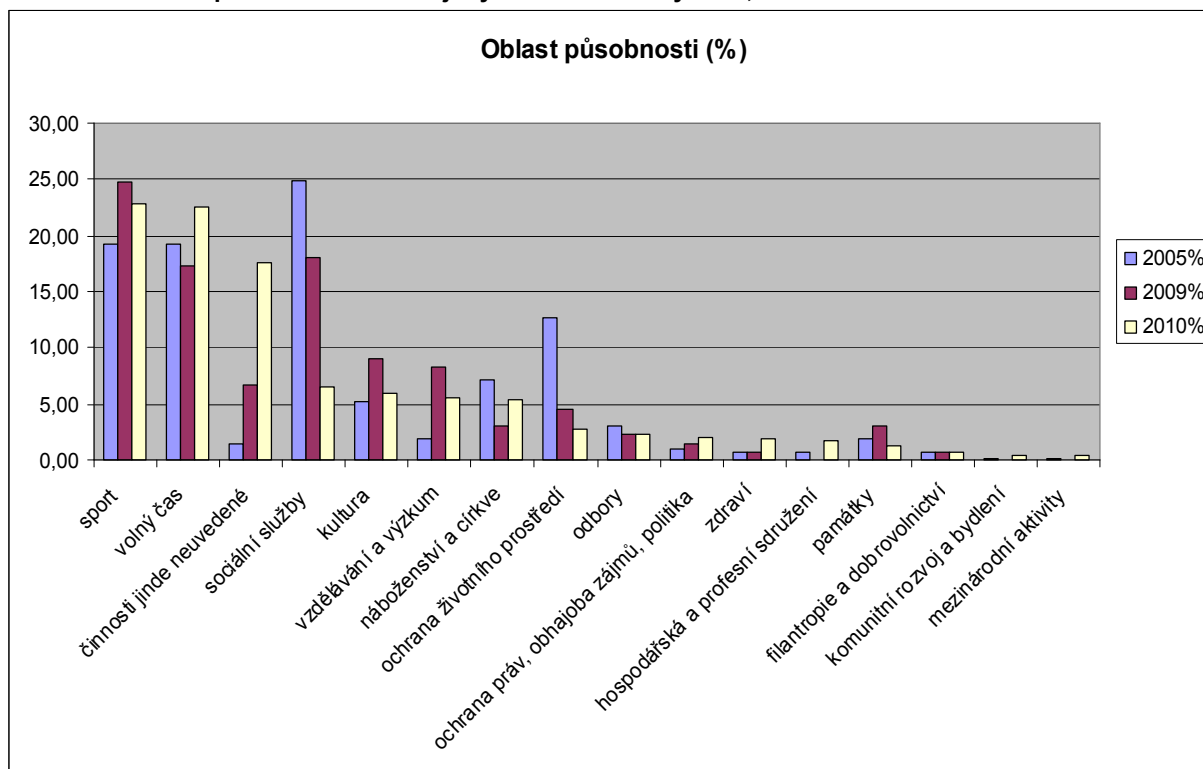
Velmi důležitá je rovněž pomoc ze strany dobrovolníků. Podle výsledků analýz a pomocí kvalifikovaných odhadů bylo zjištěno, že se na Vysočině do činnosti NNO zapojuje více než 60 tis. dobrovolníků, tedy necelých 13 % obyvatel kraje. Tito lidé zde pracují často desítky hodin týdně. Asi třetina organizací má alespoň jednoho dobrovolníka, průměrný počet dobrovolníků v těchto organizacích je asi 21,3.

Dalším a v podstatě rozhodujícím momentem pro fungování neziskového sektoru je získání finančních prostředků. Jak ukázaly zmiňované analýzy, nejdůležitějšími finančními zdroji pro NNO jsou příjmy z vlastní činnosti a peníze od ministerstev a státních fondů. Tyto dva finanční zdroje pokrývají více než 2/3 příjmů NNO (vlastní činnost 34,9 %, ministerstva a státní fondy 33,8 %). Dále jsou rovněž významné příjmy od kraje, z fondů EU a od měst a obcí.

Přehled oblastí, v nichž působí jednotlivé NNO, ukazuje následující tabulka. Z ní vyplývá, že nejvíce NNO působí v oblasti sportu. Dále je významné zastoupení v oblasti organizování volnočasových aktivit a činnosti v oblasti sociálních služeb.

Oblast působnosti je vyhodnocena na základě převažující činnosti organizace. Jedna organizace má tedy vždy jednu převažující činnost. V kategorii „činnosti jinde neuvedené“ se v roce 2010 objevily především myslivecké spolky a nově sbory dobrovolných hasičů, které se v dřívějších výzkumech řadily do sociálních služeb (ochrana osob a majetku).

Obr. 8.6.1: Oblasti působení NNO v kraji Vysočina mezi roky 2005, 2009 a 2010

Zdroj dat: Dotazníkové průzkumy nestátního neziskového sektoru v kraji Vysočina, 2006, 2009, 2010. Řazeno dle počtu v roce 2010

8.7 Kultura a památková péče

8.7.1 Kultura

Kultura je nedílnou součástí života společnosti. Je odrazem životní úrovně obyvatelstva, plní důležitou sociální a výchovně vzdělávací funkci. Zároveň je důležitým impulzem pro rozvoj cestovního ruchu i významným hospodářským odvětvím.

Na území kraje Vysočina se nachází stabilní síť kulturních zařízení, která je srovnatelná s průměrem ČR a odpovídá postavení regionu v rámci České republiky.

Kraj Vysočina spoluvytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v kraji a reaguje na aktuální potřeby v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučením Ministerstva kultury ČR (Státní kulturní politika, Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví, Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, Koncepce rozvoje knihoven).

Tab. 8.7.1: Nejvýznamnější hudební festivaly v kraji

Hudební festival	Místo konání
Concentus Moraviae - mezinárodní hudební festival	kraj Vysočina
Mahler Jihlava, Hudba tisíců	kraj Vysočina
Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského	Jaroměřice nad Rokytnou, kraj Vysočina
Festival sborového umění Jihlava	Jihlava
Francouzsko-česká hudební akademie v Telči	Telč
Stamicovy slavnosti	Havlíčkův Brod
Mezinárodní pěvecká soutěž	Žďár nad Sázavou
Hasičský festival dechových hudeb a dny záchranářů	Pelhřimov
Hudební festival „Setkání Václava Hudečka“	Moravské Budějovice

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Velká pozornost je věnována rozvoji aktivit volného času s důrazem na stimulaci rozvoje mezinárodní kulturní spolupráce. Nezastupitelnou roli zde představuje spolková a zájmová činnost obyvatel. Ta je v rámci kraje podporována různými dotačními tituly nebo přímou podporou významných kulturních a společenských akcí (tabulka 8.6.1). Zvláště je udělována podpora regionálním postupovým a národním přehlídkám v oblasti neprofesionálního umění (tabulka 8.6.2).

Tab. 8.7.2: Regionální postupové a národní přehlídky v oblasti neprofesionálního umění v kraji Vysočina

Regionální postupové přehlídky	Pořadatel
Dospělí dětem	Sdružení Adivadlo
JID 20-11	Sdružení na podporu mezinárodního přátelství "Slunce", o.s.,
Oblastní kolo festivalu Porta Vysočina	Česká tábornická unie – T.K. Porta Vysočina
Pohádkový mlejnek 2011	Kultura Žďár, příspěvková organizace
Tanec, tanec ... Žďár 2011	ZUŠ Františka Drdly Žďár nad Sázavou
Třešťské divadelní jaro 2011	Město Třešť
Zpěváček 2011	Horácké folklorní sdružení Jihlava
45. Třebíčské loutkářské jaro	Městské kulturní středisko Třebíč
Krajská přehlídka dětských souborů	Horácké folklorní sdružení Jihlava
Národní přehlídka	Pořadatel
Sedmikvítek	Krajská organizace Pionýra kraje Vysočina
22. celostátní přehlídka dětských folklorních souborů	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

V zájmu kraje je podpora lidových tradic, která je významná jak pro identifikaci obyvatel s územím, tak pro zvýšení atraktivity z hlediska cestovního ruchu. V kraji Vysočina působí více než 40 folklorních souborů a vesnických skupin, které prezentují lidové tradice, zvyky a obyčeje regionu (tabulka 8.6.3). V souladu s Konceptí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu bylo zřízeno při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci, Regionální pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu pro kraj Vysočina.

Tab. 8.7.3: Nejvýznamnější folklorní akce v kraji Vysočina

Název	Místo konání
Betlémská cesta	Třešť
Folklór v máji	Telč
Horácko zpívá a tančí	Světlá nad Sázavou
Horácký bál	Jihlava
Jihlavské folklorní léto	Jihlava
Mladé Bítešsko	Velká Bíteš
Otvírání studánek	Tři Studně
Pašijová hra	Žďár nad Sázavou
Mezinárodní festival cimbálové muziky	Sádek
Horácký Zpěváček	Jihlava
Setkání na podhorácku	Velká Bíteš
Bramborobraní	Třebíč

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

V kraji Vysočina je registrováno cca 80 divadelních spolků, z toho cca 30 aktivních, se zaměřením na činohru, muzikál, kabaret, divadlo poezie. Počty se stále mění, zejména dětské a studentské kolektivy rychle vznikají a zanikají, často se zakládají za účelem uskutečnění jednoho představení.

Nadregionální působnost má Divadlo T. E. J. P. – divadlo mimořádné nonverbální produkce, které koresponduje s prvky tzv. nového cirkusu, tedy akrobacií a rytmikou. Jedinou stálou profesionální divadelní scénou v regionu představuje Horácké divadlo Jihlava, od roku 2003 příspěvková organizace kraje Vysočina. Divadlo disponuje Velkou scénou s kapacitou 305 míst a alternativním prostorem Malou scénou s maximální kapacitou 90 míst. HDJ ročně odehraje 220 představení s návštěvností více jak 56 000 diváků. Průměrná návštěvnost jednoho představení na Velké scéně je 290 osob.

Významným způsobem se na kulturních a vzdělávacích aktivitách podílejí knihovny (tabulka 8.6.4). V kraji Vysočina odevzdalo za rok 2009 statistický výkaz Kult (MK) 12-01 celkem 614 knihoven, z nichž 40 je profesionálních, 497 neprofesionálních a 75 poboček (z toho 66 poboček funguje jako neprofesionální knihovny v obcích, kde není obecní úřad). V porovnání s rokem 2009 byla zrušena jedna neprofesionální knihovna v regionu Žďár nad Sázavou (MK Borovnice) a jedna pobočka v regionu Třebíč (MK Rouchovany-Šemkovic). Pět profesionálních knihoven – Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě, příspěvková organizace kraje Vysočina a pověřené knihovny v Jihlavě, Pelhřimově, Třebíči a Žďáru nad Sázavou - vykonávají tzv. regionální funkce, tj. poskytují základním knihovnám v kraji poradenské a vzdělávací služby, budují výměnné fondy, zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a zajišťují další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. V roce 2010 bylo obsluhováno celkem 569 knihoven.

Tab. 8.7.4: Počet knihoven v kraji Vysočina

Okres	Profesionální	Neprofesionální	Pobočky	Knihovny celkem
Havlíčkův Brod	11	99	24	134
Jihlava	6	77	21	104
Pelhřimov	8	83	1	92
Třebíč	10	135	16	161
Žďár nad Sázavou	5	103	13	121
Vysočina	40	497	75	612

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.5: Příspěvkové organizace zřizované krajem Vysočina na úseku kultury

Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Pelhřimov, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace
Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě
Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Horácké divadlo Jihlava, příspěvková organizace
Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

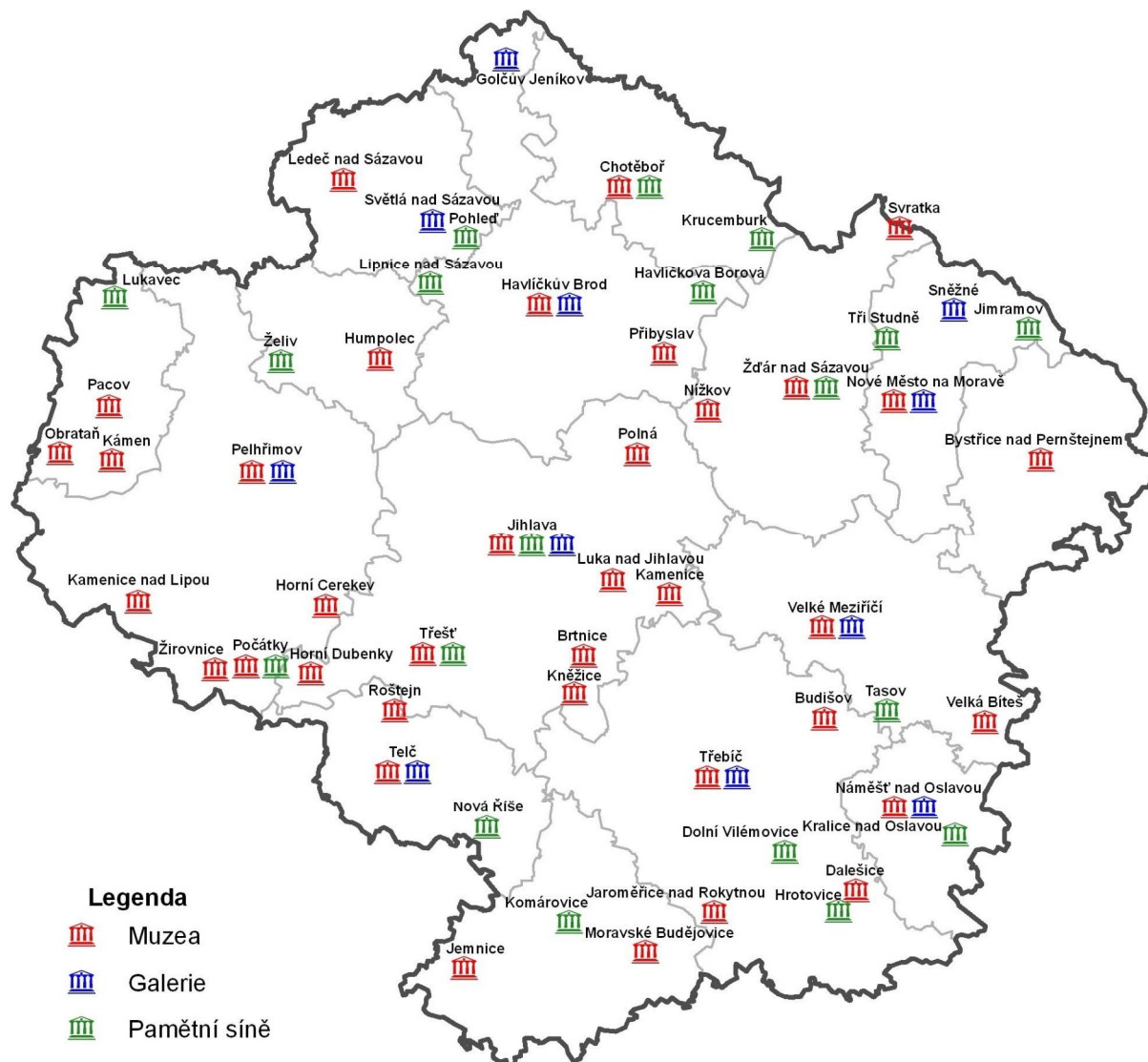
Tab. 8.7.6: Kulturní střediska v kraji Vysočina

Název	Město
Kulturní dům Bystřice nad Pernštejnem	Bystřice nad Pernštejnem
Kulturní dům OSTROV, spol. s r.o.	Havlíčkův Brod
Městské kulturní a informační středisko v Humpolci	Humpolec
Městské kulturní středisko	Jaroměřice nad Rokytnou
DKO s.r.o.	Jihlava
Správa kulturních zařízení města Kamenice nad Lipou - KD	Kamenice nad Lipou
Městské kulturní středisko BESEDA	Moravské Budějovice
Městské kulturní středisko Náměšť nad Oslavou	Náměšť nad Oslavou
Městské kulturní středisko Pacov	Pacov
Kulturní zařízení města Pelhřimova - KD Máj	Pelhřimov
Kulturní zařízení města Počátky	Počátky
Parolaart s.r.o.	Polná
Kulturní zařízení města Přibyslav, příspěvková organizace	Přibyslav
KyTICe - Kulturní zařízení města Světlá nad Sázavou	Světlá nad Sázavou
Městské kulturní středisko Třebíč	Třebíč
Kulturní dům Třešť	Třešť
Novoměstské kulturní zařízení – Kulturní dům	Nové Město na Moravě
Inf. centrum a Klub kultury města Velké Bíteše	Velká Bíteš
Jupiter club, s.r.o.	Velké Meziříčí
Kultura Žďár, příspěvková organizace	Žďár nad Sázavou
Kulturní zařízení města Ždírec nad Doubravou	Ždírec nad Doubravou
CEKUS Chotěboř	Chotěboř

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Spolu s muzei a galeriemi zřizovanými krajem Vysočina (tabulka 8.6.5) působí na území kraje cca 70 muzeí, galerií a pamětních síní (obr. 8.6.1), které uchovávají a prezentují kulturní dědictví, historické a lidové tradice i současné umělecké směry. Jejich zřizovatelem jsou obce, města, stát, občanská sdružení, soukromé fyzické i právnické osoby.

Obr. 8.7.1: Přehled muzeí, galerií a pamětních síní v kraji Vysočina

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Mezi současné priority podporované krajem Vysočina na úseku kultury patří zkvalitnění podmínek pro zajištění správy a ochrany muzejních sbírek ve vlastnictví kraje, účinnější prezentace kulturního dědictví s mezinárodním přesahem a prezentace regionálních umělců, zejména malířů, sklářů, kovářů či fotografů atd. na celostátních a mezinárodních výstavách a kulturních misích.

Důležitým partnerem zejména v oblasti propagace kulturních akcí a aktivit v kraji jsou kulturní centra a informační střediska (tabulka 8.6.6).

8.7.2 Památková péče

Území kraje Vysočina je bohaté na množství kulturních památek, z nichž mnohé přesahují svým významem hranice regionu. Na prestižní Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou zapsány 3 památky. Skupinu nejvýznamnějších památek doplňuje 12 nemovitých národních kulturních památek a 3 movité národní kulturní památky.

Výjimečným kulturním bohatstvím kraje jsou také městské a vesnické památkové rezervace, městské a vesnické památkové zóny, krajinné památkové zóny a ochranná pásma.

Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Vláda České republiky nařízením prohlašuje tato území jako celek za památkovou rezervaci a stanovuje podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, jenž může Ministerstvo kultury České republiky po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Ochranná pásma jsou vymezena k ochraně nemovité kulturní památky či jejího prostředí.

Tab. 8.7.7: Přehled památek UNESCO a národních kulturních památek v kraji Vysočina

Kulturní památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO	
Telč, historické jádro města	
Žďár nad Sázavou, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	
Třebíč, židovská čtvrť a basilika sv. Prokopa	
Národní kulturní památky - nemovité	
Rodný dům Karla Havlíčka Borovského	
Zámek Telč	
Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	
Zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou	
Zámek Jaroměřice nad Rokytnou	
Zámek Náměšť nad Oslavou	
Klášter s kostelem sv. Prokopa v Třebíči	
Židovský hřbitov v Třebíči	
Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě	
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné	
Štáflova chalupa v Havlíčkově Brodě	
Klášter premonstrátů v Želivě	
Národní kulturní památky - movité	
Soubor gotických soch z období krásného slohu v českých zemích	Svatá Kateřina z Jihlavy (kamenná socha)
	Jihlavská Pieta (kamenné sousoší Panny Marie s mrtvým tělem Ježíše Krista)
Přemyslovský krucifix	

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.8: Přehled městských a vesnických památkových rezervací, městských a vesnických památkových zón, krajinných památkových zón a ochranných pásem

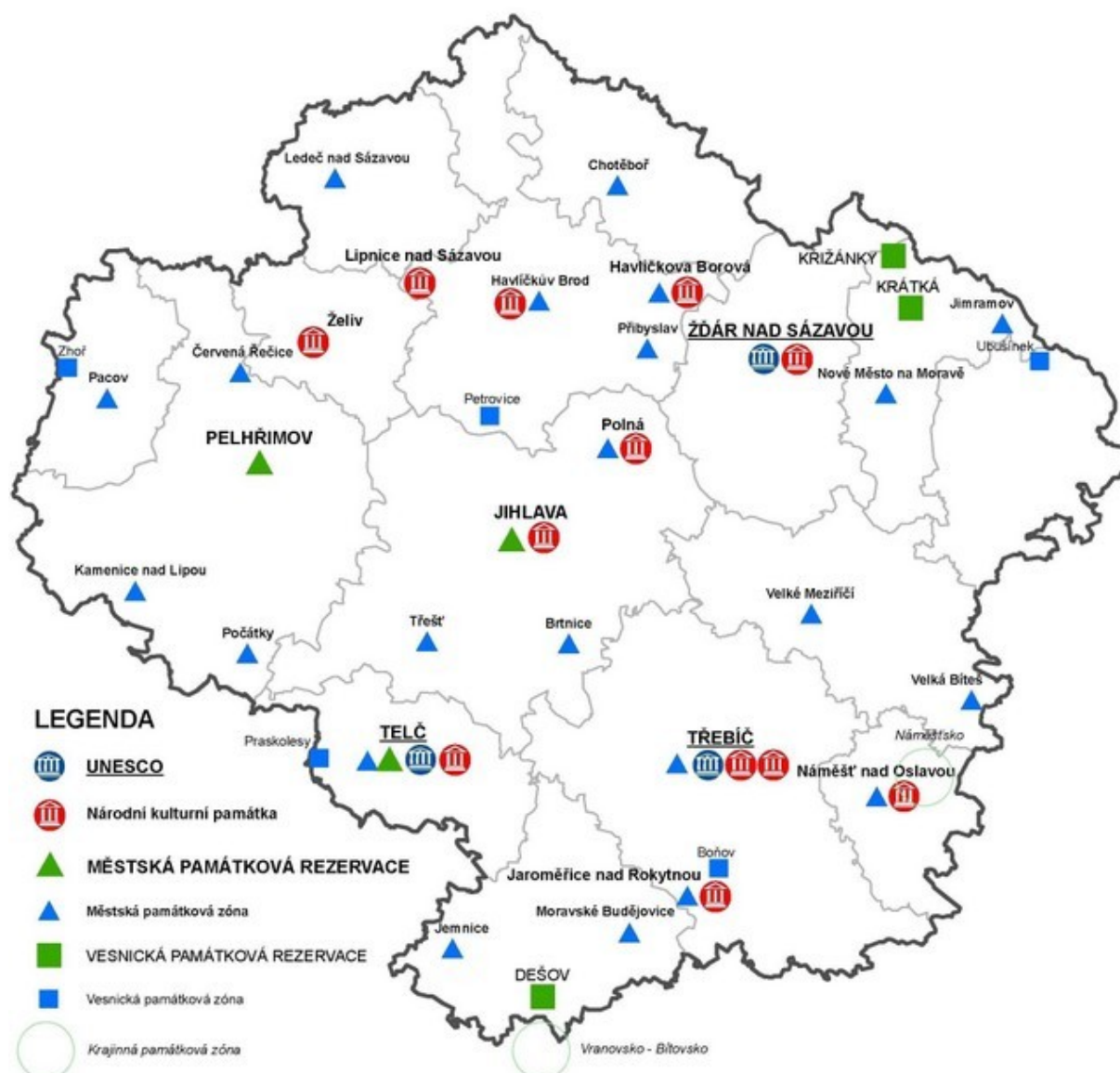
Městské památkové rezervace	
Městská památková rezervace Jihlava	
Městská památková rezervace Pelhřimov	
Městská památková rezervace Telč	
Vesnické památkové rezervace	
Vesnická památková rezervace Dešov	
Vesnická památková rezervace Krátká	
Vesnická památková rezervace Křižánky	
Krajinné památkové zóny	
Krajinná památková zóna Náměštsko	
Krajinná památková zóna Vranovsko – Bítovsko	
Městské památkové zóny	
Městská památková zóna Brtnice	
Městská památková zóna Červená Řečice	
Městská památková zóna Havlíčkova Borová	
Městská památková zóna Havlíčkův Brod	
Městská památková zóna Chotěboř	
Městská památková zóna Jaroměřice nad Rokytinou	
Městská památková zóna Jemnice	
Městská památková zóna Jimramov	
Městská památková zóna Kamenice nad Lipou	
Městská památková zóna Ledeč nad Sázavou	
Městská památková zóna Moravské Budějovice	
Městská památková zóna Náměšť nad Oslavou	
Městská památková zóna Nové Město na Moravě	
Městská památková zóna Pacov	
Městská památková zóna Počátky	
Městská památková zóna Polná	
Městská památková zóna Přibyslav	
Městská památková zóna Telč – Staré město	
Městská památková zóna Třebíč	
Městská památková zóna Třešť	
Městská památková zóna Velká Bíteš	
Městská památková zóna Velké Meziříčí	
Vesnické památkové zóny	
Vesnická památková zóna Boňov	
Vesnická památková zóna Petrovice	
Vesnická památková zóna Ubušín	
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Praskolesy (Mrákotín)	
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Zhoř (Pacov)	
Ochranná pásma	
Ochranné pásmo areálu bývalého cisterciáckého kláštera a poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou	
Ochranné pásmo hradu Kámen	
Ochranné pásmo hradu Žirovnice	
Ochranné pásmo kostela sv. Anny a barokního kostela Narození Panny Marie v Přibyslavicích	
Ochranné pásmo kostela svaté Kateřiny v Lázních svaté Kateřiny v Počátkách	
Ochranné pásmo kostela sv. Michala ve Vítově	
Ochranné pásmo MPR Jihlava	
Ochranné pásmo MPR Pelhřimov	
Ochranné pásmo MPR Telč	
Ochranné pásmo MPZ Jaroměřice nad Rokytinou	
Ochranné pásmo MPZ Jemnice	
Ochranné pásmo MPZ Jimramov	
Ochranné pásmo MPZ Moravské Budějovice	
Ochranné pásmo MPZ Polná	

Ochranné pásmo MPZ Třebíč
Ochranné pásmo památníku „Bratrství“ Mnich
Ochranné pásmo pro historické jádro města Brtnice
Ochranné pásmo pro státní hrad Lipnice nad Sázavou
Ochranné pásmo zámku Křhov
Ochranné pásmo zámku ve Stránecké Zhoři
Ochranné pásmo zaniklé středověké osady Mstěnice v k. ú. Hrotovice
Ochranné pásmo kolem kostela sv. Víta a sochy Panny Marie v k. ú. Horní Paseka

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Kraj Vysočina proto může být právem hrdý na množství a význam kulturních památek na svém území. K tomu se však váže i povinnost chránit toto kulturní bohatství před nepříznivými vlivy. Jedním z aktuálních ohrožení, zejména ve smyslu společenského a estetického uplatnění kulturních památek, může být nadměrná a neregulovaná výstavba větrných elektráren, která zásadně změní charakter krajiny.

Obr. 8.7.2: Přehled památek zapsaných do seznamu Unesco, národních kulturních památek, městských a vesnických památkových rezervací, městských, vesnických a krajinných památkových zón a ochranných pásem

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Celkový počet kulturních památek v kraji Vysočina zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek Ministerstva kultury ČR je 6 391. Těmito památkami mohou být nemovité i movité věci popř. jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti.

Dosud se nepodařilo finalizovat Koncepti podpory státní památkové péče v kraji Vysočina, pro niž jsou zatím shromažďovány podklady, a která je přímo odvislá od schválení nové Koncepce státní památkové péče v České republice.

Tab. č. 8.7.9: Počet kulturních památek v správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina

Obec s rozšířenou působností	Počet nemovitých KP	Počet movitých KP
Havlíčkův Brod	262	295
Světlá nad Sázavou	42	38
Chotěboř	73	96
Jihlava	674	551
Telč	267	218
Pelhřimov	338	369
Humpolec	78	124
Padov	94	153
Třebíč	295	414
Moravské Budějovice	196	196
Náměšť nad Oslavou	51	146
Velké Meziříčí	180	194
Nové Město na Moravě	235	173
Žďár nad Sázavou	164	207
Bystřice nad Pernštejnem	95	173
Celkem	3044	3 347

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

9. Životní prostředí

9.1 Ovzduší

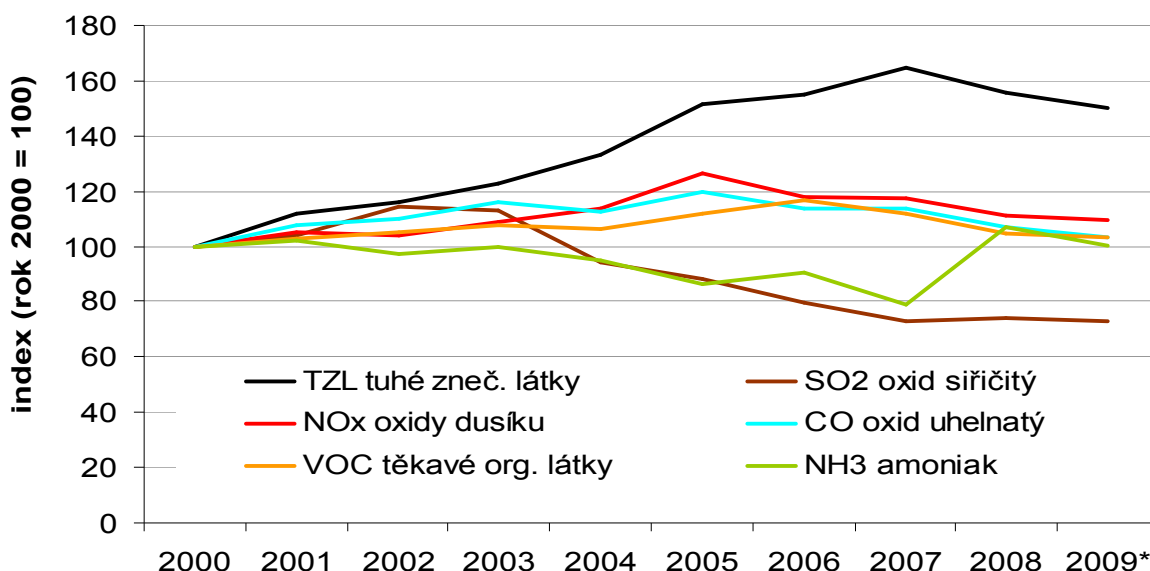
9.1.1. Emisní situace

V roce 2009 došlo na území kraje Vysočina k poklesu celkových emisí (REZZO 1 až 4) všech základních znečišťujících látek. Nejvyšší pokles byl zaznamenán u emisí amoniaku (o více než 6 %), jehož emise jsou z hlediska zemědělského charakteru kraje pro kraj specifické. Pokud hodnotíme emise dle jednotlivých zdrojů, k nepatrnému vzrůstu emisí došlo u TZL, NO_x a NH_3 z REZZO 1, u TZL z REZZO 4 a u VOC z REZZO 3. Za významnější lze označit více než 12% nárůst emisí CO z REZZO 1 a více než 9% nárůst emisí SO_2 z REZZO 4.

Kvalita ovzduší v kraji Vysočina byla a je nejvíce ovlivňována emisemi z dopravy a z malých stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší. Jedná se převážně o domácí topeniště na tuhá paliva s nevhodnými parametry: hlavním problémem je skutečnost, že vypouští emise v přízemní vrstvě atmosféry a jejich vliv na místní kvalitu ovzduší je proto velmi podstatný.

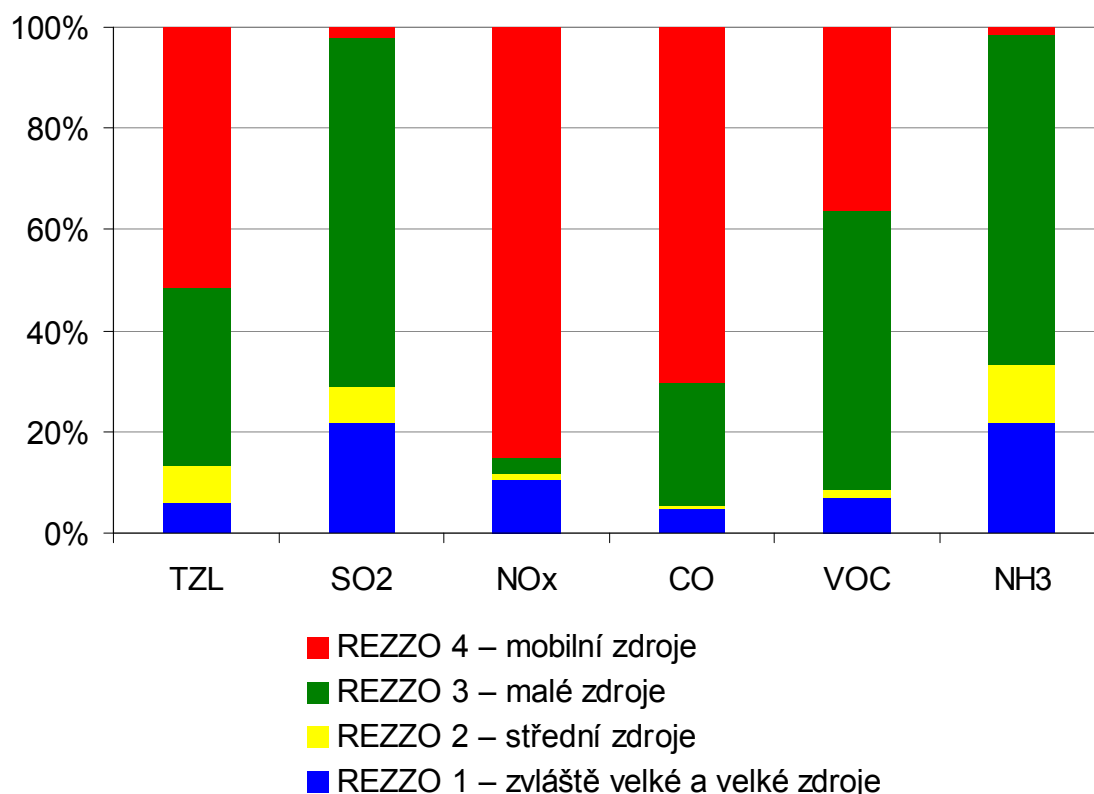
K nejvýznamnějším stacionárním zdrojům emisí znečišťujících látek v kraji lze zařadit velké provozy dřevozpracujícího průmyslu v okresech Jihlava a Pelhřimov, sklářského průmyslu v okrese Havlíčkův Brod a dále strojírenského průmyslu v okrese Žďár nad Sázavou. K nim lze zařadit i velké podniky na výrobu tepla a vytápění domácností a lakovny s vysokou roční spotřebou nátěrových hmot.

Obr. 9.1: Vývoj emisí základních znečišťujících látek v kraji Vysočina [index, rok 2000 = 100], 2000–2009¹

Pozn.: ¹ předběžná data; do emisní bilance NH_3 od roku 2008 započítány i emise z aplikace dusíkatých hnojiv

Zdroj: ČHMÚ, ČIŽP, ORP, CDV, v.v.i., VÚZT, v.v.i., ČSÚ

Obr. 9.2: Struktura zdrojů emisí v kraji Vysočina [%], 2009²

Pozn.:² předběžná data

Zdroj: ČHMÚ, ČIŽP, ORP, CDV, v.v.i., VÚZT, v.v.i., ČSÚ

9.1.2. Imisní situace

Kraj Vysočina je z hlediska čistoty ovzduší jedním z nejčistších regionů České republiky. Potvrzuje to dlouhodobý monitoring Českého hydrometeorologického ústavu včetně modelování či výzkumných projektů.

V kraji Vysočina je z hlediska ochrany vnějšího ovzduší prioritním cílem ochrana zdraví obyvatelstva, přičemž důraz je kladen nejen na aglomerace s nejvyšší hustotou obyvatelstva, ale i na obce s nízkým počtem obyvatel. Důvod se skrývá ve složení paliv, neboť zmíněné aglomerace jsou vesměs plně plynofikovány, zatímco malé obce jsou ve velké míře stále vytápěny pevnými palivy. Přitom, jak se ukazuje v mnoha obcích, jsou lokální topeniště majoritním zdrojem emisí tuhých znečišťujících látek a benzo(a)pyrenu. Tyto malé částice o velikosti řádově v μm jsou svojí povahou aktivními nosiči cizorodých látek a zajišťují pasivní transport toxických komponent až do plicních alveol.

Monitoring perzistentních organických polutantů v ovzduší na území kraje Vysočina

V roce 2009 pokračoval na území kraje Vysočina monitoring perzistentních organických polutantů (POPs), který zajišťovalo Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí při Masarykově univerzitě v Brně. Cílem monitoringu bylo stanovit obsah POPs ve volném ovzduší na vybraných lokalitách kraje Vysočina s využitím pasivních vzorkovačů, a tím zároveň získat nástroj využitelný zejména pro zlepšování kvality života v regionu. Monitoring neprokázal na sledovaných lokalitách zásadní problémy, pro většinu sledovaných látek byly nejvyšší koncentrace naměřeny v průmyslových zónách a nejnižší na pozadových lokalitách, mezi těmito lokalitami však nebyl zjištěn extrémní rozdíl. Koncentrace polycyklických aromatických uhlovodíků, které se uvolňují například vlivem lokálních domácích topenišť, vykazují na všech lokalitách typický sezónní průběh se zimními hodnotami vyššími oproti letním.

Měření kvality ovzduší v průmyslové zóně města Jihlavy

V návaznosti na realizovanou studii „Vyhodnocení kvality průmyslové zóny města Jihlavy a z něho vyplývajících zdravotních rizik“ prováděla v roce 2010 společnost ENVltech Bohemia s.r.o., Praha měření znečištění ovzduší v průmyslové zóně města Jihlavy. Z výsledků vyplynul významný vliv dopravy, zejména dálnice D1 a silnice I/38.

Tab. 9.1: Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší a oblastí s překračováním cílových imisních limitů na rozloze kraje Vysočina [%], 2004–2009³

Rok	OZKO	Oblast s překračováním TV	Rok	OZKO	Oblast s překračováním TV
2004	0	0	2007	2	0,8
2005	0	0,2	2008	0	0,06
2006	5,6	2	2009	0	0,04

³LV – imisní limit (z angl. Limit Value), TV – cílový imisní limit (z angl. Target Value), MT – mez tolerance

OZKO – oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší; oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí území v rámci územního celku (zóny nebo aglomerace), kde je překročena hodnota imisního limitu pro ochranu lidského zdraví u jedné nebo více znečišťujících látek (oxid siřičitý, suspendované částice PM₁₀, oxid dusičitý, olovo, oxid uhelnatý a benzen).

Oblastí s překračováním cílových imisních limitů se rozumí území v rámci územního celku (zóny nebo aglomerace), kde je překročena hodnota cílového imisního limitu pro ochranu lidského zdraví u jedné nebo více znečišťujících látek (kadmium, arsen, nikl a benzo(a)pyren). Cílový imisní limit je stanoven i pro přízemní ozon, který se z důvodu jeho překračování na většině území ČR nezahrnuje do vyhodnocení pomocí mapy

Zdroj: ČHMÚ

9.2 Voda

Území kraje Vysočina je pramennou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí. Do Severního moře odvádí povrchovou vodu řeky Doubrava, Sázava a Želivka, na opačnou stranu do Černého moře odvádí povrchovou vodu řeky Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytá a Moravská Dyje. Z hlediska průměrného ročního průtoku jsou nejvýznamnějšími toky řeka Jihlava (11,4 m³/s), Sázava (9,9 m³/s), Želivka (7,2 m³/s) a Svratka (7,2 m³/s).

Vzhledem ke stále nedostatečnému čištění odpadních vod vypouštěných do vod povrchových a dřívější intenzivní zemědělské produkci je v některých částech kraje nadále zhoršená kvalita povrchových i podzemních vod. Přestože kraj Vysočina představuje pramennou oblast vodních toků, některé úseky řek na území kraje dosud vykazují silné znečištění. Nejvýznamnějšími znečišťovateli povrchových vod jsou kromě velkých měst a obcí provozy masného, kožedělného a papírenského průmyslu a jaderné energetiky. Postupně však již dochází ke zlepšování stavu a to vzhledem k výstavbě nových čistíren odpadních vod a rekonstrukcím stávajících, zejména ve větších aglomeracích.

Území kraje Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich Velké Dářko s rozlohou cca 205 ha slouží především k rekreačním účelům. Kolem Velkého Dářka jsou také proslulá rašeliniště. Velkou část území okresu Žďár nad Sázavou a část okresu Havlíčkův Brod zaujímá Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, která je zároveň také Chráněnou oblastí přirozené akumulace vod.

9.3 Staré ekologické zátěže

Jedním z největších problémů na území kraje Vysočina z hlediska ohrožení životního prostředí jsou staré ekologické zátěže resp. kontaminovaná místa. Na území kraje se nacházejí desítky starých ekologických zátěží a kontaminovaných míst charakteru starých skládek a průmyslových objektů. Řada ekologických zátěží zůstává neřešena především tam, kde náklady na sanaci přesahují cenu vlastních nemovitostí, nejsou vyjasněna vlastnická práva nebo kde převod nemovitosti na nového vlastníka nebyl vázán na povinnost provedení sanace.

Na skládce nebezpečných odpadů v katastrálním území Pozdávky v okrese Třebíč do roku 2009 dlouhodobě volně unikaly skládkové vody s obsahem kyseliny sírové do horninového prostředí a do vod podzemních a následně i povrchových. Dosavadní vlastník skládky, který nebyl původcem ekologické zátěže, prováděl dílčí opatření ke snížení, nikoliv však k odstranění negativního vlivu skládky na okolní životní prostředí (zejména monitoring kvality podzemních a povrchových vod, čerpání a zneškodnění skládkových vod a části znečištěných podzemních vod). Vláda České republiky usnesením č. 129 ze dne 2. 2. 2009 schválila odkoupení skládky včetně souvisejících pozemků státním podnikem DIAMO. Dne 25. 2. 2009 byla uzavřena smlouva o koupi skládky mezi jejím dosavadním vlastníkem Logika s.r.o., Praha a kupujícím DIAMO, státní podnik. V roce 2009 státní podnik DIAMO zajišťoval realizaci okamžitých protihavarijních opatření (čerpání znečištěných podzemních vod na lokalitě a jejich čištění a monitoring kvality vod), zpracování analýzy rizik a podal žádost o podporu z Operačního programu Životní prostředí na vlastní sanaci skládky. V květnu roku 2010 byly zahájeny sanační práce spočívající v odtěžení všech odpadů a jejich následném

bezpečném uložení na náležitě zajištěné skládce, sanaci podloží skládky a kontaminované podzemní vody, provedení technické a biologické rekultivace území. Do konce roku 2010 bylo dokončeno odstranění všech uložených odpadů a části stavby vlastní skládky. Po předpokládaném ukončení sanace v dubnu 2012 bude pokračovat tříletá pěstební péče a postsanační monitoring. Celkové náklady sanace se budou pohybovat ve výši 595,3 mil. Kč, přičemž z Operačního programu Životní prostředí bude hrazeno 476,4 mil. Kč.

Na skládce průmyslových odpadů v k.ú. obce Nový Rychnov v okrese Pelhřimov byly v roce 2008 ukončeny sanační práce spočívající v odtěžení uložených odpadů z tělesa skládky, jejich zneškodnění a čištění znečištěných podzemních vod. Investorem sanace byl Městys Dolní Cerekev, jelikož skládka ohrožovala blízké vodní zdroje podzemní vody využívané k zásobování městysu Dolní Cerekev pitnou vodou, i když městys nebyl původcem této ekologické zátěže. Celkové náklady sanace byly ve výši 36,9 mil. Kč, přičemž dotace z Operačního programu Infrastruktura byla ve výši 29,0 mil. Kč. Zbylých 7,9 mil. Kč dofinancoval kraj Vysočina. Od roku 2009 po dobu 6 let probíhá monitoring zbytkového znečištění na lokalitě bývalé skládky z prostředků Operačního programu Životní prostředí a kraje Vysočina.

Obr. 9.3: Nejzávažnější staré ekologické zátěže v kraji Vysočina

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, OLVHZ, OŽP

9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi

9.4.1 Produkce odpadů

V kraji Vysočina bylo v roce 2009 vyprodukováno 734,74 tis. tun odpadů. V průměru připadá na jednoho obyvatele kraje 1,426 tuny vyprodukovaného odpadu ročně. Nebezpečného odpadu bylo na Vysočině vyprodukováno 41,01 tisíc tun. Komunální odpady jsou převážně skládkovány - skládkovaný odpad činí cca 199 230 tun za rok.

V kraji je většina komunálních odpadů ukládána na skládky, avšak v posledních letech vzrostl podíl vyříděných složek komunálních odpadů pro recyklaci.

Největší podíl materiálově využitelných složek z komunálních odpadů tvoří papír a lepenka, biologicky rozložitelné odpady, sklo, kovy a plasty. Nižší podíl na materiálově využitelných složkách mají elektrozařízení, textil, baterie a akumulátory, což odpovídá celorepublikovému trendu.

Některé obce započaly s odděleným sběrem bioodpadů, jež jsou využívány v kompostárnách nebo bioplynových stanicích.

9.4.2 Technické vybavení kraje

Na území kraje Vysočina je povoleno:

- 16 zařízení k odstraňování odpadů, z toho 12 skládek - na území kraje Vysočina není provozována žádná skládka nebezpečných odpadů (NO). Jedná se o skládky na inertní odpad (S-IO) a skládky ostatních odpadů - komunálních (S-OO).
- 3 funkční spalovny nebezpečného odpadu: Rumpold s.r.o. Jihlava; Sporten a.s. Nové Město na Moravě; Envir s.r.o.
- 187 zařízení ke sběru a výkupu odpadů (a 141 mobilních zařízení) - jedná se o sběrný, sběrná místa, výkupny a sběrné dvory. Dále se jedná o mobilní zařízení ke sběru a výkupu odpadů.
- 52 zařízení k využívání odpadů (a 15 mobilních zařízení) – kompostárny, recyklační linky stavebních sutí. Biologicky rozložitelný odpad je ukládán do zařízení, kde probíhá jeho stabilizace a hygienizace. Počet kompostáren bude narůstat. Většina zařízení na recyklaci stavebních sutí je na bázi mobilního dojezdu na konkrétní deponii stavebního odpadu.
- 25 zařízení k nakládání s autovraky, která jsou oprávněna odebírat autovraky a vydávat doklad o jejich převzetí. Vzhledem k požadované technologické vybavenosti se počítá s tím, že sice několik takových zařízení ještě přibude, ale významný nárůst nelze očekávat.

Na území kraje Vysočina existují také další zařízení na využívání odpadů, jako zařízení dekontaminační, deemulgační či jinak upravující a využívající odpad. Jako příklady je možné uvést dekontaminační plochu Lineo v Čikově či deemulgační linku Agrostroje v Pelhřimově.

Přetrvávajícím problémem je nedostatek finančních prostředků na rekultivace starých skládek odpadů, i když v současné době některé obce začínají využívat finančních dotací z EU fondů na rekultivaci starých skládek.

9.5 Radonové riziko

Horninové složení regionu s převažujícím výskytem žul, a různých druhů rul dává předpoklad ke zvýšenému výskytu radioaktivního plynu radonu a tudíž ke zvýšenému riziku incidence rakoviny plic.

Území kraje Vysočina patří z hlediska výskytu radonu na 3. místo v republice (po kraji Středočeském a Karlovarském). Dvě třetiny území kraje leží na území vysokého radonového indexu a zbytek na středním a nízkém radonovém indexu. Nejvíce postiženým je okres Třebíč (třebíčský masív), Žďár n. S. (Žďárské vrchy) a Jihlava (část trebíčského masívu, Čeřínek, Javořice) s převažujícím vysokým radonovým indexem a možným průnikem radonu do obytných objektů.

Tato nebezpečná zátěž obyvatel kraje je postupně snižována formou protiradonových ozdravných opatření v bytech, školních a předškolních zařízeních, v budovách ve veřejném zájmu (DPS, DD) a ve veřejných vodovodech za pomoci účelové státní dotace v rámci Radonového programu ČR.

V kraji Vysočina se nachází celkem 101 627 trvale obydlených bytových objektů, přičemž zhruba v 35 000 z nich lze předpokládat zvýšený výskyt radonu. V kraji bylo do konce roku 2009 v rámci Radonového programu ČR z hlediska výskytu radonu prozkoumáno 33 609 objektů, z nichž bylo 5 340 shledáno závadnými a 615 z nich bylo za pomoci státního příspěvku v celkové výši 62 mil. Kč ozdraveno. Na veřejných vodovodech bylo vybudováno 132 odradonovacích zařízení celkovým nákladem 65 mil. Kč.

9.6 Ochrana půdního fondu

V období uplynulých padesáti letech došlo k výrazným změnám co do využívání půd na Vysočině. Dřívější rovnováha v přírodě tvořená mozaikou polí, luk, lesů a různých remízků byla narušena. V tabulce můžeme sledovat, že více než polovinu území kraje pokrývá zemědělská půda. Závažnější však je, že přes typický kopcovitý terén Vysočiny je stupeň zornění 77 %, což je výrazně více než republikový průměr.

Tab. 9.2: Využití půdy v kraji Vysočina v období 2003 - 2010

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Celková výměra (ha)	679 582	679 585	679 572	679 563	679 573	679 547	679 556	679 554
zemědělská půda	413 106	412 778	412 400	412 013	411 649	411 288	410 917	410 389
v tom orná	320 038	319 788	319 444	319 066	318 738	318 384	317 962	317 455
zahrady	10 065	10 081	10 088	10 101	10 117	10 146	10 169	10 187
ovocné sady	656	647	644	638	637	627	629	631
chmelnice	-	-	-	-	-	-	-	-
vinice	3	3	3	3	3	3	3	3
trvalé travní porosty	82 343	82 259	82 222	82 204	82 153	82 127	82 154	82 114
nezemědělská půda	266 476	266 807	267 171	267 550	267 924	268 259	268 638	269 164
v tom lesní pozemky	205 653	205 826	206 050	206 222	206 348	206 465	206 601	206 723
vodní plochy	11 421	11 464	11 502	11 547	11 607	11 668	11 717	11 784
zastavěné plochy a nádvoří	8 371	8 397	8 433	8 457	8 498	8 548	8 588	8 673
ostatní plochy	41 031	41 120	41 187	41 322	41 471	41 579	41 733	41 985

Zdroj dat: Statistická ročenka půdního fondu. ČÚZK Praha, 2011.

V kraji Vysočina setrvale ubývají plochy zemědělské půdy. Vysoký podíl odnímaných ploch zemědělské půdy je v kraji Vysočina požadován k zalesnění, k výstavbě průmyslových zón a obchvatů obcí sloužících k napojení těchto zón na dálnici D1. V posledních letech se stále větším problémem stává využití zemědělské půdy k výrobě elektrické energie z obnovitelných zdrojů, čímž se ničí neobnovitelný zdroj – půda. Na rozsáhlých plochách, kde dříve zlátko obilí, dnes stojí farmy solárních elektráren, nebo zde rostou velkoobjemové plodiny pro využití v elektrárnách na biomasu nebo bioplyn. Územní plány obcí a jejich časté změny požadují další plochy pro nezemědělské využití.

Půdní fond na řadě míst ohrožuje vodní eroze, v poslední době zejména vlivem přívalových srážek dochází k poškození příznivých fyzikálních vlastností půdy. Významně vzrůstá rozsah ploch alternativních zdrojů energie (především fotovoltaických elektráren) na ZPF. Ke kontaminaci zemědělských půd dochází lokálně, v návaznosti na některé stávající podniky a skládky.

9.7 Ochrana přírody a krajiny

9.7.1 Obecná ochrany přírody a krajiny

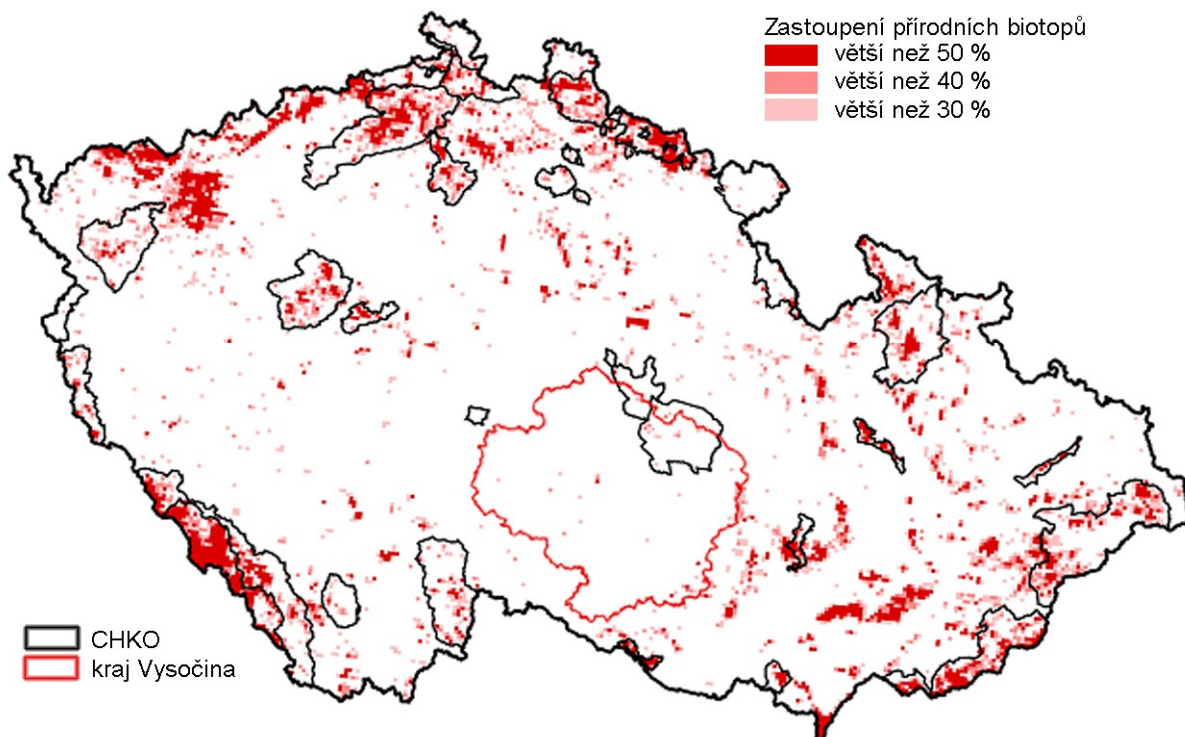
Území kraje Vysočina je charakteristické maloplošným střídáním celků lesní a zemědělské krajiny; rozsáhlejší lesní komplexy se nacházejí spíše v pramenné oblasti hlavního evropského rozvodí ve Žďárských vrších. Lesy mají nepříznivou druhovou skladbu, kdy převažují smrkové porosty s nízkou stabilitou. Následkem nízké stability je v lesním hospodářství velmi vysoký podíl nahodilých těžeb, vysoká ztrátovost při zalesňování a nemalé škody zvěří. Negativně se projevuje snaha o umělé zalesňování nelesních půd kulturami stanovištně nepůvodních jehličnatých dřevin. Kromě

hospodářských ztrát při neujmutí sazenic vlivem přísušků je negativní i environmentální dopad, protože se mnohdy jedná o extenzivně využívané luční porosty s vysokým podílem dvouděložných rostlin, které se tak stávají vzácnými.

Krajina je dále charakteristická velkým množstvím menších rybníků, je zde řada pramenišť a drobných vodních toků. K tomu lze připočít, že mnoho rybníků bylo v minulosti zrušeno pro získání většího množství zemědělské půdy, některé rybníky byly vážně poškozeny vlivem velkých vod, často způsobených nevhodným hospodařením v povodí. Neúměrné množství rybníků je ve špatném technickém stavu, zaneseno splachy z orné půdy (zabahněno). Řada vodních toků je nevhodně technicky upravených, nivní louky a prameniště jsou odvodněna. Revitalizace komplexně odvodněných pozemků naráží na neprůchodnost z hlediska vlastnických zájmů a setkává se zatím s jen mizivým zájmem o realizaci nápravných opatření v takto postižených pramenných oblastech. Potřeba revitalizačních opatření se týká podstatné části povodí i vlastních drobných vodotečí v oblastech přítoků Želivky, Jihlavy, Moravské Dyje. Negativně se projevuje uplatňování nevhodných způsobů odbahňování rybníků vyhrnováním břehů včetně litorálního pásma, ničení údolních niv vodních toků zavážením přebytečnými zeminami ze stavebních prací (včetně rybníčního bahna). Snahou o navržení a výstavbu některých nepřiměřeně projektovaných vodohospodářských děl jsou vodní toky vystaveny nebezpečí fragmentace.

Důsledkem vysokého zornění zemědělských půd (viz kap. 9.6), nepříznivého způsobu hospodaření v lesích, na rybnících a vodních tocích je příroda na Vysočině natolik poznamenána, že zde nejsou rozsáhlejší území s vyšší koncentrací přírodních biotopů (je zde nízký podíl přirozených nebo lidskou činností málo pozměněných ekosystémů, tj. lesů s vyšším zastoupením dřevin přirozené skladby, je zde nižší podíl luk a pastvin a vyšší podíl orné půdy).

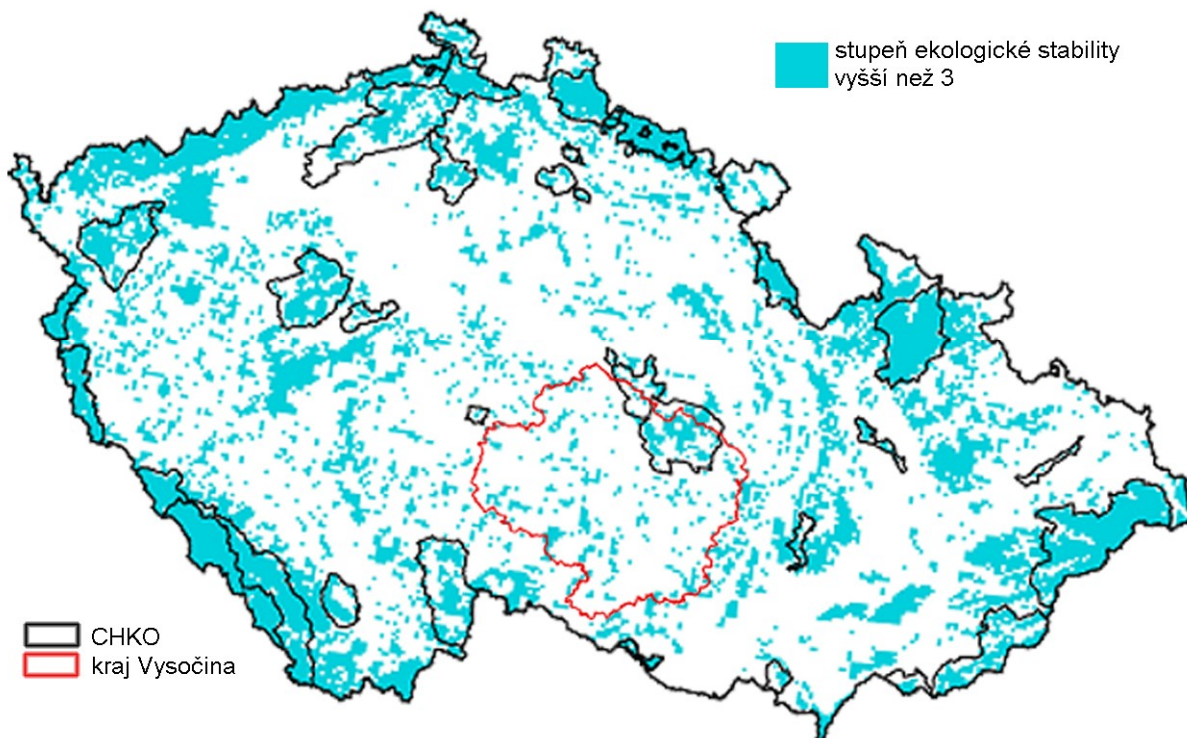
Zastoupení přírodních biotopů

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V kraji Vysočina nejsou rozsáhlejší území se zvýšenou ekologickou stabilitou.

Území se stupněm ekologické stability vyšším než 3

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

K ochraně krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je v kraji Vysočina v lokalitách s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami vyhlášeno devět přírodních parků (tab. 9.4). Pro stávající přírodní parky není k dispozici zhodnocení, zda dostatečně reprezentují všechny v kraji zastoupené krajinné typy (zejména s ohledem na jejich vzácnost, jedinečnost).

Tab. 9.3: Přírodní parky v kraji Vysočina

Název	Výměra v kraji Vysočina (ha)	Rok vyhlášení	Poslání přírodního parku dle zřizovací listiny
Doubrava	65,00	1998	zachování krajinného rázu při umožnění únosného turistického využití a rekreace
Melechov	3 226,41	1995	zachování krajinného rázu s charakteristickou strukturou zemědělských kultur, lesních porostů, rozptýlenou zelení apod., při umožnění turistického využití
Rokytná	1 640,00	1996	zachovat krajinný ráz při umožnění turistického využívání a rekreace i únosné urbanizace
Svratecká hornatina	24 817,00	1988	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Třebíčsko	8 861,55	1982	zachování území a využít je k zotavení občanů a k poučení
Čeřínek	2 313,05	1985	zachování krajinných hodnot za účelem poučení, zotavení a aktivního odpočinku občanů
Bohdalovsko	6 041,38	2001	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci

Střední Pojhlaví	800,00	1988	zachování málo narušeného přírodního prostředí pro rekreaci občanů a k poučení, osvěžení či zotavení
Balinské údolí	428,00	1984	zachování území pro jeho krajinné hodnoty a využít je k zotavení občanů i jejich poučení
Celkem	48 192,39		

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Koeficient ekologické stability, vyjadřující poměr výměry ekologicky stabilních ploch (např. louky, lesy, rybníky apod.) a ekologicky nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy apod.), je za celý kraj Vysočina 1,08 (střední). Z hlediska dnes běžných a převažujících forem hospodaření v krajině je v současnosti pozornost ochrany přírody věnována zejména jednotlivým vybraným lokalitám nelesního charakteru. Z tohoto pohledu je třeba konstatovat, že negativně se projevuje přetrvávající tlak na výstavbu ve volné krajině, narušující jak krajinný ráz, tak cenné biotopy.

Nově je třeba řešit problematiku dotčení krajinného rázu stavbou vysokých větrných elektráren. První čtyři vysoké větrné elektrárny byly v roce 2006 postaveny a uvedeny do provozu v Pavlově (okres Jihlava) – 2 stožáry vysoké 105 m (rotor průměr 90 m) s instalovaným výkonem 2 MW a 2 stožáry vysoké 65 m (rotor průměr 52 m) s instalovaným výkonem 0,85 MW. Počátkem roku 2008 byla v lokalitě u obce Kámen v okrese Havlíčkův Brod postavena další větrná elektrárna s celkovým instalovaným výkonem 2 MW (výška stožáru 105 m, rotor 90 m). Koncem roku 2009 byly vztyčeny další dvě větrné elektrárny v katastru obce Věžnice v okrese Havlíčkův Brod.

Tab. 9.4.: Přehled větrných elektráren v kraji Vysočina

Větrná elektrárna	Obec	Okres	Celkový instalovaný výkon (MWe)
VTE Kámen u Habrů	Kámen	Havlíčkův Brod	2
2x VTE 2000 kw Věžnice	Věžnice	Havlíčkův Brod	4
2x VTE 850 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	1,7
2 x VTE 2000 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	4
Větrná elektrárna Šeborov	Uhřetín	Žďár nad Sázavou	0,01
Malá větrná elektrárna	Cíkháj	Žďár nad Sázavou	0,005

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Negativně se v krajině projevuje přetrvávající snaha o intenzivní produkční využití půdy na zorných katastrech, se všemi nepříznivými důsledky - erozní splachy, zvýšené užívání umělých hnojiv a ochranných chemických přípravků na plochách stejnorodých polních kultur (zejména při rozšířeném pěstování kukuřice). V krajině přibývá neobhospodařovaných postagrárních lad - dochází k samovolnému zarůstání opouštěných, hůře přístupných a dlouhodoběji neobhospodařovaných pozemků, což vnáší do krajiny dynamické sukcesivní prvky. Dosud se v kraji Vysočina neuplatňují agroenvironmentální programy, které by mohly tuto ne právě příznivou situaci napomoci částečně napravit. V kraji se rozšiřují agresivní druhy rostlin – bolševník velkolepý, křídlatka sibiřská a sachalinská (a jejich kříženci), netýkavka žlaznatá – *Impatiens glandulifera*. Přesná evidence šíření agresivních druhů rostlin neexistuje.

9.7.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000

Na území kraje leží podstatné části dvou chráněných krajinných oblastí - CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, jejichž správy sídlí ve Žďáře nad Sázavou resp. v Nasavrkách. CHKO tvoří jen 8,8 % celkové rozlohy kraje Vysočina (průměr v ČR je 14,7 %).

Tab. 9.5: Chráněné krajinné oblasti v kraji Vysočina

CHKO	Celková rozloha (ha)	Rozloha v kraji Vysočina (ha)	Rozloha v kraji Vysočina v %
Žďárské vrchy	70 890	51 222	72,3 %
Železné hory	28 643	9 449	33,0 %

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V kraji Vysočina je k 1. 4. 2011 celkem 172 maloplošných zvláště chráněných území. Z toho 44 jich je v rámci CHKO. V kraji Vysočina jsou dvě smluvně chráněná území. V kraji Vysočina nebyla vymezena žádná ptačí oblast pro ochranu populací ptáků v rámci Evropského společenství. Národním seznamem bylo v kraji Vysočina vymezeno 75 evropsky významných lokalit (tabulka 9.6).

V posledních letech byla vyhlášena nová zvláště chráněná území v obvodu Správy CHKO Železné Hory – přírodní rezervace (PR) Svatomariánské údolí (k 5. 6. 2007, výměra 13,53 ha, území obcí Chotěboř, Libice nad Doubravou, Maleč a Nová Ves u Chotěboře) a PR Spálava (k 1.10. 2007, výměra 28,91 ha, území obcí Libice nad Doubravou a Maleč). Správy CHKO i ministerstvo životního prostředí postupně upravují vyhlášení stávajících zvláště chráněných území (v národních kategoriích a na území chráněných krajinných oblastí).

Nařízeními Rady kraje Vysočina byla upravena (znovu vyhlášena) nebo nově vyhlášena tato zvláště chráněná území (číslo nařízení, kategorie a název území, datum schválení nařízení):

- 1/2008 přírodní rezervace Křemešník (5. 2. 2008)
- 2/2008 přírodní památka Ostražka (26. 2. 2008)
- 3/2008 přírodní památka Křižník (15. 4. 2008)
- 4/2008 přírodní památka U Bezděčína (15. 4. 2008)
- 5/2008 přírodní památka Kocoury (15. 4. 2008)
- 7/2008 přírodní rezervace Doupský a Bažantka (26. 8. 2008)
- 8/2008 přírodní památka Ivaniny rybníčky (26. 8. 2008)
- 9/2008 přírodní památka Rašeliniště u Vintířova (26. 8. 2008)
- 1/2009 přírodní rezervace U Miličovska (20. 1. 2009)
- 3/2009 přírodní památka Ouperek (26. 8. 2009)
- 4/2009 přírodní památka Laguna u Bohdalova (10. 11. 2009)
- 1/2010 přírodní památka Olšoveček (21. 1. 2010)
- 5/2010 přírodní památka Borky (2. 9. 2010)
- 6/2010 přírodní rezervace Čermákovy louky (7. 12. 2010)
- 7/2010 přírodní památka Dědkovo (7. 12. 2010)

Smluvní ochrana byla uzavřena pro tato území:

- 19. 3. 2009 evropsky významná lokalita Fickův rybník
- 19. 3. 2009 evropsky významná lokalita Jeřišno-Heřmaň

Maloplošná zvláště chráněná území jsou zásluhou trvalé péče kraje Vysočina od roku 2003 ve velmi dobrém stavu, podařilo se zastavit degradační procesy na řadě území, stabilizovat významné biotopy. Předmět ochrany ve většině území (zejména lučních a rašeliništních biotopů) je přímo podmíněn zajištěním náhradní extenzivní podoby jejich pravidelného obhospodařování. Některá území jsou však zejména vlivem zásahů v okolí (například odvodnění ze druhé poloviny 20. století) ve stálém nebezpečí ohrožení existence význačných biotopů.

Tab. 9.6: Maloplošná zvláště chráněná území a evropsky významné lokality v okresech kraje Vysočina

OKRES	Havl. Brod		Jihlava		Pelhřimov		Třebíč		Žďár nad Sáz.		Vysočina	
Kategorie	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)
NPR	1	695,4	2	72,9	0	0	1	48,1	3	137,2	7	953,60
NPP	0	0,0	1	4,9	1	72,5	0	0,0	1	4,5	3	81,90
PR	14	627,2	19	301,2	13	129,2	15	2 361,1	9	116,4	70	3535,10
PP	8	14,8	16	125,6	10	37,7	18	393,1	43	335,7	95	906,90
celkem	23	1337,4	38	504,6	24	239,4	34	2802,4	56	593,8	172¹⁾	5477,60

Smluvně chráněná území	1	0,1	0	0	0	0	0	0	1	1,1	2	1,1
-------------------------------	---	-----	---	---	---	---	---	---	---	-----	---	-----

Evropsky významné lokality	11	759,3	21	868,49	5	528,5	15	2948,2	28	1 074,9	75	6179,3
-----------------------------------	----	-------	----	--------	---	-------	----	--------	----	---------	----	--------

Vysvětlivky (kategorie):

NPR: národní přírodní rezervace

NPP: národní přírodní památka

PR: přírodní rezervace

PP: přírodní památka

¹⁾ Poznámka: tři maloplošná zvláště chráněná území se rozkládají na území dvou okresů, proto se počet za okresy liší od celkového počtu v kraji Vysočina

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (ke dni 1. 4. 2011)

9.7.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

V kraji se vyskytuje řada zvláště chráněných druhů (rostlin i živočichů) a to i mimo zvláště chráněná území. Příznivý je postupný návrat některých druhů zpět do krajiny (vydra říční – *Lutra lutra*, sýček rousný – *Aegolius funereus*), na druhou stranu zdecimované populace jiných druhů (sýček obecný – *Athene noctua*, sova pálená – *Tyto albus*) jsou i přes značné úsilí o jejich podporu v celém regionu nadále kriticky ohroženy. Bez odpovídající úpravy způsobu zemědělského hospodaření v krajině spolu s vytvořením vhodných biotopových podmínek nemůže být úspěšná ani snaha některých mysliveckých sdružení o zvýšení stavů drobné zvěře. Dochází tak však i nadále k případům záměrné likvidace některých druhů chráněných zákonem.

9.7.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny

Snaha o udržení rozmanitosti kulturní krajiny není bez podpory místní komunity obyvatel myslitelná. Mnohdy chybí nebo se teprve vytváří vazba na obce a jejich obyvatele, jichž se praktická péče o území bezprostředně týká. Malý je okruh aktivně činných nevládních organizací působících v oblasti ochrany přírody, životního prostředí a výchovy k enviromentálně příznivému životu. Nevládní organizace mají problém vyrovnat se s administrativní stránkou péče o přírodu a málo se zapojují do správních řízení. V některých regionech již tato spolupráce úspěšně probíhá (např. Sdružení Krajina Počítky, ČSOP Chotěboř, ČSOP Bory, ČSOP Jihlava, ČSOP Chaloupky Kněžice, ČSOP Třebíč, Hutí Brontosaurus Zvonek, Alternativa pro venkov, ad.).

10. Rekreační a cestovní ruch

Téměř celé území kraje Vysočina se nachází v geomorfologické podsoustavě Českomoravská vrchovina a jeho území je tak ve srovnání s ostatními kraji ČR jedním z nejvíce homogenních krajinných typů. Přesto je však území vnitřně diferencováno z hlediska své atraktivity a potenciálního celoročního turistického využití.

Z turistické nabídky (historická města, hrady, zámky, církevní památky, lázně, přírodní atraktivity, letní rekreace u vody, horská turistika, atraktivní kulturní krajina, aj.) nabízí kraj zejména příležitosti pro pobytovou letní a zimní turistiku a pro návštěvu hodnotných kulturně - historických památek (městská turistika).

Z atraktivit mezinárodního významu, nacházejících se na území kraje, lze uvést zejména městskou památkovou rezervaci Telč a areál národní kulturní památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou, které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO. V roce 2003 byla na tento prestižní seznam zapsána třetí památka v kraji Vysočina: židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Dalšími významnými turistickými atraktivitami jsou městské památkové rezervace Jihlava a Pelhřimov a rodný dům Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Borově. V kraji je velké množství dalších jedinečných kulturních a přírodních atraktivit. Velkou environmentální i estetickou hodnotu má jedinečná kulturní krajina Vysočiny, která sama o sobě vytváří atraktivní prostředí pro trávení volného času (skrze svoji reprezentaci v dílech výtvarných umělců a spisovatelů se stala známou i mimo území kraje). Pro svoji přírodní i kulturní hodnotu má krajina značné části Vysočiny statut chráněných území – největší z nich jsou CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné Hory, dále devět přírodních parků, řada národních přírodních rezervací, přírodních rezervací aj. V současnosti je velmi aktuálním tématem výstavba větrných elektráren na území kraje Vysočina. Jednalo by se o nesporný zásah do krajiny Vysočiny zvláště, pokud by šlo o územně nekoncentrovanou lokalizaci těchto zdrojů elektrické energie, přičemž riziko negativního dopadu na návštěvnost kraje Vysočina je poměrně vysoké.

Dominantní rekreační funkcí území je středně náročná pobytová i pohybová turistika s významnou letní sezónou. Značný rekreační potenciál mají zejména lokality v údolí řek Sázavy (Hamry nad Sázavou, Stvořidla), Doubravy (Bílek), Jihlavy (např. v lokalitách Rantířov, Luka nad Jihlavou, Čichov, Třebíč, Mohelno), Svatky (v celé délce od Svatky přes Jimramov a Vířskou nádrž k Nedvědicím), Oslavy (pod Velkým Meziříčím, Vaneč, Náměšť nad Oslavou, Kladeruby nad Oslavou), dále např. Balinské údolí, údolí Loučky/Bohrůvky, Bystřice, Chvojnice, Rokytné, Brtnice, Želetavky, Želivky a Hejlovky atd. Jejich turistická atraktivita je zvýšena četnými hradními zříceninami na ostroších nad údolím. Samotné prameny větších řek, např. Dyje a Svatky, jsou cílem turistických výletů. Charakter krajiny dotvářejí četné rybníky - nejvýznamnější z nich jsou v oblasti rozvodí Sázavy a Doubravy (Velké a Malé Dářko, rybník Řeka), v okolí Nového Veselí a Bohdalova (Matějovský, Veselský, Rendlíček), Medlov, Sykovec a Milovy ve Žďárských vrších, Velkopařezítý, Žibřid a další v Jihlavských vrších, dále rybníky na Křižanovsku, Náměštsku, Kamenicku a Žirovnicku, vodní plochy v okolí Lipnice nad Sázavou, Domanínský rybník a mnoho dalších. Další vodní plochy vytvářejí údolní nádrže na Trnavě (Želiv), Hejlovce (Sedlice), Jihlavě (Dalešice), Svatce (Vír), Oslavě (Mostišť), Sázavě (Pilská nádrž) aj.

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území Českomoravské vrchoviny, zejména pro běžkové lyžařské sporty (v okresech Pelhřimov, Havlíčkův Brod, Jihlava a Třebíč ovšem jen lokální lyžařská střediska na Křemešníku, u Křešína, Božejova, na Melechově, Javořici, Čeřínku aj.). Výjimečné je postavení chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (hlavní střediska Nové Město na Moravě, Fryšava, Tři Studně, Rokytno, Sněžné), která je lyžařskou oblastí celostátního významu a má tradici pořádání mezinárodních závodů.

Z hlediska rozmístění atraktivit cestovního ruchu je patrná tendence územní koncentrace turistických zařízení a infrastruktury (ubytovacích a stravovacích zařízení, služeb) do několika nejvýznamnějších středisek, zejména do okresních a turisticky významných měst a rekreačních obcí.

V kraji existuje poměrně hustá síť turistických a cykloturistických tras, udržovaná Klubem českých turistů a některými místními neziskovými organizacemi. Nedostatečný je počet tematických tras,

zapojení existujících tras do turistických programů, terénní informační systém a drobný mobiliář na těchto trasách i podíl bezpečných úseků na existujících cyklotrasách.

Tab. 10.1: Přehled turistických informačních center v kraji Vysočina k 31. 7. 2010

Název TIC	Název TIC
Informační centrum Brtnice	Informační centrum Kulturních zařízení města Pelhřimova
Turistické informační centrum Bystřice nad Pernštejnem	Kulturní zařízení města Počátek – Informační centrum Počátky
Informační centrum Draxmoor – strašidelný zámek Dolní Rožínka	Informační centrum Polná
Informační centrum Jaderné elektrárny Dukovany a Informační centrum Vodní elektrárny Dalešice	Informační centrum a Městské muzeum Přebyslav
Informační centrum - Lanete, spol. s r.o. Golčův Jeníkov	Informační kancelář Sněžné
Informační centrum Havlíčkův Brod	Ekologické informační centrum Krátká (obec Sněžné)
Informační centrum Hrotovice	Informační centrum Světlá nad Sázavou
Městské kulturní a informační centrum Humpolec	Informační centrum Svratka
Informační centrum – Městská knihovna Chotěboř	Turistické informační centrum Těchobuz
Informační centrum Jaroměřice nad Rokytou	Informační středisko MěÚ Telč
Turistické informační centrum Jemnice	Informační a turistické centrum Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava - Brána Matky Boží	Informační a turistické centrum Bazilika Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava	Informační a turistické centrum Zadní synagoga Třebíč
Informační centrum města Kamenice nad Lipou	Informační centrum Třešť
Informační centrum Koněšín	Informační centrum – Klub kultury Velká Bíteš
Infocentrum a pamětní síň Jana Zrzavého Krucemburk	Informační centrum Velká Losenice
Informační centrum Ledeč nad Sázavou	Informační centrum MěÚ Velké Meziříčí
Informační, poradenské a vzdělávací centrum Loucko - Luka nad Jihlavou	Informační centrum Šiklův mlýn Zvole nad Pernštejnem
Turistické informační centrum Moravské Budějovice	Informační turistické centrum – cestovní kancelář SANTINI TOUR Žďár nad Sázavou
Kulturní a informační středisko Náměšť nad Oslavou	Informační centrum – Zámek Žďár nad Sázavou
Městské informační centrum Nové Město na Moravě	Městská knihovna – informační centrum Ždírec nad Doubravou
Turistické informační centrum mikroregionu Stražiště - Pacov	Turistické informační centrum Žirovnice
	Informační centrum Koněšinská pláž

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, OKPPCR

Možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou zatím dosti omezené. Stávající statistické informace nepostihují plošně všechna zařízení (údaje za chybějící zařízení se získávají dopočtem), chybí i sociologické průzkumy návštěvnosti v jednotlivých místech a oblastech.

Hrubý přehled o kapacitě zařízení cestovního ruchu v kraji Vysočina ve srovnání s ostatními kraji ČR je uveden v tab. 10.2 a 10.3, údaje o kapacitě zařízení v okresech kraje Vysočina v tab. 10.4 a informace o návštěvnosti tab. 10.5 a 10.6.

Tab. 10.2: Hromadná ubytovací zařízení v krajích ČR k 31. 12. 2009

Kraj	Počet HUZ		Počet pokojů v HUZ		Počet lůžek v HUZ		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR
Praha	653	8,6	38 646	21,3	83 132	18,0	1 512	3,0
Středočeský	529	7,0	11 258	6,2	30 024	6,5	6 061	12,0
Jihočeský	974	12,9	17 729	9,8	50 656	10,9	14 214	28,1
Plzeňský	488	6,5	9 675	5,3	26 664	5,8	3 490	6,9
Karlovarský	400	5,3	14 299	7,9	29 149	6,3	1 185	2,3
Ústecký	377	5,0	7 197	4,0	19 243	4,2	2 328	4,6
Liberecký	835	11,0	14 246	7,9	41 503	9,0	2 822	5,6
Královéhradecký	958	12,7	16 020	8,8	45 192	9,8	5 481	10,8
Pardubický	359	4,8	7 170	4,0	20 544	4,4	1 705	3,4
Vysočina	354	4,7	6 706	3,7	19 532	4,2	3 139	6,2
Jihomoravský	507	6,7	13 032	7,2	32 260	7,0	4 874	9,6
Olomoucký	338	4,5	7 376	4,1	19 127	4,1	894	1,8
Zlínský	338	4,5	7 741	4,3	20 126	4,3	1 376	2,7
Moravskoslezský	447	5,9	9 931	5,5	25 935	5,6	1 524	3,0
Česká republika	7 557	100	181 026	100	463 087	100	50 605	100

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

Z dostupných statistických pramenů je přes jejich omezenou vypovídací schopnost možné přehledně charakterizovat ubytovací infrastrukturu kraje následovně:

- Podíl kraje na počtu hromadných ubytovacích zařízení (4,7 %), počtu pokojů (3,7 %) i lůžek (4,2 %) byl k 31. 12. 2009 nižší než jeho podíl na počtu obyvatel ČR (4,9 %). V rámci ČR Vysočina v současné době představuje turistický region podprůměrného významu.
- Průměrná velikost ubytovacího zařízení cestovního ruchu na Vysočině (18,9 pokojů na zařízení) byla menší než v ČR (23,9 pokojů na zařízení). Rovněž z hlediska počtu lůžek na jedno zařízení byly koncem roku 2009 hodnoty za Vysočinu (55,2 lůžek na zařízení) nižší než za ČR (61,3 lůžek).
- Průměrný počet lůžek v jednom pokoji (2,9) byl vyšší ve srovnání s ČR (2,6 lůžka na pokoj). To odráží rozdíly ve kvalitativní struktuře ubytovacích zařízení.
- Kraj Vysočina disponoval v roce 2009 nadprůměrným počtem míst pro stany a karavany.

Tab. 10.3: Srovnání ČR a kraje Vysočina z hlediska podílu (%) jednotlivých druhů hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) k 31. 12. 2009

Typ zařízení (jen HUZ)	Kraj Vysočina			Česká republika		
	HUZ	Pokoje	Lůžka	HUZ	Pokoje	Lůžka
Hotely a podobná ubytovací zařízení	46,6	53,0	45,1	59,1	63,2	56,3
Kempy	8,5	4,7	6,1	6,4	4,4	6,1
Chatové osady a turistické ubyt.	17,8	8,1	10,5	11,8	8,0	11,6
Ostatní hrom.ubyt.zař. jinde nespecifikovaná	27,1	34,2	38,3	22,6	24,4	26,0
Ubytovací zařízení celkem	100	100	100	100	100	100

Poznámka: Pod pojem „ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde nespecifikovaná“ se řadí např. léčebné lázně, rekreační zařízení podniků, školící střediska podniků, ubytování apartmánového typu a jiná ubytovací zařízení, která vyčleňují kapacitu pro cestovní ruch jako jsou domovy mládeže, vysokoškolské koleje, podnikové ubytovny. Od ubytování hotelového typu se liší službami jako je každodenní úklid či stlání.

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

- Struktura ubytovacích zařízení v kraji se na konci roku 2009 významně odlišovala od průměru ČR, a to především nižším podílem hotelů a "jim podobných ubytovacích zařízení" (především penzionů).
- V hotelovém pokoji v kraji bylo průměrně 2,4 lůžka, tedy opět poněkud více než v ČR (2,3 lůžka).
- V kraji byl evidován významně vyšší podíl lůžek v tzv. „ostatních ubytovacích zařízeních“.

Tab. 10.4: Hromadná ubytovací zařízení v okresech kraje Vysočina k 31. 12. 2009

Okres	Počet HUZ		Počet pokojů		Počet lůžek		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Havlíčkův Brod	49	13,8	820	12,2	2 419	12,4	1 054	33,6
Jihlava	65	18,4	1 372	20,5	3 621	18,5	188	6,0
Pelhřimov	64	18,1	1 150	17,1	3 669	18,8	413	13,2
Třebíč	57	16,1	1 021	15,2	2 986	15,3	720	22,9
Žďár nad Sázavou	119	33,6	2 343	34,9	6 837	35,0	764	24,3
Kraj Vysočina	354	100	6 706	100	19 532	100	3 139	100

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

- Ubytovací kapacita zařízení cestovního ruchu je v kraji Vysočina rozmístěna nerovnoměrně. Největší kapacita byla na konci roku 2009 koncentrována v okrese Žďár nad Sázavou, kde bylo soustředěno 33,6 % zařízení, 34,9 % pokojů a 35,0 % lůžek z celkového počtu.
- Nejméně atraktivní je z hlediska cestovního ruchu podle koncentrace ubytovacích kapacit okres Havlíčkův Brod.
- Nejvíce míst pro stany a karavany bylo v roce 2009 evidováno v okrese Havlíčkův Brod, naopak v okrese Jihlava byl počet těchto míst velmi nízký.
- Relativně nejkvalitnější ubytování bylo podle dostupných pramenů v okrese Jihlava, kde na jeden pokoj připadalo 2,6 lůžek. Nejvíce lůžek na jeden pokoj v průměru vykazala hromadná ubytovací zařízení v okrese Pelhřimov (3,2)

Tab. 10.5: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2010

Kraj	Počet příjezdů		Počet přenocování		Průměrný počet přenocování	
	celkem	z toho cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci
Hl. město Praha	4 733 701	4 106 514	12 090 367	10 916 589	2,6	2,7
Středočeský	631 544	143 236	1 686 118	354 544	2,7	2,5
Jihočeský	899 274	289 541	2 725 909	621 867	3,0	2,1
Plzeňský	488 683	156 485	1 378 771	362 036	2,8	2,3
Karlovarský	675 322	460 693	4 226 048	3 067 295	6,3	6,7
Ústecký	293 042	96 835	885 948	249 878	3,0	2,6
Liberecký	634 405	148 761	2 211 705	557 053	3,5	3,7
Královéhradecký	795 688	210 416	3 064 365	754 934	3,9	3,6
Pardubický	312 346	45 304	946 834	118 687	3,0	2,6
Vysočina	335 401	46 067	849 036	99 859	2,5	2,2
Jihomoravský	1 035 072	378 283	2 022 666	638 840	2,0	1,7
Olomoucký	383 976	90 907	1 421 116	188 412	3,7	2,1
Zlínský	458 310	59 288	1 553 574	164 253	3,4	2,8
Moravskoslezský	532 820	103 994	1 745 501	269 570	3,3	2,6
Česká republika	12 209 584	6 336 324	36 807 958	18 363 817	3,0	2,9

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2011.

- V roce 2010 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v kraji Vysočina méně než 350 tis. turistů, to bylo pouze 2,7 % z celkového počtu turistů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, což byl třetí nejnížší podíl z krajů ČR (po Pardubickém a Ústeckém kraji).
- V roce 2010 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v kraji Vysočina 46,1 tis. turistů s cizí státní příslušností, to bylo jen 0,7 % z celkového počtu turistů-nerezidentů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, méně cizinců přenocovalo pouze v Pardubickém kraji.
- Cizinci tvořili v roce 2010 necelou sedminu (13,7 %) všech návštěvníků hromadných ubytovacích zařízení kraje Vysočina, což bylo významně méně než v celé ČR, kde byl jejich podíl poloviční (51,9 %). Vysočina je tak turistickým regionem s výraznou převahou domácích návštěvníků. Menší podíl turistů-nerezidentů vykázal v roce 2010 pouze kraj Zlínský.
- Průměrný počet přenocování hostů (2,5) byl v roce 2010 na Vysočině nižší než činil průměr ČR (3,0) a druhý nejnížší ze všech krajů ČR (po Jihomoravském kraji).

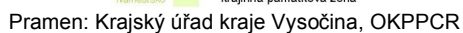
- Průměrný počet přenocování hostů-cizinců (2,2) byl v roce 2010 nižší než v ČR (2,9) a zároveň čtvrtý nejnižší v mezikrajském porovnání.
- Využití lůžkové kapacity je poměrně nízké: z podílu počtu přenocování a počtu lůžek vyplývá, že kapacita hromadných ubytovacích zařízení v kraji Vysočina byla v roce 2010 využita jen ze 11,9 % (v ČR 21,8 %).
- Návštěvnost kraje Vysočina je poměrně významně ovlivněna skutečností, že zde nebyly vybudovány lázně, pro což zde neexistují ani vhodné přírodní podmínky. Kraj Vysočina je jediným krajem v ČR, kde není lokalizováno ani jedno lázeňské zařízení.

Tab. 10.6: Hosté ze zahraničí v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2010

Země původu	Kraj Vysočina			ČR	
	abs.	v %	průměrný počet přenocování	v %	průměrný počet přenocování
cizinci celkem	46 067	100	2,2	100	2,9
z toho:					
Německo	14 131	30,7	2,0	21,3	3,4
Slovensko	8 629	18,7	2,4	4,9	2,0
Rakousko	3 070	6,7	1,9	3,0	2,1
Polsko	2 881	6,3	1,8	5,5	2,1
Francie	2 255	4,9	1,9	4,0	2,6
Nizozemsko	1 677	3,6	2,1	3,1	3,4
Itálie	1 385	3,0	2,1	5,3	2,8
Spojené království	1 289	2,8	3,7	5,8	2,5
USA	910	2,0	2,8	4,9	2,6
Belgie	779	1,7	2,8	1,3	2,7
Maďarsko	729	1,6	1,6	1,6	2,2
Švédsko	712	1,5	1,9	1,3	2,6
Rusko	615	1,3	3,5	6,5	5,0
Švýcarsko	534	1,2	1,8	1,2	2,5
ostatní státy	6 471	14,0	2,2	30,3	2,6

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2011.

- Mezi návštěvníky ze zahraničí tvořili v roce 2010 největší skupinu hosté z Německa. Průměrný počet přenocování těchto hostů byl v kraji Vysočina výrazně nižší než je průměr ČR a celkově se zahraniční hosté v kraji Vysočina zdržovali kratší dobu, než činil průměr ČR.
- S odstupem za turisty z Německa následovali hosté ze Slovenska. U nich byl průměrný počet přenocování ve srovnání s průměrem ČR naopak výrazně vyšší. Ještě vyšší průměrný počet přenocování vykázali hosté z Ukrajiny. V případě těchto hostů nešlo patrně o pobyt zaměřený na poznávání turistických atraktivit kraje Vysočina, nýbrž o pracovní pobyt. To ale naše statistika nerozlišuje.
- Ve srovnání z celorepublikovým průměrem navštěvovali kraj Vysočina v roce 2010 méně často hosté z Itálie, Velké Británie, USA, Ruska.
- Vetší zastoupení oproti průměru ČR měli naopak turisté z Německa, Rakouska, Polska, Francie, Nizozemí, Belgie, Švédska.

PŘÍLOHY

2. Obyvatelstvo**Tab. 2.1: Města kraje Vysočina podle počtu obyvatel v letech 1850 - 2010**

Město	Počet obyvatel v roce 1850 ^{*)}	Počet obyvatel 3.3.1991	Počet obyvatel 1.3.2001	Počet obyvatel 31.12.2010	Index 2010/1850 (1850=100')	Index 2010/1991 (1991=100)
1. Jihlava	20 622	51 831	50 702	51 154	248,1	98,7
2. Třebíč	7 886	38 355	39 021	37 836	479,8	98,6
3. Havlíčkův Brod	4 987	24 472	24 375	24 166	484,6	98,7
4. Žďár n. Sázavou	3 072	23 191	24 289	23 038	749,9	99,3
5. Pelhřimov	3 909	16 480	16 590	16 656	426,1	101,1
6. Velké Meziříčí	5 308	11 518	11 811	11 830	222,9	102,7
7. Humpolec	5 050	11 122	10 929	11 104	219,9	99,8
8. Nové Město na Mor.	2 362	10 426	10 471	10 367	438,9	99,4
9. Chotěboř	3 814	9 352	9 870	9 719	254,8	103,9
10. Bystřice n. Pernšt.	3 081	9 304	9 068	8 609	279,4	92,5
11. Mor. Budějovice	2 550	7 884	8 004	7 739	303,5	98,2
12. Světlá n. Sázavou	1 876	7 853	7 188	6 851	365,2	87,2
13. Třešť	3 856	5 948	5 933	5 890	152,7	99,0
14. Ledec n. Sázavou	2 104	6 540	6 127	5 624	267,3	86,0
15. Telč	4 556	6 049	6 053	5 722	125,6	94,6
16. Polná	5 195	4 691	4 869	5 238	100,8	111,7
17. Náměšť n. Oslavou	1 776	5 115	5 246	5 080	286,0	99,3
18. Pacov	2 920	5 201	5 232	4 982	170,6	95,8
19. Velká Bíteš	2 059	4 652	4 889	5 026	244,1	108,0
20. Jemnice	2 386	4 282	4 307	4 404	184,6	102,8
21. Jaroměřice n. Rokyt.	2 277	3 982	4 106	4 272	187,6	107,3
22. Kamenice n. Lipou	3 000	4 202	4 220	3 994	133,1	95,0
23. Přibyslav	2 433	4 028	3 982	3 948	162,3	98,0
24. Brtnice	4 004	3 592	3 656	3 756	93,8	104,6
25. Ždírec n. Doubravou	1 008	2 792	2 783	3 234	320,8	115,8
26. Žirovnice	2 034	3 127	3 056	3 077	151,3	98,4
27. Počátky	2 843	2 856	2 755	2 642	92,9	92,5
28. Golčův Jeníkov	2 708	2 746	2 604	2 698	99,6	98,3
29. Horní Cerekev	1 880	1 877	1 845	1 914	101,8	102,0
30. Černovice	2 236	1 901	1 846	1 833	82,0	96,4
31. Hrotovice	962	1 581	1 796	1 799	187,0	113,8
32. Svatka	1 681	1 675	1 592	1 465	87,2	87,5
33. Habry	2 039	1 317	1 298	1 299	63,7	98,6
34. Červená Řečice	1 877	1 073	987	972	51,8	90,6
Města celkem	118 474	299 942	300 513	297 938	251,5	99,3
Podíl na počtu obyvatel kraje (v %)	23,0	57,6	57,9	57,9	x	x

Pozn.: *)rok 1850 - města v hranicích roku 1850, ostatní roky - města v hranicích roku 2008; v roce 1991 a 2001 - výsledky sčítání lidu, v roce 2009 - průběžná evidence obyvatel k 31. 12. 2009.

Zdroj dat: Města České republiky v retrospektivě. ČSÚ, Praha 1996; Sčítání lidu, domů a bytů 1991 a 2001. ČSÚ, Praha 1992 a 2003; Stav a pohyb obyvatelstva za 1. – 4. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Tab. 2.2: Počet živě narozených ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	206	172	196	192	195	238	201	175
Havlíčkův Brod	456	498	496	534	597	618	579	614
Humpolec	160	136	177	151	152	189	175	154
Chotěboř	216	171	238	227	234	252	220	213
Jihlava	920	943	989	1 061	1 080	1 208	1 191	1 151
Moravské Budějovice	231	206	213	206	247	227	228	236
Náměšť nad Oslavou	120	110	133	143	110	114	142	137
Nové Město na Moravě	192	215	211	203	209	216	225	221
Pacov	71	91	88	84	106	101	80	76
Pelhřimov	407	424	408	456	419	438	442	459
Světlá nad Sázavou	162	161	190	157	191	163	173	202
Telč	113	113	137	132	127	147	142	116
Třebíč	737	701	793	739	822	859	783	737
Velké Meziříčí	326	348	356	383	419	380	410	418
Žďár nad Sázavou	393	470	445	445	465	499	456	448
Vysočina	4 710	4 759	5 070	5 113	5 373	5 649	5 466	5 357
Česká republika	93 685	97 664	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.3: Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	9,8	8,2	9,4	9,2	9,4	11,5	9,8	8,6
Havlíčkův Brod	8,9	9,7	9,6	10,3	11,5	11,8	11,0	11,7
Humpolec	9,5	8,1	10,5	8,9	8,9	11,0	10,2	9,0
Chotěboř	9,7	7,6	10,6	10,1	10,4	11,1	9,6	9,4
Jihlava	9,5	9,8	10,2	10,9	11,0	12,3	12,0	11,6
Moravské Budějovice	9,5	8,4	8,8	8,5	10,1	9,3	9,4	9,7
Náměšť nad Oslavou	8,8	8,1	9,9	10,7	8,2	8,5	10,6	10,2
Nové Město na Moravě	9,8	11,0	10,8	10,4	10,6	11,0	11,4	11,3
Pacov	7,0	9,0	8,7	8,4	10,6	10,1	8,0	7,6
Pelhřimov	8,9	9,3	9,0	10,0	9,2	9,5	9,6	10,0
Světlá nad Sázavou	7,9	7,9	9,3	7,7	9,4	8,0	8,6	10,0
Telč	8,3	8,3	10,1	9,8	9,4	10,9	10,5	8,6
Třebíč	9,7	9,2	10,4	9,7	10,8	11,3	10,3	9,7
Velké Meziříčí	9,4	10,0	10,2	10,9	11,9	10,7	11,5	11,7
Žďár nad Sázavou	9,0	10,7	10,2	10,1	10,6	11,3	10,3	10,2
Vysočina	9,2	9,3	9,9	10,0	10,5	11,0	10,6	10,4
Česká republika	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3	11,1

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.4: Počet zemřelých ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	221	245	231	213	213	207	215	233
Havlíčkův Brod	535	533	554	525	495	549	551	498
Humpolec	204	211	221	196	176	171	191	169
Chotěboř	244	235	225	207	208	220	226	225
Jihlava	1 014	871	956	885	884	865	864	1 019
Moravské Budějovice	277	252	263	246	261	273	269	243
Náměšť nad Oslavou	161	149	165	137	151	139	164	119
Nové Město na Moravě	181	166	176	181	167	181	183	163
Pacov	132	117	115	122	113	99	113	130
Pelhřimov	500	509	506	424	467	447	467	458
Světlá nad Sázavou	236	210	242	188	210	215	228	220
Telč	133	138	150	136	127	124	145	132
Třebíč	752	691	776	672	759	696	749	747
Velké Meziříčí	346	349	360	326	297	341	353	348
Žďár nad Sázavou	383	331	399	315	352	354	376	401
Vysočina	5 319	5 007	5 339	4 773	4 880	4 881	5 094	5 105
Česká republika	111 288	107 177	107 938	104 441	104 636	104 948	107 421	106 844

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	10,5	11,7	11,0	10,3	10,3	10,0	10,5	11,4
Havlíčkův Brod	10,4	10,3	10,7	10,1	9,5	10,5	10,5	9,5
Humpolec	12,1	12,5	13,2	11,6	10,3	10,0	11,1	9,8
Chotěboř	10,9	10,5	10,0	9,2	9,2	9,7	9,9	9,9
Jihlava	10,5	9,0	9,9	9,1	9,0	8,8	8,7	10,2
Moravské Budějovice	11,4	10,3	10,8	10,1	10,7	11,2	11,1	10,0
Náměšť nad Oslavou	11,9	11,0	12,2	10,2	11,3	10,4	12,2	8,9
Nové Město na Moravě	9,3	8,5	9,0	9,3	8,5	9,2	9,3	8,3
Pacov	13,0	11,6	11,4	12,1	11,3	9,9	11,3	13,1
Pelhřimov	11,0	11,2	11,2	9,3	10,2	9,7	10,2	10,0
Světlá nad Sázavou	11,5	10,2	11,9	9,2	10,3	10,6	11,3	10,9
Telč	9,7	10,1	11,1	10,0	9,4	9,2	10,8	9,8
Třebíč	9,9	9,1	10,2	8,8	9,9	9,1	9,8	9,8
Velké Meziříčí	9,9	10,0	10,3	9,3	8,4	9,6	9,9	9,7
Žďár nad Sázavou	8,7	7,6	9,2	7,2	8,0	8,0	8,5	9,1
Vysočina	10,4	9,8	10,5	9,3	9,5	9,5	9,9	9,9
Česká republika	10,9	10,5	10,5	10,2	10,1	10,1	10,2	10,2

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.6: Přirozený přírůstek ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-15	-73	-35	-21	-18	31	-14	-58
Havlíčkův Brod	-79	-35	-58	9	102	69	28	116
Humpolec	-44	-75	-44	-45	-24	18	-16	-15
Chotěboř	-28	-64	13	20	26	32	-6	-12
Jihlava	-94	72	33	176	196	343	327	132
Moravské Budějovice	-46	-46	-50	-40	-14	-46	-41	-7
Náměšť nad Oslavou	-41	-39	-32	6	-41	-25	-22	18
Nové Město na Moravě	11	49	35	22	42	35	42	58
Pacov	-61	-26	-27	-38	-7	2	-33	-54
Pelhřimov	-93	-85	-98	32	-48	-9	-25	1
Světlá nad Sázavou	-74	-49	-52	-31	-19	-52	-55	-18
Telč	-20	-25	-13	-4	0	23	-3	-16
Třebíč	-15	10	17	67	63	163	34	-10
Velké Meziříčí	-20	-1	-4	57	122	39	57	70
Žďár nad Sázavou	10	139	46	130	113	145	80	47
Vysočina	-609	-248	-269	340	493	768	353	252
Česká republika	-17 603	-9 513	-5 727	1 390	9 996	14 622	10 927	10 309

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.7: Přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-0,7	-3,5	-1,6	-1,0	-0,9	1,5	-0,7	-0,8
Havlíčkův Brod	-1,5	-0,7	-1,1	0,2	2,0	1,3	0,5	1,2
Humpolec	-2,6	-4,5	-2,6	-2,7	-1,4	1,0	-0,9	-1,0
Chotěboř	-1,3	-2,9	0,6	0,9	1,2	1,4	-0,3	0,5
Jihlava	-1,0	0,7	0,3	1,8	2,0	3,5	3,3	2,4
Moravské Budějovice	-1,9	-1,9	-2,1	-1,6	-0,6	-1,9	-1,7	-1,2
Náměšť nad Oslavou	-3,0	-2,9	-2,4	0,4	-3,1	-1,9	-1,6	-1,0
Nové Město na Moravě	0,6	2,5	1,8	1,1	2,1	1,8	2,1	2,0
Pacov	-6,0	-2,6	-2,7	-3,8	-0,7	0,2	-3,3	-2,6
Pelhřimov	-2,0	-1,9	-2,2	0,7	-1,1	-0,2	-0,5	-0,2
Světlá nad Sázavou	-3,6	-2,4	-2,6	-1,5	-0,9	-2,6	-2,7	-1,7
Telč	-1,5	-1,8	-1,0	-0,3	0,0	1,7	-0,2	0,0
Třebíč	-0,2	0,1	0,2	0,9	0,8	2,1	0,4	0,8
Velké Meziříčí	-0,6	0,0	-0,1	1,6	3,5	1,1	1,6	1,9
Žďár nad Sázavou	0,2	3,2	1,0	3,0	2,6	3,3	1,8	2,3
Vysočina	-1,2	-0,5	-0,5	0,7	1,0	1,5	0,7	0,9
Česká republika	-1,7	-0,9	-0,6	0,1	1,0	1,4	1,0	0,9

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.8: Počet přistěhovalých do správních obvodů ORP kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	196	232	231	187	229	226	179	197
Havlíčkův Brod	812	857	845	905	1 155	1 059	628	667
Humpolec	275	230	272	329	432	340	216	249
Chotěboř	326	316	450	355	626	434	322	280
Jihlava	1 311	1 124	1 720	1 580	1 445	1 562	1 127	1 050
Moravské Budějovice	305	383	313	411	448	355	282	274
Náměšť nad Oslavou	215	166	210	225	261	255	198	211
Nové Město na Moravě	244	208	223	296	469	474	215	224
Pacov	123	162	171	154	151	167	134	145
Pelhřimov	688	623	723	797	1 057	845	548	514
Světlá nad Sázavou	269	270	293	322	347	294	244	237
Telč	156	142	219	199	210	221	190	180
Třebíč	720	713	814	934	984	688	639	653
Velké Meziříčí	366	373	362	449	345	494	365	362
Žďár nad Sázavou	541	409	427	414	557	434	422	401
Vysočina	4 555	4 268	4 681	4 893	6 402	5 402	3 503	3 406

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.9: Hrubá míra imigrace (počet přistěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	9,4	11,1	11,0	9,0	11,1	11,0	8,7	9,6
Havlíčkův Brod	15,8	16,6	16,4	17,5	22,2	20,2	11,9	12,7
Humpolec	16,3	13,7	16,2	19,4	25,4	19,8	12,5	14,5
Chotěboř	14,6	14,1	20,0	15,8	27,8	19,1	14,1	12,3
Jihlava	13,6	11,6	17,8	16,3	14,8	15,8	11,4	10,5
Moravské Budějovice	12,5	15,7	12,9	16,9	18,4	14,5	11,6	11,3
Náměšť nad Oslavou	15,8	12,3	15,6	16,8	19,5	19,1	14,8	15,8
Nové Město na Moravě	12,5	10,6	11,4	15,2	23,9	24,1	10,9	11,4
Pacov	12,1	16,1	17,0	15,3	15,1	16,7	13,4	14,6
Pelhřimov	15,1	13,7	15,9	17,5	23,1	18,4	11,9	11,2
Světlá nad Sázavou	13,1	13,2	14,4	15,8	17,1	14,5	12,1	11,7
Telč	11,4	10,4	16,2	14,7	15,6	16,4	14,1	13,4
Třebíč	9,4	9,4	10,7	12,3	12,9	9,0	8,4	8,6
Velké Meziříčí	10,5	10,7	10,4	12,8	9,8	13,9	10,2	10,1
Žďár nad Sázavou	12,3	9,3	9,7	9,4	12,7	9,9	9,6	9,1
Vysočina	8,9	8,4	9,2	9,6	12,5	10,5	6,8	6,6

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.10: Počet vystěhovalých ze správních obvodů ORP kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	251	204	269	278	286	264	298	237
Havlíčkův Brod	567	819	727	807	853	696	811	766
Humpolec	197	215	203	181	227	278	229	206
Chotěboř	251	273	312	475	385	359	354	388
Jihlava	1 033	1 169	963	1 296	1 239	1 161	979	969
Moravské Budějovice	253	292	346	324	351	375	346	347
Náměšť nad Oslavou	206	189	230	250	225	231	199	195
Nové Město na Moravě	235	266	296	266	381	380	437	335
Pacov	142	163	132	186	149	163	157	132
Pelhřimov	607	705	600	719	709	653	648	644
Světlá nad Sázavou	323	330	314	299	313	322	250	279
Telč	208	193	264	249	224	212	184	162
Třebíč	842	730	926	915	959	909	761	819
Velké Meziříčí	373	295	301	251	328	327	311	356
Žďár nad Sázavou	554	501	468	523	548	552	517	484
Vysočina	4 050	4 404	3 759	4 355	4 863	4 436	4 275	4 081

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.11: Hrubá míra emigrace (počet vystěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	12,0	9,8	12,8	13,4	13,8	12,8	14,5	11,6
Havlíčkův Brod	11,0	15,9	14,1	15,6	16,4	13,3	15,4	14,6
Humpolec	11,7	12,8	12,1	10,7	13,3	16,2	13,3	12,0
Chotěboř	11,2	12,2	13,9	21,1	17,1	15,8	15,5	17,1
Jihlava	10,7	12,1	10,0	13,3	12,7	11,8	9,9	9,7
Moravské Budějovice	10,4	12,0	14,2	13,3	14,4	15,4	14,2	14,3
Náměšť nad Oslavou	15,2	14,0	17,1	18,6	16,8	17,3	14,8	14,6
Nové Město na Moravě	12,0	13,6	15,2	13,6	19,4	19,3	22,2	17,1
Pacov	14,0	16,2	13,1	18,5	14,9	16,3	15,8	13,3
Pelhřimov	13,3	15,5	13,2	15,8	15,5	14,2	14,1	14,1
Světlá nad Sázavou	15,7	16,1	15,4	14,7	15,4	15,9	12,4	13,8
Telč	15,2	14,2	19,5	18,4	16,6	15,8	13,7	12,0
Třebíč	11,0	9,6	12,1	12,0	12,6	11,9	10,0	10,8
Velké Meziříčí	10,7	8,5	8,7	7,2	9,3	9,2	8,7	10,0
Žďár nad Sázavou	12,6	11,4	10,7	11,9	12,5	12,5	11,7	11,0
Vysočina	7,9	8,6	7,4	8,5	9,5	8,6	8,3	7,9

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.12: Migrační saldo ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-55	28	-38	-91	-57	-38	-119	-40
Havlíčkův Brod	245	38	118	98	302	363	-183	-99
Humpolec	78	15	69	148	205	62	-13	43
Chotěboř	75	43	138	-120	241	75	-32	-108
Jihlava	278	-45	757	284	206	401	148	81
Moravské Budějovice	52	91	-33	87	97	-20	-64	-73
Náměšť nad Oslavou	9	-23	-20	-25	36	24	-1	16
Nové Město na Moravě	9	-58	-73	30	88	94	-222	-111
Pacov	-19	-1	39	-32	2	4	-23	13
Pelhřimov	81	-82	123	78	348	192	-100	-130
Světlá nad Sázavou	-54	-60	-21	23	34	-28	-6	-42
Telč	-52	-51	-45	-50	-14	9	6	18
Třebíč	-122	-17	-112	19	25	-221	-122	-166
Velké Meziříčí	-7	78	61	198	17	167	54	6
Žďár nad Sázavou	-13	-92	-41	-109	9	-118	-95	-83
Vysočina	505	-136	922	538	1 539	966	-772	-675

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.13: Hrubá míra migračního salda (migrační saldo na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-2,6	1,3	-1,8	-4,4	-2,8	-1,8	-5,8	-2,0
Havlíčkův Brod	4,8	0,7	2,3	1,9	5,8	6,9	-3,5	-1,9
Humpolec	4,6	0,9	4,1	8,7	12,0	3,6	-0,8	2,5
Chotěboř	3,4	1,9	6,1	-5,3	10,7	3,3	-1,4	-4,8
Jihlava	2,9	-0,5	7,8	2,9	2,1	4,1	1,5	0,8
Moravské Budějovice	2,1	3,7	-1,4	3,6	4,0	-0,8	-2,6	-3,0
Náměšť nad Oslavou	0,7	-1,7	-1,5	-1,9	2,7	1,8	-0,1	1,2
Nové Město na Moravě	0,5	-3,0	-3,7	1,5	4,5	4,8	-11,3	-5,7
Pacov	-1,9	-0,1	3,9	-3,2	0,2	0,4	-2,3	1,3
Pelhřimov	1,8	-1,8	2,7	1,7	7,6	4,2	-2,2	-2,8
Světlá nad Sázavou	-2,6	-2,9	-1,0	1,1	1,7	-1,4	-0,3	-2,1
Telč	-3,8	-3,8	-3,3	-3,7	-1,0	0,7	0,4	1,3
Třebíč	-1,6	-0,2	-1,5	0,2	0,3	-2,9	-1,6	-2,2
Velké Meziříčí	-0,2	2,2	1,8	5,6	0,5	4,7	1,5	0,2
Žďár nad Sázavou	-0,3	-2,1	-0,9	-2,5	0,2	-2,7	-2,2	-1,9
Vysočina	1,0	-0,3	1,8	1,1	3,0	1,9	-1,5	-1,3

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.14: Celkový přírůstek obyvatel ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-70	-45	-73	-112	-75	-7	-133	-98
Havlíčkův Brod	166	3	60	107	404	432	-155	17
Humpolec	34	-60	25	103	181	80	-29	28
Chotěboř	47	-21	151	-100	267	107	-38	-120
Jihlava	184	27	790	460	402	744	475	213
Moravské Budějovice	6	45	-83	47	83	-66	-105	-80
Náměšť nad Oslavou	-32	-62	-52	-19	-5	-1	-23	34
Nové Město na Moravě	20	-9	-38	52	130	129	-180	-53
Pacov	-80	-27	12	-70	-5	6	-56	-41
Pelhřimov	-12	-167	25	110	300	183	-125	-129
Světlá nad Sázavou	-128	-109	-73	-8	15	-80	-61	-60
Telč	-72	-76	-58	-54	-14	32	3	2
Třebíč	-137	-7	-95	86	88	-58	-88	-176
Velké Meziříčí	-27	77	57	255	139	206	111	76
Žďár nad Sázavou	-3	47	5	21	122	27	-15	-36
Vysočina	-104	-384	653	878	2 032	1 734	-419	-423
Česká republika	8 186	9 122	30 502	36 110	93 941	86 412	39 271	25 957

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstku obyvatel (celkový přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-3,3	-0,2	-3,5	-5,4	-3,6	-0,3	-6,5	-4,8
Havlíčkův Brod	3,2	0,0	1,2	2,1	7,8	8,2	-2,9	0,3
Humpolec	2,0	-0,4	1,5	6,1	10,6	4,7	-1,7	1,6
Chotěboř	2,1	-0,1	6,7	-4,4	11,9	4,7	-1,7	-5,3
Jihlava	1,9	0,0	8,2	4,7	4,1	7,5	4,8	2,1
Moravské Budějovice	0,2	0,2	-3,4	1,9	3,4	-2,7	-4,3	-3,3
Náměšť nad Oslavou	-2,4	-0,5	-3,9	-1,4	-0,4	-0,1	-1,7	2,5
Nové Město na Moravě	1,0	0,0	-2,0	2,7	6,6	6,6	-9,2	-2,7
Pacov	-7,9	-0,3	1,2	-7,0	-0,5	0,6	-5,6	-4,1
Pelhřimov	-0,3	-0,4	0,6	2,4	6,6	4,0	-2,7	-2,8
Světlá nad Sázavou	-6,2	-0,5	-3,6	-0,4	0,7	-3,9	-3,0	-3,0
Telč	-5,3	-0,6	-4,3	-4,0	-1,0	2,4	0,2	0,1
Třebíč	-1,8	0,0	-1,2	1,1	1,2	-0,8	-1,2	-2,3
Velké Meziříčí	-0,8	0,2	1,6	7,3	3,9	5,8	3,1	2,1
Žďár nad Sázavou	-0,1	0,1	0,2	0,5	2,8	0,6	-0,3	-0,8
Vysočina	-0,2	-0,8	1,3	1,7	4,0	3,4	-0,8	-0,8
Česká republika	0,8	0,9	3,0	3,5	9,1	8,3	3,7	2,5

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.16: Počet sňatků ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	98	90	91	108	119	120	95	85
Havlíčkův Brod	206	244	247	244	258	217	225	236
Humpolec	71	89	88	72	80	78	63	79
Chotěboř	104	111	87	116	105	103	82	98
Jihlava	503	485	522	468	565	489	483	454
Moravské Budějovice	115	109	106	117	100	81	104	100
Náměšť nad Oslavou	57	62	59	60	56	61	64	62
Nové Město na Moravě	89	94	89	95	99	92	85	79
Pacov	37	33	43	38	37	35	25	19
Pelhřimov	215	196	200	217	209	188	157	182
Světlá nad Sázavou	93	90	73	86	102	82	94	79
Telč	43	58	59	64	64	66	55	69
Třebíč	316	371	411	360	400	344	298	348
Velké Meziříčí	182	141	160	155	186	179	161	144
Žďár nad Sázavou	239	221	193	193	200	197	196	182
Vysočina	2 368	2 394	2 428	2 393	2 580	2 332	2 187	2 216
Česká republika	48 943	51 447	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti (počet sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	4,7	4,3	4,3	5,2	5,8	5,8	4,6	4,2
Havlíčkův Brod	4,0	4,7	4,8	4,7	5,0	4,1	4,3	4,5
Humpolec	4,2	5,3	5,2	4,3	4,7	4,5	3,7	4,6
Chotěboř	4,6	5,0	3,9	5,1	4,7	4,5	3,6	4,3
Jihlava	5,2	5,0	5,4	4,8	5,8	5,0	4,9	4,6
Moravské Budějovice	4,7	4,5	4,4	4,8	4,1	3,3	4,3	4,1
Náměšť nad Oslavou	4,2	4,6	4,4	4,5	4,2	4,6	4,8	4,6
Nové Město na Moravě	4,6	4,8	4,6	4,9	5,0	4,7	4,3	4,0
Pacov	3,7	3,3	4,3	3,8	3,7	3,5	2,5	1,9
Pelhřimov	4,7	4,3	4,4	4,8	4,6	4,1	3,4	4,0
Světlá nad Sázavou	4,5	4,4	3,6	4,2	5,0	4,0	4,6	3,9
Telč	3,1	4,3	4,4	4,7	4,7	4,9	4,1	5,1
Třebíč	4,1	4,9	5,4	4,7	5,2	4,5	3,9	4,6
Velké Meziříčí	5,2	4,0	4,6	4,4	5,3	5,0	4,5	4,0
Žďár nad Sázavou	5,5	5,0	4,4	4,4	4,5	4,5	4,4	4,1
Vysočina	4,6	4,7	4,8	4,7	5,0	4,5	4,2	4,3
Česká republika	4,8	5,0	5,1	5,1	5,5	5,0	4,6	4,4

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.18: Počet rozvodů ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	50	37	53	35	42	40	49	44
Havlíčkův Brod	156	129	123	124	125	137	106	130
Humpolec	37	44	33	33	36	50	45	47
Chotěboř	49	57	53	50	57	38	37	56
Jihlava	253	255	261	273	286	270	221	271
Moravské Budějovice	58	47	55	44	58	60	45	50
Náměšť nad Oslavou	33	27	37	33	38	39	31	34
Nové Město na Moravě	28	36	52	43	35	38	37	42
Pacov	17	18	14	25	19	21	26	17
Pelhřimov	103	97	95	116	117	118	120	126
Světlá nad Sázavou	60	36	59	52	52	61	49	46
Telč	25	21	35	26	24	31	27	31
Třebíč	212	210	196	187	187	241	179	191
Velké Meziříčí	65	68	72	74	69	89	81	106
Žďár nad Sázavou	89	124	109	109	107	110	104	137
Vysočina	1 235	1 206	1 247	1 224	1 252	1 343	1 157	1 328
Česká republika	32 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.19: Hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	2,4	1,8	2,5	1,7	2,0	1,9	2,4	2,2
Havlíčkův Brod	3,0	2,5	2,4	2,4	2,4	2,6	2,0	2,5
Humpolec	2,2	2,6	2,0	1,9	2,1	2,9	2,6	2,7
Chotěboř	2,2	2,5	2,4	2,2	2,5	1,7	1,6	2,5
Jihlava	2,6	2,6	2,7	2,8	2,9	2,7	2,2	2,7
Moravské Budějovice	2,4	1,9	2,3	1,8	2,4	2,5	1,9	2,1
Náměšť nad Oslavou	2,4	2,0	2,7	2,5	2,8	2,9	2,3	2,5
Nové Město na Moravě	1,4	1,8	2,7	2,2	1,8	1,9	1,9	2,1
Pacov	1,7	1,8	1,4	2,5	1,9	2,1	2,6	1,7
Pelhřimov	2,3	2,1	2,1	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7
Světlá nad Sázavou	2,9	1,8	2,9	2,6	2,6	3,0	2,4	2,3
Telč	1,8	1,5	2,6	1,9	1,8	2,3	2,0	2,3
Třebíč	2,8	2,8	2,6	2,5	2,4	3,2	2,4	2,5
Velké Meziříčí	1,9	1,9	2,1	2,1	2,0	2,5	2,3	3,0
Žďár nad Sázavou	2,0	2,8	2,5	2,5	2,4	2,5	2,4	3,1
Vysočina	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,6	2,2	2,6
Česká republika	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8	2,9

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

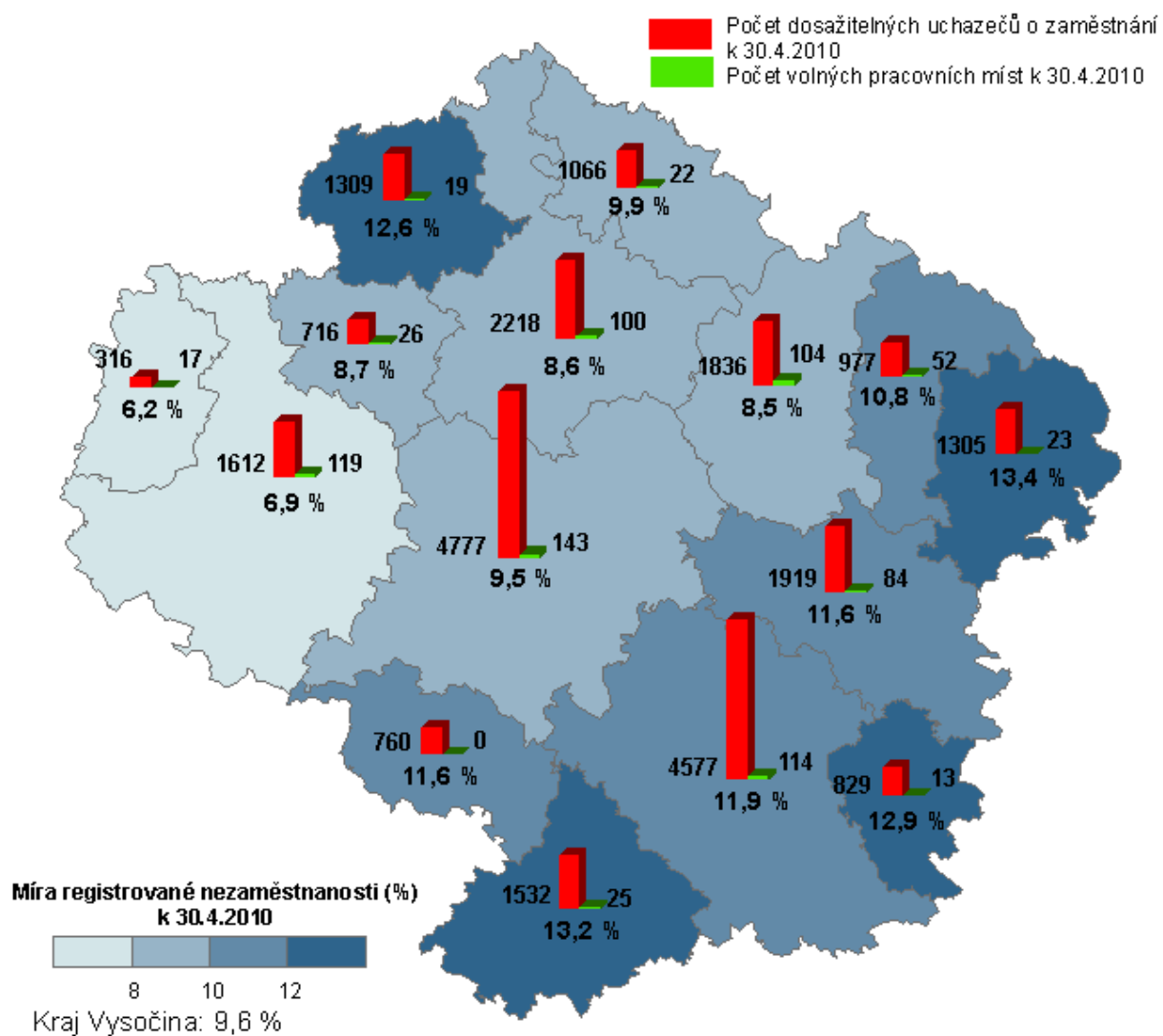
Tab. 2.20: Věkové složení obyvatelstva ve správních obvodech ORP kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Správní obvod ORP	0 – 14 let		15 – 64 let		65 a více let	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
Bystřice nad Pernštejnem	2 894	14,2	14 072	69,0	3 425	16,8
Havlíčkův Brod	7 776	14,8	36 348	69,3	8 348	15,9
Humpolec	2 413	14,0	11 669	67,8	3 120	18,1
Chotěboř	3 292	14,5	15 514	68,5	3 841	17,0
Jihlava	14 686	14,7	69 905	70,2	15 043	15,1
Moravské Budějovice	3 429	14,2	16 820	69,5	3 938	16,3
Náměšť nad Oslavou	1 800	13,4	9 250	68,9	2 366	17,6
Nové město na Moravě	2 923	14,9	13 502	69,0	3 141	16,1
Pacov	1 309	13,2	6 680	67,4	1 925	19,4
Pelhřimov	6 427	14,0	31 708	69,3	7 624	16,7
Světlá nad Sázavou	2 609	13,0	14 164	70,3	3 368	16,7
Telč	1 892	14,0	9 282	68,8	2 318	17,2
Třebíč	11 094	14,6	53 628	70,6	11 265	14,8
Velké Meziříčí	5 582	15,6	24 931	69,7	5 249	14,7
Žďár nad Sázavou	6 572	14,9	30 540	69,4	6 887	15,7
Vysočina	74 566	14,5	360 299	70,0	80 127	15,6
Česká republika	1 518 142	14,4	7 378 802	70,1	1 635 826	15,5

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

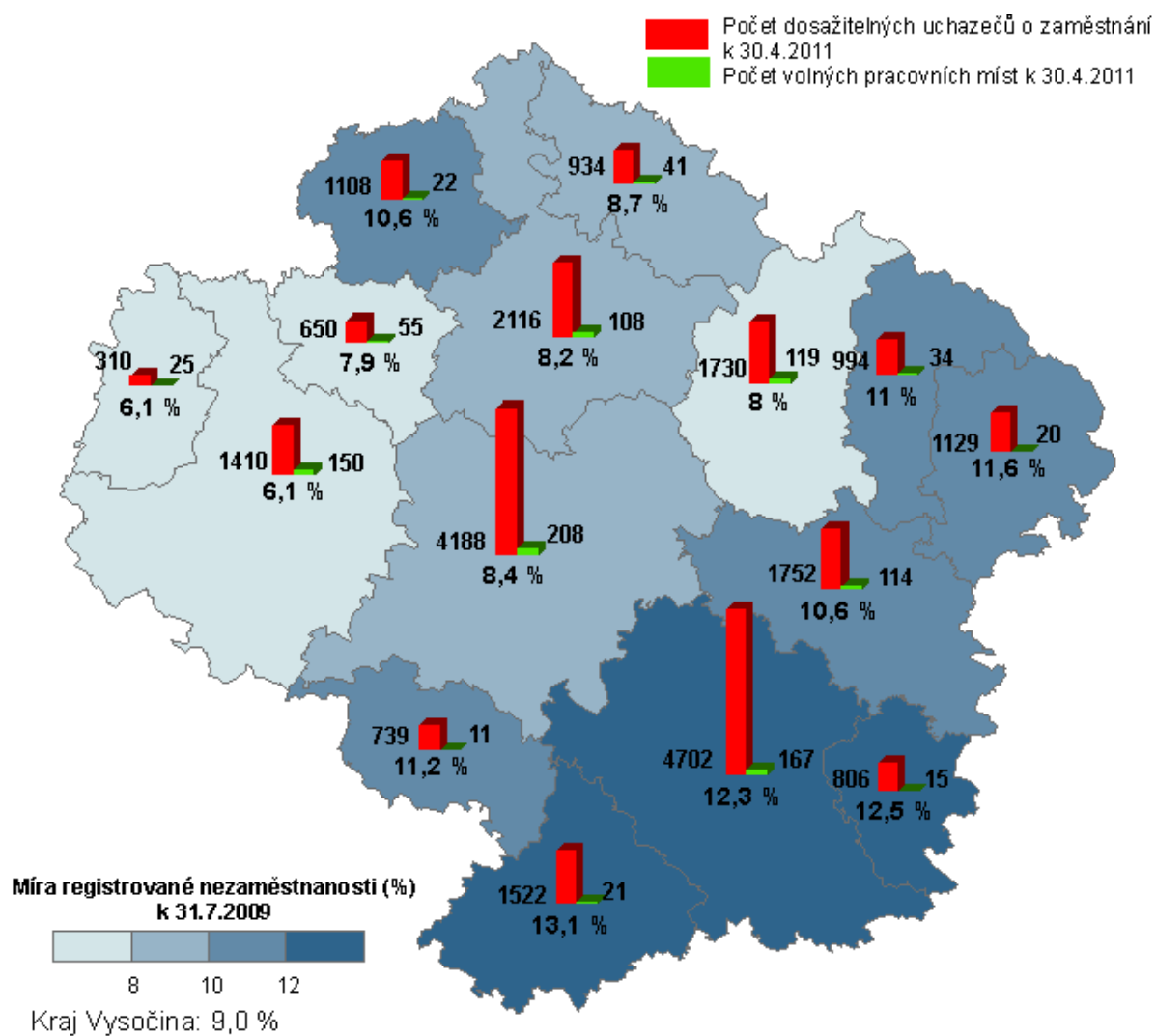
7. Trh práce

Obr. 7.1: Míra registrované nezaměstnanosti, počet dosažitelných uchazečů o práci a volná pracovní místa ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 30. 4. 2010

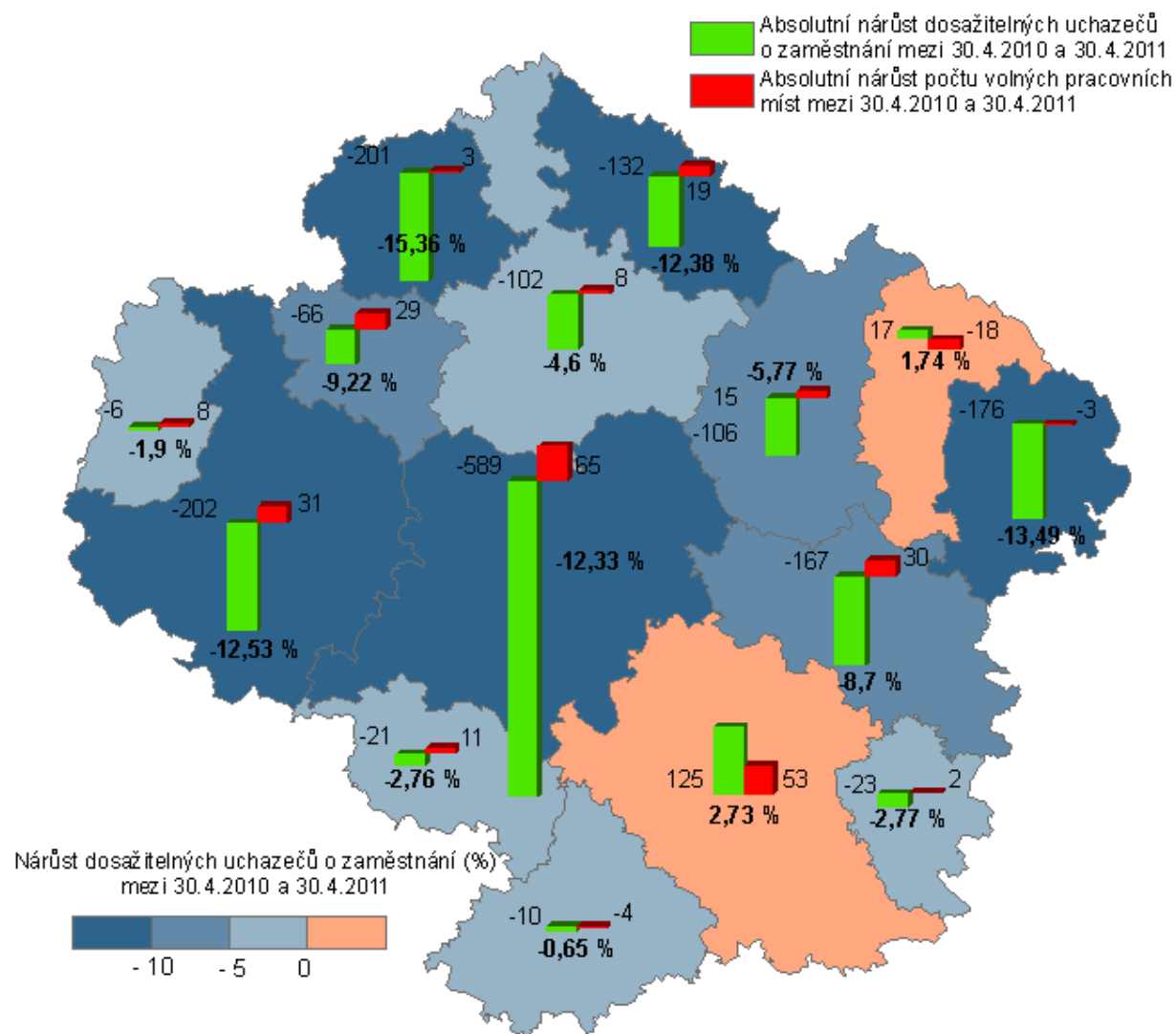
Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2010.

Obr. 7.2: Míra registrované nezaměstnanosti, počet dosažitelných uchazečů o práci a volná pracovní místa ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 30. 4. 2011

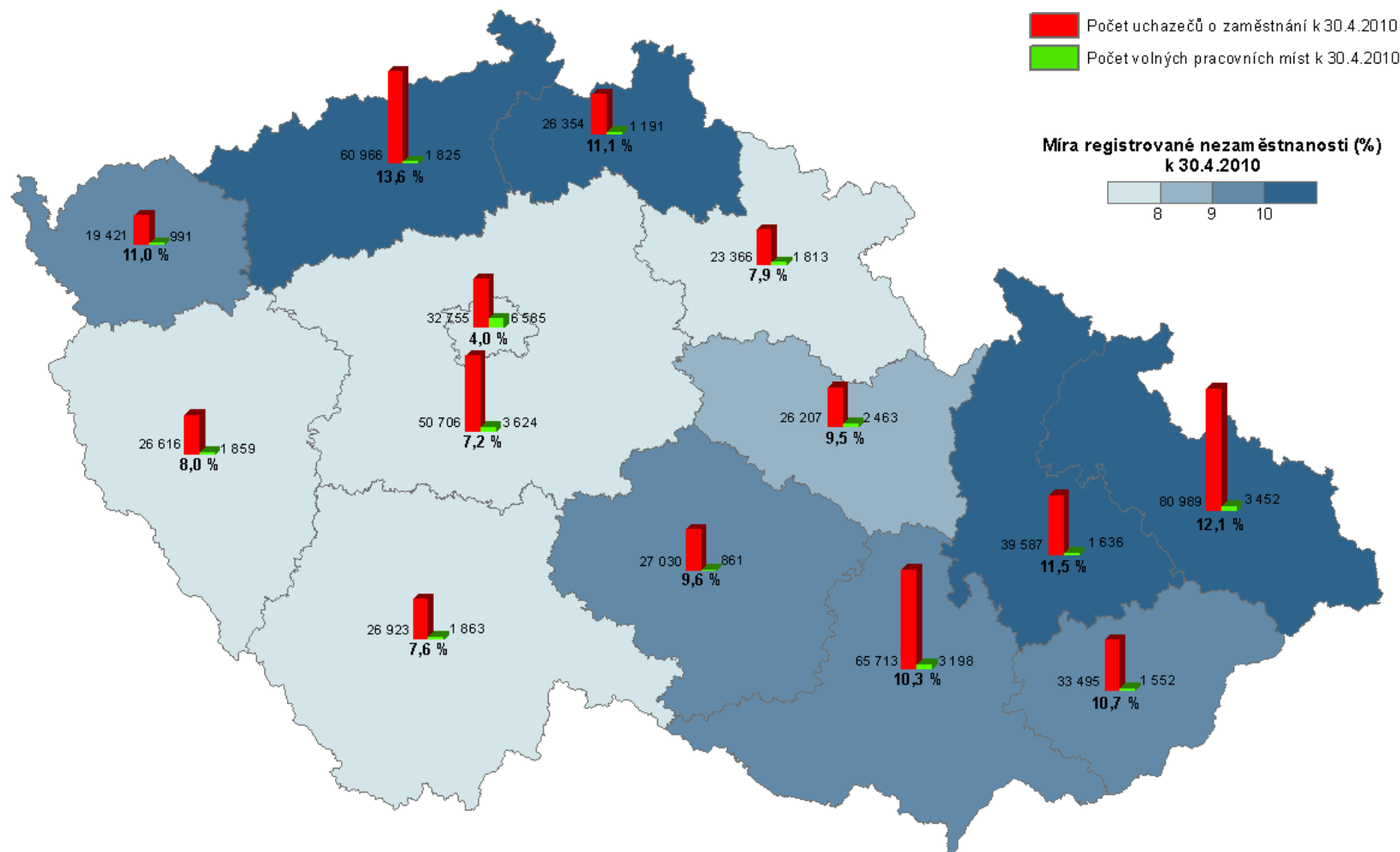
Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011.

Obr. 7.3: Změny počtu dosažitelných uchazečů o práci a volných pracovních míst ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina mezi 30. 4. 2010 a 30. 4. 2011

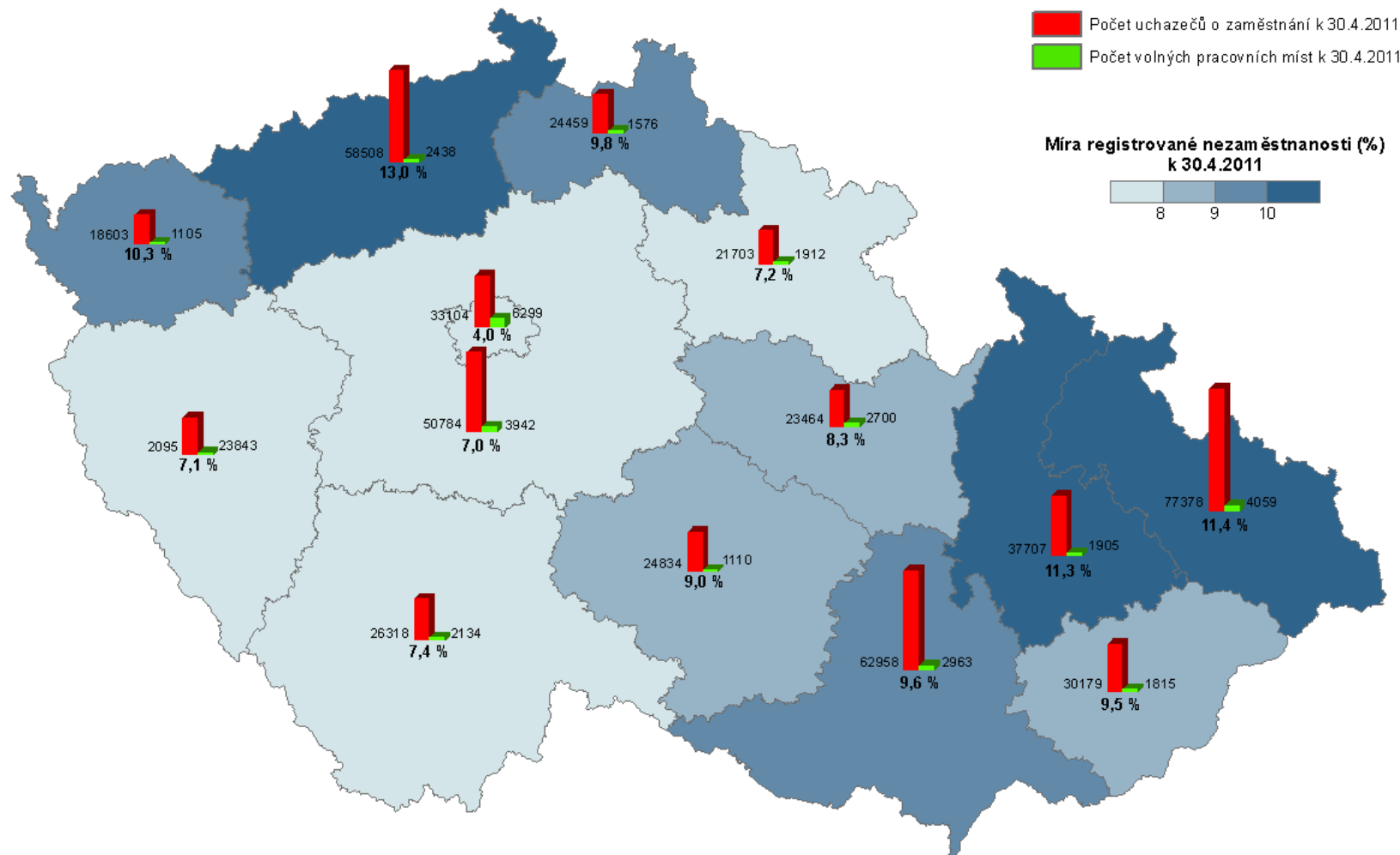
Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2009, 2010.

Obr. 7.4: Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 30. 4. 2010

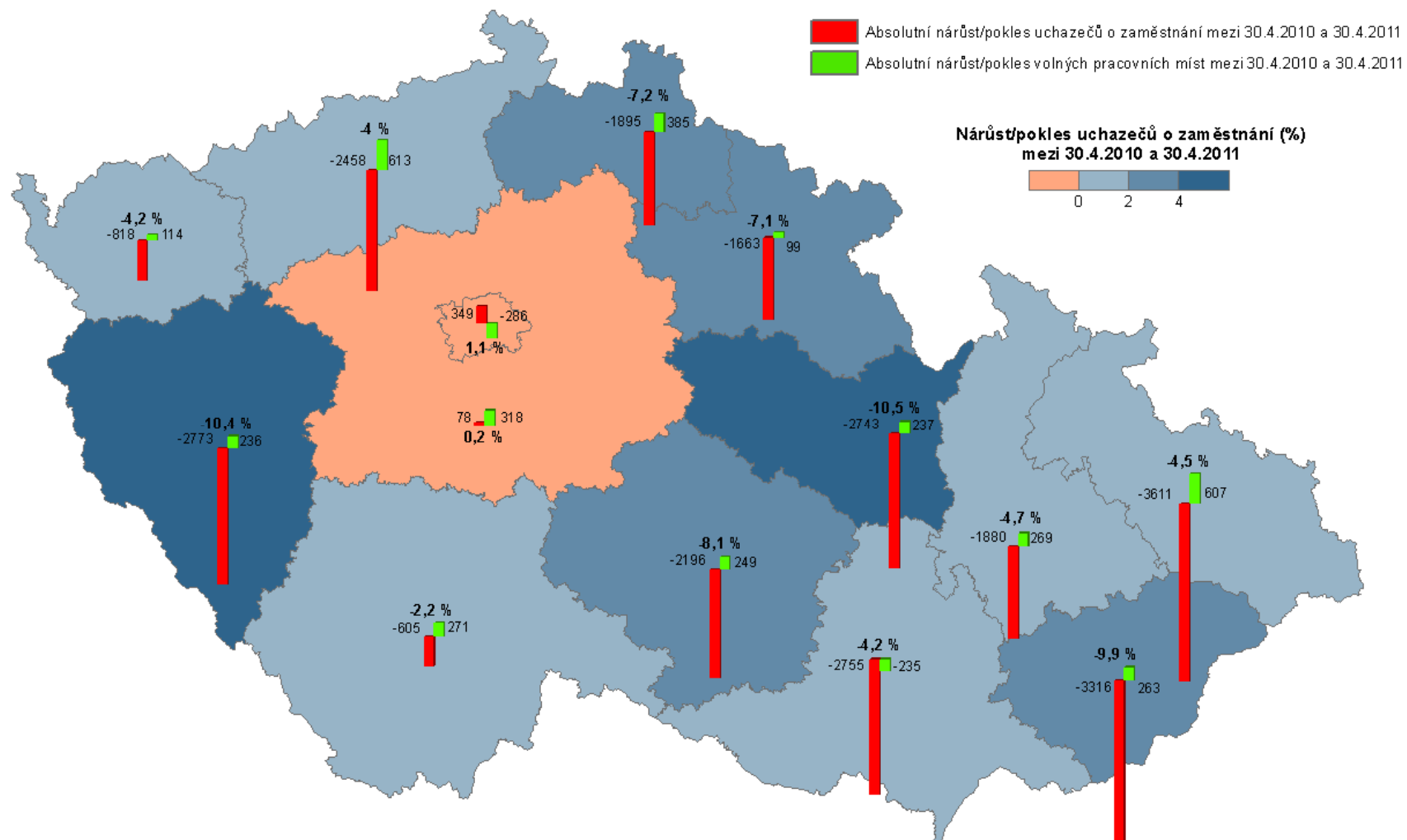
Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2010.

Obr. 7.5: Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 30. 4. 2011

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2011.

Obr. 7.6: Změny počtu uchazečů o práci a volných pracovních míst v krajích ČR mezi 30. 4. 2010 a 30. 4. 2011

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2009, 2010.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

Tab. 8.1: Domy s pečovatelskou službou

Okres	Obec	Počet DPS	Zřizovatel	Počet b. jednotek
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	2	Sociální služby města Havl. Brod	117
	Chotěboř	1	Město Chotěboř	39
	Krucemburk	1	Obec Krucemburk	7
	Ledeč nad Sázavou	1	Město Ledeč nad Sázavou	68
	Přibyslav	4	Město Přibyslav	67
	Slavíkov	1	Obec Slavíkov	25
	Světlá nad Sázavou	1	Město Světlá nad Sázavou	33
	Štoky	1	Městys Štoky	18
	Úsobí	1	Obec Úsobí	4
	Ždírec nad Doubravou	1	Město Ždírec nad Doubravou	28
Jihlava	Batelov	1	Obec Batelov	15
	Brtnice	1	Město Brtnice	42
	Janštejn	1	Obec Janštejn	26
	Jihlava	4	Město Jihlava	177
	Kamenice u Jihlavy	1	Obec Kamenice u Jihlavy	17
	Luka nad Jihlavou	1	Obec Luka nad Jihlavou	56
	Nová Říše	1	Obec Nová Říše	11
	Polná	1	Město Polná	30
	Stonařov	1	Obec Stonařov	9
	Telč	1	Město Telč	33
	Třešť	2	Město Třešť	39
Pelhřimov	Častrov	1	Obec Častrov	6
	Horní Cerekev	2	Obec Horní Cerekev	17
	Humpolec	2	Město Humpolec	23
	Kamenice nad Lipou	1	Město Kamenice nad Lipou	12
	Pacov	1	Město Pacov	12
	Pelhřimov	4	Město Pelhřimov	73
	Počátky	2	Město Počátky	27
	Želiv	2	Obec Želiv	15
	Žirovnice	1	Obec Žirovnice	16
Třebíč	Hrotopice	1	Město Hrotopice	36
	Jaroměřice nad Rokytnou	1	Město Jaroměřice nad Rokytnou	36
	Jemnice	1	Město Jemnice	41
	Kněžice	1	Obec Kněžice	4
	Kralice nad Oslavou	1	Obec Kralice nad Oslavou	19
	Mohelno	1	Obec Mohelno	Výstavba
	Moravské Budějovice	2	Město Moravské Budějovice	55
	Okříšky	1	Obec Okříšky	Výstavba
	Třebíč	3	Město Třebíč	174
	Želetava	1	Obec Želetava	18
Žďár nad Sázavou	Bystřice nad Pernštejnem	1	Město Bystřice nad Pernštejnem	93
	Herálec	1	Obec Herálec	13
	Jimramov	1	Městys Jimramov	10
	Křižanov	1	Městys Křižanov	4
	Měřín	1	Městys Měřín	9
	Nížkov	1	Obec Nížkov	7
	Nové Město na Moravě	1	Město Nové Město na Moravě	50
	Sněžné	1	Obec Sněžné	9
	Škrdlovice	1	Subregion Velké Dářko	27
	Velká Bíteš	1	Město Velká Bíteš	13
	Velké Meziříčí	1	Město Velké Meziříčí	62
	Vír	1	Obec Vír	5
	Žďár nad Sázavou	5	Město Žďár nad Sázavou	213

Tab. 8.2: Terénní pečovatelská služba

Okres	Název zařízení	Zřizovatel	Poskytovatel služby	Počet klientů
Havlíčkův Brod	Charitativní pečovatelská služba	OCH Havlíčkův Brod	OCH Havlíčkův Brod	160
	Pečovatelská služba	Město Chotěboř	Město Chotěboř	160
	Pečovatelská služba	Město Havlíčkův Brod	Sociální služby města Havl. Brod	300
	Pečovatelská služba	Město Ledeč nad Sázavou	Město Ledeč nad Sázavou	200
	Pečovatelská služba	Město Světlá nad Sázavou	Sociální centrum města Světlá nad Sázavou	200
	Pečovatelská služba	Městys Štoky	Městys Štoky	27
	Pečovatelská služba	Městys Krucemburk	Městys Krucemburk	79
	Pečovatelská služba	Obec Slavíkov	Obec Slavíkov	28
	Pečovatelská služba	Město Přibyslav	Město Přibyslav	120
	Poskytování služeb pro rodinu a domácnost	Dagmar Urbanová, Kožlí	Dagmar Urbanová	33
Jihlava	Pečovatelská služba Ždírec nad Doubravou	Město Ždírec nad Doubravou	Město Ždírec nad Doubravou	90
	Pečovatelská služba	Město Třešť	Město Třešť	190
	Pečovatelská služba	Město Polná	Město Polná	80
	Pečovatelská služba	Obec Horní Dubenky	Obec Horní Dubenky	
	Integrované centrum soc.služeb	Statutární město Jihlava	Statutární město Jihlava	950
	Pečovatelská služba Stonařov	Městys Stonařov	Městys Stonařov	5
	Pečovatelská služba	Město Brtnice	Město Brtnice	40
	Pečovatelská služba Jihlava	OCH Jihlava	OCH Jihlava	10
	Pečovatelská služba Kostelec	OCH Jihlava	OCH Jihlava	20
	Pečovatelská služba Nová Říše	OCH Jihlava	OCH Jihlava	4
	Pečovatelská služba Kamenice u Jihlavy	OCH Jihlava	OCH Jihlava	60
	Pečovatelská služba Luka nad Jihlavou	OCH Jihlava	OCH Jihlava	60
	Pečovatelská služba Telč	OCH Jihlava	OCH Jihlava	75
	Domov sv. Floriana, o.s.	Domov sv. Floriana, o.s.	Domov sv. Floriana, o.s.	50
	Pečovatelská služba Batelov	Pečovateslká služba Batelov	Městys Batelov	20
Pelhřimov	Dům seniorů – Domov důchodců	Město Pacov	Dům seniorů – Domov důchodců Pacov	50
	Pečovatelská služba Pelhřimov	Oblastní charita Pelhřimov	Oblastní charita Pelhřimov	15
	Charitní pečovatelská služba	Farní charita Kamenice n.L.	Farní charita Kamenice n.L.	60
	Pečovatelská služba Pacov	Farní charita Pacov	Farní charita Pacov	55
	Pečovatelská služba Počátky	Město Počátky	Pečovatelská služba Počátky	98
	Pečovatelská služba Jiřice	Obec Jiřice	Obec Jiřice	30
	Pečovatelská služba Horní Cerekev	Město Horní Cerekev	Město Horní Cerekev	60
	Pečovatelská služba Počátky Pečovatelská služba Častrov Domov pro seniory Pelhřimov, p.o.	Farní charita Počátky Pečovatelská služba Častrov Město Pelhřimov	Farní charita Počátky Pečovatelská služba Častrov Domov pro seniory Pelhřimov, p.o.	15 8 160
Třebíč	Pečovatelská služba	Město Jemnice	Město Jemnice	70
	Pečovatelská služba	Město Moravské Budějovice	Město Moravské Budějovice	70
	Pečovatelská služba	Město Náměšť nad Oslavou	Město Náměšť nad Oslavou	65
	Pečovatelská služba Hrotovice	OCH Třebíč	OCH Třebíč	18
	Charitní pečovatelská a ošetřovatelská služba v rodinách	OCH Třebíč	OCH Třebíč	12

	Pečovatelská služba Kněžice	OCH Třebíč	OCH Třebíč	14
	Komplexní domácí péče „DIANA“	Prokešová Dagmar	Prokešová Dagmar	45
	Pečovatelská služba Okříšky	Městys Okříšky	Městys Okříšky	80
	JUDr. Božena Dolejská	JUDr. Božena Dolejská	JUDr. Božena Dolejská	400

Žďár nad Sázavou	Pečovatelská služba	Obec Vír	Obec Vír	70
	Pečovatelská služba Bystřice n/P	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	120
	Pečovatelská služba	Městys Jimramov	Městys Jimramov	17
	Pečovatelská služba	Městys Křižanov	Městys Křižanov	55
	Pečovatelská služba	Město Nové Město na Moravě	Novoměstské sociální služby	135
	Pečovatelská služba	Město Velká Bíteš	Poliklinika Velká Bíteš	60
	Pečovatelská služba	Městys Měřín	Městys Měřín	20
	Pečovatelská služba	Město Velké Meziříčí	Sociální služby města Velké Meziříčí	122
	Pečovatelská služba	Město Žďár nad Sázavou	Sociální služby města Žďár nad Sázavou	200
	Zdeňka Lancmanová – osobní asistent, pečovatel	Zdeňka Lancmanová – osobní asistent, pečovatel	Zdeňka Lancmanová – osobní asistent, pečovatel	10
	Pečovatelská služba	Subregion Velké Dářko	Obec Škrdlovice	37
	Pečovatelská služba	Obec Moravec	Obec Moravec	30
	Pečovatelská služba	Městys Sněžné	Městys Sněžné	20
	Pečovatelská služba	Obec Dolní Rožínka	Pečovatelská služba Dolní Rožínka	58
	Pečovatelská služba	Městys Bobrová	Městys Bobrová	51
	Domov pokojného života Nížkov	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	5
	Pečovatelská služba	Obec Věcov	Obec Věcov	30

Tab. 8.3: Domovy důchodců, penziony pro důchodce a ostatní zařízení pro seniory

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Domov pro seniory Havlíčkův Brod, p. o.	Kraj Vysočina	43
	Havlíčkův Brod	Sociální služby města Havlíčkova Brodu	Město Havlíčkův Brod	116
	Světlá nad Sázavou	Sociální centrum města Světlá nad Sázavou	Město Světlá nad Sázavou	89
Jihlava	Jihlava	Domov pro seniory Jihlava – Lesnov	Statutární město Jihlava	146
	Telč	Domov pro seniory Telč, p.o.	Město Telč	60
	Ždírec	Domov důchodců Ždírec, p. o.	Kraj Vysočina	52
Pelhřimov	Humpolec	Domov důchodců Humpolec, p. o.	Kraj Vysočina	203
	Humpolec	Domov blahoslavené Bronislavy	Českomoravská provincie, Kongregace sester Premonstrátek	33
	Onšov	Domov důchodců Onšov, p. o.	Kraj Vysočina	48
	Pacov	Dům seniorů – domov důchodců	Město Pacov	57
	Pelhřimov	Domov pro seniory Pelhřimov, p.o.	Město Pelhřimov	101
	Proseč Obořiště	Domov důchodců Proseč – Obořiště, p. o.	Kraj Vysočina	70
	Proseč Pošná	Domov důchodců Proseč u Pošné, p. o.	Kraj Vysočina	41
Třebíč	Třebíč	Domov pro seniory Třebíč – Manž. Curieových, p. o.	Kraj Vysočina	193
	Myslibořice	Domov odpočinku ve stáří v Myslibořicích	Diakonie ČCE	105
	Náměšť nad Oslavou	Domov pro seniory Náměšť nad Oslavou, p. o.	Kraj Vysočina	92
	Třebíč	Domov pro seniory Třebíč, Koutkova - Kubešova, p. o.	Kraj Vysočina	157
	Velký Újezd	Domov sv. Anežky	Kongregace Milosrdných sester III.řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny v Brně	40
	Moravské Budějovice	Dům sv. Antonína	Kongregace milosrdných sester sv.Karla Boromejského	80
Žďár nad Sázavou	Moravec	Česká katolická charita CHD Moravec	Česká katolická charita	90
	Velká Bíteš	Poliklinika Velká Bíteš, p.o.	Město Velká Bíteš	27
	Velké Meziříčí	Domov pro seniory Velké Meziříčí, p. o.	Kraj Vysočina	63
	Strážek	Domov pro seniory Mitrov, p. o.	Kraj Vysočina	103
	Žďár nad Sázavou	Domov důchodců Žďár nad Sázavou	Město Žďár nad Sázavou	54

Tab. 8.4: Další zařízení pro seniory

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Denní stacionář	Město Havlíčkův Brod
	Humpolec	Astra – denní centrum pro seniory v Humpolci	OCH Havlíčkův Brod
Jihlava	Jihlava	Integrované centrum sociálních služeb Jihlava	Statutární město Jihlava
	Jihlava	Tísňová péče o seniory AREION	ŽIVOT 90 - Jihlava
	Jihlava	Denní stacionář pro seniory	Statutární město Jihlava
Třebíč	Třebíč	Domovinka Třebíč	OCH Třebíč
	Bystřice nad Pernštejnem	Včela – centrum aktivizačních služeb pro seniory v Bystřici nad Pernštejnem	OCH Žďár nad Sázavou
Pelhřimov	Pelhřimov	Domov pro seniory Pelhřimov, p.o. – denní stacionář	Domov pro seniory, p.o.

Tab. 8.5: Zařízení poskytující sociální služby v oblasti práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými (centra s denním a týdenním pobytem)

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Astra - denní centrum pro seniory v Humpolci	OCH Havlíčkův Brod	18
	Ledeč nad Sázavou	Petrklíč - denní stacionář pro děti a mládež s mentálním a kombinovaným postižením	OCH Havlíčkův Brod	15
	Ledeč nad Sázavou	Sociálně terapeutická dílna Havlíčkův Brod	OCH Havlíčkův Brod	6
	Havlíčkův Brod	Úsvit - zařízení SPMP Havlíčkův Brod	SPMP Havlíčkův Brod	20
	Chotěboř	Denní stacionář	FOKUS Vysočina - středisko Chotěboř	15
	Havlíčkův Brod	Denní stacionář, týdenní stacionář	Sociální služby města Havlíčkova Brodu	28
	Jihlava	Denní a týdenní stacionář Jihlava	Statutární město Jihlava	58
	Jihlava	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina	20
	Jihlava	Integrované centrum sociálních služeb Jihlava	Statutární město Jihlava	
	Jihlava	Tyflo Vysočina, o.p.s.	Centrum denních služeb, sociálně terapeutické dílny	65
Pelhřimov			Centrum LADA, o. s. pro pomoc lidem s mentálním postižením a kombinovaným postižením	
	Pacov	Centrum denních služeb LADA		16
Třebíč		Denní rehabilitační stacionář pro tělesně a mentálně postižené děti a mládež		
	Třebíč		Město Třebíč	40
	Třebíč	Stacionář ÚSMĚV	OCH Třebíč	25
	Třebíč	Domovinka Třebíč	OCH Třebíč	15
Žďár nad Sázavou		Denní centrum Barevný svět	Denní centrum Barevný svět	25
	Nové Město Na Moravě	Centrum Zdislava	Město Nové Město na Moravě	18
	Žďár nad Sázavou	Denní stacionář pro mentálně postižené osoby	Město Žďár nad Sázavou	25
	Velké Meziříčí	NESA - denní stacionář	OCH ZR	16

Tab. 8.6: Zařízení poskytující sociální služby v oblasti práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými (nelůžková zařízení)

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Byty sociální rehabilitace	OCH Havlíčkův Brod
	Humpolec	Byty sociální rehabilitace	OCH Havlíčkův Brod
	Havlíčkův Brod	Raná péče	OCH Havlíčkův Brod
Jihlava	Jihlava	Život 90 – Jihlava – tísňová péče, osobní asistence	Život 90 - Jihlava
	Jihlava	Malá řemesla	OCH Jihlava
	Jihlava	Tyflo servis, o.p.s. – Krajské ambulantní středisko	Tyflo servis, o.p.s.
	Jihlava	Klidem, o.p.s.	Klidem, o.p.s.
	Jihlava	Tyflo Vysočina, o.p.s.	Tyflo Vysočina, o.p.s.
	Jihlava	TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.	TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.
	Jihlava	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR	Svaz neslyšících a nedoslýchavých
	Jihlava	Jihlavská unie neslyšících	Jihlavská unie neslyšících
Pelhřimov	Pelhřimov Pacov	Tlumočnické služby Osobní asistence	Svaz neslyšících a nedoslýchavých ČR Farní charita Pacov
	Třebíč	Osobní asistence Třebíč	OCH Třebíč
	Třebíč	Středisko rané péče Třebíč	OCH Třebíč
	Třebíč	STŘED, o.s. – telefonická krizová pomoc, sociální rehabilitace	STŘED, o.s.
Zdar nad Sázavou	Nové Město na Moravě	Osobní asistence	Sdružení NMNM

Tab. 8.7: Poradenství

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Občanská poradna	OCH Havlíčkův Brod
	Havlíčkův Brod	Centrum pro zdravotně postižené Havl.Brod	Centrum pro zdravotně postižené kraje Vysočina
	Havlíčkův Brod	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Havlíčkův Brod	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna kraje Vysočina,	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna kraje Vysočina,
Jihlava	Jihlava	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina, p.o	Kraj Vysočina
	Jihlava	Občanská poradna Jihlava	Občanská poradna Jihlava
	Jihlava	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina o.s.	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina o.s.
	Jihlava	Centrum pro zdravotně postižené Jihlava	Centrum pro zdravotně postižené kraje Vysočina
	Jihlava	Poradna pro uživatele sociálních služeb - Jihlava	Národní rada osob se zdravotním postižením ČR,o.s.
	Jihlava	Hospicové hnutí - Vysočina,o.s., Středisko hospicové péče Jihlava	Hospicové hnutí - Vysočina,o.s.,
	Jihlava	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Jihlava	Tyflo Vysočina Jihlava o.p.s.	Tyflo Vysočina Jihlava o.p.s.
	Jihlava	TyfloCentrum Jihlava o.p.s	TyfloCentrum Jihlava o.p.s
	Telč	„Občanské sdružení SDÍLENÍ“	„Občanské sdružení SDÍLENÍ“
	Jihlava	Klidem, o.p.s.	Klidem, o.p.s.
	Jihlava	C.A.F.E., o.s.	C.A.F.E., o.s.
Pelhřimov	Pelhřimov	Občanská poradna	Oblastní charita Pelhřimov
	Pelhřimov	Centrum pro zdravotně postižené Pelhřimov	Centrum pro zdravotně postižené kraje Vysočina

	Černovice	Diagnostický ústav sociální péče Černovice, p.o.	Kraj Vysočina
	Pelhřimov	Svaz postižených civilizačními chorobami v ČR, o.s. - Pelhřimov	Svaz postižených civilizačními chorobami v ČR, o.s.
	Pelhřimov	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna kraje Vysočina,	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna kraje Vysočina,
Třebíč	Třebíč	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina	kraj Vysočina
	Třebíč	Občanská poradna Třebíč	Občanská poradna Třebíč
	Třebíč	Centrum pro zdravotně postižené Třebíč	Centrum pro zdravotně postižené kraje Vysočina
	Třebíč	Sociální poradna SONS - Třebíč	Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR
	Třebíč	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou	Občanská poradna	Občanská
	Žďár nad Sázavou	Centrum pro zdravotně postižené Žďár n/Sáz.	Centrum pro zdravotně postižené kraje Vysočina
	Nové Město na Moravě	Středisko hospicové péče, Hospicové hnutí - Vysočina, o.s.	Hospicové hnutí - Vysočina, o.s.,
	Bystřice nad Pernštejnem	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Žďár nad Sázavou	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Nové Město na Moravě	Občanská poradna Nové Město na Moravě	Sdružení Nové Město na Moravě
	Žďár nad Sázavou	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina	kraj Vysočina

Tab. 8.8: Ústav sociální péče

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita
Havlíčkův Brod	Věž	Ústav sociální péče pro dospělé Věž, p. o.	Kraj Vysočina	80
	Zboží	Ústav sociální péče Zboží, p.o.	Kraj Vysočina	60
	Ledeč nad Sázavou	Ústav sociální péče Ledeč nad Sázavou, p. o.	Kraj Vysočina	80
Pelhřimov	Lidmaň	Ústav sociální péče Lidmaň, p.o.	Kraj Vysočina	98
	Černovice	Diagnostický ústav sociální péče Černovice, p. o.	Kraj Vysočina	137
	Těchobuz	Ústav sociální péče Těchobuz, p. o.	Kraj Vysočina	68
Třebíč	Jinošov	Ústav sociální péče Jinošov, p. o.	Kraj Vysočina	47
	Nové Syrovice	Ústav sociální péče Nové Syrovice, p. o.	Kraj Vysočina	90
Žďár nad Sázavou	Křižanov	Ústav sociální péče Křižanov, p. o.	Kraj Vysočina	142

Zdroj dat pro všechny tabulky v příloze 8.3: Krajský úřad kraje Vysočina

Přehled použitých zkratk a cizích výrazů s vysvětlením

Výraz	Vysvětlení
AIM	automatizovaný imisní monitoring
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AT ambulance	ambulance pro alkoholismus a toxikomanie
AV ČR	Akademie věd České republiky
CEDA	Central European Data Agency, a.s. (specializovaná firma, která se věnuje pořizování a správě mapových podkladů v digitální formě)
CNC	stroje řízené počítačem (<i>Computer Numerical Control</i>)
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČOV	čistička odpadních vod
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
ČZÚK	Český úřad zeměměřický a katastrální
databáze KROK	databáze krajská a okresní (ČSÚ)
databáze MOS	databáze městské a obecní statistiky
DDM	domov dětí a mládeže
DDM	domov důchodců
DPS	dům s pečovatelskou službou
EA	ekonomicky aktivní
EIB	Evropská investiční banka (<i>European Investment Bank</i>)
e-PUSA	elektronický portál územních samospráv
ERP	užitečný vyzářený výkon (<i>Effective Radiate Power</i>)
ES	energetická soustava
ESPAD	Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (<i>The European School Survey on Alcohol and Other Drugs</i>)
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EVVO	environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
FF UP	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
FSÚ	Federální statistický úřad
G	gymnázia
GIS	geografické informační systémy
Harm reduction	snížování zdravotních a sociálních rizik
HDP	hrubý domácí produkt
HIV	virus oslabující lidskou imunitu (<i>human immunodeficiency virus</i>)
HotSpot (informatika)	místo či oblast s možností bezdrátového připojení k internetu
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICT	informační a komunikační technologie (<i>Information and Communication Technologies</i>)
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>)
INDOŠ	internet do škol
IZS	integrováný záchranný systém
JOP	jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
LHO	lesní hospodářské osnovy
LV	limitní hodnota (<i>limit value</i>)
LV+MT	limitní hodnota navýšená o mez tolerance
Marigold	webový deník (weblog)
MD	mateřská dovolená
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MN	míra nezaměstnanosti
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠ	mateřské školy
NEAD 2000	nealkoholické drogy 2000 (výzkum)
NH	národní hospodářství
NNO	nestátní neziskové organizace
NPP	národní přírodní památka

Výraz	Vysvětlení
NPR	národní přírodní rezervace
NUTS	Normalizovaná klasifikace územních celků (<i>Nomenclature des Unites Territoriales</i>)
OA	obchodní akademie
ODO	ostatní dopravní obslužnost
OPM	obsazená pracovní místa
OPM/Z	obsazená pracovní místa/zaměstnaní bydlící
ORP	obec s rozšířenou působností
OU	odborné učiliště
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZKO	oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší
OZP	osoby se zdravotním postižením
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
PŠ	pomocné školy
PU/VM	počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo
REZZO	registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic České republiky
SHR	samostatně hospodařící rolníci
S-IO	skládka interního odpadu
SIPVZ	státní informační politika ve vzdělávání
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
S-NO	skládka nebezpečného odpadu
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
S-OO	skládka komunálního odpadu
SOŠ	střední odborné školy
SOU	střední odborné učiliště
SŠ	střední školy
SÚS	Správa a údržba silnic
SV	skupinové vodovody
TIC	turistické informační centrum
TRN	tuberkulóza a respirační nemoci
TTP	trvalé travní porosty
TZL	tuhé znečišťující látky
UHDP	úhrnné hodnoty druhů pozemků
UIR-ADR	územně identifikační registr adres
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
ÚP VÚC	územní plán velkého územního celku
ÚPD	územně plánovací dokumentace
UPT	umělé přerušení těhotenství
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VOC	těkavá organická sloučenina (<i>volatile organic compound</i>)
VOŠ	vyšší odborné školy
VRT	vysokorychlostní trať
VŠ	vysoké školy
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil (ČSÚ)
VT	výpočetní technika
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZDO	základní dopravní obslužnost
ZPDB	zdravotničtí pracovníci nelékaři bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti
ZPOD	zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením
ZPSZ	zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí
ZŠ	základní školy
ZUŠ	základní umělecké školy
ZvŠ	zvláštní školy